

K₂

23x1
Δ

Δ 1676

11115

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ

(220)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΣΟΣ

(ΜΕΤΑ 38 ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ)

ΣΙΑ ΤΗΝ Α' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΠΕΜΠΤΗ

• Αριθ. Ποδεσίος Βέστ. Συμβ. 569
Αγρ. σταύρος 60°
31-ΙΑΝ. 1923

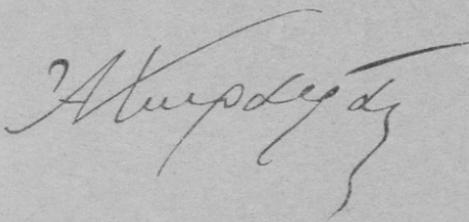
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

Εκδότης ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", ΣΤΑΔΙΟΥ 46

1922

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουν τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως καὶ
τὴν σφραγῖδα τοῦ βιβλιοπωλείου τῆς «Ἐστίας».

**ΙΣΤΟΙ ΙΑ
ΤΗΣ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Η ΕΛΛΑΣ

‘Ελλάς κυρίως είναι ή ‘Ελληνική χερσόνησος μὲ τὰς πέριξ νῆσους. Τὸ ἔλληνικὸν ὅμως ‘Εθνος δὲν περιωρίσθη εἰς τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς χώρας Μὲ τὰς ἀποικίας του ἐξηπλώθη πρὸς Δ. εἰς τὴν Σικελίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, πρὸς Α. εἰς ὅλα τὰ παράλια τοῦ Αιγαίου πελάγους καὶ τοῦ Εὔξείνου πόντου καὶ πρὸς Ν. εἰς τὰ βρόχεια παράλια τῆς Ἀφρικῆς.

Η ‘Ελληνικὴ χερσόνησος είναι χώρα ὀρεινή. Τὰ ὅρη της ὅμως διασταυρώνονται ἀναμεταξύ των κατὰ τοιοῦτον τρέπον, ὥστε σχηματίζουν ἀρκετὰ λεκανοπέδια καὶ κοιλάδες. Τὰ λεκανοπέδια καὶ αἱ κοιλάδες αὐταὶ η περικλείονται ἀπὸ βουνά, η ἔχουν μικρὸν μόνον μέρος ἀνοικτὸν πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ποτίζονται συνήθως ἀπὸ μικροὺς ποταμοὺς η μᾶλλον χειμάρρους. Ἐπομένως τὸ πρὸς καλλιέργειαν κατάλληλον ἔδαφος καὶ ὀλίγον είναι καὶ ὅχι πολὺ εὔφορον.

Σπουδαῖον ἐπίστης χαρακτηριστικὸν τῆς ‘Ελληνικῆς χερσονήσου είναι, ὅτι ὅλαι της αἱ ἀκταὶ σχίζονται ἀπὸ πολλοὺς κόλπους. Τοῦτο ἔκαμψεν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ‘Ελλάδος εὔκολον τὴν συγκοινωνίαν τῆς θαλάσσης. Εἰς τὴν θάλασσαν ὅμως τοὺς προσείλκυν οἱ μοίραις καὶ αἱ νῆσοι, αἱ ὁποῖαι είναι κατασπαρμέναι καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τῆς χερσονήσου. Αὐταὶ διὰ τοὺς ταξιδεύοντας ἔχονται γέφυραι

Εικόνα Ι.

Η Ελλάς.

μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀπέναντί της ἀκτῶν καὶ ίδίως τῆς Μή.
"Ασίας.

Τὸ κλῖμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι ποικίλον, ψυχρὸν δπως δήποτε
εἰς τὰ βουνά, θερμὸν εἰς τὰς κοιλάδας τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ μέτριον
εἰς τὰ παράλια. Ἐνεκα τούτου ἡ βλάστησις καὶ τὰ προϊόντα της
εἶναι ποικιλώτατα. Βρέχει σπανίως καὶ σχεδὸν ἀποκλειστικῶς τὸν
χειμῶνα. Ὁ δὲ οὐρανὸς εἶναι συνήθως καθαρὸς καὶ διαυγῆς.

Ἡ φύσις αὐτὴ τοῦ ἑδάφους τῆς Ἑλλάδος πρῶτον μέν, ἐπειδὴ
ἐδυσκόλευε τὴν συγκοινωνίαν, ἔγινεν αἴτια νὰ μὴ σχηματισθῇ εἰς
τὴν Ἑλλάδα ἐν Κράτος, ἀλλὰ πολλὰ ἀνεξάρτητα μεταξύ των.
Ἐπειτα ἥναγκαζε μὲν τοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος νὰ κοπιάζουν διὰ
νὰ συντηροῦνται, ἀλλὰ καὶ ἑδείκνυεν εἰς αὐτοὺς διαφόρους τρόπους,
διὰ νὰ ενρίσκουν τὰ πρόσω τὸ ζῆν. Ἐπομένως τοὺς ἔκαμνεν ἐργατι-
κούς, ἐγκρατεῖς, ἐπιδεξίους, ἐφευρετικούς, εὐφυεῖς.

Τὸ κλῖμα πάλιν τῆς Ἑλλάδος διηγούλυνε τὴν ἐργασίαν τῶν
κατοίκων της καὶ ἐγέννα εἰς τὰς ψυχάς των τὴν φαιδρότητα.

Ἡ ποικιλία τέλος τῆς χώρας, τὸ μέτριον μέγεθος καὶ ἡ συμμε-
τρία ὅλων τῶν στοιχείων της, ἡ διαύγεια τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ ἡ
φαιδρότης τῶν κατοίκων της ἔκαμνεν αὐτοὺς νὰ ἀγαποῦν τὸ ὁραιόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

1. *Oι πρώτοι κάτοικοι της Ελλάδος.*

Οι Ἑλληνες δὲν ἔζων εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἥλθον εἰς αὐτὴν ἀπὸ τὰς χώρας, αἱ ὅποιαι εἶναι ΒΑ. τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Πρὸ τῶν Ἑλλήνων ὅμως εἰς τὴν Ἑλλάδα διέμενον ἄλλοι λαοὶ ἀλλόφυλοι καὶ ἀλλόγλωσσοι, οἱ Πελασγοί.

Ὄταν οἱ Ἑλληνες, 2 χιλ. περίπου χρόνια π.Χ., ἤρχισαν νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Πελασγοί ἦσαν λαὸς πολιτισμένος.

Ἐπίστευον δτι αἱ ψυχαὶ ἔξηκολούθουν νὰ ζεῦν καὶ μετὰ θάνατον καὶ νὰ ἀναμειγνύωνται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν συγγενῶν των. Διὰ τοῦτο κάθε οἰκογένεια ἐλάτρευε τοὺς προγόνους της ὡς θεούς. Ἐλάτρευον δμως ἐπίσης ὡς θεούς καὶ τὰ δύο μεγαλύτερα στοιχεῖα τῆς φύσεως, τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν.

Κατεσκεύαζον οἰκίας καὶ ἀνάκτορα πολυτελῆ. Ἐκτιζον τὰς πόλεις των συνήθως ἐπάνω εἰς λόφους (ἀκροπόλεις) καὶ ἡσφάλιζον αὐτὰς ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν μὲ τείχη πελώρια.

Κατεσκεύαζον ἀπὸ πηλὸν ἀγγεῖα μὲ πολυχρώμους ζωγραφίας. Κατεσκεύαζον ἀγάλματα ἀπὸ λίθου. Μετεχειρίζοντο τὸν χαλκὸν καὶ τὸν χρυσὸν καὶ κατεσκεύαζον μὲ αὐτοὺς κοσμήματα, ποτήρια σκαλιστά, ξέφη, ἔγχειρίδια καὶ ἄλλα δηλα.

Τέλος ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν πλοῖα διὰ νὰ ταξιδεύουν. Τόσον δὲ προώδευσαν εἰς τὴν ναυτιλίαν, ὅστε ἵτο πυκνὴ ἡ συγκοινωνεῖα τῶν νήσων (Ιδίως τῆς Κρήτης) καὶ τῶν παραθαλασσῶν χω-

ρῶν τῆς Ἑλλάδος, τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Εἰς τὴν Κρήτην δὲ εἶχε σχηματισθῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν μεγάλον κράτος, τοῦ δποίου βασιλεὺς ἦτο δὲ περίφημος Μίνως.

Εἰκ. 2. Τοιχογραφίαι ἐκ τῶν ἀνακτόρων τῆς Κρήτης.

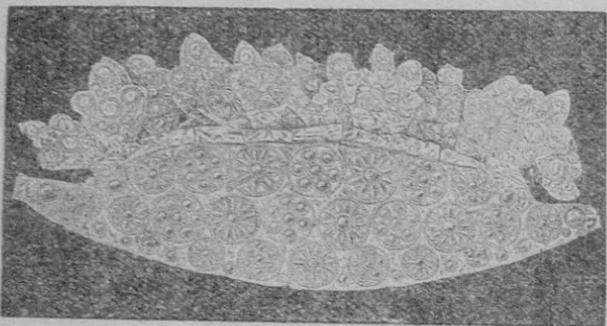
Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνήκουν τὰ μεγαλοπρεπῆ, κολοσσιαῖα καὶ μὲ δώραίας τοιχογραφίας στολισμένα ἀνάκτορα, τὰ δποῖα μὲ τὰς ἀνασκαφὰς ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν Κρήτην (εἰκ. 2). Ἐπίσης εἰς

Εἰκ. 3. Χρυσοκόλλητον ἔγχειριδιον ἐκ τῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν.

τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνήκουν οἱ τάφοι, οἱ δποῖοι ἀνεκαλύφθησαν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν. Μέσα εἰς τιὺς τάφους αὐτοὺς εὑρέθησαν

ἀγγεῖα, κοσμήματα, ὅπλα κλπ. μὲ μεγάλην τέχνην κατασκενασμένα (εἰκ. 3. καὶ 4).

Εἰκ. 4. Χρυσοῦν διάδημα ἐκ τῶν τάφων τῶν Μυκηνῶν.

2. Οἱ Ἑλληνες.

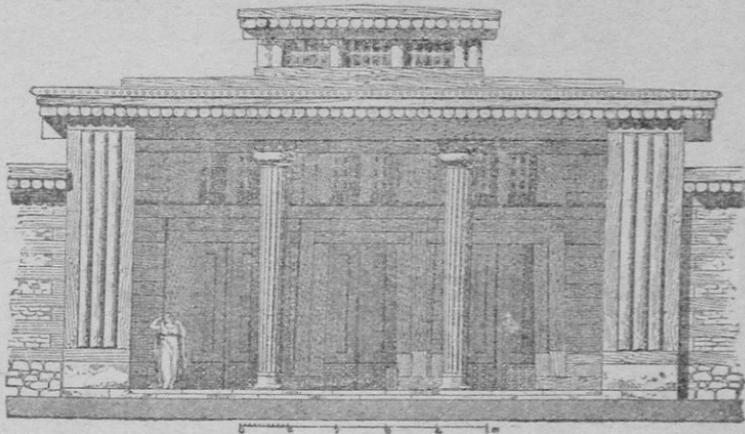
Δύο χιλ. περίπου ἔτη π. Χ. ήσχισαν νὰ κατέρχωνται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἑλληνες, δχι δλοι δμοῦ, ἀλλὰ διαδοχικῶς.

Πρώτοι κατέρχονται οἱ Ἰωνες, φυλὴ πολεμικὴ καὶ ἐνεργητική. Οἱ Ἰωνες ὑπέταξαν τὸν παλαιοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτοὺς δλίγον καὶ δλίγον τὴν γλῶσσάν των καὶ τὸ σύνομά των.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ἰωνας ἴσως περίπου τὸ 1500 π.Χ., κατέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀλλη φυλὴ Ἑλληνική, οἱ Ἀχαιοί. Καὶ αὐτοὶ ἤλθον εἰς σύγκρουσιν μὲ τὸν Ἰωνας καὶ Πελασγοὺς καὶ ἄλλους μὲν ἦνάγκασαν νὰ περιορισθοῦν εἰς δλίγα μέρη τῆς Ἑλλάδος, μὲ ἄλλους δὲ ἐσυγχωνεύθησαν. Συγχρόνως δμως ἔλαβον ἀπὸ τὸν κατακτηθέντας τὸν πολιτισμὸν των, τὸν δποῖον καὶ ἐτελειοποίησαν. Ἰδρυσαν δὲ εἰς πολλὰ μέρη Ἱσχυρὰ Ἑλληνικὰ βασίλεια, δπως εἰς τὴν Ἀργολίδα τὸ βασίλειον τῶν Μυκηνῶν.

Εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀνήκουν τὰ πολυτελῆ ἀνάκτορα τῶν Μυκηνῶν (εἰκ. 5) καὶ τῆς Τίρυνθος, καὶ οἱ μεγαλοπρεπεῖς θολωτοὶ τάφοι (θησαυροὶ) τῶν Μυκηνῶν (εἰκ. 6 καὶ 7) καὶ τοῦ Ὁροχομενοῦ, ακαθὼς καὶ οἱ λαξευμένοι εἰς τὸν βράχον (εἰκ. 8).

Απὸ τὴν ἡπειρωτικὴν Ἑλλάδα ἔπειτα οἱ Ἀχαιοὶ ἐξαπλώνονται εἰς τὰς νήσους καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου καταλύουν τὸ κράτος τοῦ Μίνωος καὶ χωρίζουν αὐτὸν εἰς πολλὰ μικρὰ κράτη, καὶ τέλος εἰς τὴν Κύπρον, τὴν δποίαν ἐξελλήνισαν.

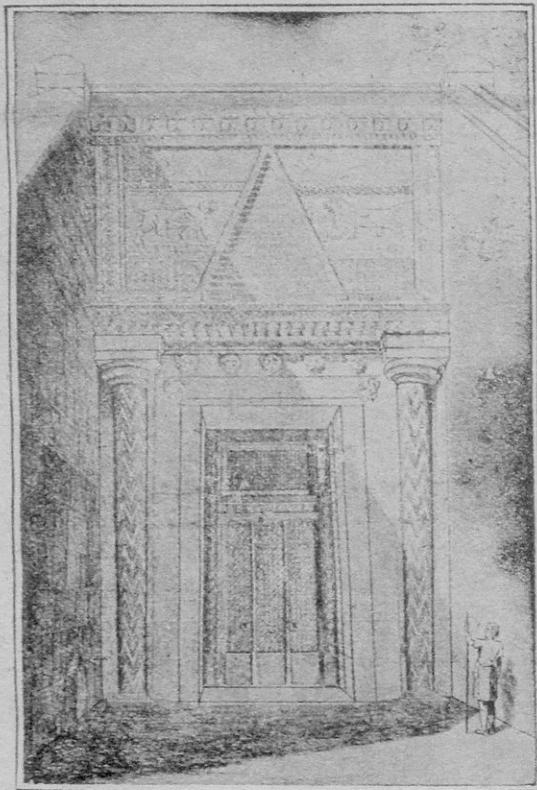

Εἰκ. 5. Ἀγάμεμνος τῶν Μυκηνῶν.

Τελευταῖοι τέλος κατέρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ ὁμαλέοι καὶ πολεμικοὶ Δωριεῖς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν αὐτοὶ σταματοῦν Β. Α. τῆς Θεσσαλίας πέραν τῆς Πίνδου. Τὸ 1200 περίπου ὅμως π. Χ. ἐξαπλώνονται μέχρι τῆς νοτίας Θεσσαλίας καὶ Δωρίδος. Καὶ ἐπὶ τέλους ἀργότερα προχωροῦν ἀκόμη περισσότερον καὶ φθάνονταν μέχρι τῆς Πελοποννήσου καὶ κατακοινοῦν αὐτήν, ἀπὸ ἕδω δὲ πλέονταν καὶ εἰς τὴν Κρήτην.

Αὐτὴν εἶναι ἡ λεγομένη κάθοδος τῶν Δωριέων. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς γενικὴ ἀναστάτωσις ἔγινεν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἰδίως εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους αὐτῆς ἄλλοι μὲν ὑποτάσσονται εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς, ἄλλοι δὲ ἀναγκάζονται νὰ φύγουν ἀπὸ τὰς πατρίδας των. Πόλεις, αἱ δποῖαι ἔως τώρα ἥκμαζον, καταστρέφονται, ἀκροπόλεις ἴσχυραι μεταβάλλονται εἰς ἔρείπια, καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα κατακαίονται ἀπὸ τοὺς ἀγορίους καὶ ἀπολι-

τίστους κατακτητάς. Ἐπίσης δὲ πολιτισμός καὶ ἡ τέχνη ἔξαφανίζονται, ἡ δὲ ναυτιλία μαραίνεται. Ἀπὸ τότε τὸ ἐμπόριον μεταξὺ Ἀνα-

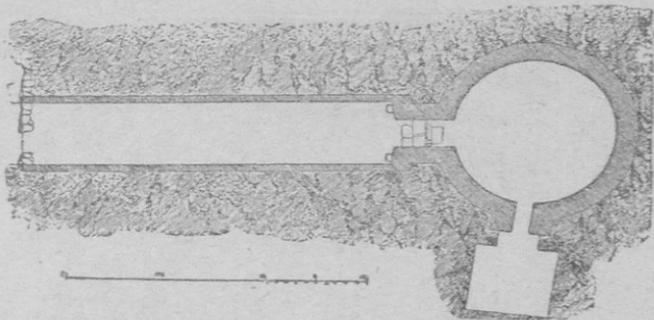

Εἰκ. 6. Θολωτὸς τάφος Μυκηνῶν (πρόσοψις).

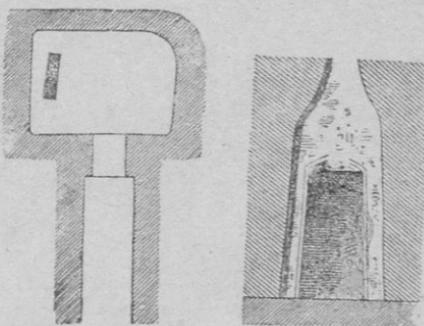
τολῆς καὶ Ἑλλάδος περιέρχεται εἰς ἕνα ἄλλον λαὸν ἐμπορικὸν καὶ ναυτικόν, τοὺς Φοίνικας, οἵ δποιοι κατώκουν εἰς τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

3. Ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνατολάς.

Ἄπὸ τὴν κάθοδον τῶν Δωριέων ἐπῆλθεν, ὅπως εἴδομεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλη ἀνατροπή. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς πολλοὶ ἀπὸ τοὺς

Εἰκ. 7. Θολωτός τάφος Μυκηνῶν (κάτοιψις).

Εἰκ. 8. Λαξεντίς τάφος Μυκηνῶν (κάτοιψις καὶ πρόσοψις).

παλαιοὺς κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἡγαγάσθησαν νὰ ζητήσουν νέας πατρίδας πρὸς ἀνατολάς.

Λοιπὸν πρῶτον ἀπὸ τὸν Εὔριπον καὶ ἀπὸ τοὺς λιμένας τῆς Βοιωτίας ἀναχωροῦν διάφοροι λαοί, ἀπὸ τοὺς δύοις; οἱ περισσότεροι ἥσαν Ἀχαιοί. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν καταλαμβάνουν τὴν Τένεδον καὶ τὴν Λέσβον. Ἐπειτα δὲ ἀποβιβάζονται εἰς τὴν ἀπέναντι

παραλίαν τῆς Τριφύλεως καὶ Μυσίας, ὅπου ἐγκαθίστανται ἐπειτα ἀπὸ μακροὺς ἀγῶνας μὲ τοὺς ἐντοπίους. Ἐκεῖ ἔκτισαν δώδεκα πόλεις, ἀπὸ τὰς δοποὶας σπουδαιότεραι ἡσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη. Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ δνομάζονται αἰολικαί, διότι εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν οἱ ἀποικοὶ αὐτοὶ ἔλαβον τὸ ὄνομα Αἰολεῖς. ὡς προερχόμενοι ἀπὸ ποικίλους λαοὺς (αἰόλος=ποικίλος).

Ἐπειτα ἀπὸ μερικὰ ἔτη ἄλλοι λαοί, μεταξὺ τῶν δοποίων διακρίνονται οἱ Ἰωνεῖς, ἀναχωροῦν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Αὗτοὶ κατὰ πρῶτον καταλαμβάνουν τὰς βορείας Κυκλαδας, ἐπειτα τὰς μεγάλας νήσους Χίον καὶ Σάμον καὶ ἐπὶ τέλους τὰς ἀπέναντι αὐτῶν ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐδῶ οἱ διάφοροι αὐτοὶ λαοὶ διλίγον κατ' ὀλίγον ἐσυγχωνεύθησαν εἰς ἓνα, τὸν Ἰωνικόν, καὶ ἰδρυσαν πολλὰς πόλεις, ἀπὸ τὰς δοποὶας ἐπισημάτεραι ἡσαν ἡ Μίλητος, ἡ Ἐφεσος, ἡ Κολοφών, ἡ Φώκαια. Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ δνομάζονται Ἰωνικαί.

Ἐπὶ τέλους ἀργότερα καὶ Δωριεῖς ἀνάμεικτοι μὲ παλαιοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου ἀποπλέοντα ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Ἀργολίδος καὶ καταλαμβάνουν τὰ Κύθηρα, τὴν Μῆλον, τὴν Θήραν, τὴν Ρόδον, τὴν Κᾶν καὶ τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν τῆς Καρίας, ὅπου ἰδρυσαν τὴν Κνίδον καὶ Ἀλικαρνασσόν. Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ δνομάζονται Δωρικαί.

4. Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους.

Τὰ ὄμηρικὰ ποιήματα.

Οἱ λαοί, οἱ δοποὶοι μετηνάστευσαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας μόνον ἐπειτα ἀπὸ μακροὺς ἀγῶνας κατώφθωσαν νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τὰς νέας πατρίδας των. Μετὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους φυσικὰ ἥρχισαν νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ νέαι αὐταὶ χῶραι ἡσαν εὔροδοι, ταχέως ἐπλούτησαν. Τότε λοιπὸν ἥρχισαν νὰ καταγίνωνται καὶ εἰς τὸ νὰ κάμνουν ποιήματα. Ως βάσις δὲ τῶν ποιημάτων των ἐχρησίμευσαν τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὰ ὄποῖα

Ex. 9. A

έλληνικαί ἀποικιατ.

ώς υπόθεσιν είχον τους ἀγῶνας, τους δποίους ἔκαμαν διὰ νὰ κατακτήσουν τὰς νέας των χώρας. Τότε, περίπου εἰς τὰ 800 π. Χ., δ "Ομηρος ἔκαμε τὰ δύο τελειότατα ποιήματα τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν.

Τὰ ποιήματα αὐτά, καθὼς καὶ αἱ διάφοροι ἀνασκαφαὶ αἱ δποῖαι ἔγιναν εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Μυκῆνας καὶ εἰς τὴν Κρήτην, μᾶς διδάσκουν, ποῖος ἦτο δ βίος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τους προϊστορικοὺς ἐν γένει χρόνους.

Θρησκεία καὶ λατρεία.

Πρόγονοι. "Οπως εἴδομεν προηγούμενως, οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τους ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐλάτρευον τους προγόνους των. Ἐπίστενον δηλαδὴ ὅτι ἡ ψυχή, ἀφοῦ ἀποθάνῃ ὁ ἀνθρωπος ἔξακολουθεῖ νὰ μένῃ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα καὶ νὰ ζῇ μέσα εἰς τὸν τάφον. Ἐπίστενον ἀκόμη ὅτι οἱ νεκροὶ ἔξακολουθοῦν νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν ζώντων συγγενῶν των καὶ ὅτι ἀναμειγγύνονται εἰς αὐτὸς καὶ δι' αὐτὸς παρουσιάζονται εἰς αὐτοὺς κατὰ τὰ ὄντεια.

"Ολα αὐτὰ τους ἔκαμψαν νὰ περιποιοῦνται τους προγόνους των ὡς θεούς, διὰ νὰ εὑρίσκουν ἀπὸ αὐτοὺς προστασίαν. Κάθε οίκογένεια λοιπὸν ἐλάτρευε τους νεκρούς της.

Θεοί. Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ Πελασγοὶ καὶ κατόπιν οἱ Ἑλληνες ἐλάτρευον ἐπίσης ὡς θεοὺς τὰ δύο σπουδαιότερα στοιχεῖα τῆς φύσεως, τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν. Ἀργότερα τὸ πρᾶγμα ἐπεκτείνεται. "Ολα τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως ἀποτελοῦν ἰδιαιτέρους θεούς. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Ἑλληνες παρίστανον τους θεούς των μὲ διάφορα σύμβολα. Τοιαῦτα σύμβολα ἥσαν δένδρα, στῦλοι, βωμοί, δύο κέρατα συνενωμένα, θρόνοι, σταυροὶ καὶ ἀγάλματα μὲ μορφὴν ζώων. Κατόπιν δμως, ἐπειδὴ παρίστανον τους προγόνους των μὲ τὴν μορφήν, τὴν δποίαν είχον, ὅταν ἔζων, ἔδωσαν δλίγον καὶ εἰς τοὺς θεούς των μορφὴν ἀνθρωπίνην καὶ ἔπειτα καὶ αἰσθήματα καὶ ἀνάγκας καὶ πάθη ἀνθρώπινα.

Κάθε πόλις ἐλληνικὴ είχε τους ἰδιαιτέρους θεούς της. Κάθε χειμαρρος, κάθε πηγή, κάθε βουνὸν καὶ ἐν γένει κάθε στοιχεῖον τῆς φύσεως ἐλατρεύετο ὡς θεός. "Αλλ' οἱ θεοὶ αὐτοὶ ἥσαν γνωστοὶ μό-

νον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως αὐτῆς. Τὰ μεγάλα στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις τῆς φύσεως ἐλατρεύοντο ἀπὸ δλούς τοὺς Ἐλληνας μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα. Αὗτὰ ἐθεωροῦντο ὡς θεοὶ ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οἱ ἀνώτεροι αὐτοὶ θεοὶ ἦσαν οἱ ἔξης : "Ο Ζεὺς θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, δι Ποσειδῶν τῆς θαλάσσης, δι Ἀπόλλων τοῦ ἥλιου, δι Ἡφαιστος τοῦ πυρὸς καὶ τῶν τεχνῶν, δι Ἐρμῆς τοῦ ἀνέμου καὶ ἐπειτα τοῦ ἔμπορίου τοῦ λόγου, ή Ἡρα καὶ αὐτῆ, δι ποσειδῶν συζυγός της Ζεύς, θεὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ συγγικοῦ βίου, ή Ἀθηνᾶ τῆς ἀστραπῆς καὶ ἐπειτα τῆς σοφίας, ή Ἀρτεμις τῆς σελήνης καὶ τοῦ κυνηγίου, ή Ἀφροδίτη τῆς ὁραιότητος, ή Ἔστια τοῦ οἰκιακοῦ βίου, ή Δήμητρα τῆς γῆς, δι Πλοιάτων τοῦ ἄρδου, δι Διόνυσος τοῦ οἴνου κ.ἄ.

"Απὸ δλούς τοὺς θεοὺς ἀνώτατος ἐθεωρεῖτο δι Ζεύς. Εἰς τὰ ἀνάκτορα αὐτοῦ, τὰ δποῖα ἦσαν εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τοῦ Ὄλυμπου, ἐπίστευνον οἱ Ἐλληνες δι την συνηθοῖζοντο δλοι οἱ θεοί. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Διὸς συνεζήτουν τὰς ὑποθέσεις τοῦ κόσμου καὶ ἐλάμβανον ἀποφάσεις περὶ αὐτῶν.

Ηρωες. Οπως κάθε οίκογένεια ἐλάτερευε τοὺς προγόνους της ως θεούς, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ κάθε πόλις ἐτίμα καὶ ἐλάτερευε τοὺς ἐνδόξους νεκρούς της, οἱ δποῖοι κατὰ τὴν ζωήν των προσέφερον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὰς πόλεις των. Τούτους ἐθεωροῦν δι τατήγοντο ἀπὸ θεούς καὶ ὀνόμαζον ἥρωας. "Ως ἥρωας δημως ἐθεώρουν καὶ μερικὰ φυσικὰ φαινόμενα.

Κάθε πόλις εἶχε τοὺς ἥρωας της, καὶ ἐπομένως οἱ ἥρωες ἦσαν πολλοί. Οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν οἱ ἔξης :

"Ο **Ἡρακλῆς**, δι δποῖος ἐλέγετο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης βασιλίσσης τῆς Τίρυνθος. Εἰς δλας τὰς ἐλληνικὰς πόλεις διηγοῦντο τὰ κατωρθώματά του, καὶ ἐτίμων αὐτὸν μὲ ἕορτάς. Οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι τὸν ἐθεωροῦν συμπολίτην των, οἱ δὲ βασιλεῖς τῆς Σπάρτης ἵσχυροίζοντο δι τατάγονται ἀπὸ αὐτῶν.

"Ομοιος μὲ τὸν Ἡρακλέα ἥρως εἰς τὴν Ἀττικὴν ἦτο δι Θησεύς, δι υἱὸς τοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν Αἰγέως.

Εἰς τὴν Δακωνικὴν ἐλατρεύοντο οἱ δύο ἀδελφοὶ **Κάστωρ** καὶ **Πολυδεύκης** μὲ τὸ ὄνομα Διόσκουροι.

Εἰς τὴν Κρήτην ἐλατρεύετο δι **Μήνως**.

Α. Χωραφᾶ *Ιστορία Α'* ἐλληνικοῦ, ἔκδοσις πέμπτη

2

Εἰς τὰς Θήβας δὲ οἰδίποντες καὶ οἱ νεῖοι του, καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλα μέρη.

Περὶ τῶν ἥρωών τούτων ὑπάρχουν πολλαὶ παραδόσεις. Ἐξ αὐτῶν ἄλλαι μὲν ἀναφέρονται εἰς κατορθώματα καθενὸς χωριστά, ἄλλαι δὲ εἰς ἐπιχειρήσεις, τὰς δοπίας ἔκαμψαν ἀπὸ κοινοῦ. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται εἶναι : ή μάργοναυτικὴ ἐκστρατεία, διόπλεμος τῶν ἔπτα ἐπὶ Θήβας καὶ δι τῶν ἐπιγόνων, καὶ δι Τρωϊκὸς πόλεμος.

Δατρεία. Διὰ νὰ ἀξιωθοῦν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἔχουν τὴν εὔνοιαν τῶν θεῶν, ἔποεπε νὰ φέρωνται πρὸς αὐτοὺς, δῆτας πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς ἀνθρώπους. Ἔκαμναν λοιπὸν εἰς αὐτοὺς, προσφοράς. Προσέφερον δηλ. εἰς αὐτοὺς καρποὺς ἢ μικρὰ ἀγάλματα, ἔχυνον κατὰ γῆς οἶνον, γάλα καὶ ἄλλα ὑγρά, ἔθυσίαζον πρὸς τιμὴν των ζῶα. Αἱ θυσίαι ἐγίνοντο ἐπὶ ἐνὸς ὑψώματος ἢ τεχνητοῦ ἢ σχηματισμένου ἀπὸ τὴν στάκτην τῶν ζώων, τὰ δποῖα ἔθυσίαζον. Τὸ ὑψόματον ὠνομάζετο βωμός. Ἐπειτα τέλος ἀπὸ τὰς προσφορὰς ἔψαλλον καὶ ἔχρευν γύρῳ ἀπὸ τὸν βωμὸν αὐτὸν. Κάποιε ἔκαμναν καὶ ἀγῶνας γυμναστικούς, πρὸ πάντων κατὰ τὴν λατρείαν τῶν νεοφῶν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐλάτρευον τοὺς θεούς των εἰς τὸ ὑπαιθρον, μετὰ τὰς μεταναστάσεις δῆμως ἡρχισαν νὰ κατασκευάζουν καὶ ναοὺς πρὸς τιμὴν των.~~Χ~~

Σπουδαιότατον μέρος τῆς λατρείας ἦτο καὶ ἡ μαντική. Οἱ Ἑλληνες ἐπίστευον ὅτι οἱ θεοὶ εὑρίσκονται ἀδιακόπως πλησίον τῶν ἀνθρώπων καὶ διευθύνουν τὰς ὑποθέσεις των καὶ ὅτι κάποιε κάμνουν γνωστοὺς εἰς αὐτοὺς τοὺς σκοπούς των. Φυσικὰ φαινόμενα ἀσυνήθιστα, ἐκλείψεις τοῦ ἥλιου καὶ τῆς Σελήνης, σεισμοὺς καὶ ἄλλα δημοια ἔθεωρουν ὡς σημεῖα προερχόμενα ἀπὸ τοὺς θεούς. Διὰ νὰ ἔξηγηθοῦν δῆμως τὰ σημεῖα αὐτὰ ἐχρειάζετο ἰδιαιτέρα ἴκανότης. Διὰ τοῦτο ἐπίστευον, ὅτι μερικοὶ ἀνθρώποι εἶχον ἀπὸ τοὺς θεούς τὴν κάριν νὰ κατανοοῦν αὐτά. Οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ ἐλέγοντο μάντεις. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς θυσίας παρείχετο εἰς τοὺς Ἑλληνας κατάλληλος εὐκαιρία νὰ ἔξειτάζουν τὰς θελήσεις τῶν θεῶν. Ἐξήταζον λοιπὸν τὰ σπλάγχνα τῶν θυσιαζομένων ζώων καὶ ἔξι αὐτῶν ἐμάντευον τὰ μέλλοντα. Ἐπίσης ἐπίστευον, ὅτι εἰς μερικοὺς ναοὺς δι θεός αὐτῶν ἐφανέρωνε τὰ μέλλοντα εἰς ἐκείνους, οἱ δποῖοι τὸν ἥρωτων. Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς ὠνό-

μαζον μαντεια. Περίφημον δὲ μαντειον κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο τὸ μαντεῖον τοῦ Διός εἰς τὴν Δωδώνην τῆς Ἡπείρου,

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον οἱ Ἑλλήνες ἐλάτρευον καὶ τοὺς προγόνους των. Ἐπίστευον, δπως εἴπομεν, ὅτι οἱ νεκροὶ ἔξηκολούθουν νὰ ζοῦν μέσα εἰς τὸν τάφον των. Ἔνεκα τούτου εὑρίσκοντο εἰς τὴν ἀνάγκην πρῶτον μὲν νὰ ἐνταφιάζουν αὐτοὺς καὶ νὰ θέτουν μαζὶ των εἰς τὸν τάφον πράγματα, τὰ δποῖα μετεχειρίζοντο κατὰ τὴν ζωήν των, ἐπειτα νὰ τοὺς περιποιοῦνται καὶ εἰς τὸ μέλλον μὲ πρόσφορδας διὰ νὰ ἔχουν τὴν προστασίαν των. Εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τὰς μεταναστάσεις, ἀντὶ νὰ θάπτουν τοὺς νεκρούς, τοὺς ἔκαιον καὶ ἐπειτα ἐνταφιάζον τὴν σκόνην. Ἡ συνήθεια αὐτὴ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ δὲν ἐπεκράτησεν. Ἐδῶ ἔξηκολούθουν οἱ περισσότεροι νὰ ἐνταφιάζουν τοὺς νεκρούς των.

Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις.

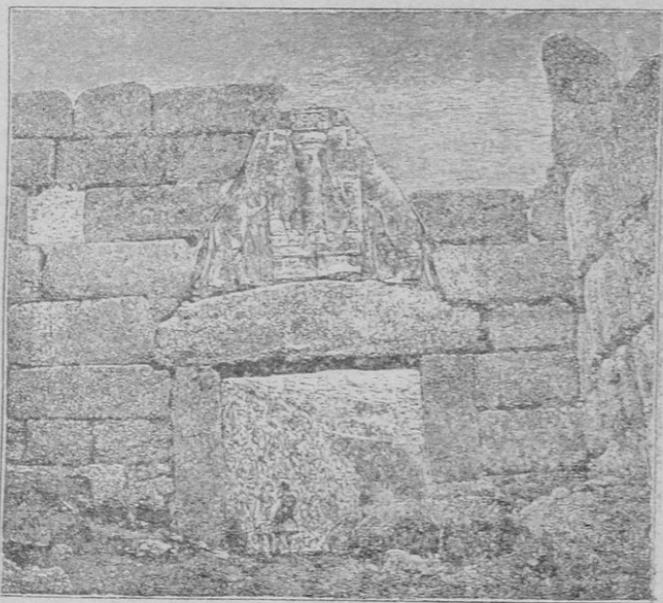
Οἱ Ἑλλήνες κατὰ τοὺς χρόνους τούτους διέμενον συνήθως εἰς ἀκροπόλεις ὠχυρωμένας μὲ τείχη ἀπὸ πελωφίους λίθους. Λειψανα αὐτῶν τῶν τειχῶν σφίζονται εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Τίρουνθα, εἰς τὰς Μυκήνας, εἰς τὴν Λάρισσαν, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Κρήτην κ.λ. (εἰκ 10).

Πέριξ τῶν ἀκροπόλεων είχον τὰ κτήματα καὶ τὰ ποίμνιά των. Ἡ καλλιέργεια τῶν κτημάτων καὶ ἡ βοσκὴ τῶν ποιμνίων ἦσαν συνήθως ἔργα τῶν δούλων. Δοῦλοι δὲ δύοις ὑπηρέτουν αὐτοὺς καὶ εἰς τὰς ἐν τῇ πόλει οἰκίας των. Ἀλλὰ μαζὶ μὲ τοὺς δούλους ὑπηρέτουν ὡς μισθωτοὶ καὶ εἰς τὸν οἶκον καὶ εἰς τὰ κτήματα καὶ ἐλεύθεροι πτωχοὶ ὄνομαζόμενοι θῆτες. Ἐκτὸς τῶν ἴδιοκτητῶν καὶ τῶν θητῶν τρίτην τάξιν ἐλευθέρων ἀπετέλουν οἱ ἀοιδοί, οἱ μάντεις, οἱ ἱατροί, οἱ κήρυκες, οἱ τεχνῖται, οἱ ἔμποροι. Αὗτοὶ δοῦλοι ὄνομάζοντο δημιουργοί.

Τὸ πολέτευμα.

Ο μεγαλύτερος ἴδιοκτήτης τῆς χώρας ἦτο ὁ βασιλεύς. Ο βασιλεὺς ἐθέωρεῖτο πρόσωπον Ἱερόν, διότι ἐπίστευον ὅτι είχε τὴν κατα-

γωγὴν ἀπὸ κάποιον θεὸν ἡ ἥρωα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως διεδέχετο αὐτὸν συνήθως ὁ μεγαλύτερός του υἱός. Ἐπρεπεν δμως δ βασιλεὺς νὰ ἔχῃ καὶ προσωπικὴν δύναμιν καὶ ἀξίαν. Διὰ τοῦτο μερικοὶ γέροντες πατέρες ἀφῆνον τὴν βασιλείαν εἰς τοὺς υἱούς των. Οἱ ἄλλοι μεγάλοι ιδιοκτῆται τῆς χώρας ὀνομάζονται ἀριστοὶ ἡ γέροντες καὶ ἐθεωροῦντο καὶ αὐτοὶ ἱεροί, ὅπως ὁ βασιλεὺς.

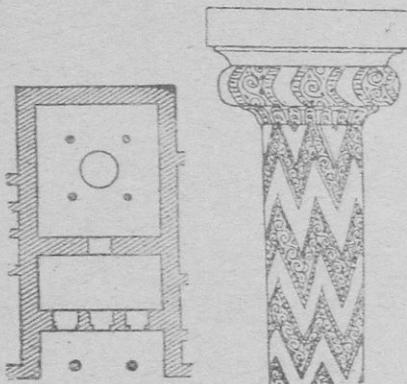
Eik. 10. Ἡ πύλη τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν καὶ τὰ τελγη αὐτῆς.

Ο βασιλεὺς κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἦτο ἀπόλυτος μονάρχης. Ἐπειτα ἀπὸ τὰς μεταναστάσεις δμως ἡ ἔξουσία του περιωρίσθη. Εἶχε μὲν καὶ τώρα κατὰ τὸν πόλεμον ἀπεριόριστον ἔξουσίαν, ἐν καιρῷ ειρήνης δμως ἡ δύναμις του περιωρίζετο πολὺ ὑπὸ τῶν ἀριστῶν ὡς πρός τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Οσάκις ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἀπόφασιν, διὰ τὴν δύοιαν εἶχεν ἐνδιαιφέρον δλη ἡ πόλις, ἐκάλει τοὺς ἀριστούς εἰς συμπόσιον καὶ ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ δυνεῖ-

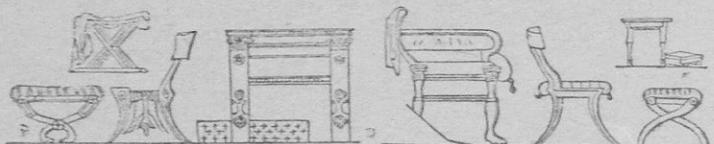
πουν καὶ ἀπεφάσιζον (βουλὴ γερόντων). Κἄποτε ἐκάλει κατόπιν καὶ τὸν λαὸν εἰς τὴν πλατείαν τῆς πόλεως καὶ ἔλεγεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνο, τὸ δποῖον ἀπεφάσισεν ή βουλὴ τῶν γερόντων (ἀγορὰ δήμου). Μόνον ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ ή δύναμις τοῦ βασιλέως δὲν ἥλαττώθη. Ἐξακολουθεῖ καὶ τώρα νὰ είναι ὁ ἀνώτερος Ἱερεύς. Καὶ ὡς δικαστῆς ὁ βασιλεὺς δὲν εἶχε μεγάλην δύναμιν, διότι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐπιφρατεῖ Ιδίως η αὐτοδικία. Καθένας δηλ. ἀδικούμενος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκδικηθῇ μόνος του. Ἐν περιπτώσει δὲ φόνου τὸ δικαίωμα τοῦτο είχον οἱ συγγενεῖς τοῦ φονευθέντος.

Ο οἰκιακὸς βέος.

Ἡ ζωὴ δὲν τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτῶν τῶν βασιλέων καὶ τῶν εὐγενῶν ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Τὰ διάνα-
κτορα τῶν βασιλέων ἀποτε-
λοῦνται ἀπὸ μίαν αὐλῆν. Γύ-
ρῳ εἰς αὐτὴν ἔσωτερικῶς ὑ-
πάρχουν στοιβαὶ, εἰς τὸ μέσον
δὲ κυκλοτερῆς βωμός. Εἰς τὴν
ἀπέναντι τῆς εἰσόδου πλευ-
ρὰν ὑπάρχει τὸ κυριώτερον
μέρος τῶν ἀνακτόρων, τὸ
μέγαρον τῶν ἀνδρῶν. Τοῦ-
το ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν
στοάν ἀνοικτὴν πρὸς τὴν
αὐλήν, κἄποτε ἀπὸ ἕνα δω-
μάτιον ἐπειτα ἀπὸ τὴν
στοάν, τὸ δποῖον ὠνομάζετο πρόδομος, καὶ ἀπὸ τὸ κυρίως μέγα-
ρον. Τὸ κυρίως μέγαρον εἶχεν εἰς τὸ μέσον ἔστιαν καὶ γύρῳ ἀπὸ
αὐτὴν τέσσαρας κίονας διὰ νὰ ὑποβαστάζουν τὴν στέγην (εἰκ. 11).

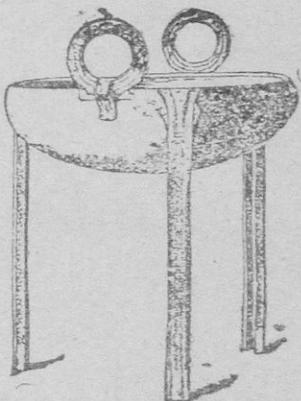
Eik. 11. Μέγαρον. 12. Κίον μυκηναϊκός.

Eik. 13. Καθίσματα.

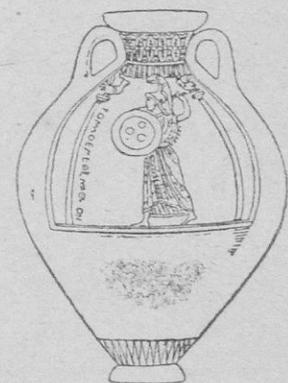
Τὸ κυρίως μέγαρον εἶχεν εἰς τὸ μέσον ἔστιαν καὶ γύρῳ ἀπὸ αὐτὴν τέσσαρας κίονας διὰ νὰ ὑποβαστάζουν τὴν στέγην (εἰκ. 11).

καὶ 12). Γύρω ἀπὸ τὸ μέγαρον ἦσαν ἄλλα δωμάτια μικρὰ καὶ σκοτεινά. τὰ δποῖα ἔχρησίμευον ὡς κοιτῶνες καὶ ὡς ἀποθῆκαι.

Εἰκ. 14. Τόλποντος λέβης.

“Ομοιαι, ἄλλα μικρότεραι καὶ πτωχότεραι ἦσαν αἱ οἰκίαι τῶν Ἰδιωτῶν.

Εἰκ. 15. Αμφορεύς

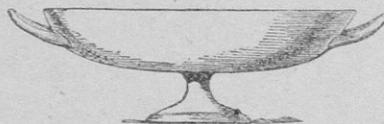
Εἰκ. 16. Κρατήρ

Τὰ ἔπιπλα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς είναι : δ ὅρόνος, κάθισμα μεγάλον μὲ στηρίγματα διὰ τὰ νῶτα, τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, ἄλλα

καθίσματα μὲ στήριγμα διὰ τὰ νῶτα μόνον, σκαμνία (εἰκ. 13), τράπεζαι μικραὶ διὰ νὰ τρώγουν, καὶ κιβώτια διὰ νὰ φυλάττουν τὰ ἔνδυματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα. Τὰ μαγειρικὰ σκεύη ἥσαν σχεδὸν ὅμοια μὲ τὰ ἴδια μας. Τὰ συνήθη δὲ ἀγγεῖα εἶναι ὁ τοίποις λέβητς (εἰκ. 14), ὁ πίθος διὰ νὰ ἀποθηκεύουν οἶνον, ἔλαιον καὶ μέλι, ἐπίσης ὁ ἀμφορεὺς (εἰκ. 15), ἡ ὑδρία διὰ τὸ νερόν, ὁ κρατήρας διὰ νὰ ἀναμειγνύουν τὸν οἶνον μὲ νερόν (εἰκ. 16), ἡ λήκυθος διὰ τὸ ἔλαιον (εἰκ. 17), ποτήρια (εἰκ. 18) κ. ἄ.

Ἡ ἔνδυμασία ἦτο ἀπλῆ. Ἐφόρουν μακρὸν ὑποκάμισον λινὸν (χιτῶν) καὶ ἐπάνω εἰς τὸν χιτῶνα μεγάλον τεμάχιον ἀπὸ ὑφασμα μάλλινον (ἱμάτιον). Ὅποκάτω ἀπὸ τοὺς πόδας ἔδενον μὲ λωρία τεμάχια ἀπὸ δέρμα ζῷων, τὴν δὲ κεφαλὴν εἰχον συνήθως γυμνήν (εἰκ. 19). Ὁ χιτὼν τῶν γυναικῶν ἦτο μακρὺς καὶ ἐσυγκρατεῖτο μὲ ζώνην. Κἄποτε προσέτι αὐταὶ ἐφόρουν εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ πέπλον ἀπὸ ὑφασμα λεπτόν (εἰκ. 20).

Εἰς κάθε οἰκογένειαν ὁ πατήρ εἶναι ὁ κύριος καὶ εἰς αὐτὸν ὅλοι ὅφελοιν ὑπακοήν. Αὐτὸς δὲ εἶναι συγχρόνως καὶ ὁ ἱερεὺς τῆς οἰκογενείας. Ὡς γυνὴ μένει πάντοτε εἰς τὸ διαμέρισμα τῶν γυναικῶν, τὸ δποῖον εἶναι συνήθως εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ διευθύνει τὰς ἐργασίας

Eik. 18. Ποτήριον.

τῆς οἰκίας. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ γυναικες τῶν βασιλέων καὶ τῶν εὐγενῶν κατεγίνοντο εἰς τὸ νὰ ὑφαίνουν καὶ κεντοῦν καὶ εἰς τὰς ἄλλας οἰκιακὰς ἐργασίας. Αἱ κόραι μένουν πλησίον τῆς μητρός των, ἀλλὰ δὲν εἶναι κλεισμέναι, δπως αἱ ὑπανδροι. Ὅμποροῦν νὰ ἔξερχωνται ἐλεύθερα, Δὲν ἔχουν ὅμως τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν αὐταὶ τὸν σύζυγόν των. Ὁ πατήρ δίδει αὐτὰς εἰς δποιονδήποτε θέλει καὶ λαμβάνει εἰς ἀντάλλαγμα δῶρα.

Αἱ μεγαλύτεραι διασκεδάσεις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι τὰ συμπόσια. Ὁ βασιλεὺς ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν βωμὸν ἐνὸς θεοῦ σφάζει τὸν βοῦν ἢ τὰ πρόβατα. Οἱ περὶ αὐτὸν καίουν ἑπάνω εἰς τὸν βωμὸν πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ τὰ ἐντρόσθια, τὸ λίπος καὶ τὰ ὅστα, τὸ δὲ κρέας κόπτουν εἰς τεμάχια καὶ ψήνουν. Ἐπειτα κάθηνται ὅλοι καὶ

Εἰκ. 19. Ἐνδυμασίαι ἀνδρῶν.

τρώγειν μέ τὰς χεῖράς των τὸ κρέας καὶ ἄρτον ἀπὸ σῖτου. Μετὰ τὸ φαγητὸν δὲ πίνουν οἶνον, ἀλλὰ πάντοτε ἀνάμεικτον μὲ ἄφθονον νερόν.

Ίδιαίτερον χαρακτηριστικὸν τῆς κοινωνίας τῶν χρόνων αὗτῶν εἶναι ἡ εὐγενὴς προθυμία, μὲ τὴν δποίαν ἐγίνετο δεκτὸς κάθε ξένος, ὁ δποῖος ἐξήτει φιλοξενίαν. Ὁ ξένος ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐπροστατεύετο ἀπὸ τὸν Δία καὶ διὰ τοῦτο ἐπρεπε νὰ εὔρῃ κάθε περιπόλισιν. Συνήθως δ φιλοξενούμενος καὶ δ φιλοξενῶν ἔκαμναν ἀνταλλαγὴν δώρων, τὰ δποῖα ἐχρησίμευνον ὡς δεσμὸς ὅχι μόνον αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπογόνων των.

Ἄκομη σεβαστότερος καὶ ἀπὸ τὸν ξένον ἥτο δ ἵκετης. Ὅταν δηλ. ὁ καταδιωκόμενος δι' ὅποιον δῆμοτε λόγον ἥθελε καταφύγει εἰς τὸν βωμὸν ἢ τὴν ἐστίαν τῆς οἰκίας καὶ ἥθελε ξητήσει τὴν προστασίαν τοῦ κυρίου αὐτῆς, αὐτὸς δὲν ἥδυνατο νὰ ἀπορρίψῃ τὴν αἰτησίαν. Ἄλλως ἐτιμωρεῖτο ἀπὸ τὸν Δία.

Εἰκ. 20. Ἔρδυμασίοι γυναικῶν.

Τὰ ὅπλα καὶ ὁ πόλεμος.

Κατὰ τοὺς χρόνους; τούτους; κάθε ἀνὴρ ὠπλίζετο μὲν ἰδικά του ἔξοδα.[¶] Εἶχε δὲ δύο εἰδῶν ὅπλα τὰ ἐπιθετικά, μὲ τὰ ὅποῖα ἐκτύπα τὸν ἀντίπαλόν του, καὶ τὰ ἀμυντικά, μὲ τὰ ὅποῖα ἐποφυλάσσετο ἀπὸ τὰ κτυπήματά του.

Διὰ νὰ προφυλάττῃ τὴν κεφαλήν του ὁ Ἐλλην πολεμιστὴς ἐφόρει παλαιότερα μὲν σκοῦφον ἀπὸ δέρμα, ἀργότερα δὴ περικεφαλαίαν ἀπὸ χαλκόν. Ἡ περικεφαλαία ἐσκέπαζε τὸ μέτωπον, τοὺς

κροτάφους καὶ τὰς παρειὰς εἰς τρόπον. ὥστε νὰ φαίνωνται μόνον οἱ διφθάλμοι καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ πώγωνος, ἐδένετο δὲ ἀπόκατω ἀπὸ τὸν πώγωνα μὲν λωρίον. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς περικεφαλαίας ἦτο ἐμπηγμένον λοφίον συνήθως ἀπὸ οὐρὰν ἵππου.

Εἰκ. 21 Πολεμισταὶ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων.

Διὰ νὰ προφυλάξῃ τὰς κνήμας του δὲ πολεμιστὴς ἐφόρει τὰς κνημῖδας. Αὗται κατ' ἀρχὰς μὲν ἦσαν ἀπὸ δέρμα, κατόπιν δὲν διατεκενάζοντο ἀπὸ πλάκας ἐκ μετάλλου, ἐφθανον δὲ ἀπὸ τὰ γόνατα μέχρι τῶν ἀστραγάλων.

Διὰ νὰ ἀποκρούῃ τὰ κιτυπήματα τοῦ ἀντιπάλου δὲ πολεμιστὴς ἔχεται μὲ τὴν ἀριστεράν του χεῖρα ἀσπίδα κατασκευασμένην ἀπὸ πολλὰ δέρματα βιῶν καὶ ἀπὸ πλάκας ἐκ μετάλλου. 'Η ἀσπὶς κατ' ἀρχὰς ἦτο πολὺ μεγάλη. Ἐκάλυπτε τὸ σῶμα ἀπὸ τὸν πώγωνα μέχρι τῶν ἀστραγάλων. Ἀργότερα ἔγινε μικροτέρᾳ. Τότε ἡγαγκάσθησαν νὰ φοροῦν καὶ ἄλλο ἀμυντικὸν δύπλον, τὸν θώρακα. 'Ο θώραξ κατεσκευάζετο ἐκ χαλκοῦ, καὶ ἐπροσφύλαττε καὶ τὴν ὁράγιν καὶ τὸ στῆθος.

'Ως ἐπιθετικὰ δὲ δύπλα οἱ περισσότεροι πολεμισταὶ εἶχον τὸ ξίφος καὶ τὸ δόρυ. Τὸ ξίφος ἦτο χάλκινον, πολὺ μακρὺν καὶ δίστομον, ἐκρέματο δὲ ἀπὸ τὸν δεξιὸν διμονὸν εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν. Τὸ δόρυ ἦτο ξύλινον καὶ εἶχεν εἰς τὰ δύο ἄκρα αἰχμὰς ἀπὸ χαλκοῦ, αἱ ὅποιαι ἐχρησίμευον ή μὲν μία διὰ νὰ τρυπᾷ τὸν ἀντίπαλον, ή

δὲ ἄλλη διὰ νὰ ἐμπηγνύεται εἰς τὴν γῆν κατὰ τὰς ὡρας τῆς ἀναπαύσεως. Ἡτο δὲ τὸ δόρυ πολὺ μακρύν, καμμίαν φοράν μέχρι ᷄ μέτρων (εἰκ. 22).

Μερικοὶ τέλος πολεμισταὶ ἥσαν δηλισμένοι μὲ τόξον κατασκευασμένον ἀπὸ ξύλου ἢ ἀπὸ δύο κέρατα ἐλάφου συνενωμένα. [Μὲ τὸ τόξον ἔροιπτον βέλη, τὰ δποῖα εἰχον αἰχμήν ἀπὸ χαλκὸν τριγωνικήν.

Οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ εὐγενεῖς εἰχον δπλα στερεώτερα ἀπὸ τοὺς ἄλ-

Εἰκ. 22. Πολεμικὸν ἄρμα.

λους. Εἰς τὴν μάχην συνήθως ἐπορεύοντο ἐπάνω εἰς ἄρμα δίτροχον, τὸ δποῖον ἐσύρετο ἀπὸ δύο ἵππους (εἰκ. 22). Ἐμάχοντο δὲ ἄλλοτε μὲν ἀπὸ τὸ ἄρμα, ἄλλοτε δέ, ἀφοῦ κατέβαινον ἀπὸ αὐτοῦ. Οἱ λοιποὶ ἡκολούθουν τοὺς ἡγεμόνας των καὶ ἐμάχοντο ἀτάκτως καὶ χωρὶς διεύθυνσιν.

III ναυτιλέα καὶ τὸ ἐμπόριον.

Πρὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἐμπόριον ενδισκοντο εἰς ἀκμήν. Ἀπὸ τότε δμως παρακμάζουν καὶ δλίγον κατ' δλίγον περιερχονται εἰς τοὺς Φοίνικας.

Ἡ Ἑλληνικὴ ναυτιλία περιορίζεται κυρίως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Ἄλλα καὶ ἐντὸς τοῦ Αἰγαίου τὰ πλοῖα δὲν ἀπεμακρύνοντο πολὺ ἀπὸ τὴν παραλίαν, διότι ἥσαν μικρὰ καὶ χωρὶς κατάστρωμα.

Τὸ ἐμπόριον ἦτο ἀνταλλακτικόν. Οἱ ἐμπόροι δηλ. ἔκαμψαν ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων, τὰ δποῖα ἐπερίσσευον εἰς τὸν τόπον των, μὲ

ἄλλα, ἀπὸ τὰ δποῖα αὐτὸς δὲν παρῆγε. Τὸ νόμισμα δὲν-εἶχεν ἐφευρεθῆ ἀκόμη. Καὶ τὸ ἐμπόριον δμως τοῦτο ἡτο περιωρισμένον. Εἰς χρόνους, κατὰ τοὺς δποίους ἐτιμάτο πρὸ πάντων ἡ πολεμικὴ τέχνη, τὸ ἐμπόριον φυσικὰ ἐπεριφρονεῖτο.

Αἱ ὁραῖαι τέχναι.

Πρὸ τοῦ νὰ κατέλθουν οἱ Δωριεῖς εἰς τὴν μεσημβρινὴν *Ελλάδα, αἱ ώραιαι τέχναι ενδίσκοντο εἰς μεγάλην ἀκμήν.

*Ἀπὸ τὰς ἀρχοπόλεις, τὰ ἀνάκτορα καὶ τοὺς τάφους, ὃς καὶ ἀπὸ τὰ κοσμήματα, τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ σκεύη, τὰ δποῖα ενρέθησαν ἐντὸς αὐτῶν, βλέπομεν ὅτι αἱ τέχναι ἥσαν πολὺ προωθευμέναι, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀρχιτεκτονική. Ἡ μετακίνησις καὶ τοποθέτησις τῶν μεγάλων ἑκείνων λίθων, μὲ τοὺς δποίους εἶναι κτισμένα τὰ τείχη τῶν Μυκηνῶν (εἰκ. 10) καὶ τῆς Τίρουνθος, δεικνύουν ὅτι εἶχον ἀρκετὴν πεῖραν τῆς μηχανικῆς.

Εἰς τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν ενρέθησαν ζωγραφίαι μὲ ζωηρὰ χρώματα (εἰκ. 2), αἱ δποῖαι παριστάνουν ζῷα, ἀνθρώπους καὶ ἄλλα κοσμήματα. Ἐπίσης ενρέθησαν ἀγγεῖα πολύχρωμα μὲ κοσμήματα ζῷων καὶ φυτῶν. *Ολα αὐτὰ δεικνύουν ὅτι καὶ ἡ ζωγραφικὴ ἡτο πολὺ προωθευμένη.

Καὶ ἡ γλυπτικὴ ἐπίσης εἶχε προοδεύσει πολὺ. *Εσκάλιζον ἐπάνω εἰς λίθους, εἰς δστᾶ ζῷων καὶ εἰς μέταλλα ἀναγλύφους παραστάσεις ἡ καὶ δλόγλυφα ἔργα, τὰ δποῖα παριστανον ἀνθρώπους ἡ ζῷα.

*Ἐπίσης κατεσκεύαζον ἀπὸ χαλκὸν καὶ χρυσὸν διάφορα ἀντικείμενα μὲ τέχνην καταπληκτικήν. Τέλος ἐγνώριζον νὰ κατασκευάζουν τὴν ὕαλον.

*Ἐπειτα ἀπὸ τὴν κάθοδον δμως τῶν Δωριέων αἱ τέχναι ἐν γένει εἰς τὴν *Ελλάδα μαραίνονται. Μὲ τὰς ἐπιδρομὰς οἱ ἀνθρώποι εἰχον παύσει νὰ καλλιεργοῦν τὴν γῆν μὲ ἐπιμέλειαν καὶ διὰ τοῦτο εἶχον πτωχεύσει. Ἐξ ἄλλου οἱ Δωριεῖς ἥσαν ἀνθρώποι δρεινοί, τραχεῖς ὡς πρὸς τὰ ἥθη καὶ λιτόι ὡς πρὸς τὸν βίον, ἐπομένως δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ ἀγαποῦν τὰς τέχνας. Μόνον εἰς τὴν Μ. *Ἄσιαν ἐπειτα ἀπὸ τοὺς μακροὺς ἀγῶνας, τοὺς δποίους εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ κάμουν, οἱ

ἀποικοι διὰ νὰ κατακτήσουν τὰς νέας πατρίδας των, ἀναφαίνονται τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα, τὰ δρόπια εἰχον ἐμπνευσθῆ ὅπὸ τοὺς ἀγῶνας αὐτούς. Ἀλλὰ αἱ ἄλλαι τέχναι καὶ ἰδίως ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ζωγραφικὴ πολὺ ἀργότερα καὶ ἐδῶ ἀναπτύσσονται.

Μετὰ τὰς μεταναστάσεις τέλος ἀρχίζει εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ γίνεται χρῆσις τοῦ σιδήρου, καὶ εἰσάγεται εἰς αὐτὴν ἀπὸ τοὺς Φοίνικας ὁ ἀλφάβητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΔΙΑΠΛΑΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΚΤΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

1. Η ΣΠΑΡΤΗ

↖ Τὰ δωρικὰ κράτη τῆς Πελοποννήσου.

Οἱ Δωριεῖς κατῆλθον εἰς τὴν Πελοπόννησον κατὰ στίφη, κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα καὶ ἀπὸ διαφόρους ὄδοις. Ἔνεκα τούτου οὔτε συγχρόνως ἔγιναν κύριοι δῆμοι τῆς χώρας, οὔτε χωρὶς κόπον. Εὑνέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κάμουν μακροχρονίους ἀγῶνας, ἔως οὐ κυριεύσουν τὰς δυχρὰς ἀκροπόλεις τῶν Ἀχαιῶν. Μὲ μερικοὺς δὲ ἔξ αὐτῶν ἵσως ἡναγκάσθησαν καὶ νὰ συμβιβασθοῦν. Ἔνεκα τούτου εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν κάθιδον τῶν Δωριέων δὲν ἐσχηματίσθη ἐν δωρικὸν κράτος, ἀλλὰ πολλά : τῆς Σπάρτης, τῆς Μεσσηνίας, τοῦ "Αργους, τῆς Κορίνθου καὶ τῆς Σικυῶνος.

"Ἐξ αὐτῶν δὲ τοῖς ἀρχαῖς κατ' ἀρχὴν ἐπικρατεῖ τὸ κράτος τῆς Σπάρτης, τὰ δὲ λοιπὰ ἢ νποτάσσονται εἰς αὐτὸν ἢ ὑποκύπτουν εἰς τὴν ἐπιφρόνην του.

• Η κατάκτησις τῆς Λακωνικῆς.

Μεταξὺ τῶν δύο ἀποτόμων βουνῶν, τοῦ Πάρνωνος πρὸς Α. καὶ τοῦ Ταῦγέτου πρὸς Δ., σχηματίζεται μία βαθεῖα κοιλάς, διὰ μέσου τῆς δυσίας ὁ Εὐρώπας ποταμός. Ἡ κοιλάς αὗτὴ εἶναι ἡ Λακωνική.

Εἰς τὸ μέσον τῆς κοιλάδος αὗτῆς πλησίον τοῦ Εὐρώπατος

Eἰκ. 23. Ἡ Πελοπόννησος.

στάθη κατὰ πρῶτον, τὸν δέκατον αἰῶνα π. χ. περίπου, ἐν στίφοις Δωριέων καὶ ἐκυρίευσε τὴν ἐκεῖ ἀρχαίαν πόλιν, ἥ δυσία ἀπὸ τότε ἔλαβε τὸ ὄνομα Σπάρτη. Ἀπ' ἐδῶ οἱ κατακτηταὶ δίλιγον κατ'

δίλιγον ἐκυρίευσαν δλην τὴν Λακωνικὴν μέχρι τῆς θαλάσσης.

Ἡ γῆ, τὴν δυτίαν κάθε φορὰν οἵ κατακτηταὶ ἐκυρίευσον, διε-

μοιράζετο μεταξύ των εἰς ἵσα μέρη (κλήρους). Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς Λακωνικῆς οἱ κάτοικοι τῇ; πεδιάδος τῆς Σπάρτης, καθὼς καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἔφεραν μεγάλην ἀντίστασιν, ἔγιναν δοῦλοι καὶ ὑπεχρεώθησαν νὰ καλλιεργοῦν τοὺς ἀγροὺς τῶν κατακτητῶν. Αὗτοὶ ώνομάσθησαν εἶλωτες. Ὅσοι δὲ ὑπετάχθησαν εὔκολα, διετήρησαν μερικὰ δρεινὰ κτήματα καὶ εἶχον τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον, καὶ τέχνας. Αὗτοὶ ώνομάσθησαν περίοικοι. Ὡστε οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διηροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς κατακτητὰς Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι ώνομάσθησαν Σπαρτιᾶται, τοὺς περιοίκους, καὶ τοὺς εἶλωτας. *

Τὸ πολέμευμα τῆς Σπάρτης.

Ἄντι παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην τοὺς νόμους ἔθεσεν ἕνας μεγάλος νομοθέτης, δ Λυκοῦρος. Ὄλα ὅμως, ὅσα λέγονται περὶ αὐτοῦ, εἴναι μυθώδη. Τὸ πολέμευμα τῆς Σπάρτης δὲν εἶναι ἔργον ἑνὸς νομοθέτου, ἀλλὰ ἐσχηματίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀναλόγως μὲ τὰς ἀνάγκας, αἱ ὅποιαι κάθε φρογὰν παρουσιάζοντο.

Οἱ βασιλεῖς. Εἰς τὴν Σπάρτην ἀνέκαθεν ἦσαν δύο βασιλεῖς. Οἱ βασιλεῖς κατ' ἀρχὰς εἶχον εἰς τὰς χειράς των ὅλας τὰς ἔξουσίας, τὴν ὑρησκευτικήν, τὴν στρατιωτικήν, τὴν δικαστικήν. Κατὰ τοὺς ἴστορικοὺς χρόνους ἔξηκολούθησαν μὲν νὰ ἔχουν μεγάλας τιμάς. Ὄλοι ἐσηκώνοντο κατὰ τὴν διάβασίν των. Εἶχον τιμητικὴν θέσιν εἰς ὅλας τὰς ἕοτάς. Εἰς τὰ συμπόσια τοὺς ὑπῆρχετον πρώτους καὶ ἔδιδον εἰς αὐτοὺς διπλῆν μερίδα. Τὰ δέρματα τῶν θυσιαζομένων ζώων κατὰ τὰς θυσίας ἀνῆκον εἰς αὐτούς, καὶ κατὰ τὸν πόλεμον τὸ 1/3 ἀπὸ τὰ λάφυρα. Καὶ τέλος ἐθάπτοντο μὲ πολλὴν μεγαλοπρέπειαν.

Ἄλλ' ὅμως μὲ ὅλας αὐτὰς τὰς τιμάς δὲν εἶχον καμμίαν πραγματικὴν δύναμιν. Ἐν καιρῷ εἰρηνῆς ἦσαν περιωρισμένοι μόνον εἰς τὰ ὑρησκευτικὰ καὶ εἰς ὅλιγα δικαστικὰ ἔργα. Ἐκαμναν δηλ. τὰς δημοσίας θυσίας καὶ ἐδίκαζον τὰς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις. Ἐν καιρῷ πολέμου ἦσαν μὲν ἀκόμη ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ τοὺς παρηκολούθουν δύο ἔφοροι διὰ νὰ τοὺς ἐπιβλέπουν.

Οι ἔφοροι. Οἱ πραγματικοὶ ἀρχηγοὶ τῆς διοικήσεως ἦσαν οἱ 5 ἔφοροι.

Οἱ ἔφοροι κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον μόνον ἀστυνομικὰ καθήκοντα, κατόπιν διμος ἔγιναν παντοδύναμοι. Ἐπέβλεπον τοὺς ἀρχοντας, τοὺς διοίσους ἥδυναντο νὰ παύουν, καὶ τοὺς βασιλεῖς, τοὺς διοίσους ἥδυναντο νὰ εἰσάγουν εἰς δίκην. Συνεκάλουν τὴν γερουσίαν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐφρόντιζον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν. Καὶ τέλος ἐκανόντιζον τὰς σχέσεις τῆς πόλεως μὲ τὰς ἀλλας πόλεις. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων διήρκει ἐν ἑτοις.

Ἡ Γερουσία. Ἡ Γερουσία ἦτο συμβούλιον ἀπὸ 28 γέοντας ἡλικίας ἄνω τῶν 60 ἑτῶν. Ἔργα αὐτῆς ἦσαν· νὰ δίδῃ γνώμην ἐπὶ τῶν διαφόρων ὑποθέσεων, αἱ διοίσαι ἐπρόκειτο νὰ συζητηθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, νὰ προτείνῃ τοὺς νόμους, καὶ νὰ δικάζῃ τὰς ποινικὰς δίκας. Ἀπὸ αὐτὴν δὲ ἐδικάζοντο καὶ οἱ βασιλεῖς, ὅταν κατηγοροῦντο ἀπὸ τοὺς ἐφόρους. Οἱ γέροντες ἦσαν ἵσδριοι, συνεδρίαζον δὲ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῶν βασιλέων.

Ἡ Ἐκκλησία. Τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἀπετέλουν δῆλοι οἱ πολῖται, ὅσοι εἶχον ἡλικίαν ἄνω τῶν 30 ἑτῶν. Ἔργα δὲ αὐτῆς ἦσαν νὰ ἐγκρίνῃ ἢ ἀπορρίπτῃ τὰς προτάσεις τῆς γερουσίας καὶ ἰδίως, ὅσας εἶχον σχέσιν μὲ τὸν πόλεμον ἢ τὴν εἰρήνην, καὶ νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἐφόρους καὶ τὰ μέλη τῆς γερουσίας.

Χ. Ἐνατροφὴ τῶν πατέρων. Σύμφωνος μὲ τὸν πολεμικὸν χαρακτῆρα τῆς Σπάρτης ἦτο καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν παίδων. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ τῆς γεννήσεως του ἐθεωρεῖτο στρατιώτης καὶ ἀνῆκεν εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπομένως κύριος νὰ ἀποφασίσῃ, ἀν ἔπειτε νὰ ἀνατραφῇ ἢ νὰ ἐγκαταλειφθῇ τὸ νεογνόν, ἥτο ἡ πολιτεία. Διὰ τοῦτο ὁ παῖς, ἀμα ἐγεννᾶτο, ἐφέρετο ἐνώπιον τῶν γερόντων, διὰ νὰ ἐξετάσουν αὐτὸν. Ἐὰν ενδίσκετο ἀσθενικὸς ἢ μὲ κανὲν σωματικὸν ἐλάττωμα, ἐρρίπτετο εἰς τὰς φάραγγας τοῦ Ταῦγέτου. Ἐὰν ἐκρίνετο ἀξιος νὰ γίνῃ Σπαρτιάτης, ἐδίδετο ὀπίσω εἰς τὴν μητέρα του, διὰ νὰ τὸν ἀναθρέψῃ μέχρι τῆς ἡλικίας 7 ἑτῶν. Ὅταν ἐφθανεν εἰς τὴν ἡλικίαν αὐτὴν ὁ παῖς, παρεδίδετο εἰς τὴν πολιτείαν, διὰ νὰ ἐκπαιδευθῇ μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συνομηλίκους του.

“Ολη ἡ ἀνατροφὴ τῶν παίδων ἔνα σκοπὸν είχε, νὰ κάμῃ τὰ σώ-

ματά των ισχυρών. Διὰ τοῦτο ἐγυμνάζοντο οἱ παιδες εἰς τὸ τρέξιμον, εἰς τὸ πήδημα καὶ εἰς τὴν πάλην. Εἶχον πάντοτε τὴν κεφαλὴν σύρριζα κουρευμένην, τοὺς πόδας γυμνοὺς καὶ ἔφόρουν τὸ ἴδιον ἔνδυμα χειμῶνα καὶ θέρος. Ἐκοιμῶντο ἐπάνω εἰς καλάμια, τὰ διοῖα ἐκοπτον οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὰς ὅχθας τοῦ Εὐρωπάτα. Καὶ τέλος διὰ νὰ τοὺς συνηθίζουν νὰ ἔξαπατοῦν ἐν καιῷ πολέμου τοὺς ἔχθρούς των, δὲν ἔδιδον εἰς αὐτοὺς ἀρκετὴν τροφήν, καὶ ἔνεκα τούτου οἱ παιδες ἡναγκάζοντο νὰ συμπληρώνουν αὐτὴν μὲ τὴν κλοπήν. Ἀλλ' ἐὰν συνελαμβάνοντο διτὶ ἔκλεπτον, ἐραβδίζοντο μέχρις αἷματος, διότι δὲν κατώρθωσαν νὰ κρυφθοῦν.

Ἡ πνευματικὴ ὅμως μόρφωσις τῶν Σπαρτιατῶν ἦτο περιωρισμένη. Ἐδιδάσκοντο μόνον γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἀπεστήθιζον ποιῆματα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄλλων ποιητῶν καὶ ἔψιλλον πατριωτικὰ φῶ ματα καὶ ἔχόρευν χοροὺς στρατιωτικούς.

Καὶ αἱ κόραι τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο δημοσίως, ὅπως οἱ παιδες, καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὸν δρόμον, τὸ πήδημα, τὸ ἀκόντιον καὶ τὸν δίσκον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐγίνοντο διωμαλέαι καὶ ισχυραί, πραγματικῶς γυναῖκες πολεμιστῶν, αἱ διοῖαι ἐθεώρουν καθηκόντων νὰ παρερμοῦν τοὺς ἄνδρας των εἰς τὸν πόλεμον.

Τὰ ἥθη τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Σπαρτιάτης ἀπὸ 20 ἕτῶν ἕως 60 ἦτο δυνατὸν νὰ προσκληθῇ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Επομένως εἰς δλον αὐτὸν τὸ διάστημα ἔπρεπε νὰ ἀσκῆται εἰς τὰ στρατιωτικά.

Εἰς τὸν Σπαρτιάτην ἦτο ἀπηγορευμένον νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Λακωνικὴν χώρῃς ἀδειαν τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπίσης ἦτο ἀπηγορευμένον εἰς αὐτὸν νὰ ἀτχολῆται εἰς οἰονδήποτε ἐπάγγελμα καὶ νὰ ἔχῃ χρυσὸν ἢ ἀργυρὸν. Τὸ μόνον ἐπιτρεπόμενον νόμισμα ἦτο τὸ σιδηροῦν, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο τέσσο βαρύ, ὥστε ἐχρειάζετο ἀμαξα διὰ νὰ μεταφερθῇ καὶ πολὺ μικρὸν ποσόν.

Οἱ Σπαρτιάται ἔδεικνυν μεγάλον σεβασμὸν εἰς τοὺς γέροντας. Ἐσηκώνοντο κατὰ τὴν διάβασίν των, καὶ τοὺς ἥκουν μὲ σεβασμόν. Διὰ τὴν συνήθειάν των δὲ αὐτὴν ὑπερηφανεύοντο.

Οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔτρωγον εἰς τὴν οἰκίαν των μὲ τὰς γυναικάς των. Ἐτρωγον δλοι μαζί, ὡς νὰ ἡσαν εἰς στρατόπεδον, ἀνὰ 15 εἰς

Α. Χωρεσφᾶς 'Ιστορία A' Ἑλληνικοῦ, ἔκδοσις σέμπτη

μίαν πράξιαν. Ήταν καινά αυτά δεῖπνα ώνομαζόντο συσσίτια. Είς τὰ συσσίτια καθεὶς ἔδιδεν λίσην μερίδα ἀλεύρου, τυροῦ, σύκων καὶ οἰνοῦ. Τὸ φαγητὸν ἦτο πολὺ δπλοῦν. Ἡ κυριωτέρα τροφὴ ἦτο ὁ μέλις ζωμὸς ἀπὸ χοιρινὸν κρέας μὲ δέξιος καὶ μὲ ἄλιας. Ὅλοι δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ συσσίτια. Ἀλλὰ καὶ μόνοι οἱ Σπαρτιάται εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ μετέχουν εἰς αὐτά.

Οἱ Σπαρτιάται τέλος εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ δμιλοῦν δλίγον καὶ νὰ λέγουν πολλὰ πράγματα μὲ δλίγας λέξεις. Τοῦτο ώνομάζετο λακωνισμός.

Μὲ τὴν ἀναρροφὴν αὐτὴν καὶ μὲ τὰ ἡδη αὐτὰ οἱ Σπαρτιάται ἔγιναν οἱ ὁμαλεώτεροι καὶ γενναιότεροι πολεμισταὶ τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Σπαρτιάτης ὥφειλε νὰ μάχεται εἰς τὴν θέσιν του καὶ νὰ προτιμήσῃ νὰ φονευθῇ παρὰ νὰ δπισθοχωρήσῃ. Ὁποιος ἔφευγεν εἰς τὴν μάχην ή ἐρριπτε τὴν δσπίδα, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα καὶ δὲν ἦτο πλέον δεκτὸς οὔτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν οὔτε εἰς τὰ συσσίτια. Εἰς τὰς ἑορτάς καὶ εἰς τὰ γυμνάσια ἦτο εἰς τὴν τελευταίαν γραμήν. Εἰς τὸν δρόμον ὥφειλε νὰ παραμερίζῃ ἐμπρός καὶ ἀπὸ τοὺς νεωτέρους. Οἱ δλλοι ἀπέφευγον νὰ δμιλοῦν μὲ αὐτὸν καὶ νὰ καθηγηταὶ πλησίον του. Συνήθως δὲ ὅβριζον καὶ ἐκτύπων αὐτὸν, χωρὶς νὰ ἡμπορῷ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ δικαστήριον. Αὗτοι ἦσαν οἱ λεγόμενοι τρέσαντες.²⁸

|| Αἱ κατακτήσεις τῆς Σπάρτης.

Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. Οἱ Σπαρτιάται, ἀφοῦ κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ 18ου αἰῶνος συνεπλήρωσαν τὴν κατάμησιν τῆς Λακωνικῆς, ἐστρεψαν τὰ βλέμματά των εἰς τὴν εὖφορον Μεσσηνίαν.

Οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς εἶχον καταλάβει τὴν πλουσίαν αὐτὴν χώραν διὰ συμβιβασμοῦ μὲ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους αὐτῆς, οἵσως διότι ἦσαν δλίγοι. Διὰ τοῦτο οἱ παλαιοὶ κάτοικοι διεφύλαξαν τὰ κτήματά των καὶ εἶχον τὰ ἴδια δικαιώματα μὲ τοὺς Δωριεῖς. Τοῦτο δμως ἔγινεν αἵτια νὰ συγχωνευθοῦν οἱ Δωριεῖς μὲ τοὺς ἐντοπίους καὶ νὰ χάσουν τὰς στρατιωτικάς των ἀρετάς.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὑρίσκοντο οἱ κάτοικοι τῆς Μεσηγίας, δταν οἱ Σπαρτιᾶται ἐπετέθησαν ἐναντίον των.

Οἱ Μεσσήνιοι ἀντεστάθησαν εἰς τὸν Σπαρτιάτας περισσότερον ἀπὸ ἕνα αἰῶνα. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἔγιναν δύο μακροχρόνιοι πόλεμοι, οἱ δποῖοι ὄνομάζονται μεσσηνιακοί. Κατὰ τὸν πρῶτον (743-725) οἱ Σπαρτιᾶται, ἀφοῦ πολλὰς φοράς ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἔγκαταλείψουν τὰς πεδιάδας καὶ νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ δυχύδον φρούριον τῆς Ἰθώμης. Ἐκεῖ οἱ Μεσσήνιοι μὲ τὸν ἀνδρεῖον βασιλέα των Ἀριστόδημον ἀντεστάθησαν περίπου 20 ἔτη. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐφονεύθη, ἡ Ἰθώμη ἐκνυριεύθη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπὸ τοὺς Μεσσηνίους τότε ἄλλοι μὲν ἔφυγον εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἄλλοι δὲ ἔμειναν εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔγιναν εἶλωτες τῶν Σπαρτιατῶν.

Οἱ Μεσσήνιοι 80 ἔτη ἤσαν δοῦλοι τῶν Σπαρτιατῶν, ἄλλὰ δὲν ἥδυναντο νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν δουλείαν. Διὰ τοῦτο τὸ 645 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενναίου Ἀριστομένους, ὃ δποῖος κατήγετο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν τῆς Μεσσηνίας, ἐπαναστατοῦν καὶ ἐκδιώκουν τοὺς Σπαρτιάτας ἀπὸ τὴν χώραν των. Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπρεπε νὰ ἀρχίσουν πάλιν ἐξ ἀρχῆς τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡροίσεν ὃ δεύτερος μεσσηνιακὸς πόλεμος (645—628). Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Μεσσήνιοι καὶ μόνοι κατώρθωσαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς δλας τὰς ἐπιθέσεις τῶν Σπαρτιατῶν, "Οταν δμως ἀργότερα ἐβοήθησαν αὐτοὺς καὶ οἱ Ἀργεῖοι καὶ οἱ Ἀρκαδεῖς, ἔφεραν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν. Τοὺς Σπαρτιάτας ἔσωσε τότε ὁ ποιητὴς Τυρταῖος. Αὐτὸς μὲ τὰ πολεμικά του τραγούδια κατώρθωσε νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ ἐνθουσιάσῃ τόσον αὐτούς, ὃστε ὅρμησαν κατὰ τῶν Μεσσηνίων, τοὺς κατενίκησαν καὶ τοὺς ἡνάγκασαν νὰ ἀποσυρθοῦν εἰς τὸ φρούριον τῆς Εἰρας, τὸ δποῖον εὑρίσκετο εἰς τὰ δρεινὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας. Ἀπὸ ἐκεῖ οἱ Μεσσήνιοι ἀπέκρουνταν ἐπὶ 11 ἔτη τὰς προσβολὰς τῶν Σπαρτιατῶν. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους ἡναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψουν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔγιναν καὶ πάλιν κύριοι δλης τῆς Μεσσηνίας. Ἐκ τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς Εἰρας ἄλλοι μὲν κατέφυγαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι δὲ διηγ-

θύνθησαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ ἐκεῖ κατόκησαν εἰς τὴν Ζάγκλην,
τὴν δποίαν ὀνόμασαν μὲ τὸ ὄνομα τῆς πατρόδος των Μεσσήνην.

Οἱ πρὸς τοὺς Ἀρκάδας πόλεμοι. Οἱ Ἀρκάδες ἦσαν οἱ μόνοι
ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου, οἱ δποῖοι δὲν ὑπε-
τάχθησαν εἰς τοὺς Δωριεῖς. Ἐναντίον αὐτῶν ἔκαμαν πολλοὺς πολέ-
μους οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν νὰ τοὺς ὑποτάξουν. Μό-
νον τοὺς κατοίκους τῆς Τεγέας ὑπεχρέωσαν κατὰ τὸν διονύσιον αἰῶνα νὰ
εἶναι διαρκῶς σύμμαχοί των, ἔδωκαν δῆμος εἰς αὐτοὺς τὸ προνόμιον.
νὰ κατέχουν εἰς τὰς μάχας πάντοτε τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ σπαρτι-
ακοῦ στρατοῦ.

Οἱ πρὸς τοὺς Ἀργείους πόλεμοι. Καὶ ἐναντίον τῶν Ἀργείων,
οἱ δποῖοι ἐπὶ τοῦ βασιλέως Φείδωνος εἶχον γίνει ὁ ἴσχυρότερος λαὸς
τῆς Πελοποννήσου, ἐστράφησαν οἱ Σπαρτιᾶται. Ἐπειτα δὲ ἀπὸ^{τού}
μάκρους ἀγῶνας κατώρθωσαν κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ διονύσιον αἰῶ-
νος νὰ ἀφαιρέσουν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν Θυρέαν.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης. Καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Σπαρ-
τιᾶται, ἀφ' οὗ ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους, τοὺς Ἀρκάδας καὶ τοὺς
Ἀργείους, ἔγιναν κατὰ τὸν διονύσιον αἰῶνα π. Χ. ὁ ἴσχυρότερος λαὸς
ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Εἶχον δλην τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Μεσσηνίαν
Ιδιαίς των, δλοι δὲ σχεδὸν οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Πελοποννήσου ἔγι-
ναν σύμμαχοί των καὶ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ τοὺς ἀκολουθοῦν εἰς
τοὺς πολέμους.

2. ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς.

Ἡ Ἀττικὴ ἀποτελεῖ βραχώδη τριγωνικὴν χερσόνησον εἰς τὰ
Ν.Α. τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τοῦ τριγώνου τούτου βάσις μὲν εἶναι
τὰ δρη Πάρνης καὶ Κιθαιρών, κορυφὴ δὲ τὸ ἀκρωτήριον Σούνιον.
Τὴν Ν.Δ. πλευρὰν αὐτοῦ βρέχει ὁ Σαρωνικὸς κόλπος, τὴν δὲ Α. τὸ
Αίγαιον πέλαγος. Διασχίζουν δὲ τὴν χερσόνησον ταύτην τὰ δρη
Πεντελικὸν καὶ Ὑμηττός Α. καὶ Αἰγάλεων πρὸς Δ.

Ἡ Ἀττικὴ εἶναι χώρα μικρὰ καὶ δὲν ἔχει νερὰ ἀφθονα. Ἄλλο

έπειδή τὸ κλῖμα τῆς εἶναι μαλακὸν καὶ ἡ γῆ ἐκαλλιεργεῖτο μὲν ἐπι-
μέλεισαν, τὰ προϊόντα αὐτῆς ἥσαν ὀλίγα μὲν, ἀλλὰ καλά. Ἰδίως
εὐδοκίμει εἰς αὐτὴν ἡ καλλιέργεια τῆς συκῆς, τῆς ἑλαίας καὶ τῆς

Εἰκ. 24. Ἡ Ἀττικὴ.

Τὸ Πεντελικὸν τέλος παρεῖχε τὰ μάρμαρα, μὲ τὰ δποῖα αἱ ὥραιας τέχναι εἴφθασαν εἰς μεγάλην ἀκμήν, αἱ δὲ πεδιάδες τῆς Ἀττικῆς ἄριστον πηλὸν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κεραμευτικῆς.

Εἰς τὴν Ἀττικὴν κατὰ τοὺς Ἰστορικοὺς χρόνους ἔζη λαός, δόποιος ἐκαυχᾶτο διτὶ ἡτο αὐτόχθων. Τὸ ἀληθὲς δμως είναι; διτὶ εἰς τὴν χώραν ἔγιναν πολλαὶ μεταναστάσεις διαφόρων λαῶν ἑλληνικῶν καὶ μή-

Η χώρα κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνουν ἀπετελεῖτο ἀπὸ χωρία ἀνεξάρτητα τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο. Κατόπιν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, οἱ δποῖοι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἰωνες, ἡνάγκασαν τοὺς κατοίκους ὅλων τῶν χωρίων τῆς Ἀττικῆς νὰ καταργήσουν τοὺς διαφόρους ἀρχοντιάς των καὶ νὰ θεωρήσουν ως κοινοὺς ἀρχοντας τοὺς τῶν Ἀθηνῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅλη ἡ Ἀττικὴ συνηνώθη εἰς ἐν κράτος, οἱ δὲ εὐγενεῖς τῶν χωρίων ἡνάγκασθησαν νὰ ἔλθουν νὰ κατοικήσουν εἰς τὰς Ἀθήνας. Τότε οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς διηρέθησαν εἰς τέσσαρας φυλὰς ἀναλόγως τοῦ μέρους, εἰς τὸ δποῖον κατόκουν.

Εἶχον συνενωθῆ πλέον ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς εἰς ἐν κράτος, δτε, δπω; λέγει ἡ παράδοσις, διέτρεξαν πολὺ μεγάλον κίνδυνον. Οἱ Δωριεῖς, ἀφ' οὐ κατέκτησαν τὴν Πελοπόννησον, εἰσέβαλον καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν τοὺς Ἀθηναίους ἔσωσεν ἡ φιλοπατρία τοῦ βασιλέως των Κόρδρου. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε δώσει χρησμὸν εἰς τὸν Δωριεῖς νὰ προσέχουν νὰ μὴ φονεύσουν τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηναίων, διότι θὰ νικηθοῦν. Ἐνεκα τούτου δὲ οἱ Δωριεῖς εἶχον δώσει διαταγὴν εἰς ὅλον τὸν στρατὸν νὰ ἀποφύγουν νὰ κτυπήσουν τὸν βασιλέα. 'Ο Κόδρος, ἀφ' οὐ ἔμαθε τὸν χρησμόν, ἀπεφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὴν ζωὴν του, διὰ νὰ σώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἐνδύεται ως χωρικός, λαμβάνει εἰς τὸν δμόν του ἔνα πέλεκυν καὶ ἔρχεται εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ἔχθρων. Ἐκεῖ φιλονικεῖ μὲ μερικοὺς στρατιώτας, οἱ δποῖοι, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ποῖος είναι, τὸν φονεύον. 'Οταν κατόπιν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξητησαν τὸν νεκρὸν τοῦ βασιλέως διὰ νὰ τὸν θάψουν, ἐννόησαν οἱ Δωριεῖς διτὶ εἶχον φονεύσει τὸν Κόδρον, ἐπομένως ἀπηλπίσθησαν διτὶ θὰ ἡδύναντο νὰ νικήσουν τοὺς Ἀθηναίους, καὶ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἀττικήν.

§ Ἀρχαιότατον πολίτευμα

Τὸ ἀρχαιότατον πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων, ὅπως καὶ ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ήτο ἡ βασιλεία. Ἀνώτατος ἀρχων τῆς χώρας ήτο ὁ βασιλεὺς. Ἡ δύναμις δύως τῶν βασιλέων δὲν διετηρήθη πολὺν χρόνον, ἀλλὰ περιωρίσθη ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Κατὰ πρῶτον ἀφηρέθη ἀπὸ τὸν βασιλέα ἡ πολεμικὴ ἔξουσία καὶ ἐδόθη εἰς νέον ἀρχοντα ἐκ τῶν εὐγενῶν, τὸν Πολέμαρχον. Ἀργότερα δὲ ἴδρυθη καὶ τοιτη μερὶς διὰ τοὺς εὐγενεῖς, ἡ τοῦ Ἀρχοντος, εἰς τὸν ὅποιον ἐδόθη μέρος πάλιν ἀπὸ τὴν ἔξουσίαν τοῦ βασιλέως. Όστε εἰς τὸν βασιλέα ἔμεινε μόνον ἡ θρησκευτικὴ ἔξουσία. Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν καὶ οἱ τοεῖς ἀρχοντες ἦσαν ισόβιοι, μετὰ ταῦτα είχον τὴν ἀρχὴν 10 ἑτη καὶ ἐπὶ τέλους ἐν μόνον ἑτοῖς. Τότε ἴδρυσαν οἱ εὐγενεῖς καὶ νέαν ἀρχήν, τοὺς 6 θεσμοδέτας, διὰ νὰ καταγράψουν καὶ νὰ φυλάττουν τὰ ἔθιμα τῆς χώρας, τὰ ὅποια ἔχονται μενον διὰ τὰς δίκας.

Τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν ἡνᾶ^δ δύον αὐτὸν τὸ διάστημα είχεν ἡ βουλὴ τῶν εὐγενῶν, ἡ δύοισα ὀνομάζετο Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύον τοὺς ἀρχοντας, δύσων ἐλήξεν ἡ ἀρχή. Αὗτὴ ἐκλέγει τοὺς ἀρχοντας, αὐτὴ ἀποφασίζει περὶ δύον τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων τῆς πολιτείας, αὐτὴ τέλος δικάζει τὰς φονικὰς δίκας καὶ τιμωρεῖ κάθε πολίτην, δ ὅποιος παρεκτρέπεται.

III ἀρχὴ τῶν εὐγενῶν.

Τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως ἔσχηματίσθη, ήτο ἀριστοκρατικόν, διότι εἰς τὰς χεῖρας τῶν εὐγενῶν εἶχε συγκεντρωθῆ δλη ἡ διοίκησις τῆς πόλεως. Τὸ ἄλλο πλήθος δχι μόνον πολιτικὰ δικαιώματα δὲν είχεν, ἀλλ’ οὐδὲ δικαιοσύνην ενδιέκεν, διότι οἱ εὐγενεῖς διδίκαζον, δπως ἥθελον.

Τὴν στέρησιν αὐτὴν τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐλλειψιν τῆς δικαιοσύνης ἥσθάνοντο πρὸ πάντων οἱ ναυτικοί, οἱ ἔμποροι, οἱ βιομήχανοι καὶ οἱ τεχνῖται. Αὗτοί ἔνεκα τῆς προόδου τῆς ναυτιλίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας ἥρχισαν νὰ πλουτοῦν. Δὲν ἔβλεπον λοιπὸν τὸν λόγον, διὰ τὸν ὅποιον ἔπρεπε νὰ

νιστεροῦν ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ διὰ τοῦτο ἡσαν δυσαρεστημένοι μαζὶ τῶν. Πρὸ πάντων ὅμως ἡσαν δυσαρεστημένοι οἱ γεωργοί. Αὗτοὶ διηροῦντο εἰς δύο τάξεις, ἐκείνους, οἱ δποῖοι εἰχον ἰδικήν των γῆν, οἱ δποῖοι ωνομάζοντο ζευγῖται, καὶ ἐκείνους οἱ δποῖοι ἐκαλλιέργουν τοὺς ἄγρους τῶν πλουσίων, οἱ δποῖοι ωνομάζοντο πελάται καὶ ἐκτήμοσοι. Ἡ θέσις τῶν ἐκτημόρων ἦτο ἐλεινή. Ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ ἄγρου, τὸν δποῖον ἐκαλλιέργουν, ἡσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δίδουν εἰς τὸν κύριον τοῦ ἄγρου τὰ $\frac{5}{6}$. Ἀλλὰ μὲ τὸ $\frac{1}{6}$ τὸ δποῖον ἔπρεπε νὰ κρατοῦν, δὲν ἡδύναντο συνήθως νὰ θρέψουν τὴν οἰκογένειάν των. Ἐπομένως δὲν ἔδιδον τὰ $\frac{5}{6}$ εἰς τὸν κύριον τοῦ ἄγρου, ἀλλὰ ὀλιγώτερον. Τότε ὅμως ὁ κύριος είχε τὸ δικαίωμα νὰ πωλήσῃ ὡς δούλους καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐργάτας καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ζευγιτῶν ἡ θέσις δὲν ἦτο καλυτέρα. Σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους περὶ δανείων, οἱ δποῖοι ἵσχυν τότε, ἐδανείζοντο μὲ ὑποθήκην τὰ σώματά των. Ὅταν δὲ ὁ ὀφειλέτης δὲν ἐπλήρωνε τὸ χρέος του, ἐγίνετο δοῦλος εἰς τὸν δανειστήν.

Ἐνεκα δλων τούτων ὁ λαὸς ἦτο δυσαρεστημένος μὲ τοὺς εὐγενεῖς καὶ σιγνὰ ἐγίνοντο στάσεις. Ἀπὸ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτὴν ἐνόμισεν δτι ἡδύναντο νὰ ἐπωφεληθῇ ὁ πλουσίος εὐγενῆς Κύλων, διὰ νὰ γίνῃ μόνος ἄρχων τῶν Ἀθηνῶν, τύραννος, δπως ἐλέγετο τότε. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν καταλαμβάνει τὸ 636 μὲ τοὺς δπαδούς του τὴν Ἀκρόπολιν. Ἀλλὰ ὁ λαὸς δὲν ἐπανεστάτησεν, δπως ἐπερίμενεν ὁ Κύλων, ὁ δὲ ἄρχων Μεγαλῆς ἐποιιόρκησε τὸν Κύλωνα εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἡ ἀπότιμα λοιπὸν ἀπέτυχεν. Καὶ ὁ μὲν Κύλων ἐδραπέτευσεν, οἱ δὲ δπαδοί του ἔκαμαν συνθήκας μὲ τὸν Μεγαλέα. Οἱ πολιορκηταὶ ὅμως παρὰ τὰς συνθήκας ἔσφαξαν ἐξ αὐτῶν τοὺς περισσοτέρους. Τοῦτο ἦτο ἀσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ἐξ αὐτοῦ ἡ πόλις ἐθεωρήθη μολύσματος. Ἐνεκα τὸν μολύσματος αὐτοῦ, τὸ δποῖον ωνομάσθη Κυλώνειον ἄγος, ἐπεσεν εἰς τὴν πόλιν ἀσθένεια. Διὰ νὰ σωθοῦν ἀπ' αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἔξωρισαν τοὺς Ἀλκμεωνίδας, εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν δποίων ἀνῆκεν ὁ Μεγαλῆς, καὶ προσεκάλεσαν ἀπὸ τὴν Κρήτην ἕνα σοφὸν καὶ ἄγιον ἄνδρα τὸν Ἐπιμενίδην, ὁ δποῖος ἐκαθάρισε τὴν πόλιν.

γ. Η νομοθεσία του Δράκωντος.

“Η κατάστασις δημοσίας τοῦ λαοῦ ἐξηκολούθει ἡ ἴδια καὶ ἔνεκα τούτου ἐγίνοντο πάλιν στάσεις εἰς τὴν πόλιν. Διὰ νὰ καταπαύσουν αὐτὰς οἱ εὐγενεῖς, ἡναγκάσθησαν τὸ 621 νὰ ἀναθέσουν εἰς ἔνα εὐγενῆ, τὸν Δράκοντα, νὰ σύνταξῃ νόμους. Τοῦτο καὶ ἔγινεν.

Μὲ τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος, τὴν δροσίαν ἔκαμεν ὁ Δράκων, ἐδόθησαν πολιτικὰ δικαιώματα εἰς διοικητικά, δοσοὶ ἡδύναντο νὰ ἐκστρατεύουν ώς ὅπλιται μὲ ἴδια τῶν ἔξοδα, δηλ. εἰς διοικητικοὺς εὐπόδους. Ἀλλ ὁι ἔννεα ἄρχοντες, οἱ ταμίαι, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἐππαρχοὶ μόνον ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἐξελέγοντο.

Οἱ Δράκων προσέτι περιώρισε τὴν μεγάλην δύναμιν, τὴν δροσίαν είχεν ὁ Ἀρειος Πάγος. Ἀπὸ δὲ τὰ δικαιώματά του τὰ μὲν νομοθετικὰ ἐδωκεν εἰς μίαν βουλὴν ἐκ 401 πολιτῶν ἐκλεγομένων διὰ κλήρου, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν δὲν τῶν πολιτῶν, τὰ δὲ δικαστικά, δηλαδὴ τὴν ἐκδίκασιν τῶν φονικῶν δικῶν, ἀνέθεσεν εἰς μίαν νέαν ἀρχήν, τοὺς ἐφέτας, οἱ δροσίοι, 51 τὸν ἀριθμόν, ἐπρεπε νὰ είναι ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς καὶ νὰ ἔχουν ἡλικίαν ἄνω τῶν 50 ἑτῶν.

Ἐκτὸς τῆς μεταβολῆς τοῦ πολιτεύματος ὁ Δράκων κατέγραψεν ώς νόμους δλα τὰ ἔθιμα τῆς χώρας. Ἀλλὰ τότε πρὸ πάντων ἐφάνη, πόσον αὐτὰ ἦσαν αὐστηρά. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ μεταγενέστεροι ἔλεγον ὅτι οἱ νόμοι τοῦ Δράκοντος δὲν ἦσαν γραμμένοι μὲ μελάνην, ἀλλὰ μὲ αἷμα.

δ. Η νομοθεσία του Σόλωνος.

Τὸ πολίτευμα τοῦ Δράκοντος δὲν ἐκαλυτέοενσε τὴν θέσιν τοῦ λαοῦ. Τὰ χρέη τῶν ἀγοροτῶν ἐπλήθαινον ἀδιακόπως, δοσοὶ δὲ δὲν ἡδύναντο νὰ πληρώσουν, ἐγίνοντο δοῦλοι. Διὰ τοῦτο αἱ στάσεις τοῦ λαοῦ ἐξηκολούθουν. Ἐπὶ τέλους, διὰ νὰ παύσουν αἱ στάσεις, ἀπεφάσισαν τὸ 594 νὰ ἀναθέσουν εἰς τὸν Σόλωνα νὰ κάμῃ νέον πολίτευμα καὶ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν λαόν.

Πραγματικῶς ὁ Σόλων ἦτο καταλληλότατος διὰ τὴν συμφιλίωσιν. Ἡτο μὲν εὐγενής, ἀλλ ἐπειδὴ εἶχε μετρίαν περιουσίαν, ἀνῆκε

περισσότερον εἰς τὴν μεσαίαν τάξιν. Ἐπομένως ἦτο ἀρεστὸς καὶ εἰς τὰς δύο μερίδας. Ἐξ ὅλου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον μεγάλην πεποίθησιν εἰς αὐτόν, διότι εἶχε ταξιδεύσει εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἶχε γνωρίσει τὰ ἥθη καὶ τοὺς νόμους πολλῶν λαῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἔθεωρεντο ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπτὰ σοφοὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐκτὸς τούτου εἶχε προσφέρει μέχρι τοῦτο μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του, διότι αὐτὸς ἔγινεν ἡ αἰτία νὰ πάρουν δύσιστοι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν Σαλαμῖνα, τὴν ὁποίαν εἶχον ἀφαιρέσει ἀπὸ αὐτοὺς οἱ Μεγαρεῖς.

Σεισάχθεια. Τὸ πρῶτον, τὸ διόποιον ἔκαμεν δὲ Σόλων, ἦτο νὰ καταργήσῃ δλα τὰ χρέη, νὰ ἀπελευθερώσῃ δλους, ὅσοι εἶχον γίνει δοῦλοι δι’ αὐτά, καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸ ἔξης νὰ δανείζωνται μὲν ποδῆκην τὰ σώματά των. Τὰ μέτρα ταῦτα ὠνομάσθησαν σεισάχθεια, διότι ἔσεισαν, δηλ., ἐσήκωσαν, ἀπὸ τὸν λαὸν τὸ βάρος, τὸ διόποιον τὸν ἐπίειζεν.

Διαιρεσις τῶν πολιτῶν. Ἐως τώρα ἡ διαιρεσις τῶν πολιτῶν εἰς τάξεις ἐστηρίζετο εἰς τὴν καταγωγήν. Ἄλλα μὲν αὖτὸν τὸν τρόπον δὲν ἥδυναντο νὰ προαχθοῦν, ὅσοι ἀπὸ τὸν λαὸν κατώρθωντο νὰ ἀποκτήσουν περιουσίαν. Τοῦτο ἔθεράπευσεν δὲ Σόλων ὡς ἔξης· διήγερε τοὺς πολίτας εἰς 4 τάξεις ἀναλόγως τῆς κτηματικῆς των περιουσίας, δηλ., εἰς πεντακοσιομεδίμνους, ἵππεῖς, ζευγίτας καὶ θῆτας. Ωρισε δὲ τὸ κατώτατον δριον τῆς κτηματικῆς περιουσίας, τὸ διόποιον ἐπρεπε νὰ ἔχουν οἱ ἀνήκοντες εἰς κάθε τάξιν. Οὕτω οἱ πεντακοσιομεδίμνοι ἐπρεπε νὰ ἔχουν εἰσόδημα ἀπὸ ἕηρά καὶ ὅγρά προϊόντα τῶν κτημάτων των (χριθήν, ἔλαιον, οἶνον) 500 μέτρα (περίπου 700—800 δρ.). Οἱ ἵππεῖς ἐπρεπε νὰ ἔχουν 300 καὶ οἱ ζευγίται 200 μέτρα. Εἰς τὸν θῆτας κατετάσσοντο ἐκεῖνοι, τῶν διοίων τὸ εἰσόδημα δὲν ἔφθανε τὰ 200 μέτρα.

Πολιτικὰ δικαιώματα. Ἀναλόγως μὲν τὴν τάξιν καθενὸς ὥρισεν δὲ Σόλων καὶ τὰ βάρη καὶ τὰ δικαιώματά του. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις ἐπλήρωνον δλους τοὺς φόρους καὶ εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκστρατεύσουν μὲν ἰδικά των ἔξοδα ὡς δπλῖται, οἱ δὲ τῶν δύο πρώτων τάξεων καὶ ὡς ἱππεῖς. Ἄλλα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔγινοντο οἱ ἀρχοντες, οἱ μὲν ἔννεα ἀρχοντες ἀπὸ τοὺς πεντακοσιομεδίμνους, οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἀπὸ τὰς

κρεῖς τάξεις. Οἱ θῆταις πάλιν ἡσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐκστρατεύουν ὡς ψιλοί, καὶ ἐλάμβανον μέρος μόνον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ δικαστήρια. "Ολών δὲ τῶν ἀρχῶν ἡ ἐκλογὴ ὁρίσθη νὰ γίνεται ὡς ἔξῆς" αἱ φυλαὶ ἔκαμψαν ἐκλογὴν ὁρισμένου ἀριθμοῦ ὑποψηφίων καὶ ἐξ αὐτῶν ὁρίζοντο οἱ ἀρχοντες διὰ κλήρου.

Βουλὴ. Κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ Σόλωνος ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 400 κληρωτὰ μέλη, 100 ἀπὸ κάθε φυλήν. Ἐργον δὲ ἔχει νὰ ἐκφράζῃ τὴν γνώμην τῆς περὶ δλων τῶν ζητημάτων, περὶ τῶν ὅποιων πρόκειται νὰ ἀποφασίσῃ ἡ ἐκκλησία.

Ἐκκλησία. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ πολῖται καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων, ὅσοι ἔχουν ἥλικιαν ἄνω τῶν 20 ἔτῶν. Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἡ κυριαρχος τῆς πολιτείας, Αὐτὴ ἐκλέγει τοὺς ἀρχοντας καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς εὐθύνας μετά τὸ τέλος τῆς ἀρχῆς των. Αὐτὴ ψηφίζει τοὺς νόμους καὶ τοὺς φόρους. Αὐτὴ τέλος ἀποφασίζει περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης.

Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Οἱ Ἀρείοις Πάγος λαμβάνει πάλιν μέρος ἐκ τῆς ἔξουσίας, τὴν ὅποιαν είχεν ἀφαιρέσει ἀπ' αὐτὸν ὁ Δράκων. Ἐργον λοιπὸν ἔχει εἰς τὸ ἔξης νὰ ἐπιβλέπῃ εἰς τὸ νὰ ἐκτελοῦνται οἱ νόμοι καὶ νὰ δικάζῃ τοὺς ἐκ προμελέτης φόρους καὶ τραύματα, τοὺς ἐμπρησμοὺς καὶ τὰς ἀποπείρας πρὸς κατάλυσιν τοῦ πολιτεύματος. Τὰς λοιπὰς φονικὰς δίκας ἔξακολουθοῦν νὰ δικάζουν οἱ Ἐφέται.

Ἡλιαία. Μέχρι τοῦ Σόλωνος οἱ ἀρχοντες ἐδίκαζον τὰς διαφοράς, τὰς ὅποιας είχον οἱ πολῖται μεταξύ των. Οἱ Σόλων τῷρα δι" αὐτὰς ἔδρυσεν ἐν νέον δικαστήριον, τὴν Ἡλιαίαν. Ἡ Ἡλιαία ἀποτελεῖται ἀπὸ 6000 πολίτας, οἱ δποῖοι ὁρίζονται κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἥλικιαν ἄνω τῶν 30 ἔτῶν. Οἱ Ἡλιασταὶ ὅμως δὲν συνεδριάζουν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ διαιροῦνται εἰς δέκα τμήματα, ἀπὸ 500 δικαστὰς καθέν. Οἱ ἀπομένοντες 1000 εἶναι ἀναπληρωματικοί.

Άλλοι θεσμοὶ τοῦ Σόλωνος. Οἱ Σόλων εἰς τὴν νομοθεσίαν τοὺς ἐφρόντισεν ἀκόμη καὶ διὰ τοὺς ἐμπόρους, βιομηχάνους καὶ τεχνίτας. Χάριν αὐτῶν καὶ ἀλλούς προστατευτικοὺς νόμους ἔκαμε καὶ προσέτι μετερρύθμισε τὸ σύστημα, τῶν μέτρων, τῶν σταθμῶν

καὶ τοῦ νομίσματος. Ὁ Σόλων ἐπίσης ἐφρόντισε καὶ διὰ τὴν μόρφωσιν τῶν πολιτῶν καὶ ὑπεχρέωσε τοὺς γονεῖς νὰ ἐκπαιδεύουν τὰ τέκνα των. Ἐπίσης ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν καὶ ἡνάγκασεν ὅλους νὰ ἔχουν ἐν ἐπάγγελμα.

Ἀποδημία τοῦ Σόλωνος. Ὁ Σόλων μὲ τὴν νομοθεσίαν του ως δίκαιος συμφιλιωτής δὲν ἤρεσεν εἰς καμμίαν μερίδα. Οἱ πτωχοὶ δυσηρεστήθησαν, διότι δὲν ἐμοιράσθη ἢ γῆ μεταξὺ ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς. Οἱ εὐγενεῖς πάλιν, διότι περιωρίσθη ἢ δύναμις των, καὶ ἔχασαν ὅλα τὰ χρήματα, τὰ δοποῖα είχον δανεισμένα. Ὁ Σόλων λοιπόν, ἐπειδὴ καὶ αἱ δύο μερίδες τὸν ἡγώλχουν μὲ τὰ παράπονά των, ἐνδόμισεν διτὶ εὐκολώτερα θὰ συνήθιζον εἰς τὴν νέαν κατάστασιν, ἀν̄ ἔφευγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Πρὸτερον φύγη δύμας, ὅρκισεν αὐτοὺς νὰ μὴ μεταβάλουν τοὺς νόμους του ἐπὶ 10 ἔτη.

III τυραννές.

Πεισίστρατος. — Ἡ ἐπίτις τοῦ Σόλωνος δὲν ἐπραγματοποιήθη. Μετ' ὅλιγα ἔτη ἥρχισαν πάλιν εἰς τὴν πόλιν αἱ στάσεις μεταξὺ τῶν τάξεων. Ἀπὸ τὰς στάσεις αὐτὰς ἐπωφελήθη ἔνας εὐγενής, ὁ ὅποιος ἐκολάχευε τὸν λαὸν διὰ τὸν σκοπόν του, ὁ Πεισίστρατος. Αὐτὸς μὲ τοὺς καλούς του τρόπους κατώρθωσε ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ τὸν λαόν, καὶ μὲ δόλον ἐπεισεν αὐτὸν νὰ τοῦ δῶσῃ 50 σωματοφύλακας. Τούτους ὁ Πεισίστρατος κατόπιν αὐξάνει εἰς 400 καὶ μὲ αὐτοὺς τὸ 560 καταλαμβάνει τὴν Ἀκρόπολιν καὶ γίνεται κύριος, ἢ καθδῶς ἔλεγον τότε, τύραννος τῆς πόλεως. Δύο φορὰς τὸν ἐκδιώκουν οἱ ἀντίπαλοί, του, ἀλλὰ καὶ τὰς δύο κατορθώνει νὰ καταλάβῃ πάλιν τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπὶ τέλους τὴν διατηρεῖ μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ο Πεισίστρατος δὲν κατήργησε τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος, ἐφρόντισε μόνον νὰ κατέχῃ εἰς αὐτὸ πάντοτε μίαν μεγάλην ἀρχήν.

Ο Πεισίστρατος ἦτο φιλάνθρωπος καὶ πρᾶος καὶ ἐφρόντισε πολὺ διὰ τὸν λαόν. Ἐπροστάτευσεν ἵδιως τοὺς γεωργοὺς διὰ νὰ εἶναι εὐχαριστημένοι μὲ τὴν διοίκησίν του, νὰ ἡμποροῦν νὰ πληρώνουν τακτικὰ τὸν φόρον τῆς δεκάτης καὶ νὰ μὴ ἀναμειγνύωνται εἰς τα πολιτικά. Ο Πεισίστρατος προσέτι ἐφρόντισε διὰ τὸν καλλωπισμὸν

τῆς πόλεως. "Εκαμε" μεγαλοπρεπέστερον τὸν ναὸν τῆς Πολιάδος "Αθηνᾶς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Κατεσκεύασε τὴν κορήνην "Εννεάχρουνον. "Εθεσε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὄλυμπίου Διός. Καὶ ἐπὶ τέλους παρηγγειλεν εἰς φύλους του ποιητᾶς νὰ συλλέξουν καὶ καταγράψουν τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου.

Πεισιστρατίδαι. — Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου τὴν ἀρχὴν καταλαμβάνει ὁ μεγαλύτερος του υἱὸς Ἰππίας (527-510). Καὶ αὐτὸς, διποτέρης του, διοικεῖ τὴν πόλιν συνετῶς καὶ πρόσως. Ἀλλ ὅμως πολλοὶ Ἀθηναῖοι δὲν ἡσαν εὐχαριστημένοι μὲ τὸ πολίτευμα αὐτό. Ἡγάπων τὴν ἐλευθερίαν. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ δύο εὐγενεῖς νέοι ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων. Αὗτοὶ ἐκτὸς τὸν δημοκρατικῶν φρονημάτων τῶν εἶχον καὶ προσωπικὸν πάθος^ζ ἔναντίον τῶν τυράννων. Τὸ 514 λοιπὸν εἰς τὴν Ἑρετὴν τῶν Παναθηναίων δὲ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων δολοφονοῦν τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰππίου, Ἰππαρχον. Απὸ τότε δὲ Ἰππίας ἔγινε σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος.

Τότε οἱ ἄσπονδοι ἔχθροὶ τῶν τυράννων καὶ φύλοι τῆς δημοκρατίας Ἀλκμεωνίδαι, οἱ ὅποιοι ἔνεκα τῶν φρονημάτων τῶν ἦσαν ἔξοδοιστοι, κατώρθωσαν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν νὰ ἐκδιώξουν τὸν Ἰππίαν^ζ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα εἰς τὴν πόλιν.

~~Μεταρρύθμισες τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ Κλεισθένους.~~

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς τυραννίδος ἀρχίζει πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας δὲ ἀνταγωνισμὸς^ζ τῶν κομμάτων. Ἀλλ ἐπὶ τέλους τὸ 508 ἐπικρατῶν οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Κλεισθένης μεταρρύσει τὸ πολίτευμα καὶ τὸ κάμνει περισσότερον δημοκρατικόν.

Πρῶτον δίδει πολιτικὰ δικαιώματα εἰς δλονς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς, ἐντοπίους καὶ ἔνοντος. Διὰ νὰ ἀναμείξῃ δὲ τοὺς πολίτας καταργεῖ τὴν παλαιὰν διαιρέσιν τῶν πολιτῶν εἰς τέσσαρας φυλὰς καὶ διαιρεῖ αὐτὸὺς εἰς δέκα κατὰ τοιούτον τρόπον, διὰ τοῦτο κάθε μία ἀπὸ τὰς φυλὰς νὰ περιλαμβάνῃ πολίτας καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρας παλαιὰς φυλὰς. Οὕτε δὲ ὅτι εἰς τὸ ἔξης, διὰ νὰ ἐγγραφῇ κανεὶς εἰς τοὺς

πολίτας, ἐπρεπε νὰ ἔχῃ τὸν ἔνα ἐκ τῶν γονέων του πολίτην Ἀθηναῖον.

Ἐπειτα μεταρρυθμίζει τὴν Βουλήν. Αὐτὴ τώρα ἀποτελεῖται ἀπὸ 500 βουλευτῶν (50 ἀπὸ κάθε φυλῆς).

Ἐπειτα ὥρισε νὰ ἔκλεγωνται κατ' ἕτος 10 στρατηγοὶ διὰ νὰ διοικοῦν τὸν στρατὸν μαζὶ μὲ τὸν Πολέμαρχον.

Τέλος διὰ νὰ ἔξασφαλίσῃ τὴν πόλιν ἀπὸ νέαν τυραννίαν ἔκαμε τὸν νόμον τοῦ δεστρακισμοῦ. Κατὰ τὸν νόμον αὐτὸν ἔξωρίζετο ἀπὸ τὴν πόλιν ἐπὶ δέκα ἔτη πᾶς, ὅστις ἔνεκα τοῦ πλούτου του ἢ τῆς ἀγάπης, τὴν δοπίαν εἰχεν εἰς αὐτὸν ὁ λαός, ἵτο ἔπικινδυνος νὰ γίνῃ τύραννος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ νόμος ἐφηρμόσθη ἐπὶ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν τοῦ Πεισιστράτου. Κατόπιν δμως ἔγινε κατάχοησις ἀπὸ τὰ κόμματα καὶ ἔξωρακιστεῖτο ἀπὸ τὸ Ισχυρότερον κόμμα ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀντιπάλων του.

Μὲ τὸ πολίτευμα αὐτό, εἰς τὸ ὄποιον δλοι οἱ πολῖται ἦσαν ίσοι, διὰ τοῦτο δὲ ἡδύνατο ἀναλόγως τῆς ἀξίας του νὰ διακριθῇ, οἱ Ἀθηναῖοι ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατώρθωσαν νά καταλάβουν τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων.

3. — Ὁ δεύτερος ἑλληνικὸς ἀποικισμός.

Αἱ μεταβολαὶ τοῦ πολιτεύματος, αἱ ὄποιαι ἔγιναν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔγιναν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ εἰς δλας τὰς ἑλληνικὸς πόλεις. Καὶ εἰς ἀλλας μὲν ἐπεκράτησε τὸ δλιγαρχικὸν πολίτευμα, εἰς ἄλλας δὲ τὸ δημοκρατικόν.

Αἱ μεταβολαὶ δμως αὐταὶ ἐφεραν εἰς τὰς πόλεις μεγάλας ἀνατροπάς, διότι αἱ μερίδες, αἱ ὄποιαι ἐνικῶντο, ἡναγκάζοντο νὰ ἔκπατοιςινται. Ἐνεκα τούτου πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἐλληνας κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐπῆγαν καὶ ἰδρυσαν ἀποικίας εἰς δλας σχεδὸν τὰς ἀκτὰς τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου. Σπουδαῖαι δμως αἰτίαι τοῦ ἀποικισμοῦ αὐτοῦ ἦσαν προσέτι καὶ αἱ ἔξης. Πρῶτον ὁ πληθυσμὸς ἔγινε τόσον πολὺς εἰς πολλὰ μέρη, ώστε ἡ γῆ δὲν ἡδύνατο πλέον μὲ τὰ προϊόντα της νὰ θρέψῃ αὐτόν. Ἐπειτα οἱ Ἐλληνες ἐκ φύσεως ἡγάπων τὸ ἐμπόριον, τὸ ὄποιον

ταχέως τοὺς ἐπλούτιζεν. "Ο δεύτερος αὐτὸς ἔλληνικὸς ἀποικισμὸς ἔγινεν ἀπὸ τὸν 8ον ἔως τὸν 6ον αἰῶνα π. Χ. (εἰκ. 9).

Αἱ ἀποικίαι ἴδρυντο ὡς ἔξης. Οἱ ἀποικοὶ ἀνεχώρουν ἀπὸ τὴν πόλιν τῶν δλοι μαζὶ μὲν ἐνα ἀρχηγόν. Τὸ μέρος, εἰς τὸ δποῖον θὰ μετέβαινον, ἥτο ἐκ τῶν προτέρων ὠρισμένον ἢ ἀπὸ αὐτὸὺς τοὺς ἴδιοὺς ἢ ἀπὸ κάποιον μαντείον. Ἀφοῦ ἔφθανον εἰς αὐτό, ἔκαμναν μίαν θρησκευτικὴν τελετὴν καὶ ἐτακτοποίουν τὴν Ἐστίαν τῆς πόλεως. Εἰς αὐτὴν ἔθετον τὸ πῦρ, τὸ δποῖον ἔφεραν μαζὶ τῶν ἀπὸ τὴν πατρίδα των, ἢ δποῖα ὠνομάζετο δι' αὐτοὺς μητρόπολις.

"Η ἀποικία ἥτο πόλις ἀνεξάρτητος. Ἄλλὰ συνήθως διατήρει θρησκευτικὴν σχέσιν μὲ τὴν μητρόπολιν καὶ ἔστελλεν ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἑορτάς της.

Κατὰ τὸν δεύτερον αὐτὸν ἔλληνικὸν ἀποικισμὸν τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας, ὅλη ἡ κατώ Ἰταλία, ἡ Σικελία, ἡ Χαλκιδική, τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου πόντου, ὁ Ἐλλήσποντος καὶ ἡ Προποντίς ἔγειμισαν ἀπὸ ἔλληνικὰς ἀποικίας. Καὶ εἰς αὐτὰ δὲ τὰ παράλια τῆς Αἰγαίου, τῆς Λιβύης, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας ἴδρυθησαν ἔλληνικαὶ ἀποικίαι.

Αἱ ἀποικίαι αὐταὶ πολὺ ταχέως καὶ διὰ τὴν γεωγραφικὴν τῶν θέσιν καὶ διὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς ὑπερτέρησαν τὰς μητροπόλεις τῶν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα καὶ ὡς πρὸς τὸν πλοῦτον. Διὰ τοῦτο αὐταὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔγιναν τὸ κέντρον τοῦ ἔλληνικοῦ πολιτισμοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ Ε' Π. Χ. ΑΙΩΝΟΣ

1.—Τὰ ἔλληνικὰ πολιτεύματα.

"Οπως εἴδαμεν εἰς τὰ προηγούμενα, ἀρχαιότατον πολίτευμα τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ βασιλεία. Εἰς κάθε πόλιν ἀπόλυτος ἀρχων ἦτο ὁ βασιλεύς.

Κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου δῆμος ἡ δύναμις τῶν βασιλέων ἥκειται νὰ περιορίζεται ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς. Ὁ περιορισμὸς αὐτὸς ἔγινεν ἀκόμη μεγαλύτερος κατὰ τὴν περίοδον αὐτῆν. Ὡλίγον κατ’ δλίγον ὅλην τὴν ἔξουσίαν ἔλαβαν εἰς τὸς χειράς των οἱ εὐγενεῖς, οἱ ἄριστοι. Τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα ὠνομάζετο ἀριστοκρατία.

Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν μόνον ὅσοι κατάγονται ἀπὸ παλαιὸς εὐγενεῖς οἰκογενείας καὶ ἔχουν μεγάλην κτηματικὴν περιουσίαν ἔχουν δικαίωμα νὰ κυβερνοῦν τὴν πόλιν. Ἀργότερα δῆμος εἰς τὰς ἐμπορικὰς πόλεις πολλοὶ ἀπὸ τὸν λαὸν ἐπλούτησαν. Τότε κατώρθωσαν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ πολίτευμα ἔγινε πλουτοκρατικόν.

Ἄργότερα πάλιν καὶ δλος ὁ λαὸς ζητεῖ τὰ ἴδια πολιτικὰ δικαιώματα. Ἐνεκα τούτου ἐπέρχεται σύγχρονισις, καὶ εἰς ἄλλα μὲν μέρη ἐπικρατοῦν οἱ ὀλίγοι πλούσιοι τοῦ τόπου καὶ τὸ πολίτευμα μένει ὀλιγαρχικόν, εἰς ἄλλα δὲ ἐπικρατεῖ ὁ λαὸς καὶ τὸ πολίτευμα γίνεται δημοκρατικόν. Εἰς μερικὰ δῆμος μέρῃ οἱ πλούσιοι καὶ ὁ λαὸς συμβιβάζονται καὶ ἀναθέτονται εἰς τοὺς λεγομένους νομοθέτας νὰ συντάξουν νέα πολιτεύματα. Εἰς ἄλλα δὲ πάλιν φιλόδοξοι καὶ ἵκανοι ἀνδρεῖς κατορθώνουν μὲ τοὺς καλούς των τρόπους νὰ προσελκύσουν τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ νὰ λάβουν αὐτοὶ τὴν ἔξουσίαν. Αὐτοὶ ὠνομάσθησαν τύφανοι, ἐπεκράτησαν δὲ εἰς δλας σχεδὸν τὰς ἐλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τὸν 7ον ἔως τὸν 8ον αἰώνα μ. Χ.

Καὶ οἱ τύφανοι δῆμοι, ἐπειδὴ ἐπίεζον ἐξ Ἰτου καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ τὸν λαὸν, δλίγον κατ’ δλίγον ἐκδιώκονται. Μετὰ τοῦτο δὲ εἰς ἄλλας μὲν πόλεις ἐπεκράτησε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, εἰς ἄλλας δὲ τὸ ὀλιγαρχικόν.

Ως πρὸς τὴν δικαιοσύνην δὲ παρατηροῦμεν, ὅτι, ἐν ᾧ ποὺν ἐπεκράτει ἡ αὐτοδικία, κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοὺς πλέον τὸ κράτος ἀναλαμβάνει νὰ τιμωρῇ τοὺς ἀδικοῦντας. Ἐνεκα τούτου τῷρα ἀρχίζουν νὰ καταγράφωνται νόμοι, σύμφωνα μὲ τοὺς δποίους ἐπρεπε νὰ γίνωνται αἱ δίκαιαι.

2.—'Ο στρατός καὶ τὸ ναυτικόν.

Εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὅλοι οἱ πολῖται ἀπὸ 20 ὁσώς 60 ἔτῶν ἡσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἔχουν τὸν δπλισμόν των ἔτοιμον, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ὅταν προσκληθοῦν. Ἡ ἔξασκησις τῶν πολιτῶν ἐγίνετο ἀπὸ τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των μέχρι τοῦ 20οῦ.

Ἡ κυριωτέρα δύναμις τοῦ στρατοῦ ἡσαν οἱ ὄπλιται. Τὰ ὄπλα αὐτῶν (εἰκ. 25) ἡσαν σχεδόν, ὅποια καὶ πρίν. Ἀμυντικὰ ὄπλα ἡσαν ὁ θώραξ, ἥ περικεφαλαία, αἱ κνημίδες, καὶ μεγάλη φοειδής ἀσπίς. Ἐπιθετικὰ δὲ ἡσαν τὸ ξίφος καὶ τὸ δόρυ. Εἰς τὴν μάχην ἐτοποθετοῦντο ἐμπόδος οἱ ἀνδρειότεροι, διὰ νὰ παρασύρουν καὶ τοὺς ἄλλους. Ἄλλα δὲν ἐμάχοντο πλέον ἀτάντως, ὅπως ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὁμήρου, παρετάσσοντο δὲ συνήθως εἰς διτὸ σειράς (φάλαγξ).

Τὸ ἵππικὸν ἐθεωρεῖτο ὡς δευτερεῦον, διότι δλίγαι πόλεις ἡδύναντο νὰ τρέφουν ἵππους.

Eik. 25.—Ὀπλίτης.

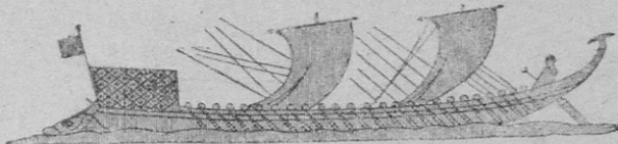
Τὸ ναυτικὸν τέλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰς λεγομένας πεντηκοντόρους, δηλ. πλοῖα μακρὰ μὲ μίαν σειρὰν ἀπὸ 25 κωπηλάτας ἀπὸ κάθε μέρος (εἰκ. 26). Κατὰ τὸ τέλος δύμως τῆς περιόδου αὐτῆς ἀρχέζουν νὰ κατασκευάζουν καὶ τριήρεις, δηλ. πλοῖα μὲ τρεῖς σειράς κωπηλάτας (εἰκ. 27).

3. — *Nautiká. ἐμπόριον, νομίσματα.*

Εἶπομεν προεγουμένως, ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὰς μεταναστάσεις οἱ Φοίνικες είχον πάρει ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τὸ ἐμπόριον τῆς Ἑλλάς. Χωραφᾶ 'Ιστορία Α' ἑλληνικοῦ, ἔκδοσις πέμπτη

δος. Τώρα δημοσίους διάλογους κατ' διάλογον οι "Ελληνες ἀρχίζουν πάλιν νὰ
καπιδίδωνται εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπὶ τέλους ἀναγκάζουν τοὺς Φοί-
νικας νὰ ἀποσυρθοῦν ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς θάλασσας".

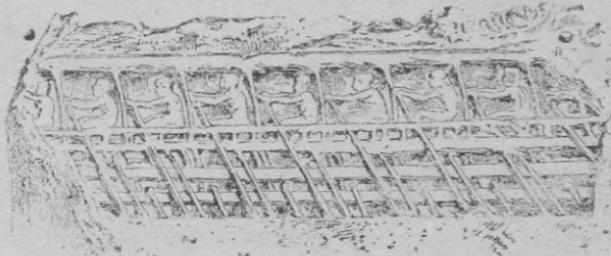
Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν σπουδαῖαι ἐμπορικαὶ πόλεις ήσαν·

Eἰκ. 26. Περτημότορος.

εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ἡ Μίλητος, ἡ Φώκαια καὶ ἡ Σάμιος· εἰς τὴν κυρίως
Ἐλλάδα ἡ Χαλκίς, ἡ Ἐφέσια, ἡ Κόρινθος, ἡ Αἴγινα καὶ τὰ Μέγαρα·
εἰς τὴν Ἀδριατικὴν ἡ Κέρκυρα· εἰς τὴν Σικελίαν αἱ Συρακοῦσαι·
καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Τάρας.

Εἰς τὴν ἀκμὴν δημοσίου κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν

Eἰκ. 27. — Τριήρης.

συνετέλεσε καὶ τοῦτο, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐγενικεύθη ἡ
κοῆσις τοῦ νομίσματος. Τὸ νόμισμα κατὰ πρῶτον ἐφευρέθη εἰς
τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τῶν Λυδῶν. Ἀπὸ αὐτῶν μετεδόθη εἰς τὰς ἑλλη-
νικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ ἀπὸ αὐτῶν εἰς τὴν κυρίως Ἐλλάδα.
Ἐδῶ τὸ πρῶτον νομίσματοςκοπεῖον ἔγινεν εἰς τὴν Αἴγιναν ἀπὸ
τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργοὺς Φείδωνα, εἰς τὸν ὃποῖον εἶχεν ὑποταγῇ
ἡ Αἴγινα.

~~4.~~ — 'Ο οἰκιακὸς βίος.

‘Ο βίος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους εἶναι ἀκόμη πλούσιερος παρὰ κατὰ τοὺς δημητρικούς.

Αἱ οἰκίαι εἶναι μικραὶ καὶ χαμηλαὶ. Τὰ δωμάτια εἶναι χωρὶς παραθύρα καὶ ἔχουν τοὺς τοίχους ἀσβεστομένους.

Ἐπιπλα ἔχουν τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. Ἐνα διβάνι γύρῳ εἰς τὸν τοῖχον, ὅλιγα καθίσματα, ἀγγεῖα, κλίναι χαμηλαὶ (διότι τώρα εἰσάγεται ἡ ἀνατολικὴ συνήθεια νά τρώγουν ἔξαπλωμένοι) καὶ τράπεζαι ἐπίσης χαμηλαὶ. Τέλος πρὸς ωδῆς τῶν ἐνδυμάτων καὶ ἄλλων πολυτίμων πραγμάτων ἔχουν κιβώτια.

Ἡ ἐνδυμασία ἐπίσης εἶναι ἡ ἴδια (εἰκ. 19 καὶ 20). Τὰ κοσμήματα ὅμως τώρα ἀφίνονται μόνον διὰ τὰς γυναικας. Οἱ ἄνδρες διατηροῦν μόνον τὰ δακτυλίδια, τὰ δποῖα ἔχοντιμενον καὶ ὡς σφραγίδες.

Αἱ τροφαὶ εἶναι ἀπλούσταται. Πήττα ἀπὸ κοιτὴν ἢ σῦτον, ἔλαιαι ὅσποια, κρομμύδια καὶ σῦκα ἀποτελοῦν συνήθως τὴν καθημερινήν των τροφήν. Τώρα ὅμως τρώγουν καὶ τὰ ψάρια καὶ τὰ πτηνά, τὰ δποῖα πρὸς περιεφρόνουν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ φαγητὸν τὸ βράδυ κάποτε ἐπηκολούθει συμπόσιον. Ἐπινον δηλ. οἵνος, πάντοτε ὅμως ἀνακατευμένον μὲν νερόν.

Ολοι οἱ ἄνδρες ἦσαν νυμφευμένοι, διότι τοῦτο ἐπέβαλλεν εἰς αὐτοὺς ἡ θρησκεία. Ἐπαυσεν δημως πλέον ὁ γάμος νὰ είναι ἀγοραπωλησία καὶ ἐν γένει ἡ θέσις τῆς γυναικὸς ἐκαλυτέοευσεν.

Ἀνατροφὴ τῶν παΐδων. Εἰς δὲ τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, ἐκτὸς τῆς Σπάρτης, ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παΐδων ἀφίνεται εἰς τοὺς γονεῖς. Οἱ δπωσδήποτε εἴπιοροι παραδίδουν τοὺς παῖδας των εἰς παιδαγωγοὺς δούλους, οἱ δποῖοι τοὺς διδάσκουν τὴν καλὴν συμπεριφροδάν καὶ τοὺς συνοδεύουν εἰς τὰ σχολεῖα, τὰ δποῖα λέγονται διδασκαλεῖα, καὶ εἰς τὰς παλαίστρας. Εἰς τὰ σχολεῖα μανθάνουν ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀρίθμησιν καὶ ἀποστηθίζουν ποιήματα, προσέτι δὲ μανθάνουν νὰ τραγουδοῦν καὶ νὰ παίζουν λύραν ἢ κιθάραν. Εἰς τὰς παλαίστρας δὲ ἀσκοῦνται εἰς τὴν γυμναστικήν.

5. Θρησκεία καὶ λατρεία.

Οἱ ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν πιστεύουν τοὺς ἴδιους θεούς, ὅπως καὶ πρὸν. Ἐπίσης λατρεύουν τοὺς θεούς των, ὅπως πρὸν, ἀλλὰ ὅχι πλέον εἰς τὸ ὑπαιθρον. Πιστεύουν δὲ, ὅπως δὲ ἄνθρωπος, οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἔχει ἀνάγκην κατοικίας. Διὰ τοῦτο κτίζουν εἰς αὐτοὺς ναοὺς καὶ εἰς κάθε ναὸν τοποθετοῦν τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Πέριξ τοῦ ναοῦ συνάζονται οἱ πιστοὶ καὶ κάμνουν τὰς θυσίας των ἐπάνω εἰς τὸν βωμόν, ὃ δποῖος εἶναι πάντοτε ΒΑ. τοῦ ναοῦ. Ἰδιαιτέρων ἐπίσης σημασίαν ἀποκτοῦν κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τὰ μαντεῖα. Οἱ δὲ ἀγῶνες δὲν γίνονται πλέον μόνον κατὰ τὴν λατρείαν τῶν νεκρῶν, ὅπως πρὸν, ἀλλὰ τελοῦνται καὶ κατὰ τὰς ἔορτὰς τῶν θεῶν. ~~Χ~~

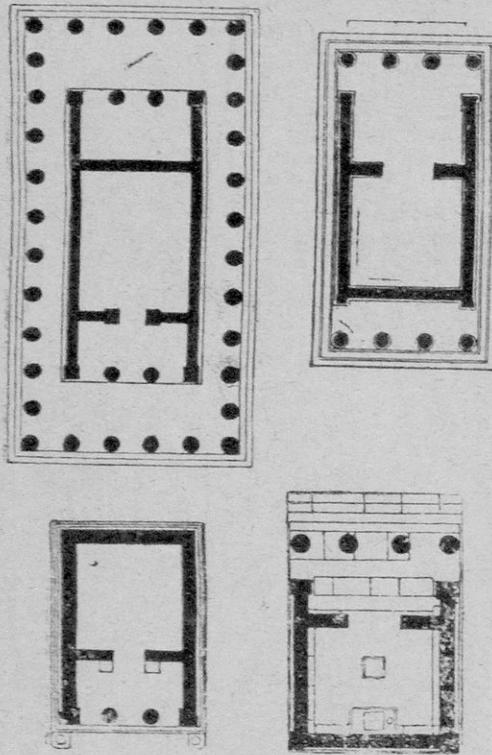
6. Άι ὡραῖαι τέχναι

Εἴδομεν δὲ τῶν μεταναστάσεων αἱ τέχναι εἰς τὴν Ἑλλάδα· ἥσαν ἀρκετὰ προωδευμέναι. Ἐπειτα δμως ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων καὶ αὐταὶ ἐμαράνθησαν. Ἀλλὰ οἱ λαοὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος, οἱ δποῖοι ἥλθον εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. Ἀσίας, ἔφεραν μαζὶ των καὶ τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ των. Ἄφ' οὐδὲ μὲ τὸ ἐμπόριον ἐπλούτησαν, ἥρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται καὶ εἰς τὰ τέχνας. Ἔνεκα τούτου ἀπὸ τὸν 7ον αἰῶνα ἀνεπιύχθησαν δλίγον κατ' δλίγον ἐδῶ ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ γλυπτικὴ καὶ ἡ ξφγραφική.

Ἄρχιτεκτονική. Ἄφ' οὐδὲ ὅλας τὰς πόλεις δξεδιώχθησαν οἱ βασιλεῖς, ἀνάκτορα δὲν ὑπάρχουν πλέον. Ἡ Ἑλληνικὴ οἰκία εἶναι πολὺ ἀπλῇ. Ἐπομένως ἡ ἀρχιτεκτονικὴ περιορίζεται εἰς τὰ δημόσια οἰκοδομήματα καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ναούς.

“Οπως εἰπομέν, δ ναὸς ἐθεωρεῖτο ὡς κατοικία τοῦ θεοῦ. Κατεσκευάσθη λοιπόν, ὅπως τὰ ἀνάκτορα τῶν βασιλέων. Ὁ ἀπλούστερος ναὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα εὑρύχωρον δωμάτιον μὲ ἕνα ὑπόστεγον ἐμπρός στηριγμένον εἰς κίονας. Ἐπειτα δμως κατασκευάζεται χάριν συμμετρίας δμοιον ὑπόστεγον καὶ ἀπὸ τὸ δπισθεν μέρος. Πολλάκις

Δὲ προστίθεται ὅπισσω ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸν καὶ ἄλλο δωμάτιον διὰ
νὰ φυλάττουν ἐντὸς αὐτοῦ τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα τοῦ θεοῦ. Οἱ
μεγαλύτεροι τέλοις ναοὶ ἔχουν σειρὰς κιόνων καὶ ἀπὸ τὰ τέσσαρα
μέρη (εἰκ. 28).

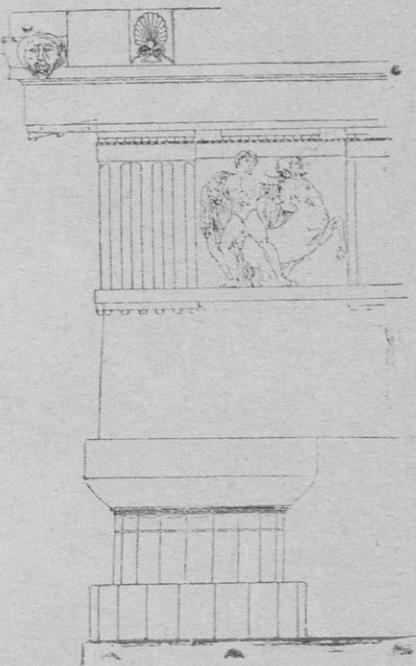
Elz. 28. Naol.

Οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἥσαν δλοι τῷ χρωματισμένοι μὲ διάφορα χρώματα. Διέφερον δὲ ἀναμεταξύ των ὡς πρὸς τοὺς κίονας, δπως φαίνονται εἰς τὰς εἰκόνας 29, 30 καὶ 31. Αἱ διαφοραὶ αὗται δνομάζονται δυνθμοί. Διακρίνονται τρεῖς δυνθμοί, δ Δωρικός, δ Ἰωνικός, καὶ δ Κορινθιακός.

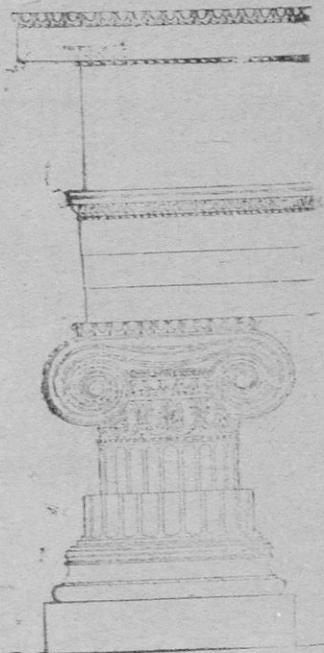
Ζωγραφική. Οἱ Ἑλληνες ὅλους τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα

έχωματιζον μὲ διάφορα χρώματα. Άλλ' ή ζωγραφική των δὲν είναι γνώστη εἰς ήμᾶς. Τὰ σπουδαιότερα λείψανα αὐτῆς είναι τὰ ἀγγεῖα, ἐπὶ τῶν ὅποιων είναι σχεδιασμένα διάφορα κοσμήματα καὶ μορφαὶ.

I λυπτική. Η θρησκεία δὲν ἔγινεν αλιά νὰ προοδεύσῃ μόνον ή ἀρχιτεκτονική, ἀλλὰ καὶ ή γλυπτική. Ο θεός ἔπρεπε νὰ παρίστα-

Εἰκ. 29. Αιωνικὸς φύθμος.

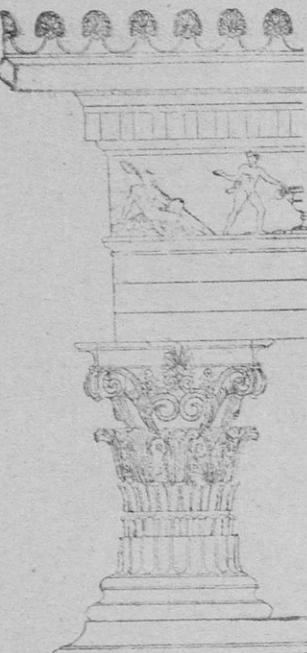

Εἰκ. 30. Ιωνικὸς φύθμος.

ται αυτοπροσώπως μεταξὺ τῶν πιστῶν καὶ νὰ διαμένῃ εἰς τὴν επίγειον κατοικίαν του, τὸν ναόν. Ἐπειτα δὲν ἔπρεπε νὰ στολισθῇ. Ο γλύπτης λοιπὸν ἥιο δὲν ἀπαραίτητος βοηθός τοῦ ἀρχιτέκτονος. Τὰ ἀρχαιότερα ἑλληνικὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν ήσαν ἀπὸ ξύλου. Εἶχον τοὺς διφθαλμοὺς κλειστούς, τοὺς πόδας ουνενωμένους καὶ τοὺς βραχίονας προσκολλημένους εἰς τὸ σῶμα. Ολίγον κατ' ὀλίγον ἤρχεσαν νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα μὲ διφθαλμοὺς ἀνοικτούς, τοὺς βρα-

χιονας χωρισμένους ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ μὲ τὰς κνήμας εἰς τὴν στάσιν τοῦ βαδίσματος. Ἐπίσης μετ' ὅλγον ἤρχισαν νὰ κατασκευάζουν ἀγάλματα ἀπὸ μαλακὸν λίθου καὶ τέλος ἀπὸ χαλκὸν καὶ ἀπὸ μάρμαρον.

Ἄπο τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νῆσους ἐπειτα μετεδόθη ἡ γλυπτικὴ εἰς τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἰπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Ἀγάλματα πολλὰ τῆς ἔποχῆς αὐτῆς εὑρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως. Ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους εἰχον κρύψει εἰς τὴν γῆν, διότι ἡρῷα τηριάσθησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας, εὑρίσκονται δὲ τώρα εἰς τὸ μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως.

Εἰκ. 31. Κορινθιακὸς ὄνθιτος.

7. — *Oἱ ποιηταὶ.*

Ἡ πρόηγουμένη περίοδος ἦτο ἔποχὴ ἡρωϊκή. Ἡτο λοιπὸν φυσικὸν καὶ αὐτὴν οἱ ποιηταὶ νὰ κάμνουν ποιήματα, μὲ τὰ δποῖα νὰ φάλλουν κατορθώματα τῶν ἡρώων. Τοιοῦτος ποιητὴς ἦτο ὁ Ὁμηρος. Κατὰ τοὺς μετέπειτα ὅμως χρόνους εἰς δλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, δπως εἰδόμεν, ἐπικρατοῦν ἐσωτερικὰ ἀνωμαλίαι, τὸ ἔθνος ἐπιδίδεται εἰς τὸν ἀποικισμὸν καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ ὁ βίος του μεταβάλλεται. Δὲν ἦτο δυνατὸν λοιπὸν νὰ ἀρκῆται πλέον εἰς τὰ ποιήματα αὐτά. Εἰχεν ἀνάγκην ἀπὸ ποιήματα, τὰ δποῖα νὰ ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματα, τὰ πάθη καὶ τὰς γνώμας του. Διὰ τοῦτο τοιαῦτα ποιη-

ματα κάμνουν τώρα οι ποιηται κατά τὴν περίοδον αὐτήν. Περιφημότεροι δὲ ποιηται είναι ὁ Τυρταῖος ἀπὸ τὴν Σπάρτην, ὁ Ἀρχίλοχος ἀπὸ τὴν Λέσβου. ὁ Σόλων ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Κέαν καὶ ὁ Πίνδαρος ἀπὸ τὰς Θήρας.

8. — *Oι φιλόσοφοι.*

Κατὰ τὸν βον αἰῶνα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις παρουσιάζονται ἄνθρωποι σοφοὶ καὶ πρακτικοί, οἵ δποιοὶ μὲ διάφορα σύντομα ὅητα (γνῶθι σαντόν, πᾶν μέτρον ἀριστον, κτλ.) ἐδίδασκον τοὺς ἀνθρώπους, πῶς πρέπει τὰ ζοῦν διὰ νὰ είναι εὐτυχεῖς. Τούτους ὡνόμαζον σοφοὺς καὶ ἔλεγον ὅτι ἡσαν ἐπτὰ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ περιφημότεροι ἐξ αὐτῶν ἦσαν ὁ Θαλῆς ἀπὸ τὴν Μίλητον, ὁ Βίας ἀπὸ τὴν Πριήνην, ὁ Πιττακὸς ἀπὸ τὴν Μιτυλήνην καὶ ὁ Σόλων ἀπὸ τὰς Ἀθήνας.

Κατὰ τὸν ἰδίους ὅμως χρόνους εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας ἀλλοι ἀρχίζουν νὰ σκέπτωνται περὶ τοῦ κόσμου. Προσπαθοῦν δηλ. νὰ ἔξηγήσουν τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ ἐν γένει νὰ εὑρούν τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς γενέσεως τοῦ κόσμου. Αὗτοὶ ὀνομάζονται φυσικοὶ φιλόσοφοι Περιφημότεροι δὲ ἦσαν ὁ Θαλῆς, ὁ Πυθαγόρας, ὁ Ξενοφάνης καὶ ἄλλοι.

9.—*Ἡ γραφή.*

Ἡ γραφὴ ἐφευρέθη ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀνακοινώνουν τὰς σκέψεις των καὶ τὰς ἐπιθυμίας των εἰς ἄλλους, οἱ δποιοὶ είναι μακράν.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἄνθρωποι προσεπάθουν νὰ παραστήσουν ἐκεῖνο, τὸ δποιον ἥθελον, μὲ εἰκόνας. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως μὲ τὰς εἰκόνας δὲν ἐδήλωνον πλέον τὰ ἀντικείμενα, ἀλλὰ τὴν πρώτην συλλαβὴν καὶ κατόπιν τὸ πρῶτον γράμμα τῆς λέξεως, μὲ τὴν δποίαν ὀνομάζετο τὸ ἀντικείμενον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲ ἐφθασαν εἰς τὴν γραφήν.

Τὴν γραφὴν οἱ Ἑλληνες ἐδιδάχθησαν ἀπὸ τὸν Φοίνικας πρὸ τοῦ 9ου π. Χ. αἰῶνος. Ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς ή κρῆσις αὐτῆς ἦτο πολὺ περιωρισμένη. Ὁλίγον κατ' ὀλίγον ὅμως ἐγενικεύθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ὥστε εἰς τὸ τέλος τοῦ 7ου αἰῶνος π. Χ. είχε γίνει κοινή.

**10. Περὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ὄνόματος καὶ
τῆς ἐνότητος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνος.**

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχον κοινὸν ὄνομα. "Ἐλλῆνες κατὰ πρῶτον ὄνομάζοντο οἱ Δωριεῖς, οἱ δποῖοι διέμενον εἰς τὴν Ἡπειρον. "Οσον διμως οἱ Δωριεῖς ἔξηπλώνοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα, τόσον καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἔξηπλώνετο. Καὶ ἐπὶ τέλος κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔβδομου αἰώνος ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος δονομάζονται Ἑλληνες. Μὲ τὸ ὄνομα δὲ αὐτὸς διαρρίνουν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους λαούς, τοὺς δποίους δονομάζουν βαρβάρους.

Τοῦτο δεικνύει ὅτι οἱ Ἑλληνες ἦσαν μὲν διηγημένοι εἰς πολλὰ κράτη ἀνεξάρτητα, ἀλλὰ ἐγνωρίζοντες ὅτι ἀνήκουν εἰς ἕν ἔθνος. Δι' αὐτὸς δὲ καὶ ἐπλασαν τὸν μῆθον τοῦ Ἑλληνος. Κατὰ τὸν μῆθον αὐτὸν ὁ Ἑλλην ἥτο κοινὸς πρόγονος ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς ἐγένη νησε τρεῖς νίοις τὸν Δῶρον, τὸν Αἴολον καὶ τὸν Ξεῦθον. Ο Ξεῦθος πάλιν ἄλλους δύο τὸν Ἀχαιὸν καὶ τὸν Ἰωνα. Ἐλεγον λοιπόν, ὅτι οἱ δύο πρῶτοι νίοι τοῦ Ἑλληνος, Δῶρος καὶ Αἴολος, ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν Δωριέων καὶ Αἰολέων, οἱ δὲ δύο νιοὶ τοῦ Ξεύθου Ἀχαιὸς καὶ Ἰων οἱ πρόγονοι τῶν Ἀχαιῶν καὶ Ἰώνων.

Πολὺ δικαίως δὲ οἱ Ἑλληνες εἶχον τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπετέλουν ἐν ἔθνος, διότι ὅλοι ὡμίλουν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, εἶχον τὰ ἴδια ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸ σπουδαιότερον τὴν ἴδιαν θρησκείαν. Ηραγματικῶς ἡ θρησκεία παρεῖχεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὰ σπουδαιότερα μέσα τοῦ συνδέσμου των. Αὐτὰ δὲ ἦσαν αἱ Ἀμφικτιωνίαι, τὰ Μαντεῖα καὶ οἱ Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

~~Αρχαιεπικονίας.~~ 6

Εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχον πολλοὶ ναοί, εἰς τοὺς δποίους προσέφερον θυσίας ὅχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, ὅπου εὑρίσκετο δι ναός, ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ πόλεων. Ἐκεῖα τούτου δὲν διηγήθησαν τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς οὐδὲ ἐπροστάτευον τὰ συμφέροντα τοῦ ναοῦ μόνον οἱ πολῖται τῆς πόλεως, εἰς τὴν δποίαν ἀνήκεν, ἀλλ' ἀντιπρόσωποι ἀπὸ ὅλας τὰς πέριξ πόλεις. Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτοὶ διμως δὲν ἐσκέπτοντο περὶ τῶν συμφερόντων μό-

νόν τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν συμφερόντων τῶν πόλεων τῶν καὶ ἐσυμβίβαζον τὰς τυχὸν γεννωμένας μεταξύ των διαφοράς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διλύγον κατ' διλύγον αἱ πόλεις αὐταὶ συνενώθησαν καὶ πολιτικῶς. Αἱ συνενώσεις αὐταὶ ὠνομάζοντο ἀμφικτιονίαι.

Τοιαῦται ἀμφικτιονίαι ἦσαν πολλαί. Ἐπισημοτάτη δῆμος ἀπὸ δῆλας ἡτο ἡ ἀμφικτιονία τῶν Δελφῶν. Εἰς αὐτὴν ἐλάμβανον μέρος δώδεκα λαοί, Δωριεῖς, Ιωνεῖς, Θεσσαλοί, Βοιωτοί, Φωκεῖς, Λοκροί καὶ ἄλλοι. Κάθε λαός ἀπ' αὐτοὺς ἔστελλε δύο ἀντιπροσώπους, ἵνα διὰ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις καὶ ἵνα διὰ τὰς πολιτικὰς.

Ζ Μαντεῖα.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ μαντεῖα ἦσαν πολλά. Τὸ επιφανέστατον δῆμος ἀπὸ ὅλα ἡτο τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ δοποῖον πολὺ ἐνωρίς ἔγινε πανελλήνιον.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἡτο εἰς τὰς μεσημβρινὰς κατωφερίας τοῦ Παρνασσοῦ μεταξὺ ἀποτόμων βράχων. Εἰς τὸ βάθος τοῦ ναοῦ ἡτο τοποθετημένος ἵνας τρίποντος ἄνωθεν χάσματος, ἀπὸ τὸ δοποῖον ἐξήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐπάνω εἰς τὸν τρίποδα ἀνέβαινε μία ἴερεια, ὁνομαζομένη Πυθία, καὶ ἐμάσσα φύλλα δάφνης. Αἱ ἀναθυμιάσεις τοῦ χάσματος καὶ τὰ ναοκωτικὰ φύλλα τῆς δάφνης τὴν ἔκαμναν νὰ ξαλίζεται καὶ νὰ λέγῃ λόγους ἀσύνυριήτους. Τοὺς λόγους αὐτοὺς παρελάμβανον οἱ ἴερεῖς καὶ κατηγράζοντο τὸν χορημόν. Οἱ χορηγοὶ ουνήθως ἦσαν διφορούμενοι, πολλάκις δῆμος εἰς τὰς πόλεις, αἱ δοποῖαι ἐξήρτουν χρησμόν, ἔδιδον ἐπιτυχημένας συμβουλάς. Οἱ ἴερεῖς ἦσαν ἀνθρώποι φρόνιμοι καὶ μὲ πεῖραν, ἐγνώριζον δὲ καλά τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐπομένως ἦσαν εἰς θέσιν νὰ δίδουν τὰς καταλλήλους συμβουλάς. Ἐνεκα τούτου τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ταχέως ἔγινε περίφημον εἰς δῆλην τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ ὅλας δὲ τὰς πόλεις αὐτῆς ἥρχοντο διὰ νὰ ζητοῦν χορημούς, ὡστε ἔγινε σπουδαῖον κέντρον τῆς ἑθνικῆς ἐνότητος τῶν Ἑλλήνων.

Θ Μανελλήγεις ἀγῶνες.

Οἱ Ἑλλήνες ἐπίστευον δτι οἱ θεοὶ ἀγαποῦν τὴν λαρᾶν καὶ τὰ θεάματα. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς ἑορτὰς οἱ νέοι ἔψιλλον καὶ ἐχόρευον

γύνω από τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἡγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον καὶ τὴν πάλην διὰ νὰ εὐχαριστήσουν αὐτόν. Δι' αὐτὸν ἐπεκράτησεν εἰς τὰς ἑορτὰς νὰ γίνωνται καὶ ἀγῶνες γυμναστικοί.

Ἐορταί, εἰς τὰς δοποίας ἐγίνοντο καὶ ἀγῶνες, ἵσαν πολλαῖ. Τέσσαρες δημος ἀπ' αὐτὰς ἔγιναν δὲ λίγον καὶ δὲ λίγον πανελλήνιοι, διότι εἰς αὐτὰς ἤρχοντο Ἑλληνες ἀπὸ δλας τὰς ἑλληνικὰς χώρας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον, ἐνόσῳ διήρκουν αἱ ἑορταὶ αὐταί, ἐπανον οἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων πόλεμοι.

Οἱ πανελλήνιοι αὐτοὶ ἀγῶνες ἥσαν· α') Τὰ Πύθια, τὰ δοποῖα ἐωρτάζοντο εἰς τοὺς Δελφοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κάθε ἑτη. Εἰς αὐτοὺς οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον ὡς βραβεῖον στέφανον δάφνης· β') Τὰ Νέμεια, τὰ δοποῖα ἐωρτάζοντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς κάθε δύο ἑτη εἰς τὸ δάσος τῆς Νεμέας τῆς Ἀργολίδος. Εἰς αὐτοὺς οἱ στέφανοι ἥσαν ἀπὸ σέλινον· γ') Τὰ Ἰσθμια, τὰ δοποῖα ἐτελοῦντο δημοίως κάθε δύο ἑτη εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος. Οἱ νικηταὶ ἐλάμβανον ὡς βραβεῖον πλάδον πίτυος· δ') Τὰ Ὀλύμπια, τὰ δοποῖα ἐτελοῦντο κάθε 4 ἑτη εἰς τὴν Ὀλυμπίαν πρὸς τιμὴν τοῦ Διός.

Οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Τὰ Ὀλυμπια ἥσαν ἡ ἀρχαιότερα καὶ ἐπιφανεστέρα ἀπὸ τὰς πανελλήνιους ἑορτὰς. Ἡ ἑορτὴ αὐτὴ καὶ αρχὰς ἦτο πολὺ ἀπλῆ. Μέσα εἰς τὸ δάσος τῆς Ὀλυμπίας ὑπῆρχεν ἔνας βωμὸς καὶ γύρω ἀπ' αὐτὸν μία πλατεῖα. Ἐκεῖ συνήρχοντο οἱ πέριξ κατοικοῦντες καὶ προσέφερον θυσίαν εἰς τὸν θεόν. Μετὰ τοῦτο δὲ ἐγίνετο μεταξὺ τῶν νέων ἀγῶν δρόμου. Ὁλίγον καὶ δὲ λίγον δημος εἰς τὴν πανήγυριν αὐτὴν ἤρχισαν νὰ ἔρχωνται ἄνθρωποι καὶ ἀπὸ ἄλλας ἑλληνικὰς χώρας, ἔως οὐ τέλος ἔγινε πανελλήνιος. Τότε ἰδρύθησαν ἐκεῖ ναοί, ἀγάλματα, βωμοί, στοιαί, ἡρῷα, ἀνδριάντες, ὁσιες ἡ Ὀλυμπία ἔγινε πόλις καλλιτεχνημάτων. Ἐκεῖ ἦτο δὲ μέγας ναὸς τοῦ Διός καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τοῦ Διός, τὸ δοποῖον κατεσκεύασεν δὲ Φειδίας. Ἐπίσης δὲ ναὸς τῆς Ἡρᾶς καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τὸ περίφημον ἀγαλμα τοῦ Ἐρμοῦ, ἔργον τοῦ Πραξιτέλους, τὸ δοποῖον εὑρέθη ἐσκάτως. Ἐπίσης τὸ ἀγαλμα τῆς Νίκης τοῦ Παιωνίου καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Οι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κάθε 5ον ἔτος. Διηγύθυνον δὲ αὐτοὺς οἱ Ἡλεῖοι, οἱ δποῖοι ὠνομάζοντο ἑλλανοδίκαι, καὶ διήρκουν πέντε ἡμέρας. Ἡ πρώτη ἡμέρα ἐξωδεύετο εἰς προπαρασκευάς. Τὴν δευτέραν ἥρχιζαν εἰς τὸ στάδιον οἱ ἀγῶνες.

Οἱ ἀγῶνες κατ' ἀρχάς, δπως εἴπομεν, περιωρίζοντο μόνον εἰς τὸν ἀπλοῦν δρόμον. Οἱ ἀγωνισταὶ διέτρεχον κατὰ μῆκος διάστημα 180 περίπου μέτρων. Ἐπειτα ἐπρόσθεσαν τὸν διπλοῦν δρόμον, τὴν πάλην, τὴν πυγμαχίαν, τὸ πήδημα, τὸ ὁἴψιμον τοῦ δίσκου, τοῦ ἀκοντίου καὶ τέλος τὰς ἀρματοδομίας καὶ τὰς ἵπποδρομίας. Ὡσαύτως καλλιτέχναι, ὅπτορες καὶ συγγραφεῖς μετέβαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὰ ἔργα τοῦ λόγου ἢ τῆς τέχνης των.

Ἡ τελευταία ἡμέρα τῶν ἀγώνων ἦτο ἀφιερωμένη εἰς τὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων. Ταῦτα ἤσαν μόνον στέφανοι ἑλαίας. Ἄλλ' οἱ στέφανοι αὐτοὶ ἤσαν Ἱεροί, διότι ἐγίνοντο ἀπὸ κλάδον τῆς Ἱερᾶς ἑλαίας, τὴν δποίαν, καθὼς ἐπίστενον, εἶχε φυτεύει ὁ Ἡρακλῆς. Πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἤσαν τοποθετημένοι οἱ στέφανοι ἐπάνω εἰς μίαν τράπεζαν. Κῆρυξ ἐξεφώνει πρὸ τοῦ συναγμένου πλήθους τὸ ὄνομα καὶ τὴν πατρίδα τοῦ νικητοῦ. Ὁ νικητὴς ἐπροχώρει καὶ οἱ ἑλλανοδίκαι ἐθετον εἰς τὴν κεφαλήν του τὸν στέφανον. Τοῦτο ἦτο πολὺ μεγάλη δόξα καὶ δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν πατρίδα του.

Οταν δὲ νικητὴς ἐπανήρχετο εἰς τὴν πατρίδα του, ὑπεδέχοντο αὐτὸν θριαμβευτικῶς. Εἰς δλον του δὲ τὸν βίον ἐθεωρεῖτο Ἱερός, δὲν ἐπλήρωντε κανένα φρόνον καὶ εἶχε τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸ θέατρον καὶ εἰς τὰς ἱορτάς. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του δὲ νικητὴς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀνεγείρῃ μνημεῖον εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, μετὰ τρεῖς δὲ νίκας καὶ ἀνδριάντα του.

Εἰς δλα τὰ ἀγωνίσματα ἡ νίκη ἦτο πολὺ τιμητική. Τὸ κυριώτατον δμως ἀγώνισμα ἐθεωρεῖτο δ δρόμος, διότι ἦτο καὶ τὸ παλαιότατον. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ νικητοῦ εἰς τὸν δρόμον ὠνομάζοντο αἱ Ὀλυμπιάδες, μὲ τὰς δποίας ἀπὸ τὸ 300 π. Χ. ἔχονολόγουν τὰ γεγονότα δλοι οἱ Ἑλληνες. Ἡρχιζαν δὲ αἱ Ὀλυμπιάδες ἀπὸ τὸ ἔτος 776, διότι ἀπὸ τότε ἥρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ δνόματα τῶν Ὀλυμπιονικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

1. *Οι Ἑλληνες τῆς Μ. Ἀσίας καὶ οἱ βάρβαροι.*

Εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα, πῶς εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἴδρυθησαν αἱ πολυάριθμοι ἑλληνικαὶ ἀποικίαι. Ὅπως εἴπομεν, οἱ ἀποικοὶ, πρὸ τοῦ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ, ἡναγκάσθησαν νὰ κάμουν μακροχρονίους πολέμους μὲ τοὺς ἐντοπίους. Ἀφοῦ δύμως κατέκτησαν τὰς νέας πατρίδας των, ἐπεδόθησαν εἰς τὰ ἔργα τῆς εἰρήνης καὶ ἐπλούτησαν, ἀλλὰ καὶ ἔχασαν τὴν πολεμικήν των δρμήν.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν εὑρίσκοντο αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας, ὅταν ἐκεῖ ἀντὶ τῶν πολλῶν μικρῶν ἔθνῶν, μὲ τὰ δυοῖνα μέχρι τοῦδε ἐπολέμησαν, ἐσχηματίσθησαν κράτη μεγάλα καὶ ἰσχυρά.

Πρῶτον ἐσχηματίσθη τὸ βασίλειον τῶν Λυδῶν, τὸ δυοῖνον ἐπεκτείνετο εἰς δλῆν τὴν Μ. Ἀσίαν. Περιφήμος βασιλεὺς τῶν Λυδῶν ἦτο ὁ Κροῖσος. Εἰς αὐτὸν αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, ἐπειδὴ δὲν ἤσαν συνενωμέναι μεταξύ των πολιτικῶς, δὲν ἤμπρόσθεσαν νὰ ἀντισταθοῦν, ἀλλ' ὑπετάχθησαν τῷ 563 π. Χ. Ἡ υποταγὴ δύμως αὐτὴν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν πληρωμήν φόρου. Κατὰ τὰ ἄλλα οἱ Ἑλληνες ἔμειναν ἑλεύθεροι. Οἱ βασιλεῖς τῶν Λυδῶν δὲν ἔησαν νὰ ἀφανίσουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἀλλὰ μόνον [νὰ] μεταχειρίζωνται τοὺς καλοὺς λιμένας των. Ἀλλως ἥγαπων τοὺς Ἑλληνας, ἐτέβοντο τοὺς θεούς των καὶ ἐστελλον εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ τὰ ἄλλα ἑλληνικὰ Ἱερὰ πλουσιώτατα δῶρα.

“Ἄλλά μετ’ ὀλίγον ἀναφαίνεται ἄλλος ἑχθρὸς φοβερώτερος ἀπὸ τοὺς Λυδούς, οἱ Πέρσαι. Αὗτοὶ διὰ τοῦ μεγάλου των βασιλέως Κύρου καὶ τοῦ διαδόχου του Καμβύσου είχον κατορθώσει νὰ καθυποτάξουν μαζὶ μὲ δλα τὰ τότε ὑπάρχοντα εἰς τὴν ἀνατολὴν ἰσχυρὰ κράτη τῶν Μήδων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Αλγυπτίων, καὶ τοὺς Λυδούς. Τότε φυσικὰ καὶ αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας ὑπετάχθησαν εἰς αὐτούς.

Fig. 92. Τα διατολικά χωράρια.

? Άλλά τότε τὰ ἐλεύθερα αὐτῶν πολιτεύματα καταλύονται, ἐγκαθιδρύονται δὲ τύραννοι ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους ἀριστοχρατικούς, οἱ δοποὶ διὰ νὰ διατηροῦν τὴν ἔξουσίαν, ἵσαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν βασιλεῖς τῶν Περσῶν.

Τὸ 621 βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔγινεν ὁ Δαρεῖος. Αὗτὸς μαμούμενος τοὺς προκατόχους του ἐπιχειρεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του καὶ ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Σκυθῶν (513). Καὶ ή μὲν ἐκστρατεία αὐτῇ ἀπέτυχεν, ὁ στρατηγὸς ὅμως αὐτοῦ Μεγάθαζος ὑποτάσσει δλῆν τὴν Θράκην καὶ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, αἱ δοποὶ ήσαν εἰς τὰ παράλιά της, τὸν δὲ βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀμύνταν κάμνει φόρουν ὑποτελῆ.

71.—Ιωνικὴ ἐπανάστασις.

Απὸ τοὺς τυράννους τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν τῆς Μ. Ἀσίας ἰσχυρότερος ἦτο ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου Ἰστιαῖος. Τοῦτον ὁ Δαρεῖος ἐθεώρησεν ἐπικίνδυνον δι' ἀποστασίαν καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐπροσκάλεσεν εἰς τὴν αὐλὴν του εἰς τὰ Σοῦσα, ὅπου τὸν ἐκράτει ἐπὶ ἔτη. Ὁ γαμβρός του Ἰστιαῖον Ἀρισταγόρας, ὁ δοποὶς ἐκνέρωντα τὴν Μίλητον κατὰ τὴν ἀπουσίαν του, ἀπεφάσισε τότε νὰ δέεγειρῃ τοὺς Ἰωνας εἰς ἐπανάστασιν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Αἱ περισσότεραι πόλεις πείθονται, ἐκδιώκουν τοὺς τυράννους καὶ ἀρχίζουν νὰ ὁργανώνουν στρατούς. Ὁ Ἀρισταγόρας προσέτι πορεύεται εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα διὰ νὰ ξητήσῃ βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται ἀρνοῦνται. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, ἐπειδὴ ἐθεώρουν τὴν Μίλητον ἀποικίαν των, στέλλουν 20 πλοῖα καὶ δλίγον στρατόν. Ἐπίσης ή Ἐρέτρια, ὡς σύμμαχος τῆς Μιλήτου, στέλλει 5 πλοῖα.

Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρέτριεις ἀποβιβάζονται εἰς τὴν Ἐφεσὸν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ συνηνάθησαν μὲ τοὺς Ἰωνας, πορεύονται ἐναντίον τῶν Σάρδεων. Ἐκεῖ φθάνουν πρὸ τοῦ νὰ συγκεντρωθοῦν τὰ περσικὰ στρατεύματα καὶ καταλαμβάνουν τὴν πόλιν. Ἄλλ' ή ἀκρόπολις ἀνθίσταται εἰς αὐτούς. Ἐνῷ ὅμως τὴν ἐπολιόρκουν, γίνεται εἰς τὴν πόλιν πυρκαϊά, ἀπὸ τὴν δοποίαν καίσται δλῇ ή πόλις, διέτει αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ήσαν ἀπὸ καλάμια. Οἱ Ἑλληνες ἀναγκάζον-

ταὶ νὰ φύγουν ἀπὸ τὰς Σάρδεις καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν Ἱερεσίαν καταδιωκόμενοι μάλιστα ἀπὸ τὸν περσικὸν στρατόν, ὃ δοποῖος ἔφθασεν ἐν τῷ μεταξύ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἱερεσίαν νικῶνται ἀπότομος Πέρσας. Τότε πλέον οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ἐπιχείρησιν.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἀθηναίων οἱ Ἰωνες ἀντεπατάθησαν ἀκριβῇ ὀλίγον χρόνον, ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους ὑποτάσσονται καὶ πάλιν εἰς τοὺς Πέρσας (494).

Ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις εἶχε σπουδαῖα ἀποτελέσματα διὰ τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτον κατέστρεψεν οἰκονομικῶς τὰς ἡλληνικὰς πόλεις τῆς Ασίας. Ἐπειτα ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ ἐκστρατεύσουν οἱ Πέρσαι ἐναντίον τῆς κυρίως Ἑλλάδος.

Ἐντυχῶς ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ενδῆκε τὰς πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὠργανωμένας καὶ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς. Αἱ τυραννίδες εἰς ὅλας εἶχον καταταργηθῆναι καὶ οἱ λαοὶ εἶχον ἀποκτήσει φρόνημα. Ναὶ μὲν δὲν ἦσαν ὅλαι συνενωμέναι εἰς ἐν κοάτος, ἀλλ᾽ ἐγνώριζον ὅτι ἀποτελοῦν ἐν ἔθνος, καὶ τὸ σπουδαιότερον, δύο πόλεις, ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι εἶχον γίνει πολὺ λιχουρότεραι ἀπὸ τὰς ἄλλας πόλεις, καὶ ἐπομένως εἶχον συγκεντρώσει μαζὶ των τὰς περισσοτέρας ἀπὸ αὐτάς.

Ξ Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ Δαρεῖοι εἶχε πάντοτε εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος, ὅπως καὶ οἱ προκάτοχοί του. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀπέτυχεν ἡ ἐκστρατεία του ἐναντίον τῶν Σκυθῶν, ἔρριψε τὰ βλέμματά του εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κερδόνησον καὶ εἴδομεν, πῶς διὰ τοῦ στρατηγοῦ του Μεγαβάζου κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Θράκην καὶ νὰ κάμη φόρου ὑποτελή τὴν Μακεδονίαν. Τώρα η Ἰωνικὴ ἐπανάστασις ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἀφορμὴν νὰ ἐκστρατεύσῃ καὶ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τολμήσει νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἰωνας. Ἐπορεύε νὰ τοὺς ἐκδικηθῆ. Λέγεται μάλιστα, ὅτι ὁ Δαρεῖος εἶχε διατάξει ἔνα δοῦλόν του, δοσάκις ἐκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν διὰ νὰ φάγῃ, νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν τρεῖς φοράς. «Κύριε, μὴ λησμονῆς τοὺς Ἀθηναίους». Μετὰ τὴν καθυπόταξιν λοιπὸν τῶν Ἑλλήνων τῆς Μ.

·Ασίας ἔστειλε (493) τὸν γαμβρὸν τοῦ Μαρδόνιον μὲν μεγάλον στρατὸν καὶ στόλον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. ·Άλλ· ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἀπέτυχεν. ·Ο στόλος, ἐν φέπλεεν εἰς τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθω, κατεστράφη ἀπὸ τοιχυμίαν. ·Ο δὲ στρατὸς ἔπαυθε μεγάλην καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς Θρᾳκας, οἱ δοποῖοι τοῦ ἐπετέμησαν ἐν καιρῷ νυκτός. ·Ο Μαρδόνιος λοιπὸν ἦναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπόρατος.

4. *Ἐκστρατεία Δάτιδος καὶ Ἀρταφέρους.*

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μαρδονίου δι Λαρεῖος παρασκευάζει δεύτερον στρατόν. Πρὸ τοῦ νὰ στείλῃ δύμως αὐτὸν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, στέλλει εἰς ὅλας τὰς πόλεις αὐτῆς κήρυκας, διὰ νὰ ζητήσουν γῆν καὶ ὕδωρ, ὡς σημεῖα ὑποταγῆς. Αἱ νῆσοι καὶ πολλαὶ πόλεις τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος ὑποτάσσονται. ·Άλλ· ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ὅχι μόνον δὲν δίδουν τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς, ἀλλὰ καὶ φονεύουν ἀπὸ δργὴν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Δαρείου. Οἱ μὲν Σπαρτιᾶται λέγεται ὅτι ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς ἓνα φρέαρ διὰ νὰ λάβουν ἀπ’ ἑκατὸν διτοικανά, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν αὐτοὺς εἰς τὸ βάθρον (δηισθεν τοῦ Ἀστεροσκοπείου), εἰς τὸ δοποῖον ἔρριπτον συνήθως τοὺς καταδικαζομένους εἰς θάνατον.

·Ο περσικὸς στρατὸς τότε ἀνερχόμενος εἰς 100 χιλ. ἐπιβιβάζεται εἰς 600 πλοῖα καὶ διευθύνεται διὰ τῶν νήσων ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ πρῶτον φθάνει εἰς τὴν Ἑρέτοιαν. Καὶ αὐτὴ εἶχεν ἀποστεῖλει βοήθειαν εἰς τὸν Ἰωνας. ·Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ τιμωρηθῇ. ·Εξ ἡμέρας μετὰ τὴν ἀποβίβασίν των εἰς αὐτὴν τὴν κυριεύουν, καὶ σχενδραποδίζουν ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς. ·Ἐπειτα πλέουν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀποβιβάζονται εἰς τὸν Μαραθῶνα. Μαζί των είναι καὶ δι Ιππίας, δι δοποῖος πρὸ 30 ἑτῶν εἶχεν ἐκδιωχθῆ ἀπὸ τὰς Ἀθῆνας. Εἶχε τὴν ἐλπίδα, ὅτι τώρα μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Περσῶν θὰ καταλύῃ καὶ πάλιν τὴν ἀρχήν.

·III μάχη τοῦ Μαραθῶνος (490).

Οἱ Ἀθηναῖοι, δταν ἔμαθον τὴν ἀπόβασιν τῶν Περσῶν εἰς τὸν Μαραθῶνα, ἔστειλαν ἀμέσως τὸν ταχυδρόμον Φειδιππίδην εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ ζητήσουν βοήθειαν. ·Ο Φειδιππίδης διέτρεψε

Α. Χωραφᾶ Τετραγ. Α' ἐλληνικοῦ, ἐκδοσίες πέμπτη.

Elx. 33. Ἡ Ελλὰς

επὶ τῶν Μηδικῶν.

τὸν δρόμον (240 χιλιόμετρα) εἰς δύο ήμέρας. 'Αλλ' οἱ Σπαρτιάται κατὰ τὸν μῆνα ἐκεῖνον ἐτέλουν μίαν ἑορτήν, τὰ Κάροντα. Κατὰ θρησκευτικὴν δὲ συνήθειαν τὸν μῆνα ἐκεῖνον δὲν ἔξεστρατευον πρὸ τοῦ νὰ γίνη πανσέληνος. Τότε η Σελήνη ἡτο μόνον θήμερῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ὕφειλον μόνοι νὰ ὑπερασπίσουν τοὺς ἔσωτούς των.

'Υπῆρχε τότε εἰς τὰς Ἀθήνας ἕνας στρατηγὸς μὲ μεγάλην πελφαν καὶ ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν, ὁ Μιλτιάδης. Αὗτὸς ποὺς ἦτο βασιλεὺς εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ὅταν δὲ ὁ Μεγάραζος ὑπέταξε τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, εἶχεν ἔλθει δπίσω εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐγνώριζε λοιπὸν τοὺς Πέρσας καλά. Διὰ τοῦτο δὲ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο οἱ Ἀθηναῖοι, ἐπειδὴ περιέμενον τοὺς Πέρσας, εἶχον ἐκλέξει αὐτὸν στρατηγόν.

'Οταν δὲ περσικὸς στρατὸς ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν Μαραθῶνα, οἱ Ἀθηναῖοι μὲ 10 χιλ. διπλίτας ἔσπευσαν ἐκεῖ. Εἰς βιόηθειάν των δὲν ἤλθον παρὰ μόνον οἱ πολεμισταὶ μιᾶς μικρᾶς πόλεως, τῶν Πλαταιῶν, 1000 ἐν ὅλῳ. Οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, μεταξὺ τῶν δυοῖν τιακόνεται ὁ Μιλτιάδης, κατ' ἀρχὰς μένουν ἀναποφάσιστοι. Οἱ Μιλτιάδης μὲ 4 στρατηγοὺς εἶχον τὴν γνώμην νὰ προσβάλοντον ἀμέσως τοὺς Πέρσας. Οἱ ἄλλοι ἐφρόνουν δὲ τὴν ἔποεπε νὰ περιμένουν τοὺς Σπαρτιάτας. 'Αλλὰ ἐπὶ τέλους ὁ Μιλτιάδης κατορθώνει νὰ πάρῃ μὲ τὴν γνώμην του τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, δὲ δυοῖς εἶχεν ἔλθει καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Μαραθῶνα μαζὶ μὲ τοὺς στρατηγούς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπερισχύει ἡ γνώμη τοῦ Μιλτιάδου καὶ ἀποφασίζουν νὰ συμπλακοῦν ἀμέσως. Τότε δὲ πρόσετι δῆλοι οἱ στρατηγοὶ παραχωροῦν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην. 'Οταν δὲ Μιλτιάδης ἐνόμισεν δὲ τὴν πρέπει νὰ κάμη τὴν μάχην, παρατάσει τὸν στρατὸν μὲ τὸ κέντρον ἀραιωμένον οὕτως, ώστε νὰ σχηματίζεται μία γραμμὴ συνεχῆς ἀκοντίσον καὶ ἀσπίδων ἵση μὲ τὸ μέτωπον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Οἱ Πέρσαι εἶχον παραταχθῆ ἀπέναντι τῶν Ἀθηναίων. Μεταξὺ δὲ τῶν δύο στρατῶν ἐμεσολάβει διάστημα 8 σταδίων (1 ¼ χιλιόμετρον περίπου).

'Οταν δὲ Μιλτιάδης ἔκρινεν δὲ τὸ καιρός, δίδει σημεῖον νὰ δρμήσουν δρομαίως κατὰ τοῦ ἔχθροῦ. Οἱ Πέρσαι ἔνεκα τούτου

δὲν λαμβάνουν καιρὸν νὰ μεταχειρισθοῦν μήτε τὰ τόξα των, μήτε τὸ ίππικόν των. Ἀναγκάζονται λοιπὸν νὰ πολεμήσουν μὲ τὰ ἀκόντια. Ἀλλὰ τὰ ἀκόντια τῶν Ἑλλήνων ήσαν μακρύτερα, καὶ οἱ Ἑλληνες ήσαν γενναιότεροι καὶ ἐμπειρότεροι πολεμισταί. Οἱ Πέρσαι ἐπὶ πολὺ πολεμοῦν γενναίως. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους τρέπονται εἰς φυγὴν πρὸς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ ἐπιβιβασθοῦν εἰς τὰ πλοῖα των. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε προσπαθοῦν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν. Συνάπτεται ἑκεὶ νέα πεισματώδης μάχη. Κατ' αὐτὴν δὲ οἱ Κυναίγειοις, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, ἐπροσπάθησε νὰ κρατήσῃ ἔνα πλοῖον μὲ τὰς κελῷας του, ἀλλὰ κτυπηθεὶς μὲ πέλεκυν ἐφονεύθη. Ὁμοίως ἐφονεύθη, ἀφ' οὗ ἐπολέμησε μὲ πολλὴν γενναιότητα, ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ὄνομαστοί. Ἐπὶ τέλους οἱ Πέρσαι ἐπιβιβάζονται εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἀπόπλεουν.

Τέλος πάντων οἱ Ἀθηναῖοι ήσαν νικηταί. Ἐνόμιζον δὲ δτι εἶχον ἀπαλλαχθῆ πλέον ἀπὸ τὸν κίνδυνον, δτε μαγδάνουν δτι δι περσικὸς στόλος ἀπὸ τὸ Σούνιον διευθύνεται εἰς τὸ Φάληρον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς Ἀθήνας, αἱ δποῖαι ήσαν χωρὶς ὑπερασπιστάς. Χωρὶς νὰ ἀναπαυθοῦν καθόλου οἱ νικηταὶ τοῦ Μαραθῶνος, σπεύδουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ παρατάσσονται εἰς τὸ Κυνδσαργες, τὸ δποῖον ἥτο γυμναστήριον κείμενον πλησίον τῆς σημερινῆς μονῆς Πετράκη. Ὅταν οἱ βάρβαροι κατέπλευσαν εἰς τὸ Φάληρον καὶ είδον αὐτοὺς, ἐνόησαν δτι τὸ σχέδιόν των ἀπέτυχε καὶ διηυθύνθησαν δπίσω εἰς τὴν Ἀσίαν.

Μετ' ὅλιγας ἡμέρας ἐφθασαν εἰς τὰς Ἀθήνας 2 χιλ. Σπαρτιᾶται διατρέξαντες 240 χιλιόμετρα εἰς τρεῖς ἡμέρας. Ἀλλ' ἥτο ἀργά. Ἐπῆγαν μόνον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, διὰ νὰ θίουν τοὺς νεκροὺς τῶν Περσῶν, καὶ ἐπήνεσαν τὸ ἔργον τῶν Ἀθηναίων.

Εἰς τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἐφονεύθησαν 6300 Πέρσαι καὶ 192 Ἀθηναῖοι. Τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν εἰς ιδιαίτερον τάφον, ἐπάνω εἰς τὸν δποῖον ἐστησαν τρόπαιον ἀπὸ μάρμαρον. Εἰς ιδιαίτερον ἐπίσης τάφον ἔθαψαν τοὺς πεσόντας Πλαταιεῖς καὶ εἰς τοὺς τούς πεσόντας δούλους. Πρὸς τιμὴν δὲ τοῦ Μιλιτάρδου ἐστησαν δύο ἀνδριάντας αὐτοῦ ἔνα εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἄλλον εἰς τοὺς Δελφούς.

‘Η νίκη τοῦ Μαραθῶνος ἔσωσεν δλην τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐδόξασε τοὺς Ἀθηναίους, διότι πρῶτοι κατώρθωσαν νὰ νικήσουν ἐχθροὺς τόσον φοβερούς, δπως οἱ Πέρσαι.

5. Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου.

Αριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Ολίγον χρόνον ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ὁ Μιλτιάδης εἰς μίαν ἐκστρατείαν, τὴν δποίαν ἔκαμεν ἐναντίον τῆς Πάρου, ἐπληγώθη καὶ ἀπὸ τὴν πληγὴν μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπέθανεν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου τὴν μεγαλυτέραν ἐπιφροὴν εἰς τὰς Ἀθήνας είχον δύο πολιτικοὶ ἄνδρες ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ οἱ δύο ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενείας καὶ δημοκρατικοὶ διός τὰ φρονήματα, ἀλλὰ ἀντίθετοι κατὰ τὸν χαρακτῆρα.

Ο Ἀριστείδης δὲν ἦγάπα τὰς μεταβολάς, ἵτο ἥρεμος, μετριόφρων καὶ πρὸ πάντων φιλοδίκαιος. Ἐνεκα τῶν ἀρετῶν τον τούτων καὶ πρὸ πάντων τῆς δικαιοσύνης του, δσοι είχον ἀναμεταξύ των διαφορὰς κατέφευγον συχνὰ εἰς αὐτὸν διὰ νὰ τοὺς συμβιβάσῃ. Διηγοῦνται ὅτι, ἐνῷ καποτε ἔκρινε μίαν τοιαύτην διαφοράν, ὁ εἰς ἐκ τῶν φιλονικούντων εἶπεν ὅτι ὁ ἀντίπαλός του είχεν ἀδικήσει καὶ αὐτὸν τὸν Ἀριστείδην. Ο Ἀριστείδης τότε τὸν διέκοψε καὶ τοῦ λέγει· «Φίλε μου, νὰ ἐκθέσῃς μόνον τὰ ἀδικα, τὰ δποῖα ἔχει κάμει ὁ ἀντίπαλός σου εἰς σέ. Αὐτὴ είνε ἡ ὑπόθεσις, τὴν δποίαν θὰ κρίνω, δχι τὰ ἀδικα, τὰ δποῖα ἔχει κάμει εἰς ἐμέ». Ἀλλοτε είχε προτείνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ μίαν γνώμην, διὰ τὴν δποίαν ἔγινε μεγάλη συζήτησις. Τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν δποίαν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ψηφοφορία, ὁ Ἀριστείδης λέγει : «Ἡ συζήτησις μοῦ ἐδειξεν ὅτι ἡ προτασίς μου είνε βλαβερά, τὴν ἀποσύρω».

Αντιθέτως ὁ Θεμιστοκλῆς ἵτο δρμητικός, μεταρρυθμιστής καὶ διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν σκοπόν του δὲν ἔξήταζεν, ἀν τὰ μέσα, τὰ δποῖα μετεχειρίζετο, ἵσαν δίκαια. Ἰδίως δμως ἵτο πολὺ φιλόδοξος. Ἀπὸ τὴν νεανικήν του ἡλικίαν, ἀντὶ νὰ μανθάνῃ μουσικὴν καὶ

δόμα, δύος οι ἄλλοι νέοι προσεπάθει νὰ ἀποκτήσῃ τὰς γνώσεις, αἱ ὅποῖαι ἔχονται μάχην πολιτικός. Μίαν ἡμέραν, ὅταν τὸν κατηγόρουν, διότι δὲν ἔγνωριζε μουσικήν, ἀπεκρίθη. «Δὲν ἔχω μάθει νὰ τραγουδῶ καὶ νὰ παιζῶ τὴν λύραν, ἀλλὰ γνωρίζω νὰ κάμω μίαν πόλιν μεγάλην καὶ ἴσχυράν». Διηγοῦνται ἐπίσης καὶ τὸ ἔξῆς. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἔνας φίλος του ἥρωτησεν αὐτὸν, διατί εἶναι τόσον λυπημένος καὶ ἀνήσυχος. «Δὲν μὲ ἀφίνει, ἀπαντᾷ, νὰ κοιμηθῶ τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλιτιάδου».

‘Ο ‘Αριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς προσέστι δὲν ἦσαν σύμφωνοι ὡς πρὸς τὰ μέτρα, τὰ ὅποῖα ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἡ πόλις διὰ νὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ νέαν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν. ‘Ο ‘Αριστείδης ἐνόμιζεν διτὶ οἱ δπλῖται τῶν ‘Αθηνῶν ἦσαν ἵκανοί, καὶ ἀν ἥρχοντο πάλιν οἱ Πέρσαι, νὰ ἀποκρούσουν αὐτούς. ‘Ο Θεμιστοκλῆς τὸ ἐναντίον, εἶχε τὴν γνώμην διτὶ ἔπρεπε νὰ κάμουν τὴν πόλιν ναυτικήν, διότι μόνον κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἥδυναντο νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσας. ‘Απὸ τοὺς δύο τούτους πολιτικοὺς ἐπὶ τέλους ὑπερίσχυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὃ δὲ ‘Αριστείδης ἔξωστρακίσθη (483). Λέγεται διτὶ ὁ ‘Αριστείδης, ὅταν ἔφευγεν ἀπὸ τὴν πόλιν, εἶπεν. «Εὔχομαι νὰ μὴ ἔλθουν ποτὲ οἱ ‘Αθηναῖοι εἰς τόσον δύσκολον θέσιν, ὅστε νὰ μὲ ἐνθυμηθοῦν». Μετὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ ‘Αριστείδου ὁ Θεμιστοκλῆς ἥρχισε νὰ ἐκτελῇ τὸ πρόγραμμά του.

Τὸ δημόσιον ταμεῖον τῶν ‘Αθηναίων εἶχε τότε ἀρκετὸν χρηματικὸν ποσὸν ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα ἀργύρου τοῦ Λαυρείου, τὰ ὅποῖα πρὸ δλίγου είχον ἀνακαλυφθῆ. ‘Ο Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τοὺς ‘Αθηναίους νὰ κατασκευάσουν μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ 100 τριήρεις διὰ νὰ πολεμήσουν δῆθεν τοὺς γείνοντας των Αλγηνήτας, μὲ τοὺς δποίους εὑρίσκοντο εἰς πόλεμον. Τὰ πλοῖα δὲ αὐτὰ κατόπιν ἐδιπλασίασε. ‘Επιτὸς τούτου ἥρχισε νὰ δχυρώνῃ τὸν Πειραιᾶ, διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Φάληρον τὸν ναύσταθμὸν τῶν ‘Αθηνῶν.

6. Ἔκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος Μριπαρασκευαὶ τῶν Μεραρέων.

‘Ο Δαρεῖος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος ἥρχισε νὰ προπαρασκευάζεται διὰ νέαν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. ‘Ἐν τῷ μεταξὺ

δῆμως ἀπέθανε καὶ τὸν διεδέκη οὐ νίος του Ξέρξης (486). Αὐτὸς ἔξηκολούθησε τὰς προπαρασκευάς τοῦ πατρός του, ἀπεφάσισε δὲ νὰ τεθῇ οὗ ίδιος ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐκστρατείας καὶ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας.

Διὰ νὰ ἀποφύγῃ λοιπὸν τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἀθω, ὃπου κατεσφάρη ο στόλος τοῦ Μαρδονίου, διέταξε νὰ σκάψουν τὸν ίσθμον, οὗ δοποῖς συνδέει τὸν Ἀθων μὲ τὴν στρεμάν. διὰ νὰ διαβῇ δὲ ο στρατός του ἀπὸ τὴν Ἀσίαν εἰς τὴν Εὐρώπην, διέταξε νὰ κατασκευάσουν δύο γεφύρας ἀπὸ πλοῖα εἰς τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Ἑλλήσποντου.

Ο περσικὸς στρατὸς ἐπέρασε τὸν Ἑλλήσποντον τὴν ἀγοιξιν τοῦ 480. Υπολογίζεται δὲ ὅτι ἡτο περισσότερος ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριον. Ο στόλος ἐπλεε παραλιακῶς πλησίον τοῦ στρατοῦ καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ 1200 πολεμικὰ πλοῖα ἑκτὸς τῶν φορτηγῶν.

Προπαρασκευαὶ τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἑλληνες, ὅταν ἔμαθαν τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ξέρξου ὥφειλον νὰ συνενώσουν τὰς δυνάμεις των. Ἀλλὰ τοῦτο ἔκαμαν μόνον αἱ Ἀθῆναι, τὰ Μέγαρα, μερικαὶ νησιωτικαὶ πόλεις, καθὼς ἡ Αἴγινα, ἡ Χαλκίς, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Σίφνος καὶ Κύθνος, δύο μικραὶ πόλεις τῆς Βοιωτίας, αἱ Πλαταιαὶ καὶ Θεσπιαί, καὶ ἡ Πελοπόννησος ἐκτὸς τοῦ Ἀργούς, τῆς Ἀχαΐας, καὶ μέρους τῆς Ἀσκαδίας. Οἱ θεσσαλοὶ εἶχον συμμαχήσει μὲ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἄλλοι Ἑλληνες ἔμειναν οὐδέτεροι.

Αντιπρόσωποι τῶν πόλεων αὐτῶν συνῆλθον εἰς τὸν ίσθμον τῆς Κορίνθου εἰς τὸν ἕκεī ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ἀπεφάσισαν νὰ καταπαύσουν τὰς ἀναμεταξύ των φιλονικίας καὶ νὰ ἀντισταθοῦν ἐνωμένοι κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ τῆς ξηρᾶς ἐδόθη εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, διότι αὗτοὶ εἶχον τὸν ισχυρότερον στρατόν. Τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου ἐπέρε πνὲ ἔχοντες οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφοῦ αὗτοὶ παρεῖχον περισσότερα πλοῖα ἀπὸ δλους τοὺς ἄλλους Ἑλληνας μαζί. Ἄλλοι οἱ Ἀθηναῖοι ἐννόησαν ὅτι τοῦτο δὲν θὰ ὑπέφερον ἐξ ἀντι-ζηλίας οἱ γείτονές των Κορίνθιοι καὶ Αἰγινῆται. Υπεγράησαν λοιπὸν καὶ ἐδόθη καὶ αὐτὴ εἰς τοὺς Σπαρτιάτας.

Απεφάσισαν ἔπειτα οἱ Ἑλληνες νὰ ἀποστείλουν στρατὸν εἰς τὰς Θερμοπύλας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Πέρσας. Δυστυχῶς ὅμως οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἔδειξαν εἰς τοῦτο μεγάλην προθυμίαν. Ἐστειλαν ἔκει μὲ τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδαν μόνον 4 χιλ. περίπου Πελοποννησίους, ἐκ τῶν δποίων 300 ήσαν Σπαρτιάται δπλῆται. Μὲ αὐτοὺς ήσαν καὶ δύο χιλ. περίπου Θεσπιεῖς, Λοχροί, Φωκεῖς καὶ Θηβαῖοι. Συγχρόνως ἀπεφάσισαν νὰ σταλῇ διπλός εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Εὐβοίας Ἀρτεμίσιον διὰ νὰ προφυλάττῃ τὰ νῶτα ἐκείνων, οἱ δποῖοι θὰ εὑρίσκοντο εἰς τὰς Θερμοπύλας.

III μάχη τῶν Θερμοπυλῶν (Ιούλιος 480).

Τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν ἐσχηματίζετο μεταξὺ τῆς ὁροσειρᾶς τοῦ Καλλιδρόμου καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόρπου. Εἰς τὰ δύο ἄκρα ἡ δίοδος ἦτο τόσον στενή, ὥστε δὲν ἔχωρουν νὰ διασταυρωθοῦν δύο ἄμαξαι. Εἰς τὸ μέσον ὅμως ἐπλατύνετο ἀρκετά, ὥστε ἐσχηματίζετο μικρὰ πεδιάς. Πλησίον εἰς τὴν ἔξοδον ἦτο τεῖχος μὲ πύλην διὰ νὰ κλείῃ τὴν δίοδον.

Οἱ Ξέρξης, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Θράκην, Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, ἐφθασεν ἐμπρὸς εἰς τὰς Θερμοπύλας. Κατ’ ἄρχας ἐνόμισεν δτι οἱ Ἑλληνες θὰ φοβηθοῦν τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ του καὶ θὰ ἀποχωρήσουν. Διὰ τοῦτο καὶ ἐμήνυσεν εἰς τὸν Λεωνίδαν νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα. Οἱ Λεωνίδας ὅμως ἀπεκρίθη εἰς αὐτὸν λακωνικῶς «μόλιδων λαβέ», δηλ. ἔλα νὰ τὰ πάρῃς. Διηγοῦνται ἀκόμη δτι ἔνας ἐντόπιος εἶπεν εἰς τὸν «Ἑλληνας δτι οἱ Πέρσαι εἰναι τόσον πολλοί, ὥστε, δταν δίψουν τὰ ἀκόντια, θὰ σκιάσουν τὸν ἥλιον.» Ενας Σπαρτιάτης τότε, ὁ Διηνέκης, εἶπε «τόσον τὸ καλύτερον, θὰ πολεμοῦμεν ὑπὸ σκιάν».

Οἱ Ξέρξης ἔμεινεν ἀπρατος 4 ἡμέρας. Επὶ τέλους ἔδωκε τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως. Ἄλλα καὶ τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ τὰς ἄλλας οἱ Πέρσαι ἀποκρούονται. Οἱ Ἑλληνες, ἐπειδὴ ὁ τόπος ἦτο στενός, ἐμάχοντο ἵσοι μὲ ἵσους. Επομένως ἐνίκων τοὺς Πέρσας, διδτοί καὶ μεγαλύτερα ἀκόντια είχον καὶ ἀνδρειότεροι ἀπ’ αὐτοὺς ήσαν. Οἱ Ξέρξης ἀπηλπίσθη, δτι θὰ κατώρθωνε νὰ περάσῃ τὸ στενόν. Άλλα τότε τὸν σώζει ἡ προδοσία τοῦ Μαλιέως Ἐφιάλτου. Αὗτος ὑπο-

δεικνύει εἰς τὸν Ξέρξην ἔνα μονοπάτι εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὅρους, ἀπὸ τὸ ὅποιον ἥδυνατο νὰ καταλάβῃ τὰ δπίσθια τῶν Ἑλλήνων.

‘Ο Λεωνίδας ἐγνώριζε τὸ μονοπάτι ἐκεῖνο καὶ εἶχε βάλει διὰ νὰ τὸ φυλάττουν μερικοὺς Φωκεῖς. Αὐτοὶ δμως, ἀμα ἐννόησαν δτι ἔργονται ἀπὸ ἐκεῖ Πέρσαι, ἀντὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ τοὺς ἐμποδίσουν, ἔφυγον. ‘Ο Λεωνίδας, ὅταν ἐπληροφορήθη δτι οἱ Πέρσαι διήρχοντο τὸ μονοπάτι, ἀπῆλπισθη. Διατάσσει τοὺς ἄλλους συμμάχους νὰ φύγουν διὰ νὰ χρησιμεύσουν εἰς ἄλλην περίστασιν, αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς 300 Σπαρτιάτας καὶ τοὺς Θεσπιεῖς μένουν, διὰ νὰ φονευθοῦν ἐκεῖ, δπου ἐτάχθησαν.

Τὸ πρῶτον δέ τον Ξέρξης διατάσσει νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἑλληνες τότε πλέον ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ στενόν, δπου ἐμάχοντο ἔως τῷρα, καὶ ἐφορμοῦν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐγνώριζον δτι ὁ θάνατός των ἡτο βέβαιος καὶ ἥθελον νὰ φονεύσουν δσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους ἐχθρούς. Εἰς τὴν μάχην φονεύονται ἀπειροὶ Πέρσαι, πολλοὶ δέ, ἐν φροντίδι προσπαθοῦν νὰ διαφύγουν πρὸς τὴν θάλασσαν, πνίγονται. Οἱ Ἑλληνες μάχονται ὧς λέοντες. Ἀφοῦ ἔσπασαν τὰ δόρατά των, μάχονται μὲ τὰ ξίφη. Ἐπὶ τέλους φονεύεται ὁ Λεωνίδας. Διὰ τὸν νεκρὸν αὐτοῦ τότε γίνεται πεισματώδης μάχη. Οἱ Ἑλληνες τέσσαρας φορδάς τρέποντες εἰς φυγὴν τοὺς βαρβάρους. ‘Ἄλλ’ ἵδου φθάνουν ἐκ τῶν ὅπισθεν οἱ Πέρσαι, οἱ δποῖοι ἥθελονται ἀπὸ τὸ μονοπάτι. Οἱ Ἑλληνες τότε εἰσέρχονται πάλιν εἰς τὸ στενόν καὶ τοποθετοῦνται ἐπάνω εἰς ἔνα λόφον, ὁ δποῖος ἡτο ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος τῆς διόδου. Ἐκεῖ ἀγωνιζόμενοι μὲ τὰς μαχαίρας καὶ ὅτι ἄλλο ὅπλον τοὺς ἔμενε, φονεύονται ὅλοι.

‘Η μάχη τῶν Θερμοπυλῶν ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Ἑλληνας. ‘Ο Λεωνίδας ἐτιμήθη ὡς ἥρως. Βραδύτερον δὲ εἰς τὴν εἰσοδον τοῦ στενοῦ ἴδρυθη πρὸς τιμὴν τῶν φονευθέντων Σπαρτιάτῶν μνημεῖον μὲ τὴν ἔξης ἐπιγραφήν. ‘Ας πῆ στὴ Σπάρτη τῇ γλυκειᾳ ὁ κάθε διαβάτης, πῶς εἰμεθα θαμμένοι ἐδῶ πιστοὶ στὸ θέλημά της».

Αἱ γαυμαχέες τοῦ Ἀρτεμισέου.

‘Οταν ἐγίνετο ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν, ὁ ἔλληνικὸς στόλος μὲ ἀρχιναύαρχον τὸν Σπαρτιάτην Εὐθυβιάδην εὑρίσκετο πλη-

σίον εἰς τὸ ἀκρωτήριον Ἀρτεμίσιον. Ἀπετελεῖτο ἀπὸ 271 τριήρεις, ἀπὸ τὰς δύοις 147 ἦσαν ἀθηναῖαι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Θεμιστοκλῆν. Καὶ ἐδῶ οἱ Ἑλληνες δύο ἡμέρας ἀγωνίζονται ἐναντίον τοῦ περσικοῦ στόλου, καὶ κατὰ τὰς δύο δὲ νικοῦν αὐτὸν καὶ γίνονται κύριοι πολλῶν περσικῶν πλοίων. Ἀφ' οὗ δυμας ἔμαθον τὰ γεννόμενα εἰς τὰς Θερμοπύλας, ἀναγκάζονται νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ Ἀρτεμίσιον.

Εἰσβολὴ τοῦ Ξέρξου εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Λεωνίδα τίποτε πλέον δὲν ἐμποδίζει τοὺς Πέρσας. Προχωροῦν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, ἐρημώνον τὴν Φωκίδα, καίσουν τὸς Θεσπιάς καὶ Πλαταιάς καὶ φθάνοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν καταστρέφοντες πᾶν δι τι συνήντων.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ δυμαθον ὅτι ὁ Ξέρξης θὰ ἐπέλθῃ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, είχον ζητήσει ἀπὸ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν χρησμόν. Τὸ μαντεῖον ἀπεκρίθη εἰς αὐτούς, ὅτι μεγάλη καταστροφὴ τοὺς περιμένει, μόνον δὲ μὲ τὰ ἔντινα τείχη ἥτο δυνατὸν νὰ σωθοῦν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπὸ τότε ἔξήγησε τὸν χρησμόν, ὅτι ὁ θεὸς μὲ τὰ ἔντινα τείχη ἔννοει τὰ πλοῖα. Τώρα λοιπὸν ἔσπευσαν οἱ Ἀθηναῖοι σύμφωνα μὲ τὴν συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν των. Μεταφέρονται τὰ τέκνα των, καὶ τὰς γυναῖκας των καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμῖνα, τὴν Αἴγιναν καὶ τὴν Τροιζῆνα, δῆλοι δὲ οἱ ἄνδρες εἰσέρχονται εἰς τὰ πλοῖα.

Οταν ἐπομένως ὁ περσικὸς στρατὸς ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶναι εντάς ἐρήμους. Μόνον ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν είχον μείνει μερικοὶ πολῖται. Αὗτοὶ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὴ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν των, παρεξήγησαν τὸν χρησμόν. Ἐνδόμισαν ὅτι ὁ θεὸς ἔννοει πραγματικῶς ἔντινα τείχη. Ἐκαμαν λοιπὸν μὲ σανίδας γύρω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἔνα ἔντινον φράγμα καὶ προσεπάθησαν νὰ ἀντισταθοῦν. Οἱ Πέρσαι, δπως ἥτο ἐπόμενον, ἐκυρίευσαν τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφόνευσαν δῆλους τοὺς ὑπερασπιστὰς αὐτῆς, καὶ ἐλεγκάτησαν καὶ ἔκαυσαν τοὺς ναούς.

Ἡ γαυμαχέα τῆς Σαλαμῖνος (Σεπτέμβριος 480).

Οἱ Ἑλληνικὸς στόλος, ἀφοῦ ἔφυγεν ἀπὸ τὸ Ἀρτεμίσιον, ἤλθεν

εἰς τὸ στενόν, τὸ ὅποιον σχηματίζεται μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμῖνος καὶ τῆς ἀπέναντι παραλίας τῆς Ἀττικῆς. Ὄλα τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων ἦσαν 378, ἀπὸ αὐτὰ δὲ τὰ 189 ἦσαν ἀθηναϊκά. Ὅταν οἱ Ἑλληνες ναύαρχοι εἶδον ἀπὸ τὸ στενόν τῆς Σαλαμῖνος τὰς φλόγας τῆς καιομένης πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεφάσισαν νὰ ἀποχωρήσουν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἔβλεπεν, δτὶ, ἂν ἀπεχώρουν ἀπὸ τὴν Σαλαμῖνα, ὃ ἐλληνικὸς στόλος ἦ θὰ διελύετο ἢ θὰ ἐναυμάχει μὲ τὸν περσικὸν εἰς ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ θὰ κατεστρέψετο. Ἀλλὰ δὲν ἔπειθε τοὺς ἄλλους Ἑλληνας νὰ μείνουν. Ὁ Εὐρυβιάδης μάλιστα ἐσήκωσε τὴν ὁάρδον του εἰς τὸ συμβούλιον νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλῆν διὰ τὴν ἐπιμονὴν του. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἔδειξε τόσην ὑπομονὴν, ὥστε εἶπεν εἰς αὐτὸν. «Κινύπτε με, ἀλλὰ καὶ ἀκουσέ με». Ἐπὶ τέλους ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπειλεῖ δτὶ ἐὰν οἱ Ἑλληνες ἐγκαταλείψουν τὴν Σαλαμῖνα, οἱ Ἀθηναῖοι θὰ ἀποχωρισθοῦν ἀπ' αὐτούς, θὰ παραλάβουν τὰς οἰκογενείας των καὶ θὰ πλεύσουν εἰς τὴν Ἰταλίαν διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ἐκεῖ». Ἀλλὰ καὶ μὲ αὐτὰ οἱ Πελοποννήσιοι δὲν ἔπειθοντο.

Ο Θεμιστοκῆς τότε ἐσκέφθη διὰ τεχνάσματος νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας νὰ μείνουν εἰς τὴν Σαλαμῖνα χωρὶς νὰ θέλουν. Ἐστειλε τὴν νύκτα τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του Σίκιννον κρυφίως εἰς τὸν Ξέρεην καὶ ὡς φύλος του δῆθεν ἐμήνυσεν εἰς αὐτὸν, δτὶ οἱ Ἑλληνες σκέπτονται νὰ δραπετεύσουν ἐκ τῆς Σαλαμῖνος, συμφέρον του δὲ εἶναι νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῶν ἐκεῖ, δπου εἶναι μαζευμένοι ὅλοι. Ο Ξέρεης ἔπεισεν εἰς τὴν παγῆδα καὶ ὃ περσικὸς στόλος, ὃ δποῖος ἔν τῷ μεταξὺ εἶχε συγκεντρωθῆ ἐις τὸ Φάληρον, περιεκύλωσε τὴν νύκτα τὸν Ἑλληνικὸν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Οἱ Ἑλληνες τότε ἀφῆλαν πλέον κάθε σκέψιν περὶ ἀποχωρήσεως

Πρὸιν ἔξημερώσῃ, καὶ τὰ δύο μέρη εἶχον παρατάξει τὰ πλοῖά των. Ὁ δὲ Ξέρεης ἐκάθητο ἐπὶ θρόνου μὲ ἀργυροῦς πόδας ἐπάνω εἰς ἓν λόφον τοῦ ὅρους Αἰγάλεω, διὰ νὰ παρατηρῇ ἀπὸ ἐκεῖ τὴν μάχην. Μόλις ἔξημέρωσεν δὲ ἑλληνικὸς στόλος πρῶτος ἐκινήθη πρὸς τὰ ἐμπρός. Προηγεῖται ἡ δεξιὰ πτέρυξ, δπου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Πρώτη δὲ μία ἀθηναϊκὴ τριήρης, ἔπιτιθεται ἐναντίον φοινικικῆς. Ἐπειτα ἡ μάχη γενικεύεται. Οἱ Πέρσαι μάχονται χωρὶς τάξιν, συσ-

σωρευμένοι εἰς τόπον πολὺ στενόν. Ἐπειτα ἀπὸ μακρὸν ἀγῶνα οἱ Ἀθηναῖοι τρέπουν εἰς φυγὴν τοὺς Φοίνικας. Τοῦτο ἔδωκε τὸ γενικὸν σύνθημα τῇ; φυγῆς εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἐπέφερε τὴν καταστροφὴν αὐτῶν. Τὰ περισσότερα πλοῖα κατὰ τὴν ὑποχώρησίν των συγκρατοῦνται μὲ τὰ εὐρισκόμενα ὅπισθέν των καὶ συντρίβονται. Ὁ ὑπόλοιπος περσικὸς στόλος φεύγει εἰς τὸ Φάληρον. Ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων ἡτο πλήρες.

Τὴν νύκτα τῆς ἐπομένης ἡμέρας ὁ περσικὸς στόλος ὃσον τὸ δυνατὸν χωρὶς θρόυσθον ἔφυγεν ἀπὸ τὸ Φάληρον. Ὁ ἐλληνικὸς τὸν καταδιώκει μέχρι τῆς νήσου Ἀνδρου. Ὁ Θεμιστοκλῆς μάλιστα προτείνει εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας νὰ πλεύσουν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ νὰ καταστρέψουν τὰς ἐκεῖ γεφύρας, διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ὑποχώρησίν τῶν Περσῶν. Οἱ ἄλλοι δμως ἀρνοῦνται. Δὲν ἥθελον νὰ ἀπομακρυνθῶν καὶ νὰ ἀφήσουν πλησίον εἰς τὸν Ἰσθμὸν τὸν περσικὸν στρατόν. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς στέλλει πάλιν τὸν Σίκινον εἰς τὸν Ξέρξην καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ φύγῃ ὃσον τὸ δυνατὸν γεηγορώτερα, διότι δῆθεν οἱ Ἑλληνες ἐσκέπτοντο νὰ καταστρέψουν τὰς γεφύρας.

Ἄλλ' ὁ Ξέρξης ἐπειτα ἀπὸ τὴν συμφοράν, τὴν ὅποιαν ἔπαθε κατὰ θάλασσαν, δὲν εἶχε πλέον καμίαν δρεσινὴν νὰ ἔξαπολουνθῆσῃ ὁ ἔδιος τὸν ἀγῶνα. Διὰ τοῦτο ἀφίνει τὸν Μαρδόνιον μὲ 300 χιλ. ἐκλεκτὸν στρατόν, αὐτὸς δὲ μὲ τὸ ὑπόλοιπον πλῆθος διευθύνεται εἰς τὴν Ασίαν συνοδευόμενος μέχρι τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τὸν Μαρδόνιον. Τὸ περισσότερον δμως μέρος τοῦ πλήθους αὐτοῦ καταστρέφεται εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ ἀπὸ τὰς ἀσθενείας, αὐτὸς δέ, ἐπειδὴ εὑρε τὰς γεφύρας τοῦ Ἑλλησπόντου διαλύμενας ἀπὸ τριχυμίαν, ἐπέρχασεν αὐτὸν μὲ ἔνα πλοιάριον.

Μὲ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος δευτέραν φοράν οἱ Ἀθηναῖοι ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς, ὁ ὅπιος ἔγινεν αὗτιος αὐτῆς, ἐτιμήθη πάρα πολὺ ἀπὸ δλους τοὺς Ἑλληνας.

Η μάχη τῶν Πλαταιῶν (479).

Μὲ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου δὲν ἔπαυσεν ὁ ἐκ μέρους τῶν Περσῶν κίνδυνος τῶν Ἑλλήνων. Τὸ καλύτερον μέρος τοῦ περσικοῦ στρα-

τοῦ ἀνερχόμενον εἰς 300 χιλ. πολεμιστὰς ἔμεινε μὲ τὸν Μαρδόνιον εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Μαζὶ δὲ μὲ αὐτοὺς ὡς πιστοὶ σύμμαχοι ἦσαν οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Βοιωτοὶ ἀνερχόμενοι εἰς 50 χιλιάδας.

Ο Μαρδόνιος ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν, ὃπου ἐπέρασε τὸν χειμῶνα, προσεπάθησε νὰ πάρῃ μὲ τὸ μέρος του τοὺς Ἀθηναίους. Ἐμῆνυσεν εἰς αὐτοὺς, δτι, ἀν συμμαχήσουν μαζὶ του, θὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των καὶ τοὺς ναούς των καὶ θὰ κάμῃ αὐτοὺς ἡγεμόνας δλῆς τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις του. Κατόπιν τούτου τὴν ἀνοιξιν τοῦ 479 ὁ Μαρδόνιος ἐπέρχεται κατὰ τῆς Ἀττικῆς, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀναγκάζονται νὰ ἐγκαταλείψουν καὶ πάλιν τὴν πόλιν των. Ο Μαρδόνιος ἀφ' οὗ ἐφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, προσεπάθησε καὶ πάλιν νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ νέας, προτάσεις. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἀκόμη περισσότερον ἐξηγοριώθησαν. Ἐνα βουλευτὴν μάλιστα, τὸν Λυκίδην, ὁ δποῖος ἐπρότεινε νὰ παραδεχθοῦν τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδόνιου, ἐφόνευσαν διὰ λιθοβολισμοῦ μὲ τὴν γυναικά του καὶ τὰ τέκνα του. Ο Μαρδόνιος, ἀφ' οὗ ἀπερρίφθησαν αἱ προτάσεις του, πυρπολεῖ δευτέραν φορὰν τὰς Ἀθήνας καὶ μετὰ τοῦτο δῆγει τὸν στρατόν του εἰς τὴν Βοιωτίαν, διότι ἔκει τὸ ἴππικόν του ἥδυνατο εὔκολα νὰ κινηταί. Ἐκεῖ δὲ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν πλησίον εἰς τὸν Ἀσωπὸν ποταμὸν ὀρχύωνται μεγάλον στρατόπεδον.

Ο ἔλληνικὸς στρατός, ἀφ' οὗ ἐπληροφορηθῇ τοῦτο, σπεύδει καὶ αὐτὸς εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ παρατάσσεται εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Κιθαιρῶνος ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 38 χιλ. δπλίτας καὶ 70 χιλ. ψιλοὺς καὶ ἀρχιστράτηγον εἶχε τὸν Παυσανίαν, ὁ δποῖος ἐπετρόπευε τὸν ἀνήλικον υἱὸν τοῦ φονευθέντος Λεωνίδα. Ἐκεῖ ὁ Μαρδόνιος προσβάλλει αὐτοὺς μὲ τὸ ἴππικόν. Ἀλλ' ἡ προσβολὴ ἀποτυγχάνει καὶ τότε οἱ Ἑλληνες λαβόντες θάρρος καταβαίνουν εἰς τὴν πεδιάδα πλησίον εἰς τὴν βρύσιν Γαργαφίαν.

Οι δύο στρατοὶ μένονταν ἀπέναντι ἀλλήλων ἀπρακτοὶ δέκα ἡμέρας, διότι αἱ θυσίαι ἡμπόδιζον καὶ τοὺς δύο νὰ ἐπιτεθοῦν πρῶτοι. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τὸ περσικὸν ἴππικόν καταχώνται τὴν Γαργαφίαν, ἀπὸ τὴν ὅποιαν οἱ Ἑλληνες ἐλάμβανον ὕδωρ. Ἐνεκα τούτου αὐτοὶ ἔζητησαν τὴν νύκτα τῆς δεκάτης ἡμέρας νὰ φύ-

γονν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ ἔλθουν νὰ στρατοπεδεύσουν πλησίον εἰς τὰς Πλαταιάς. 'Αλλ' ἡ κίνησις αὐτῇ ἔγινε μὲν μεγάλην ἀταξίαν καὶ ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς ἐχωρίσθη εἰς τρία τμῆματα. Ὁ Μαρδόνιος, ὅταν ἔξημέρωσεν, ἐνόμισεν ὅτι οἱ Ἐλλήνες ἐφοβήθησαν καὶ ὑπεχώρησαν, καὶ δι' αὐτὸν ὥρμησε μὲν τοὺς Πέρσας ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Παυσανίας ζητεῖ ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους ἐνίσχυσιν. 'Αλλὰ καὶ αὐτὸν προσέβαλον ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Θηβαῖοι καὶ Θεσσαλοί, ὅστε δὲν ἦδυναντο νὰ ἔλθουν εἰς βοηθείαν των. Ἡ μάχη μεταξὺ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τῶν Περσῶν γίνεται πεισματώδης. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους φονεύεται ὁ Μαρδόνιος, δλοι δὲ τότε οἱ Πέρσαι τρέπονται εἰς φυγὴν πρὸς τὸ ωχυρωμένον στρατόπεδον καταδιωκόμενοι καὶ σφαζόμενοι ἀπὸ τοὺς Σπαρτιατούς. Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι μὲν στρατηγὸν τὸν Ἀριστείδην ἐπειτα ἀπὸ φοβερὸν ἀγῶνα νικοῦν τοὺς ἀκεναντί των Ἐλλήνας. Μετὰ τοῦτο δὲ σπεύδουν πρὸς τὸ ωχυρωμένον στρατόπεδον, τὸ δποῖον εἰς μάτην ἐποιήσουν οἱ Σπαρτιάται, καὶ κυριεύουν αὐτό. Ἡ καταστροφὴ τῶν Περσῶν ἦτο μεγάλη. Ἀπὸ τὰς 200 χιλ. τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἐσώθησαν μόνον 3 χιλ. περίπου καὶ ἕνα σῶμα στρατοῦ μὲ 40 χιλ., τὸ δποῖον είχε μείνει μακρὰν τῆς μάχης καὶ ἐφυγεν ἐγκαίρως. Ἀπεναντίας ἀπὸ τοὺς Ἐλλήνας πολὺ διλίγοι ἐφονεύθησαν (91 Λακεδαιμόνιοι, 16 Τεγέαται καὶ 52 Ἀθηναῖοι). Οἱ ἄλλοι Ἐλλήνες, οἱ δποῖοι ἀπετέλουν τὸ κέντρον δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην.

Εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν οἱ Ἐλλήνες εὐδόν ἀπειρα λάφυρα. Τὰ τρία δέκατα τούτων ἀφιέρωσαν εἰς τοὺς θεούς. Εἰς τὸν Δία τῆς Ὀλυμπίας καὶ εἰς τὸν Ποσειδῶνα τοῦ Ἰσθμοῦ προσέφεραν δύο ἀγάλματα κολοσσιαῖα ἀπὸ χαλκόν, εἰς δὲ τὸν Ἀπόλλωνα τῶν Δελφῶν χρυσοῦν τρίποδα ἐπάνω εἰς βάσιν χαλκίνην, ἐπὶ τῆς δποίας ἔγραψαν τὰ δινόματα τῶν 30 ἔλληνικῶν πόλεων, αἱ δποῖαι ἔλαβον μέρος εἰς τὴν μάχην. Ἡ βάσις αὗτη ἀποτελουμένη ἀπὸ τρεῖς τυλιγμένους ὄφεις σώζεται μέχρι σήμερον ἀκρωτηριασμένη εἰς τὸν ἱππόδρομον τῆς Κωνσταντινούπολεως, δπον μετεφέρθη ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου.

Μὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν ἐτελείωσεν ἡ δευτέρα ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων ἐναντίον τῆς Ἐλλάδος.

7. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης.

Κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, κατὰ τὸν ὅποῖον ἐνίκων οἱ Ἑλληνες εἰς τὰς Πλαταιάς, δὲ ἡληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ξανθίππου ἐνίκα τοὺς ἔχθροις πλησίον εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ἐκεῖ εἶχον συγκεντρωθῆ περίπου 6 χιλ. περσικὸς στρατὸς καὶ 200 τριήρεις, τὰς ὅποιας εἶχον σύρει εἰς τὴν ξηράν. Οἱ Ἑλληνες ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν ξηράν ἐπιτίθενται καὶ αὐτῶν, τοὺς νικοῦν καὶ τοὺς μὲν ἄνδρας σφάζουν, τὰ δὲ πλοῖα καίουν.

8. Ἡ μάχη τῆς Ιμέρας.

Οταν ὁ Ξέρξης ἤτοιμαζε τὴν μεγάλην του ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἥλθεν εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς ἀποίκους τῶν Φοινίκων Καρχηδονίους, οἱ ὅποιοι κατεῖχον τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Σικελίας, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων. Αὗτοί λοιπὸν μὲ 300 χιλ. μισθοφορικὸν στρατόν, 200 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3 χιλ. φορτηγὰ προσβάλλουν τὸ 480 τὴν ἡληνικὴν ἀποικίαν Ιμέραν. Εἰς βοήθειαν δύμως τῆς Ιμέρας ἔρχεται δὲ Ἰσχυρὸς τύραννος ἄλλης ἡληνικῆς ἀποικίας, τῶν Συρακουσῶν, Γέλων, μὲ 50 χιλ. πεζοὺς καὶ 6 χιλ. ἵππεις. Οἱ Γέλων ἐπιτίθεται κατὰ τῶν Καρχηδονίων καὶ τὸν μὲν στρατὸν αὐτῶν κατανικᾷ καὶ καταστρέφει, τὸν δὲ στόλον, τὸν ὅποιον εἶχον σύρει εἰς τὴν ξηράν, κατακαίει. Τὰ λάφυρα καὶ ἐδῶ ἦσαν πλονισιώτατα. Ἀπὸ αὐτὰ ὁ Γέλων ἔστησεν εἰς τοὺς Δελφοὺς χρυσοῦν τρίποδα εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΒΗΝΩΝ

1. Τείχισις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιᾶς.

“Οταν μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν οἱ Ἀθηναῖοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν των, δὲν εὑρον παρὰ ἔρειπια. Ὁ Θεμιστοκλῆς τότε ἔπεισεν αὐτούς, πρὸ τοῦ νὰ ἀνοικοδομήσουν τὰς οἰκίας των, νὰ κτίσουν τείχη διὰ νὰ ἔξασφαλίσουν τὴν πόλιν ἀπὸ νέαν ἐχθρικὴν ἐπιδρομήν. Πρὸς τοῦτο ἔχρησιμοποίησαν κάθε πρόχειρον ὄλικόν, λίθους ἐπιτυμβίους, τεμάχια πιόνων, λείψανα μνημείων κλπ. Κατὰ συμβούλην ἐπίστης τοῦ Θεμιστοκλέους συνεπλήρωσαν τότε καὶ τὴν τείχισιν τοῦ Πειραιᾶς, ἡ οποία εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ 482.

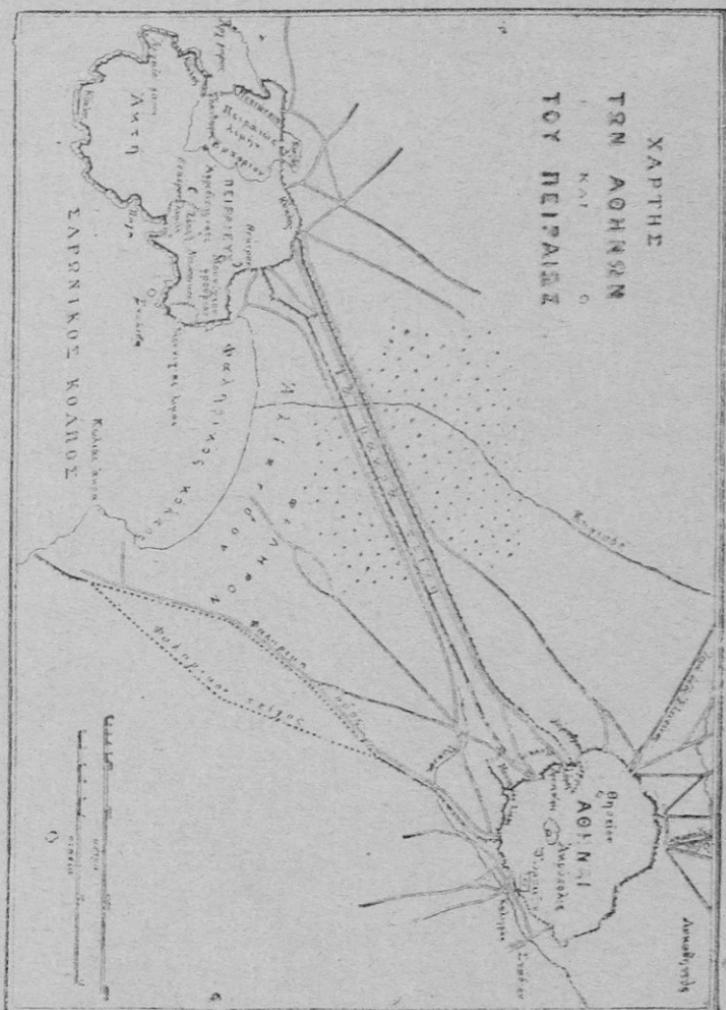
“Ἄργοτερα ἐπὶ Κίμωνος, συνήνωσαν τὴν πόλιν μὲ τὸ Φάληρον καὶ μὲ τὸν Πειραιᾶ διὰ τῶν λεγομένων μακρῶν τειχῶν. Ἐπὶ τοῦ Περικλέους δὲ κατεσκεύασαν μεταξὺ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν καὶ τρίτον τείχος παραλλήλον πρὸς τὸν πειραιϊκὸν (εἰν. 34). Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς περίπτωσιν πολιορκίας πρῶτον ἥκολούνετο ἡ συγκοινωνία τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὴν θάλασσαν καὶ δεύτερον εἶχον ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀιτικῆς εὐρύχωρον τόπον διαμονῆς.

2. Παυσανίας καὶ Θεμιστοκλῆς.

Προδοσία καὶ θάνατος τοῦ Παυσανίου. — Μετὰ τὴν μάχην τῆς Μυκάλης αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας ἀπεστάησαν ἀπὸ τοὺς Πέρσας καὶ συνηγόρησαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Τὸ ἐπόμενον ἔτος δὲ Ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Παυσανίᾳ ἔπλευσεν εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ διοῖον κατεύχον ἀκόμη οἱ Πέρσαι, καὶ ἐκυρίευσαν αὐτό. Μεταξὺ τῶν βαρβάρων, τοὺς διοίους συνέλαβον αἱχμαλώτους, ἵσαν καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς Πέρσαι συγγενεῖς τοῦ βασιλέως. Ὁ Παυσανίας ἐθαμβώθη ἀπὸ τὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν εἶχε μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν του, εβαλεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ γίνη ἀρχων τῆς Ἑλλάδος.

A. Χωραφᾶ 'Ιστορία A' Ἑλληνικοῦ. Ἐνδοσιες πάμπτη

6

Εἰκ. 34. Τελεγ. Αθηνῶν καὶ Πειραιᾶς.

Πρὸς τοῦτο μὲν αἰχμαλώτους Πέρσας προτείνει εἰς τὸν Ξέρξην νὰ ὑποτάξῃ εἰς αὐτὸν, τὴν Ἐλλάδα καὶ ὡς ἀμοιβήν του νὰ λάβῃ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως καὶ νὰ διορισθῇ τύραννος τῆς Ἐλλάδος. Συγχρόνως δὲ ἀρχίζει νὰ ἐνδύνεται καὶ νὰ ξῆ ὡς Πέρσης ἥγεμών, καὶ νὰ ἔχῃ ὡς σωματοφύλακας Πέρσας καὶ Αἴγυπτίους αἰχμαλώτους. Ἔνεκα τούτου ὅμως οἱ σύμμαχοι δυστηρεστήθησαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Καὶ ἐκάλεσαν μὲν οἱ ἔφοροι, ἀφ' οὗ ἔμαθον ταῦτα, δπίσω τὸν Παυσανίαν, ἀλλ' οἱ Ἐλληνες τῶν νήσων καὶ τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας προσέφεραν τὴν ἀρχηγίαν ὅλου τοῦ στόλου εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου Ἀριστείδην. Τότε καὶ οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἐπέστρεψαν εἰς τὰς πατρίδας των.

'Αλλ' ὁ Παυσανίας, καὶ ἀφ' οὗ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐξηκολούθει τὰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς Πέρσας. Ἐκτὸς δὲ τούτου προσεπάθει νὰ ἀποστατήσῃ τοὺς εἴλωτας, διὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὸ πολίτευμα καὶ νὰ γίνῃ τύραννος τῆς Σπάρτης. Ἐπὶ τέλους ὅμως τὰ σχέδιά του ἐφανερώθησαν καὶ τότε διὰ νὰ σωθῇ κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς χαλκοίκου Ἀθηνᾶς. 'Αλλ' οἱ Σπαρτιάται ἀφαιροῦν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ, πτῖζον τὴν θύραν αὐτοῦ (τὸν πρῶτον λίθον ἔθεσσεν ἡ μῆτηρ τοῦ Θεανῶ) καὶ ἀφίνουν· αὐτὸν νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ἀπὸ τὴν πεῖναν (462).

Ἐξογία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους. — Εἰς τὴν καταστροφήν του ὁ Παυσανίας παρέσυρε καὶ τὸν Θεμιστοκλέα. Οἱ Σπαρτιάται κατηγόρησαν αὐτὸν ὡς συνένοχον τοῦ Παυσανία, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τὸν ἐκάλεσαν εἰς ἀπολογίαν. 'Ο Θεμιστοκλῆς ἐφοβήθη ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι θὰ παρεσύροντο ἀπὸ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους καὶ θὰ τὸν κατεδίκασον εἰς θάνατον. Διὰ τοῦτο ἐφυγεν ἀπὸ τὴν Ἐλλάδα καὶ ἥλθεν εἰς τὸν τότε βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξην.

'Ο Ἀρταξέρξης ἐδέκχθη τὸν Θεμιστοκλέα μὲ πολὺ μεγάλην γαράν, καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τρεῖς πόλεις, διὰ νὰ ξῆ ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά των. Ἐνόμιζεν ὅτι μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεμιστοκλέους θὰ κατώρθωνε νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἐλλάδα. Καὶ ἵσως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνέκα τῆς ἀνάγκης νὰ ὑπεσχέθη εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν τὴν ὑποδούλωσιν αὐτῆς. 'Αλλὰ βεβαίως δὲν εἶχε κατὰ νοῦν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν

νπόσχεσίν του. Πραγματικῶς δὲ ἀπέθανε τὸ 460, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ τίποτε ἐναντίον τῆς πατρίδος του. Λέγεται μάλιστα καὶ ὅτι ηὑτοκτόνησε διὰ νὰ μὴ ἔκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσίν, τὴν ὅποιαν ἔδωκεν εἰς τὸν βασιλέα. Τὰ δυτικά του ἀργότερα μετέφεραν οἱ συγγενεῖς του εἰς τὴν Ἀττικήν.

3. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ Ἑλληνες τῶν ἀκτῶν τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν νήσων δὲν ἔπαιναν καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Σπάρτης νὰ πολεμοῦν κατά τῶν Περσῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν. Ἀπεφάσισαν τότε νὰ δργανωθοῦν εἰς συμμαχίαν καὶ ἀνέθεσαν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τὸν ἀθηναῖκον στόλου Ἀριστείδην, τοῦ ὅποίου ἦτο γνωστὴ ἡ δικαιοσύνη, νὰ κανονίσῃ τὰς μεταξὺ τῶν πόλεων σχέσεις (478). Ὁ Ἀριστείδης ὥρισε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν πλοίων, τὰ ὅποια ὥφειλε νὰ παρέχῃ κάθε πόλις, τοῦτο δὲ ἔκαμε τόσον ἐντίμως καὶ δικαιώς, ὥστε δὲν ἦκούσθη κανένα παράπονον. Ὁ φόρος τῶν συμμάχων κατ' ἀρχὰς ἦτο 460 τάλαντα, ταμεῖον δὲ ὥρισθη τὸ ἵερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὴν Δῆλον. Ἐδῶ ἀπεφάσισαν νὰ συνέρχονται ἀντιπρόσωποι τῶν συμμάχων, διὰ νὰ συσκεπτούνται διὰ τὰς ὑπόθεσεις τῆς συμμαχίας. Διαχειρισταὶ δὲ τοῦ ταμείου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι.

Ἄφ' οὗ διαβάσαντες διάταξαν τοὺς Πέρσας, αἵ περισσότεραι πόλεις ἔβαρύνοντο τὰς μακρὰς ἐκστρατείας, τὰς ὅποιας ἦθελον νὰ κάμνουν οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ διὰ τοῦτο ἔδέχθησαν μὲν προθυμίαν νὰ παρέχουν ἄντι πλοίων καὶ ἀνδρῶν μόνον χοήματα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκτὸς τῆς Λέσβου, τῆς Χίου καὶ τῆς Σάμου, δλαι αἱ ἄλλαι πόλεις ἔπλήρων μόνον φόρον, ἔγιναν δὴ. ἀντὶ συμμάχων ὑπήκοοι. Ἐπὶ τέλοις δὲ τὸ ἔτος 454 μετέφεραν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ κοινὸν ταμεῖον τῶν συμμάχων χάριν δῆθεν ἀσφολείας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔθεσαν αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς.

Μερικοὶ διαβάσαντες τοὺς συμμάχους ἦσαν δυσαρεστημένοι καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου καὶ διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεμειγνύοντο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πόλεων των. Ἐνεκα τούτου ἤρχισαν νὰ ἀποστατοῦν. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔστελλον τὸν στόλον των ἐναντίον αὐ-

τῶν καὶ τοὺς καθυπέτασσον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπέταξαν τὴν Νάξον, τὴν Θάσον καὶ ἄλλας.

4. Ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος ἐπὶ Κίμωνος.

Αἱ νίκαι τοῦ Κίμωνος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Εὐρυμέδοντος — Ἐπειτα ἀπὸ τὸν Ἀριστείδην τὴν ἀρχηγίαν τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἔλαβεν ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλιτίαδου. Αὐτὸς τὸ 465 μὲ 200 τριηρεῖς ἐπλευσεν εἰς τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Μ. Ἀσίας, διὰ νὰ ἀποστατήσῃ τὰς ἐκεῖ ἐλληνικὰς πόλεις ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Ὁ περσικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἀπὸ φοινικικὰς τριηρεῖς, εὑρίσκετο εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ. Ὁ Κίμων προσβάλλει καὶ καταστρέφει αὐτόν, συγχρόνως δὲ ἀποβιβάζει στρατὸν εἰς τὴν παραλίαν καὶ νικᾷ καὶ τὸν πεζικὸν στρατὸν τῶν Περσῶν. Ἡ μεγάλη αὐτῇ νίκη ἐστερέωσεν ἐντελῶς τὴν κατὰ θάλασσαν ἔξουσίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπηλευθέρωσε τοὺς Ἑλληνας τῶν μεσημβρινῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τὸν περσικὸν λυγόν.

Γ' Μεσημβριακὸς πόλεμος. — Ἐξοστρακισμὸς τοῦ Κίμωνος. — Τὸ ἔτος 464 ἔγινεν ἴσχυρὸς σεισμὸς εἰς τὴν Λακωνικήν. Ἐγάθησαν 20 χιλ. ἀνθρώποι, δλαι δὲ σκεδὸν αἱ οἰκίαι τῆς Σπάρτης ἔπεσαν. Ἀπὸ τὸν σεισμὸν αὐτὸν ἔξητησαν νὰ ἐπωφεληθοῦν οἱ Μεσημβρινοὶ διὰ νὰ ἀποκτήσουν ἐκ νέου τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀποστατοῦν λοιπόν, ἀνέρχονται εἰς τὸ δρός τῆς Ἰθώμης καὶ ἐκεῖ κατασκευάζουν φρούριον. Οἱ Σπαρτιάται ἔσπευσαν νὰ τοὺς προσβάλουν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσαν τίποτε. Ἀπεφάσισαν τότε νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ προτροπὴν τοῦ Κίμωνος ἔστειλαν πρὸς βοήθειάν των στρατὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ίδιου. Ἄλλη ἡ Ἰθώμη, καὶ ἀφοῦ ἥλθον οἱ Ἀθηναῖοι, ἀνθίστατο. Οἱ Σπαρτιάται ὑποπτεύθησαν τοὺς Ἀθηναίους διὰ συνεννοοῦνται μὲ τοὺς Μεσημβρινοὺς καὶ τοὺς ἀπέπεμψαν. Ἐνεκα τούτου ἐψυχράνθησαν οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, τὸν δὲ Κίμωνα ὡς αἴτιον τῆς βοήθειας ἔξωστρακίσαν.

Ἀράκαλησις τοῦ Κίμωνος καὶ θάνατος αὐτοῦ. — Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὄλιγον (452) ἐκάλεσαν τὸν Κίμωνα ὅπισθ ἀπὸ τὴν ἔξο-

ρίαν. Ὁ Κίμων ἀφοῦ ἐπανῆλθε^ς πρῶτον μὲν κατώρθωσε νὰ γίνη
εἰρήνη διὰ πέντε ἑτη μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Σπάρτης (451). Ἐπειδὴ
ἔκαμεν ἐκοτρατείαν μὲ 20 πλοῖα διὰ νὰ καταπήσῃ τὴν Κύπρον.
Ἐνῷ διμος ἐπολιόρκει τὸ Κίτιον, ἀπέθανεν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ
τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐνίκησαν μὲν εἰς μίαν ἡμέραν διπλῆν νί-
κην καὶ κατὰ ἔηράν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἔφυγον διμος ἀπὸ τὴν Κύ-
προν καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἐπαυσαν καὶ οἱ ἐπιθετικοὶ πό-
λεμοι τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Καὶ ἐπίσημος μὲν
εἰρήνη (ἡ Κιμώνειος ὅπως λέγονται), δὲν ἔγινεν. Ἀλλὰ μέχρι τῶν
410 οἱ Πέρσαι οὔτε τὰς ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ἢν ώχλησαν,
οὔτε τοὺς στόλους των ἐτόλμησαν νὰ στείλουν εἰς τὸ Αἴγαιον
πέλαγος.

5. Ἡ δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Περικλῆς

Ἡ ἀνάπτυξις τῆς Δημοκρατίας. Κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πο-
λέμους ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶχε προσφέρει εἰς τὴν πόλιν
μεγάλας ὑπηρεσίας. Οἱ ἀρεοπαγῖται εἶχον δώσει ἐξ ἴδιων 8 δραχμῶν
εἰς κάθε πολίτην διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἀναχωρήσεως του ἀπὸ τὴν πόλιν,
καὶ ἐν γένει εἰς τὴν φορεόν ἐκείνην περίστασιν ἐφέρθησαν καλά.
Ἐνεκα τούτοις, χωρὶς νὰ ψηφισθῇ νόμος, ὁ Ἀρειος πάγος εἶχε
ἀναλάβει σιωπηρῶς τὴν πραγματικὴν διοίκησιν τῆς πόλεως. Τῷ
ἔξουσιαν αὐτὴν διετήρησε 17 ἑτη μέχρι τοῦ ἔτους 462. Τότε ἡ
δύναμις αὐτοῦ περιωρίσθη καὶ ἡ δημοκρατία ἔλαβε τὴν πλήρη της
ἀνάπτυξιν.

Ἡδη, ἀφ' ὅτου ἴδρυθη ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία τῶν Ἀθη-
ναίων, παρουσιάσθη ἡ ἀνάγκη νὰ λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν διοί-
κησιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι πολῖται.
Ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὗτοὶ θὰ ἐπαναν νὰ ἐργάζωνται. Ἐπορε-
λοιπὸν νὰ συντηροῦνται ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου, Διὰ τοῦτο ἀπό
τότε κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου εἰσήχθη ὁ στρατιωτικὸς καὶ ἐ-
βούλευτικὸς μισθὸς (1 δραχμὴ καθ' ἡμέραν). Ἐκ τούτου δὲ πολ-
λοὶ παρεκκίνηθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ ἐγκαταστα-
θοῦν εἰς τὴν πόλιν. Τάρα διμος ὁ Περικλῆς ἐπρόσθεσε τὸν ἐκκλη-

σιαστικὸν καὶ τὸν δικαστικὸν μισθὸν (3 ὅβολοί), καὶ τὸν θεωρικὸν (1 ὅβολος διὰ τὴν εἶσοδον εἰς τὸ θέατρον). Ἡδη περισσότεροι ἀπὸ 20 χιλ. πολῖται τρέφονται ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον ὡς φρουροὶ καὶ ὡς δηλῖται καὶ ναῦται, ἢ ὡς δικασταὶ καὶ βουλευταὶ καὶ ἀρχοντες. Οἱ ἀληθινοὶ δὲ κυβερνῆται τῆς πόλεως τώρα εἰναὶ οἱ δέκα στρατηγοί. Δὲν ἀσχολοῦνται πλέον αὐτοὶ μόνον εἰς τὸ γὰρ διευθύνον τὸν στρατὸν καὶ νὰ προπαρασκευάζουν τὰς ἐκστρατείας. Αὐτοὶ δέχονται προσέτι τοὺς πρόσθιες τῶν ἄλλων πόλεων καὶ κανονίζουν τὰς σχέσεις τῶν Ἀθηνῶν μὲν αὐτάς. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν προτάσεων τῶν στρατηγῶν ἀπεφάσιζε πάντοτε ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐκεῖνος ἀπ' αὐτούς, ὁ δποῖος ἥτο καὶ καλὸς ὥρταρος, ἀπέκτα καὶ τὸ μεγαλύτερον κῦρος καὶ ἐγίνετο πραγματικὸς ἀρχηγὸς τῆς πόλεως. Τοιοῦτος ἔγινεν ὁ Περικλῆς.

Ο Περικλῆς. Ο Περικλῆς ἀνῆκεν εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ πλουσίαν εἰκονένειαν τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, πατέρα δὲ είχε τὸν Ξάνθιππον, ὁ δποῖος ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην. Ενεκα τούτου ἀνεμείχθη ἐνωρίς εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ ἐγίνεν ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος.

Ο Περικλῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ὡμίλει σπανίως, συνήθως δὲ ἀφινε νὰ διμιοῦν ἀντ' αὐτοῦ ἄλλοι, οἱ δποῖοι ἀνήκον εἰς τὸ κόμμα του. Ο ίδιος ἐπαρουσιάζετο μόνον εἰς τὰς μεγάλας περιστάσεις. Τότε ὡμίλει μὲ ἀπλότητα, μὲ φωνὴν ὁμαλήν καὶ χωρὶς θόρυβον καὶ χειρονομίας. Διὰ τὴν ἥρεμίαν δὲ καὶ μεγαλοπρέπειαν αὐτὴν τὸν ὀνόμαζον Ὁλύμπιον.

Ἐπὶ 25 καὶ πλέον ἔτη ὁ Περικλῆς ἐκλεγόμενος στρατηγὸς ἐκείνοντας τὰς Ἀθήνας μὲ τὴν ἐπιβολήν του, χωρὶς νὰ κολακεύῃ τὸν λαόν.

Μετατροπὴ τῆς δημοκρατίας εἰς δχλοκρατίαν. Αἱ μισθοδοσίαι, αἱ δποῖαι ἐδόθησαν πρὸ πάντων ἐπὶ Περικλέους εἰς δλους σχεδὸν τοὺς πολίτας, παρεκίνησαν μὲν αὐτούς, ὅπως ἥτο ἀνάγκη, νὰ ἀσχολοῦνται εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, ἔφεραν δὲν τοὺς καὶ ἀποτελέσματα δλέθρια.

Οἱ πιστοὶ ὥρμησαν εἰς τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἢ δύναμις τῶν εὑποροφοτέρων καὶ συνετωτέρων πολιτῶν ἡλαττώθη, ἐπεκράτησε δὲ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὁ δχλος. Καὶ μέχρι μὲν τοῦ θανάτου τοῦ

Περικλέους οἱ στρατηγοὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὠδήγουν τὸ πλῆθος πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πόλεως. Τοῦτο κατώρθων πρὸ πάντων ὁ Περικλῆς μὲ τὴν μεγάλην ἐπιρροήν, τὴν δποίαν εἶχεν ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἀπὸ τοῦ θανάτου ὅμως αὐτοῦ τὴν διεύθυνσιν τῶν συζητήσεων τῆς ἐκκλησίας ἔλαβον διάγονοι κατ' ὄντας ἀνθρώποι, οἱ δποῖοι, χωρὶς νὰ είναι στρατηγοί, κατώρθων μὲ τὴν ὁριοτικὴν των καὶ τὴν κολακείαν νὰ ἔξαπατοῦν τὸν δχλον. Αὗτοὶ ἐλέγοντο δημαγωγοί. Ἐπειδὴ δὲ οἱ δημαγωγοὶ φιλίουν διὰ πράγματα, τὰ δποῖα δὲν ἔγγραιζον, παρέσυραν πολλάκις τὸν δῆμον εἰς ἀποφάσεις διεθρίας διὰ τὴν πόλιν.

Ἡ δχλοκρατία αὐτῇ ἔγινεν ἡ κυριωτάτη αἵτια, διὰ τὴν δποῖαν ἐνικήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Πελοπονησιακὸν πόλεμον καὶ διὰ τὴν δποίαν ἔκτοτε αἱ Ἀθῆναι δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀναλάβουν τὴν παλαιάν των δύναμιν καὶ δόξαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΠΙ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

1. *Αἱ κοινωνικαὶ τάξεις.*

Ἡ Ἀττικὴ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ Περικλέους εἶχεν 600 χιλ. κατοίκους. Ἄλλ' ἀπ' αὐτοὺς μόνον οἱ 35 χιλ. ήσαν πολῖται Ἀθηναῖοι. Ἐὰν δὲ ὑπολογίσωμεν ὅτι αἱ γυναικες καὶ οἱ παιδες τούτων ήσαν τὸ πολὺ 100 χιλ., οἱ ὑπόλοιποι περίπου 470 χιλ. ήσαν ξένοι, διαιρούμενοι εἰς δύο τάξεις, τοὺς μετοίκους καὶ τοὺς δούλους.

Οἱ πολῖται μόνοι ἀπετέλουν τὸν ἀθηναϊκὸν λαόν. Πολῖται δὲ ἐθεωροῦντο, δσοὶ εἶχον τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, ἀπὸ δὲ τοῦ Περικλέους καὶ τὸν δύο, Ἀθηναίους πολίτας. Οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι πολῖται ήσαν κτηματίαι. Πολλοὶ εἶχον ἐργοστάσια ἀγγείων, δπλων, δερμάτων, εἰς τὰ δποῖα εἰργάζοντο δοῦλοι. Ἀλλοι τέλος ήσαν τεγγίται, ξυλουργοί, κτίσται, σιδηρουργοί, κεραμεῖς, βιρσοδέψαι, λεπτουργοί, ἀμαξοποιοί, δπλοποιοί, κλπ.

Οἱ μετοίκοι ήσαν ξένοι ἐγκατεστημένοι εἰς τὰς Ἀθῆνας. Αὗτοὶ ήσαν ἐλεύθεροι καὶ εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐμπορεύονται. Ἀλλὰ δὲν

είχον δικαιώμα μήτε ίδιοκτησίαν εἰς τὴν Ἀττικὴν νὰ ἀγοράσουν, μήτε γυναῖκα. Ἀθηναίαν νὰ νυμφευθοῦν. Ἡσαν ὑποχρεωμένοι δὲ νὰ πληρώνουν φόρον, ὁ δποῖος ἐλέγετο μετοίκιον, καὶ νὰ κατατάσσωνται εἰς τὸν στρατόν. Ἐὰν προσέφερον ἔξαιρετικάς ὑπηρεσίας εἰς τὴν πόλιν, ἀπέκτων καὶ πολιτικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ δὲν ἥδυναντο νὰ γίνουν ἄρχοντες. Όνομάζοντο δὲ τότε Ἰστελεῖς. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους ἔζων εἰς τὰς Ἀθήνας περισσότεραι ἀπὸ 1000 οἰκογενείας μετοίκων.

Οἱ δοῦλοι εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπως καὶ εἰς δλας σχεδὸν τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις, ἀπετέλουν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων. Αὗτοὶ συνήθως ἦσαν βάρβαροι, ἢ τέκνα οἰκιακῶν δούλων, ἀλλὰ καὶ Ἐλληνες ἐλεύθεροι ἀπὸ τὰς πόλεις, αἱ δποῖαι εἰχον κυριευθῆ εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ περισσότεροι δοῦλοι καὶ δοῦλαι ἔμενον εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων των καὶ ἡσχολοῦντο εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ εἰς δλας τὰς βαρείας ἐργασίας. Ἄλλοι ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς ἐργάται εἰς τὰ ἐργοστάσια καὶ ἄλλοι ὡς ναῦται. Ὁ δοῦλος κάποτε ἥλευθερώνετο, ὀνομάζετο δὲ τότε ἀπελεύθερος καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς μέτοικος.

2. Τὸ πολίτευμα.

Οἱ ἄρχοντες. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς ἀκμῆς τῆς Δημοκρατίας δλοι οἱ ἄρχοντες ἐκλέγονται κατ' ἕτος ἢ διὰ χειροτονίας (ὑψώσεως τῆς χειρός) ἢ διὰ κλήρου.

Οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας καὶ ὡς πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα εἶναι οἱ **δέκα στρατηγοί**. Οἱ στρατηγοὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἔργον δὲ ἔχουν νὰ διευθύνουν τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις, νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς χώρας καὶ νὰ κανονίζουν τὰς σχέσεις τῆς πόλεως μὲ τὰς ἄλλας πόλεις.

Μετὰ τοὺς στρατηγοὺς εἶναι οἱ **ἐννέα ἄρχοντες**. Αὗτοὶ ἐκλέγονται διὰ κλήρου. Ἀπ' αὐτοὺς ὁ μὲν ἄρχων διευθύνει τὰς οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις, ὁ βασιλεὺς τὰς θρησκευτικάς, ὁ πολέμαρχος τὰς ὑποθέσεις τῶν μετοίκων καὶ ξένων, καὶ οἱ θεσμοθέται ἐπιβλέπουν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων.

*Ἐκτὸς αὐτῶν ὑπάρχουν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἄρ-

χοντες, οι ταμίαι, οι ἔνδεκα, οι ἀστενόμοι κλπ. Όλοι δὲ ἐκλέγονται διὰ αλήρου.

Η βουλὴ τῶν 500. Καὶ οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται κατ' ἔτος διὰ αλήρου, 50 ἀπὸ κάθε φυλῆν, πάντες δὲ Ἀθηναῖοι πολίτης ὁ δοποῖς ἡτοῦ ἄνω τῶν 30 ἑτῶν, ἥδύνατο νὰ γίνη βουλευτής. Εογα τῆς βουλῆς ἥσαν: α') νὰ ἀποφασίζῃ πρὸιν δι' ὅλος τὰς ὑποθέσεις, αἱ δοποῖαι ἐπρόκειτο νὰ συζητηθοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ β') νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν ἐπελεσιν ἐκείνων, τὰ δοποῖα ἀπεφασίζεν ἡ ἐκκλησία.

Η βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου. Όλοι, δοποὶ ἔχοματισαν ἐννέα ἀρχοντες, ἀμα ἐτελείωνεν ἡ ἀρχή των, ἐγίνοντο ἀρεοπαγῖται καὶ ἐξηκολούθουν νὰ είναι τοιοῦτοι ὅλον των τὸν βίον. Η βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐφρόντιζε διὰ τὴν λατρείαν τῶν θεῶν καὶ ἐδίκαζε τὰς δίκας φάνου ἡ τραύματος ἐκ προμελέτης, ἐμπρησμοῦ καὶ φαρμακείας.

Η ἐκκλησία. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰχον δικαίωμα νὰ λαμβάνουν μέρος ὅλοι οἱ ἐνήλικοι πολῖται Ἀθηναῖοι. Συνήρχοντο δὲ εἰς τὴν Πνύκα ἡ εἰς τὸ Θέατρον. Η ἐκκλησία είναι ἡ κυρίαρχος τῆς Πολιτείας. Επομένως αὐτῇ ἐκλέγει τοὺς ἀρχοντας καὶ ἀποφασίζει περὶ δλων τῶν σπουδαίων ὑποθέσεων.

3. Ο στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν.

Ο στρατός. Ο στρατὸς εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτῆς καταρτίζεται, διπλίζεται καὶ μάχεται, ὅπως καὶ πρόν. Άλλα εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστείδου παρουσιάζεται ἡ καινοτομία νὰ πληρώνεται εἰς τοὺς στρατιώτας μισθός.

Τὸ ναυτικόν. Απὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ δου αἰῶνος δὲ πόλεμος κατὰ θάλασσαν ἀποκτᾶ μεγάλην σημασίαν. Εώς τότε τὰ πλοῖα τῶν ναυτικῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἥσαν αἱ πενιηρότοροι. Τώρα δύμως τὸ κυριώτερον πολεμικὸν πλοῖον είναι ἡ τριήρης.

Απὸ τῆς ἐποχῆς τῶν περσικῶν πολέμων ἡ μεγαλυτέρᾳ θαλασσίᾳ δύναμις τῆς Ἑλλάδος είναι αἱ Ἀθήναι. Εἰς τὰς Ἀθήνας, δπως τὸν στρατόν, οὕτω καὶ τὸν στόλον διοικοῦν οἱ δέκα στρατηγοί. Κάθε τριήρης δύμως διευθύνεται ἀπὸ ἓνα τριήραρχον. Οἱ τριήραρχοι ἐκλέγονται ἀπὸ τοὺς πλουσιωτέρους πολίτας καὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέω-

σιν νὰ προετοιμάζῃ καθένας τὴν τριήρη, τὴν δποίαν τοῦ παρέχει ἡ πόλις. Τὰ δὲ πληρώματα ἐλαμβάνοντο ἀπὸ τοὺς θῆτας.

4. Τὰς δικαστήρια.

Εἰς τὰς Ἀθήνας τὰ σπουδαιότερα δικαστήρια ήσαν τρία· δὲ Ἀρειος Πάγος, οἱ Ἐφέται καὶ ἡ Ἡλιαία.

Οἱ Ἀρειος Πάγος ἐδίκαζεν, ὅπως εἴπαμεν, τὰς δίκαιες φόνους ἢ τραύματος ἐκ προμελέτης, καὶ τὰς δίκος φαρμακείας καὶ ἐμπορημοῦ.

Οἱ Ἐφέται ἐδίκαζον τοὺς ἀκουσίους φόνους καὶ τοὺς φόνους τῶν δούλων, τῶν μετοίκων καὶ τῶν ξένων. Εἶναι δὲ οἱ Ἐφέται ὅπως ἐπὶ Δράκοντος, 51, καὶ ἐκλέγονται ἀπὸ τοὺς ἔχοντας ἥλικιαν δύνατον τῶν 50 ἑτῶν.

Ἡ Ἡλιαία τέλος ἐδίκαζεν δλας τὰς ἄλλας ὑποθέσεις. Ἡ Ἡλιαία ἀποτελεῖται ἀπὸ 6,000 πολίτας ἥλικιας ἀνω τῶν 30 ἑτῶν ἐκλεγομένους μὲ κλῆρον. Δὲν συνεδριάζουν ὅμως δλοι δμοῦ, ἄλλα διαιροῦνται εἰς δέκα τμῆματα ἀπὸ 500 δικαστὰς τὸ καθένα. Οἱ ὑπόλοιποι χῆλιοι ἐχογίσμευνον διὰ νὰ ἀναπληρώνονται τοὺς ἀπόντας.

5. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ τὸν ὅν αἰδὼν είχον γίνει μεγάλη πόλις. Ἡ Ἀττικὴ, ἐπειδὴ εἶναι χώρα ἄγονος, δὲν ἐπήρκει ἐξ ἀρχῆς διὰ νὰ συντηρῇ τοὺς κατοίκους τῆς. Δι' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Σόλωνος ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ Ἑξαγωγὴ τῶν προϊόντων τῆς καὶ ἰδίως τοῦ σίτου καὶ τῶν σύκων. Ἡτο ἀνάγκη λοιπὸν νὰ εἰσάγωνται ἀπ' ἔξω παστά, οίνος, σῖτος. Ἐκτὸς τούτου ὅμως εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο προσδευμένη ἡ βιομηχανία. Κατεσκευάζοντο ἐκεῖ ἀγγεῖα, δπλα, ὑφάσματα, δέρματα καὶ ἐπιπλα πολὺ δνομαστά. Αὐτὰ ἐπρεπε νὰ ἐξάγωνται ἔξω. Ἀνεπτύχθη λοιπὸν δλίγον κατ' δλίγον ἔνα μεγάλον ἐμπόριον ἀνταλλακτικόν.

Ἀπὸ τὸν Εὔξεινον πόντον ἥρχοντο σιτηρά, παστά, δέρματα ἀκατέργαστα, ἔνλεια, δυῦλοι.

Ἐπὶ τῆς παραλίας, ἡ δποία εἶναι μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου είχον οἱ Ἀθηναῖοι μεταλλεῖα. Ἀπὸ τὸ μέρος δὲ ἐκεῖνο ἐπρομηθεύοντο καὶ ἔνλειαν διὰ γανπηγίαν.

Πρὸς Ν. οἱ Ἀθηναῖοι ἐμπορεύοντο μὲ τὴν Αἴγυπτον, ἡ δοίᾳ τοὺς ἐποροήθεντες σιτηρά.

Πρὸς Δ. τέλος ἐμπορεύοντο μὲ τὴν νότιον Ἰταλίαν.

Καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπῆρχε μεγάλῃ κίνησις ἐμπορευμάτων καὶ χρημάτων μεταξὺ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ ἀλλού Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου πόντου μέχρι τῆς Ἰταλίας ἐκυκλοφόρουν νομίσματα ἀθηναϊκά. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ εἰσήγοντο νομίσματα ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Διὰ τοῦτο εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ Ἰδίως εἰς τὸν Πειραιᾶ μερικοὶ ἀνθρωποὶ εἶχον ὡς ἐπάγγελμα νὰ ἀνταλλάσσουν τὰ νομίσματα. Αὐτοὶ διέμενον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἶχον ἐμπροσθέν των καθένας μίαν τράπεζαν μὲ διάφορα νομίσματα ἐπάνω, καὶ δι' αὐτὸν δὲ ὠνομάζοντο τραπεζῖται. Οἱ τραπεζῖται δῦμας αὐτοὶ δὲν περιωρίζοντο μόνον εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν νομίσματων, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδάνειζον καὶ χρήματα μὲ τόκον. Ὁ τόκος κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔφθανεν εἰς 15 καὶ 20 ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν καὶ, διὰ πρόσκειτο περὶ ναυτοδανείσιν, καὶ εἰς 30 τοῖς ἑκατόν.

Οἱ Πειραιεὺς λοιπὸν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἔγινε τὸ σπουδαιότερον ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν κέντρον τῆς Ἑλλάδος, καὶ διὰ τοῦτο δικαίως ὠνομάσθη ἀγορὰ ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

6. Οἰκιακὸς βίος.

Καὶ κατὰ τὸν δον αἰῶνα, δῆπος καὶ πρίν, οἱ Ἀθηναῖοι ἔζων πολὺ ἀπλά.

Αἱ οἰκίαι εἶναι ἀπλαῖ, δπως καὶ πρίν. Εἰς ἡλικίας οἱ ἄνδρες ζοχονται μόνον διὰ νὰ κοιμηθοῦν. Τὴν ἡμέραν, ὅσοι δὲν ἔργαζονται, περνοῦν εἰς τὰ δικαστήρια, [εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια, ἢ εἰς τὰ κουρεῖα καὶ σιδηρουργεῖα, δπου διηγοῦνται καὶ συζητοῦν τὰ νέα τῆς ἡμέρας.

Ἐνδύονται ἐπίσης μὲ τὴν ἴδιαν ἀπλότητα, καὶ ἔξακολουθοῦν νὰ ζοῦν πολὺ λιτά.

Καὶ αἱ γυναικες ζοῦν, δπως καὶ πρίν. Συνήθως δίδονται εἰς γάμουν ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ τοὺς πλησιεστέρους συγγενεῖς των, χωρὶς νὰ ἐρωτᾶται ἡ γνώμη των. "Ολον δὲ τὸν βίον των περνοῦν κλεισμέναι εἰς ἴδιαίτερον διαμέρισμα τῆς οἰκίας, τὴν γυναικωνίτιν.

"Εξέρχονται σχεδὸν μόνον κατὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. Εἰς τὰς συναναστροφὰς τῶν ἀνδρῶν οὐδέποτε παρουσιάζονται.

Εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν δμως τῶν νέων κατὰ τὸ τέλος τοῦ ὅου αἰῶνος ἔγινε σπουδαία μεταβολή. Οἱ νέοι τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν δὲν περιωρίζοντο πλέον μόνον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, γραφήν, ἀριθμησιν καὶ ἀποστήθισιν ποιημάτων, ἀλλὰ κατεγίνοντο καὶ εἰς τὴν ἀριθμητικήν, τὴν γεωμετρίαν καὶ τὴν ὁγητορικήν.

7. Θρησκεία καὶ λατρεία.

"Απὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ ὅου αἰῶνος οἱ ἄνθρωποι δὲν πιστεύουν πλέον, δῆλος πρὸς τοὺς νέους θεούς των, καὶ εἰς τοῦτο παρὰ πολὺ ἔγιναν αἴτια οἱ φιλόσοφοι. Ἡ ἐπίσημος δμως λατρεία ἔξακολονθεῖ ἡ Ἰδία. Αἱ δὲ ἑορταὶ τελοῦνται τώρα λαμπρότερον καὶ μεγαλοπρεπέστερον.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπανηγυρίζοντο πολλαὶ ἑορταί. Μεταξὺ αὐτῶν μεγαλοπρεπέστεραι ήσαν :

α') **Τὰ Παναθήναια**, κατὰ τὰ δροῖα ἔφερον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲ πομπὴν τὸν νέον πέπλον τῆς Ἀθηνᾶς κεντημένον ἀπὸ τὰς εὐγενεστέρας νέας τῆς πόλεως.

β') **Τὰ Διονύσια**, ἑορτὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου, καὶ

γ') **Τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια**, τὰ δροῖα ἐτελοῦντο ἐν μέρει εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ ἐν μέρει εἰς τὴν Ἐλευσίνα πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος.

8. Άι ώραῖαι τέχναι.

Εἴδομεν διὰ αἱ ώραῖαι τέχναι κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθησαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους δμως αὗται ἀκμάζουν Ἰδίως εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς Ἀθήνας. Τότε καὶ Ἰδίως ἐπὶ Περικλέους, ἀνεγείρονται τὰ μεγάλα μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν μὲ τοὺς ἀρχιτέκτονας Ἰκτῖνον, Καλλικράτην, Μνησικλῆν καὶ ἄλλους. Τότε ἀκμάζουν περίφημοι γλύπται, ὁ Πολύkleitos ὁ Πυθαγόρας, ὁ Μύρων καὶ πρὸ πάντων ὁ Φειδίας, ὁ δροῖος κατεσκεύασε τὰ μεγάλα χρυσελεφάντινα ἀγάλματα τοῦ Διός, τῆς Ὁλυμπίας καὶ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Παρθενῶνος. Τότε τέλος ἀκμάζουν περίφημοι ζωγράφοι ὁ Πολύγγωντος, ὁ Πάναινος, ὁ Μίκων καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος.

Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν. Καὶ πρὸ τοῦ Περικλέους ὁ Κίμων ἐπιχολήθη μὲ τὸν παλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν πολέμων, τοὺς διοίοντας ἔκαμε κατὰ τῶν Περσῶν, ἐφύτευσε μὲ πλα-

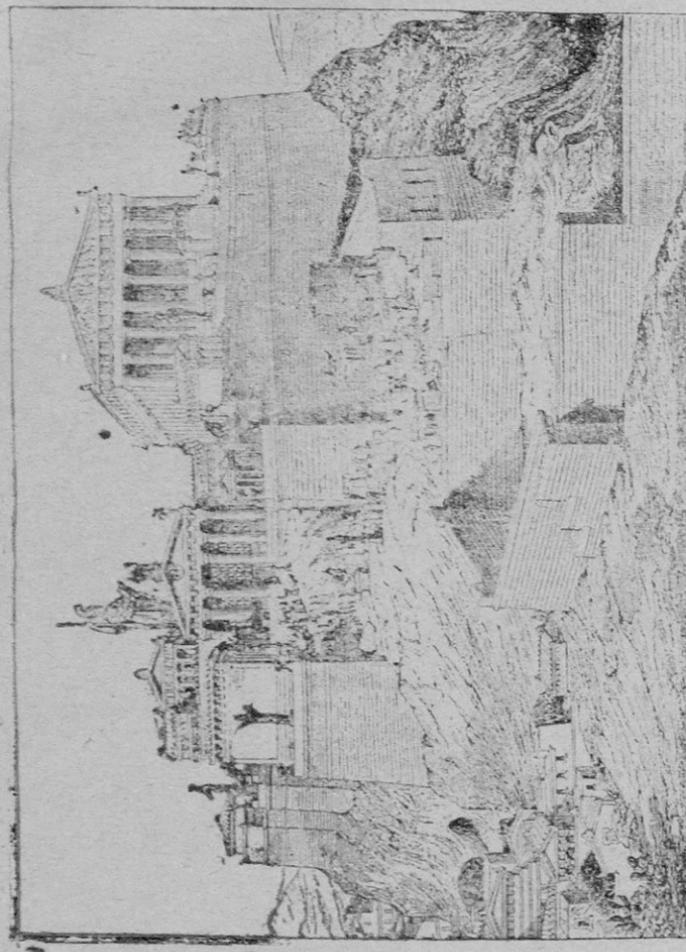

Eik. 35. Δισκοβόλος; Μίξωνος.

τάνους τὴν Ἀκροδήμειαν καὶ τὴν Ἀγορὰν, αἱ ἑσιόδισεν αὐτὴν μὲ στοάς. Ἀπὸ τὰς στοάς αὐτὰς περίφημος ἦτο ἡ λειομένη ποικιλῆ. Εἰς αὐτὴν ἔζωγράφισεν δὲ Πολύγνωτος τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος. Ἐπίσης δὲ Κίμων ἔκτισε τὸ νότιον καὶ ἀνατολικὸν τείχος τῆς Ἀκροπόλεως (τὸ βόρειον εἶχε κτισθῆ ἐπὶ Θεμιστοκλέους) καὶ τὸν πύργον τοῦ ναοῦ τῆς Ἀπτέρου Νίκης. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ τέλος δὲ Φειδίας ἔκαμε τὸ κολοσσιαῖνον χάλκινον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος δὲ Περικλῆς σινεπλήρωσε τὸν

καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, σύμφωνα μὲ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔχονται ποτόπειρες τοὺς φόρους τῶν συμμάχων.

Els. 36. Η Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν ἀρχαίην.

Τὴν γενικὴν ἐποπτείαν δὲ πάντων τῶν ἔργων, τὰ δποῖα ἔγιναν ἐπὶ Περιιλέους, [εἶχεν δὲ μέγας καλλιτέχνης Φειδίας. Οἰκοδομοῦνται λοιπὸν τότε ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως : α')] δὲ **Παρθενών**, τὸ τελειότε-

ρον καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἔργον τῆς ἑλληνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς.
Ἐντὸς αὐτοῦ ἐστήθη τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου· β') τὰ **Προπύλαια**, ὡς εἰσόδος ἀνταξίᾳ τῆς μεγαλοπρεπείας τῆς "Αιροπόλεως" γ') ὁ **ναὸς τῆς ἀπτέρου Νίκης**· καὶ δ') τὸ **Ἐρέχθειον**, τὸ κομψότατον καὶ πολυτελέστατον οἰκοδόμημα, τὸ δποῖον περιείχε τὰ ἄγια σημεῖα τῆς τριάντης τοῦ Ποσειδῶνος, τὴν ἄλμυρὰν πηγὴν καὶ τὴν ἱεράν ἐλαίαν. Ἡ οἰκοδομὴ ὅμως αὕτη συνεπληρώθη ἀργότερα (εἰκ. 36).

"Επίσης τότε οἰκοδομήθησαν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς "Αιροπόλεως τὸ φδεῖον, εἰς τὸ Σούνιον ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος, εἰς "Ραμνοῦντα (Β. τοῦ Μαραθῶνος) ὁ ναὸς τῆς Νεμέσεως, συνεπληρώθη δὲ εἰς τὴν Ἐλευσῖνα ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος.

9. *Tὰ γράμματα.*

Oἱ ποιηταί. Ἡδη πρὸ τῶν Περσικῶν πολέμων, ἀλλ' ἵδιως ἔπειτα ἀπὸ αὐτούς, εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ ποιηταὶ ἀνέπτυξαν ἄλλο εἶδος ποιημάτων, τὸ δρᾶμα, δηλ. τὴν τραγῳδίαν καὶ τὴν κωμῳδίαν. Προηλθε δὲ τὸ δρᾶμα ἀπὸ τὰς ἕορτὰς τοῦ Διονύσου. Καὶ εἰς μὲν τὴν τραγῳδίαν διακρίνονται τρεῖς μεγάλοι ποιηταί, ὁ Λισχύλος, ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης, εἰς δὲ τὴν κωμῳδίαν ὁ Ἀριστοφάνης.

Oἱ ἀρχιτεκτονικοί. Κατὰ τὸν χρόνον τούτους ἀκμάζει ἐπίσης εἰς τὰς Ἀθήνας ἡ ἀρχιτεκτονική. Τοῦτο ἦτο πολὺ φυσικόν, διότι εἰς τὴν πόλιν αὐτήν, δσοι εἴχον τὴν ἴκανότητα νὰ διμιλοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἀπέκτων μεγάλην δύναμιν.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν πολιτικῶν ὁρτόφων ἀνεδείχθησαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ οἱ δικαστικοί. Εἰς τὰ δικαστήρια δὲν ἐπετρέπετο ἀντὶ τῶν δικαζομένων νὰ διμιλοῦν ἄλλοι, δπως σήμερον οἱ δικηγόροι. Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν οἱ διάδικοι ἀνέθετον εἰς ἄλλους μὲ πληρωμὴν νὰ τοὺς κατασκευάσουν λόγον, τὸν δποῖον αὐτοὶ ἔλεγον εἰς τὸ δικαστήριον. Οἱ συντάκται τῶν λόγων αὐτῶν ὀνομάζοντο λογογόραφοι. Περίφημοι λογογόραφοι ἦσαν ὁ Ἰσαῖος, ὁ Λυσίας καὶ ἄλλοι.

Oἱ λοτορικοί. Ὁ πρῶτος ἰστορικὸς είναι ὁ Ἡρόδοτος ἀπὸ

τὴν Ἀλικαρνασσόν, ὁ ὅποιος ἔγραψε τὴν Ἰστορίαν τῶν Περσικῶν πολέμων. Ὁ μεγαλύτερος Ἰστορικὸς ὅμως εἶναι ὁ Ἀθηναῖος Θουκυδίδης, ὁ ὅποιος ἱκμάσει κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν καὶ ἔγραψε τὴν Ἰστορίαν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Οἱ φιλόσοφοι. Κατὰ τοὺς κρόνους τοῦ Περικλέους είχον ἔλθει εἰς τὰς Ἀθήνας ἄνθρωποι, οἵ δοποῖοι είχον ὡς ἐπάγγελμα τὸ νὰ διδάσκουν τὴν σοφίαν καὶ τὴν ὁγητορικήν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ νέοι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην είχον μεγάλην ἐπιθυμίαν πρὸς μόρφωσιν, ἐσπευδον πολλοὶ εἰς αὐτοὺς καὶ ἐπλήρων πολλὰ χρήματα διὰ τὴν διδασκαλίαν των. Συνήθως ὅμως αὐτοὶ προσέβαλλον καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ ἥθη τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, διότι ἐδείκνυον ὅτι δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν λογικήν. Αὗτοὶ ήσαν οἱ λεγόμενοι **σοφισταί**.

Ἐναντίον τῆς διδασκαλίας τῶν σοφιστῶν παρουσιάσθη τότε ἔνας γέρων ὀνομαστὸς διὰ τὴν σοφίαν του, ὁ **Σωκράτης**.

‘Ο Σωκράτης κατ’ ἀρχὰς ἦτο γλύπτης, ἐπειτα ὅμως ἀφῆκε κάθε ἐπάγγελμα καὶ ἡσχολεῖτο ἀποκλειστικῶς μὲ τὴν φιλοσοφίαν.

Ο Σωκράτης ἦτο ἀσχημος καὶ πολὺ πτωχός, ἀλλὰ ἦτο ὁ πλέον ἔναρετος Ἀθηναῖος καὶ ὁ πλέον τέλειος πολίτης. Εἶχε πολεμήσει μὲ θάρρος εἰς πολλὰς μάχας καὶ μόνος αὐτὸς δὲν εἶχε παραδεχθῆ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς 30 τυράννους, περὶ τῶν διποίων θὰ δημιλήσωμεν κατόπιν. Ἔξη βίον αὐστηρὸν καὶ διὰ νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος περιώριζε τὰς ἀνάγκας του. Ἐτρωγεν ὀλίγον, ἐπεριπάτει ἀνυπόδητος καὶ ἐφόρει τὸ ἵδιον ἴματιον χειμῶνα καὶ θέρος.

Ο Σωκράτης ἀφιέρωσεν δλον του τὸν βίον εἰς τὸ νὰ ζητῇ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ δίκαιον διὰ κάθε πρᾶγμα, ἵνα καὶ ὁ Ἱδιος συμμιօρφώνεται καὶ τοὺς ἄλλους διδάσκῃ. Δι’ αὐτὸν εὑρίσκετο διαρκῶς εἰς τοὺς δρόμους καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ συνεζήτει μὲ δποιον συνήν τα καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς σοφιστὰς καὶ τοὺς ἀπεδείκνυεν ὅτι εἴχον ψευδεῖς δοξασίας. Συνάμα δὲ τοὺς κατηγόρει ὅτι δὲν καταγίνονται εἰς τὸ νὰ ζητοῦν τὴν ἀλήθειαν καὶ διὰ εἰσπράττουν χοήματα διὰ τὴν διδασκαλίαν των.

‘Αν καὶ ἦτο ὅμως ὁ Σωκράτης ἀντίπαλος τῶν σοφιστῶν, πολλοὶ Ἀθηναῖοι τὸν ἐθεώρουν δμοιον μὲ ἐκείνους, διότι ἔβλεπον διὶ καὶ αὐτὸς συνεζήτει περὶ ἥθικῆς, καὶ διὰ τοῦτο δὲν τὸν ἤγά-

Α. Χωραφᾶ Ιστορία Α' ἑλληνικοῦ, ἔκδοσις πέμπτη.

πων. "Άλλοι πάλιν ήσαν δυσαρεστημένοι μαζί του, διότι ἔξήλεγχεν αὐτοὺς διὰ τὰς πρᾶξεις των.

"Απ' αὐτὴν τὴν δυσαρέσκειαν, τὴν ὅποιαν είχον οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὸν Σωκράτην, ἐπωφελήθησαν τρεῖς πολῖται Ἀθηναῖοι, ὁ Ἀνυτος, ὁ Μέλητος, καὶ ὁ Λύκων, οἱ δποῖοι είχον προσωπικὰς ἀφορμὰς μὲ αὐτόν, καὶ τὸν κατηγόρησαν, ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως καὶ ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους. Τὸ Ἡλιαστικὸν δικαστήριον, ἐνώπιον τοῦ δποίου ἐδικάσθη, τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον.

Τὴν διδασκαλίαν του ὁ Σωκράτης ἐπεκύρωσε μὲ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου του. "Ἐνῷ ἡδύνατο, δπως τοῦ ἐπρότειναν οἱ μαθηταὶ του, νὰ δραπετεύῃ ἀπὸ τὴν φυλακήν, δὲν παρεδέχθη τοῦτο, διὰ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος, καὶ ἐπιε τὸ κώνυμον μὲ μεγάλην ἀταραξίαν.

10. Τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους περὶ ἐνώσεως ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

"Οπως εἶδομεν, αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ Περικλέους ἐφθασαν εἰς τὴν μεγαλυτέραν των ἀκμῆν. Ὁ Περικλῆς τότε ἐσχεδίασε κάτι τι, τὸ δποῖον, ἐὰν ἐπραγματοποιεῖτο, θὰ συνήνωνεν ὅλους τοὺς Ἑλληνας. Κατὰ πρότασίν του δηλ. ἔγινε ψήφισμα, μὲ τὸ δποῖον προσεκαλοῦντο ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις νὰ στείλουν εἰς τὰς Ἀθήνας ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ συσκεφθοῦν περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τῶν ιερῶν, τὰ δποῖα είχον καύσει οἱ βάροβαροι, περὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ταξιμάτων, τὰ δποῖα ἔκαμαν εἰς τοὺς θεοὺς κατὰ τοὺς Περσικοὺς πόλεμους καὶ περὶ τοῦ πᾶς ὅλοι θὰ πλέουν ἀφόβως τὴν θάλασσαν καὶ θὰ ἔχουν εἰρήνην. Δι' αὐτὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20 πρέσβεις εἰς τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς πόλεις.

"Άλλὰ τὴν πρότασιν αὐτὴν κανεὶς ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας δὲν παρεδέχθη. Ἡ Σπάρτη καὶ οἱ σύμμαχοί της είχον συμφέροντα, τὰ δποῖα ἐσυγκρούοντο μὲ τὰ συμφέροντα τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειτα καὶ αὐτοὶ οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων δὲν ήσαν εὐχαριστημένοι μὲ αὐτούς, διότι τοὺς ἐφέροντο δεσποτικῶς. Ἐνεκα τῶν λόγων τούτων ἦ μεγάλη αὐτὴ ἰδέα τοῦ Περικλέους ἐματαιώθη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Αἴτια καὶ ἀφορμαῖ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἑλλὰς είνε χωρισμένη εἰς δύο ἀντίθετα κράτη, τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι εἰζηνευταὶ τὴν ἡγεμονίαν των πόλεις παραλίας καὶ νήσους καὶ μὲ τὸν ἴσχυρὸν στόλον των ἵσαν κύριοι τῆς θαλάσσης. Οἱ Σπαρτιάται εἰχον εἰς τὴν ἡγεμονίαν των πόλεις ἡπειρωτικὰς καὶ μὲ τὸν ἀνώτερον στρατόν των ἵσαν κύριοι τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος ἐπεκράτουν οἱ Ιωνεῖς καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα εἰς τὸ σπαρτιακὸν οἱ Δωριεῖς καὶ τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα.

Ἐπειτα τὰ συμφέροντα τοῦ θαλασσίου κράτους τῶν Ἀθηναίων καθ' ἥμεραν ἥποχοντο εἰς σύγχρονσιν μὲ τὰ συμφέροντα τῆς πελοποννησιακῆς συμμαχίας.

Τέλος ἡ διαρκῶς αὐξανομένη δύναμις τῶν Ἀθηναίων ἔκαμψε τοὺς Σπαρτιάτας να φοβοῦνται, μήπως δὲν ἥμπορέσουν μέχρι τέλους νὰ διατηρήσουν ἀκέραιον τὸ κράτος των.

Ἐνεκα δὲ πολὺ πολὺ λόγων ἦτο φανερὸν ὅτι ἡ εἰρήνη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ πολὺ καιρὸν καὶ ὅτι μόνον ἀφορμὴ ἔχοιται, διὰ νὰ ἀρχίσῃ ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός. Ἡ ἀφορμὴ αὐτὴ δὲν ἥργησε νὰ δοθῇ.

Οἱ Κορίνθιοι ἐμίσουν πολὺ τοὺς Ἀθηναίους, διότι τὸ γαυτικὸν αὐτῶν εἶχε βλάψει τὰ ἐμπορικά των συμφέροντα καὶ διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἐβοήθησαν τοὺς Κερκυραίους, μὲ τὸν ὄποιον οἱ Κορίνθιοι τελευταίως ενέρισκοντο εἰς πόλεμον. Ἀπαιτοῦν λοιπὸν ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ κηρύξουν καὶ αὐτοὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιάται, οἱ ὄποιοι, δπως εἴπαμεν, ἀφορμὴν μόνον ἔζητον, προσεκάλεσαν εἰς σύνοδον τοὺς συμμάχους των, διὰ νὰ ἐρωτήσουν δῆθεν καὶ αὐτούς, καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸν Νοέμβριον τοῦ 432. Ὁ χειμὼν ὅμως ὅλος ἔξωδεύθη εἰς προπαρασκευὰς καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη.

Ο πόλεμος αὐτὸς ὀνομάζεται Πελοποννησιακός, διήρκεσε δὲ 27 ἔτη (431—404) καὶ ἔξήντα λησε τὰς δυνάμεις δλου τοῦ Ἐθνους.

2. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου (431—421).

Τὰ δύο πρῶτα ἔτη ὁ πολεμος ἦτο πολὺ χαλαρός. Οἱ Πελοποννήσιοι μὲν ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Ἀρχίδαμον ἤρχοντο· περὶ τὰ μέσα Μαῖου εἰς τὴν Ἀττικήν, τὴν ἐλειγλάτουν καὶ κατόπιν ἐπέστρεφον εἰς τὰς πατρίδας των. Οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Περικλέους εἰχον παρατηθῆ ἀπὸ τοῦ νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Ἀττικήν καὶ εἶχον ἀλεισθῆ μέσα εἰς τὰ ἀπόρητα τείχη των. Ἐστελλον ὅμως τὸν στόλον των εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐλειγλάτουν αὐτά.

Ἄλλὰ κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος μεταδίδεται εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ κάποιον ἐμπορικὸν πλοῖον, τὸ δποῖον ἥλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, μία φοβερὰ ἀσθένεια (λοιμός). Ἡ ἀσθένεια αὐτὴ ἔνεκα τοῦ μεγάλου συνωστισμοῦ, δ ὅποῖς ἦτο εἰς τὴν πόλιν, ἔκαμεν εἰς αὐτὴν μεγάλας καταστροφάς. Ἡ μεγαλυτέρα ὅμως συμφορὰ διὰ τοὺς Ἀθηναίους ἦτο ὅτι κατὰ τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου ἔπαθεν ἀπὸ τὸν λοιμὸν καὶ ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς.

Ο θάνατος τοῦ Περικλέους ἦτο μεγάλον δυστύχημα διὰ τὴν πόλιν, διότι οἱ διάδοχοί του δὲν ἤσαν ἀντάξιοι αὐτοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ δύο ἄνδρες ἐπιδιώκουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ δήμου. Ὁ δημαγωγὸς Κλέων, ἀρχηγὸς τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος παρὰ πολὺ φιλοπόλεμος, καὶ δ ἀρχηγὸς τοῦ ἀντιθέτου κόμματος Νικίας, στρατηγὸς καλδὸς καὶ φιλειρηνικός. Ὁ ἀθηναϊκὸς λαὸς ἔδίσταζε μεταξὺ τῶν δύο καὶ ἀλλοτε μὲν ἔδιδε τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τὸν Νικίαν, ἀλλοτε δὲ ἐις τὸν Κλέωνα.

Ο πόλεμος ἔξηκολούθει κατὰ τὸν ἕδιον τρόπον, ποὺ εἴπαμεν. Τὰ σπουδαιότερα δὲ γεγονότα τῆς περιόδου αὐτῆς εἰναι τὰ ἔξης :

α') Τὸ 425 οἱ Ἀθηναῖοι ἐκυρίευσαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μεσσηνίας τὴν Πύλον καὶ ἤκμαλώτισαν 292 Σπαρτιάτας, οἱ δποῖοι εἶχον ἀποκλεισθῆ εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν. Ἐκτοτε οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔκαμαν πλέον ἀλλην εἰσβολὴν εἰς τὴν Ἀττικήν, διότι οἱ

Αθηναῖοι τοὺς ἐφοβέρισαν, διτ, ἀν εἰσβάλουν, θὰ σφάξουν τοὺς αἰχμαλώτους.

β') Τὸ 424 ὁ χρηστὸς καὶ ἀνδρεῖος στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Βρασίδας ἐσχεδίασε νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν Χαλκιδικήν, τῆς δποίας δλαι αἱ πόλεις ἀνῆκον εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων. Τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἐπρομηθεύοντο τὴν ἔντειαν, μὲ τὴν δποίαν κατεσκεύαζον τὰ πλοιά των. Ἐξ ἄλλου εἶχαν ἐπὶ τοῦ ὅρους Παγγαίου σπουδαῖα μεταλλεῖα χρυσοῦ. Ὁ Βρασίδας λοιπὸν μὲ μικρὸν στατὸν δύο χιλ. περίπου ἀνδρῶν πορεύεται διὰ ἔηρᾶς εἰς τὴν Χαλκιδικήν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἥσαν κύριοι τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ μὲ τὴν σύγλωττίαν του καὶ μὲ τοὺς καλούς του τρόπους κατορθώνει νὰ ἀποστάσῃ ἀπὸ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων δλας τὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς καὶ μετὰ ταῦτα κυριεύει τὴν Ἀμφίπολιν. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἀπέστειλαν διὰ θαλάσσης τὸν Κλέωνα μὲ στρατόν. Πλησίον εἰς τὴν Ἀμφίπολιν συνάπτεται μάχη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται νικοῦν καὶ ὁ Κλέων φονεύεται, ἐνῷ ἔφευγεν. Ἀλλὰ εἰς τὴν μάχην φονεύεται καὶ ὁ Βρασίδας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδα καὶ τοῦ Κλέωνος ἔλειψαν καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἀντιπάλους οἱ ἀνδρεῖς, οἱ δποῖοι ὡς φιλοπόλεμοι ἥσαν ἔμποδιον εἰς τὴν εἰρήνην. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον ἔξαντληθῆ πλέον ἀπὸ τὸν πόλεμον. Συνωμοιογήθη λοιπὸν τὸ 421 εἰρήνη διὰ 50 ἔτη, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ δώσουν δπίσω καὶ τὰ δύο μέρη τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰς πόλεις, τὰς δποίας εἶχον κυριεύσει. Ἡ εἰρήνη αὕτη ὠνομάσθη Νικίειος, διότι ἔγινε μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ Νικίου.

3. Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου (421—413).

Ἀλκιβιάδης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος εἰς τὰς Ἀθήνας εἶχεν ἀναλάβει ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ δποῖος κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦτο συγγενῆς τοῦ Περικλέους.

Οἱ Ἀλκιβιάδης ἦτο ὁ ὠδαίστερος, κομψότερος καὶ ἐλκυστικώτερος νέος τῆς πόλεως. Ἡθελεν εἰς ὅλα νὰ διακρίνεται καὶ πάντοτε

νὰ γίνεται^{πλόγος} περὶ αὐτοῦ. Διηγοῦνται διὰ κάποτε εἶχεν ἔνα σκύλον, τὸν δποῖον δλοι ἐθαύμαζον, καὶ δ ὁ ποῖος ἐπὶ πολὺν καιρὸν ἤτε τὸ θέμα τῆς ουνομιλίας δλων τῶν πολιτῶν. 'Αλλ' ἐπὶ τέλους ἔπαυσαν νὰ κάμνον πλέον λόγον περὶ αὐτοῦ. 'Ο Ἀλκιβιάδης τότε ἔκοψε τὴν οὐρὰν τοῦ σκύλου διὰ νὰ δρχίσουν πάλιν νὰ δμιλοῦν περὶ αὐτοῦ.

'Επειδὴ ἀνῆκε νεῖς μεγάλην οἰκογένειαν καὶ ἦτο πλουσιώτατος, ἔλαβε καὶ μεγάλην ἔκπαιδευσιν. 'Ιδίως ἐπαιδεύθη εἰς τὴν ὥητορικήν, καὶ διὰ τοῦτο ἔγινεν δ μεγαλύτερος ὅγτωρ τῆς ἐποχῆς του.' Αλλὰ καὶ εἰς τὴν φιλοσοφίαν, εἰς τὴν δποίαν διδάσκαλον εἶχε τὸν Σωκράτην. Τὸ δὲ σῶμά του εἶχε τόσον δοκήσει, ώστε ἥδυνατο νὰ ὑποφέρῃ δλας τὰς ταλαιπωρίας καὶ τοὺς κόπους τοῦ πολέμου καὶ ἐν γένει νὰ ζῇ, ὅπως ἡ περίστασις ἀπήγει.

Κατὰ τὴν ἐποχήν, κατὰ τὴν δποίαν δ 'Αλκιβιάδης ἀνεμείχθη εἰς τὰ πολιτικά, εἶχε φονευθῆ δ Κλέων. 'Ανέλαβε λοιπὸν αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Εἶχε γίνει τότε ἡ Νικίειος εἰρήνη, ἡ δποία καλύτερον ἡμιπορεῖ νὰ δνομασθῇ ἀνακωχή. Διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιᾶται ἡτοιμάζοντο διὰ ίεον πόλεμον, δ δποῖος μὲ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν ἥδυνατο νὰ δρχίσῃ. 'Η εἰρήνη, δμως δὲν ἡρεσεν εἰς τὸν Ἀλκιβιάδην. 'Ητο τόσον φιλόδοξος, ώστε ἥθελε νὰ δρχίσῃ δ πόλεμος, διὰ νὰ ἡμιπορέσῃ νὰ διακριθῇ διὰ τοῦτο δὲ καὶ παρέουρε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ νὰ κάμουν τὴν παράλογον ἐκστρατείαν εἰς τὴν Σικελίαν.

Η ἐκστρατεία εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν Σικελίαν οἱ Ἐγεσταῖοι εὑρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Σελινουντίους. 'Επειδὴ δὲ οἱ Σελινούντιοι ἐβοήθουντο ἀπὸ τοὺς Συρακουσίους, οἱ Ἐγεσταῖοι ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. 'Απὸ αὐτὸ δλαβεν ἀφορμὴν δ 'Αλκιβιάδης καὶ ἐσυμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐπιχειρήσουν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ τὴν κατακήσουν. Εἰς μάτην δ Νικίας ἐπροσπάθησε νὰ ἀντισταθῇ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἐκστρατείαν (415). 'Εκλέγουν τρεῖς στρατηγούς, τὸν Νικίαν, τὸν Λάμαχον καὶ τὸν Ἀλκιβιάδην, μὲ τόσον δὲ ἐνθουσιασμὸν ἐργάζονται, ώστε δλαι αἱ προπαρασκευαὶ τῆς ἐκστρατείας εἶναι ἐτοιμαὶ εἰς ἔξ ἑβδομάδας. Περὶ τὰ μέσα δὲ τοὺς θέρους δ στόλος ἀποπλέει ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν Σικελίαν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εύχον τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις προθύμους νὰ τοὺς βοηθήσουν, ὥπως ἐπερίμεναν. Τὸ χειρότερον δὲ ἀπὸ ὅλα ἦτο, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐκάλεσαν ὅπισθ τὸν Ἀλκιβιάδην, διὰ νὰ ἀπολογηθῇ εἰς μίαν κατηγορίαν τῶν ἔχθρῶν του. Τὸν κατηγόρησαν δηλ. ὅτι πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του εἶχε θραύσει, ἐνῷ διεσκεδάζει μὲ τοὺς φίλους του, τὰς κεφαλὰς τῶν Ἐριῶν*. 'Ο Ἀλκιβιάδης ὅμως τότε ἀντὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπῆγεν εἰς τὴν Σπάρτην, ἐκεῖ δὲ ἐσυμβούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ στείλουν βοήθειαν εἰς τοὺς Συρακούσιους. Τοῦτο ἔγινεν αἰτίᾳ νὰ ἀποτύχῃ ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Σικελίαν. 'Ο Νικίας ἐπολιόρκησε μὲν τὰς Συρακούσας, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὰς κυριεύσῃ. 'Ολος δὲ δ στόλος καὶ δ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη (413).

4. Τοίτη περίοδος τοῦ πολέμου (414—404).

Αποστασία τῶν συμμάχων. Ἀπὸ τὸ θέρος τοῦ 413 οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου είχον καταλάβει τὴν Δεκέλειαν. Ἐδῶ κατεσκεύασαν φρούριον καὶ ἔθεσαν φρουράν, ἡ δποία ἐλεηλάτει διαρκῶς τὴν χώραν. Τὸ φοβερότερον ὅμως τραῦμα ἔγινεν εἰς τὰς Ἀθήνας, δταν ἔφθασεν ἡ εἰδησις τῆς καταστροφῆς εἰς τὴν Σικελίαν. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων ἀπὸ πρὸ τοῦ ἐστενοχωροῦντο διὰ τὴν δεσποτικὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν. Τώρα λοιπὸν παρακινηθέντες ἀπὸ τοὺς Σπαρτιάτας ἥρχισαν νὰ ἀποστατοῦν. Σχεδὸν ὅλαι αἱ πόλεις τῆς Ιωνίας τοὺς ἔγκατελειψαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν τῆς Σπάρτης. Τὸ δὲ χειρότερον καὶ οἱ Πέρσαι ἥρχισαν νὰ κινοῦνται. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀλκιβιάδου, δ ὅποιος εἶχε μεταβῆ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔγινε συνεννόησις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἐσιμφώνησαν δηλ. οἱ μὲν Σπαρτιᾶται νὰ ἀφῆσουν εἰς τὸν βασιλέα τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ τὰς νήσους, οἱ δὲ Πέρσαι νὰ κορηγοῦν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας χρήματα διὰ νὰ συντηροῦν στόλον. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἱτοίμασαν στόλον ἀπὸ τὰ τελευταῖα χρήματα τῆς πόλεως καὶ ἔστειλαν αὐτὸν εἰς τὴν πιστήν των σύμμαχον Σάμον.

* Λίθιναι τετράγωναι στῆλαι μὲ κεφαλὴν Ἐριῶν, αἱ ὅποιαι ἔχρησίμευον διὰ νὰ δεικνύουν τὰς ὄδοις.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἥρχισε πάλιν ὁ πόλεμος μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου. "Επειτα ἀπὸ δλίγον χρόνον τὰ πράγματα ἐφάνησαν κάπως εὐνοϊκά εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀλκιβιάδης ἔγινεν ὑποπτος πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐσκέφθη λοιπὸν νὰ προπαροσκευάσῃ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὰς Ἀθήνας. Πρὸς τοῦτο ἔπεισε τὸν Τισσαφέροντα νὰ παύσῃ νὰ διδῇ χρήματα εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, διότι δὲν ἔσυμφερεν εἰς τοὺς Πέρσας νὰ καταστραφοῦν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ νὰ γίνουν πολὺ λιχυροὶ οἱ Σπαρτιάται. Οἱ Ἀθηναῖοι πραγματικῶς, ὅταν ἔμαθαν ταῦτα, ψηφίζουν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἐκλέγουν αὐτὸν στρατηγόν, Ἀλλ' ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἐπέστρεψεν ἀμέσως εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἡθελε νὰ νικήσῃ προηγούμενώς κάποιαν νίκην καὶ κατόπιν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Πράγματι ὁ Ἀλκιβιάδης, ἀφ' οὗ ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στόλου, νικᾷ εἰς πολλὰς μικρὰς ναυμαχίας τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ κυριεύει πολλὰς ἀπὸ τὰς ἐκεῖ πόλεις, μεταξὺ τῶν δποίων τῆς Χαλκηδόνα καὶ τὸ Βυζάντιον (409). Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς θριάμβους αὐτοὺς ὁ Ἀλκιβιάδης πλέει εἰς τὸν Πειραιᾶ. Οἱ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν τὸν ὑποδέχεται μὲν μεγάλον ἐνθουσιασμὸν καὶ τὸν ἐκλέγει ἀρχιστράτηγον μὲν ἀπεριόριστον ἔξουσίαν.

Μετ' δλίγον χρόνον ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπλευσε μὲ 100 πλοῖα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἡγυκροθόβλησεν εἰς τὸ Νότιον, λιμένα τῆς Κολοφῶνος. Ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν οἱ Σπαρτιάται εἶχον στείλει εἰς τὴν Ἀσίαν ὡς ναύαρχον τὸν Λύσανδρον, ἄνδρα πανοῦργον καὶ δραστήριον. Συγχρόνως δὲ ὡς σατράπης τῆς Μ. Ἀσίας εἶχε σταλῆ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν δευτερος νιός του Κύρος. Οἱ Λύσανδρος κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κύρου καὶ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ χρήματα, μὲ τὰ δποῖα κατεσκεύασε στόλον ἀπὸ 90 πλοῖα. Μὲ τὸν στόλον αὐτὸν ὁ Λύσανδρος εὑρισκόμενος εἰς τὴν Ἐφεσον ἐκαιροφυλάκτησεν, ὅταν ὁ Ἀλκιβιάδης ἦτο μακρὰν τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνίκησεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐθεώρησαν ὡς αἴτιον τῆς συμφρεδᾶς τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ τὸν ἔπαυσαν ἀπὸ τὴν στρατηγίαν (407).

Ἡ ναυμαχία τῷν Ἀργινουσῶν. Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Σπαρτιᾶ-

ται ἔστειλαν ώς ναύαρχον ἀντὶ τοῦ Λυσάνδρου τὸν Καλλικρατίδαν. Ὁ Καλλικρατίδας ἦτο ἀνὴρ γενναῖος καὶ φιλόπατρος καὶ τὸ σπουδαιότερον εἶχεν αἰσθήματα πανελλήγια. Ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Κύρου, διὰ νὰ ζητήσῃ χρήματα, καὶ τοῦ εἰπαν νὰ περιμένῃ δύο ἡμέρας, διὰ νὰ τοῦ δώσουν ἀπάντησιν, ἔψυγεν ὁργισμένος καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι ἀθλιώτατοι οἱ Ἑλληνες, διότι ἀναγκάζονται νὰ κολακεύουν τοὺς βαρθάρους χάριν χρημάτων. Ἐδήλωσε δὲ ὅτι, ἐάν ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του, θὰ προσπαθήσῃ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Λακεδαιμονίους. Μετὰ ταῦτα δ Καλλικρατίδας ἔλαβε παρὰ τῶν συμμάχων τῶν Σπαρτιατῶν τὰ χρήματα, τὰ δόποια ἔχειραζετο διὰ τὸν στόλον, καὶ ἐπολιόρκησε τὸν Κόνωνα μὲ τὸν ἀθηναϊκὸν στόλον εἰς τὴν Μυτιλήνην. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅταν ἔμαθαν τὴν πολλιορχίαν τοῦ Κόνωνος, ήτοίμασαν στόλον ἀπὸ 100 πλοῖα καὶ τὸν ἔστειλαν ἐναντίον τοῦ Καλλικρατίδα. Ὁ Καλλικρατίδας τότε ἀφησε 50 πλοῖα εἰς τὴν Μυτιλήνην καὶ ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ δύο στόλοι συνηντήθησαν πλησίον εἰς τὰς Ἀργινούσας. Ἐκεῖ ἔγινε μεγάλη ναυμαχία, εἰς τὴν δόποιαν ἔνικησαν οἱ Ἀθηναῖοι, αὐτὸς δὲ δ Καλλικρατίδας ἐφονεύθη. Οἱ νικηταὶ δμως στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων, ἀντὶ νὰ εὔρουν εὐγνωμοσύνην εἰς τὰς Ἀθήνας εὗρον τὸν θάνατον. Τοὺς κατηγόρησαν δηλαδή, διότι δὲν ἔσωσαν τοὺς ναυαγοὺς ἔπειτα ἀπὸ τὴν ναυμαχίαν. Εἰς μάτην οἱ στρατηγοὶ ἀπελογήθησαν, ὅτι δὲν ἤμπορεσαν νὰ κάμουν τοῦτο ἔνεκα τρικυμίας. Οἱ εὑκολα ἐρεθιζόμενος ἀθηναϊκὸς δῆλος τοὺς κατεδίκασεν εἰς θάνατον (406). Ταχέως δμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρωσαν τὸ σφάλμά των.

Ἡ καταστροφὴ τῶν Ἀθηναίων πλησίον εἰς τοὺς Αἰγαίος παταμούς. Τὸ ἐπόμενον ἔτος οἱ Σπαρτιάται εἶστειλαν πάλιν ώς ναύαρχον τὸν Λύσανδρον. Ὁ Λύσανδρος ἔλαβε παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα καὶ ήτοίμασε νέον στόλον, μὲ αὐτὸν δὲ ἔσπευσεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐκυρίευσε τὴν Λάμψακον. Οἱ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἀποτελούμενος ἀπὸ 180 πλοῖα ἔσπευσε νὰ συναντήσῃ τὸν σπαρτιάτην καὶ ἤραξεν ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου εἰς τοὺς Αἰγαίος ποταμούς. Ἄπ' ἐδῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήρχοντο καθ' ἡμέραν εἰς τὸ πέλαγος καὶ προσεκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς μάχην. Ἄλλ' εἰς μάτην: Ὁ Λύ-

σανδρος ἔμενεν ἡσυχος, οι δὲ Ἀθηναιοι ἐπέστρεφον εἰς τους Αἰγάς ποταμούς, ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν ἔηράν καὶ ἐσκορπίζοντο διὰ νὰ εὐ- φουν τροφάς. Ὁ Λύσανδρος παρετήρησε τοῦτο καὶ ἐνδύμισεν διὰ δὲν ἔπρεπε νὰ ἀφῆσῃ τὴν εὐκαιρίαν. Τὴν πέμπτην ἡμέραν λοιπόν, τὴν ὥραν κατὰ τὴν δροῖαν τὰ πληρώματα ἦσαν διασκορπισμένα, ἐπέρχε- ται ἐναντίον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου, εὐδίσκει τὰ πλοῖα χωρὶς ἄνδρας καὶ τὰ καταλαμβάνει. Μόνον δικτὼ πλοῖα μὲν ἀφηγγὸν τὸν Κόνωνα σφύζονται καὶ καταφεύγουν εἰς τὴν Κύπρον. Ἐπίσης ἐσώμη ἡ «Πά- ραλος», ἡ δροῖα ἐφερεν εἰς Ἀθήνας τὴν ἀγγελίαν τῆς καταστροφῆς. 3 χιλ. δὲ Ἀθηναῖοι αἰχμαλωτίζονται καὶ σφάζονται ὅλοι (405).

Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνᾶν. Ὁ Λύσανδρος μετὰ ταῦτα ἔπλεισε πρὸ τοῦ Πειραιῶς μὲ 200 πλοῖα. Συγχρόνως ὁ βασι- λεὺς Ἀγις ἀπὸ τὴν Δεκέλειαν καὶ ὁ ἄλλος βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Πανσανίας μὲ ὄλλον στρατὸν ἐπολιόρκησαν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ ἔηρᾶς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εὐθύς, ἀφοῦ ἔμαθον τὴν συμφοράν, ἡτοιμάσθη- σαν διὰ πολιορκίαν. Ἄλλ' ἡτο φανερόν, διὰ δὲν θὰ ἥδυναντο νὰ ἀνθέξουν πολὺν χρόνον. Πράγματι, ἀφοῦ ἐπιέσθησαν ἀπὸ τὴν πε- ναν, ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν Θηραμένην διὰ νὰ μάθῃ τὰς ἀξιώσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιάται τότε συγκατατίθενται νὰ κάμουν εἰρήνην ὑπὸ τοὺς ἔξῆς ὅρους : α') νὰ κατακρημνίσουν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, β') νὰ παραδώ- σουν ὅλα των τὰ πλοῖα πλὴν δώδεκα, γ') νὰ δεχθοῦν τοὺς ἔξορίστους καὶ δ') νὰ ἀναγνωρίσουν τοὺς Σπαρτιάτας ὡς ἀρχηγοὺς κατὰ ἔηράν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔνεκα τῆς πείνης ἡναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν ὅλους τοὺς ὅρους (404).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

1. Οἱ τριάντα τύραννοι.

Ἄφοῦ ἐπεκράτησαν οἱ Σπαρτιάται, τὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς Ἀ- θήνας ἔλαβον οἱ ὀλιχαρχικοί. 30 ἀπὸ αὐτοὺς ἐκλέγονται διὰ νὰ συντάξουν νέον πολίτευμα καὶ μέχρι τῆς συντάξεως αὐτοῦ νὰ κυ-

βερνοῦν τὴν χώραν. Αὗτοὶ δῆμοι, ἀφοῦ κατέλοβον τὴν ἀρχήν, ἀντὶ νὰ συγγράψουν νόμους, ἥρχισαν νὰ φέρωνται ως δεσπόται. Καὶ καὶ ἀρχὰς μὲν συλλαμβάνουν καὶ φονεύουν μόνον συκοφάντας καὶ πολίτας ὑπόπτους ως φίλους τῆς δημοκρατίας. Ἀφοῦ δῆμοι κάριν τῆς ἀσφαλείας των ἔφεραν σπαρτιατικὴν φρουρὰν 700 ἀνδρῶν, ἥρχισαν ἀφόβως πλέον νὰ συλλαμβάνουν κάθε πλούσιον πολίτην, διὰ νὰ ἀφαιροῦν τὰς περιουσίας των. Εἰς τὴν πόλιν ἐπικρατεῖ τρομοκρατία. Πολλοὶ πολίται ἀναγκάζονται νὰ φύγουν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ καταφεύγουν εἰς τὰς Θήβας, τὰ Μέγαρα καὶ τὴν Κόρινθον. Καὶ ἐν γένει οἱ τριάκοντα γίνονται τόσον μισητοί, ὅστε ἐπονομάζονται τύραννοι.

‘Αλλ’ ἡ ἀρχὴ τῶν τριάκοντα δὲν διήρκεσε πολύ. Μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων, οἱ δοποῖοι κατέφυγον εἰς τὰς Θήβας, ἣτο καὶ ὁ πολλάκις χρηματίσας στρατηγὸς Θρασύβουλος. Αὗτὸς μὲ 70 ἄλλους ἔξοριστους καταλαμβάνει τὸ φρούριον τῆς Φυλῆς, τὸ δοποῖον ἣτο ἐπάνω εἰς τὴν Πάρονθα, καὶ κάμνει αὐτὸν καταφύγιον τῶν καταδιωκομένων. Οἱ τριάκοντα προσβάλλουν αὐτούς, ἀλλὰ δὲν κατορθώνουν τίποτε. Μετ’ ὀλίγον οἱ περὶ τὸν Θρασύβουλον αὐξάνονται εἰς χιλίους, ἔρχονται εἰς τὸν Πειραιᾶ, δχυδώνουν τὴν Μουνυχίαν καὶ νικοῦν πάλιν τοὺς ὀλιγαρχικούς, οἱ δοποῖοι τοὺς προσέβαλαν καὶ ἔδω. Τότε οἱ Ἄδιοι ὀλιγαρχικοὶ πλέον καταλύουν τὴν ἀρχὴν τῶν τριάκοντα καὶ ἀναθέτουν τὴν κυβέρνησιν τῆς πόλεως εἰς δέκα ἄνδρας (ἔνα ἀπὸ κάθε φυλῆν). Οἱ δέκα ζητοῦν τὴν βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιᾶται στέλλουν τὸν Λύσανδρον. ‘Αλλ’ ὁ βασιλεὺς Παυσανίας ἀπὸ φθόνον πρὸς τὸν Λύσανδρον ζητεῖ νὰ ἀποσταλῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὰς Ἀθήνας μὲ στρατόν. Ἐκεῖ συμφιλιώνει τοὺς ὀλιγαρχικούς μὲ τοὺς ἐκ Πειραιῶς. Μετὰ τοῦτο κηρύσσεται γενικὴ ἀμνηστία καὶ ἐπαναφέρεται πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα (403).

2. Κύρου ἀνάβασις.

Τὸ 404 ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος καὶ τὸν διεδέχθη ὁ μεγαλύτερος υἱός του Ἀρταξέρξης. Ὁ μικρότερος Κῦρος ἔξηκολούθει νὰ εἴναι σαιράπης τῆς Λυδίας. Ὁ Κῦρος τότε ἐσκέφθη νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὸν θρόνον. Συναθροίζει λοιπὸν 13 χιλ.

Ἐλληνας μισθοφόρους καὶ 100 χιλ. βαρβάρους καὶ μὲ αὐτοὺς ἐκστρατεύει ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του τὴν ἄνοιξιν τοῦ 401.

Μὲ τὸν στρατὸν τοῦ βασιλέως ὁ Κῦρος συναντᾶται πλησίον εἰς τὰ Κούναξα, μίαν πεδιάδα μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγριδος. Ἐκεῖ γίνεται μεγάλη μάχη. Οἱ Ἐλληνες νικοῦν τοὺς ἀπέναντι των βαρβάρους, ἀλλὰ φονεύεται ὁ Κῦρος καὶ φυσικὰ ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας ματαιώνεται. *

Ἡ θέσις τῶν Ἐλλήνων τότε ἦτο πολὺ κακή. Εὑρίσκονται εἰς τὸ βάθος τοῦ ἀπεράντου περισκοῦ κράτους μεταξὺ λαῶν ἔχθρικῶν καὶ τὸ χειρότερον χωρὶς ἀρχηγούς, διότι οἱ στρατηγοὶ των ἐφονεύθησαν δλοι μὲ δόλον ἀπὸ τοὺς Πέρσας. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἔσωσεν αὐτοὺς ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὁ διποῖς εἶχε παρακολουθήσει τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν ὡς ἴδιωτης καὶ κατόπιν τὴν ἐπερίγραψεν. Αὐτὸς ἐνέπνευσε θάρρος εἰς τοὺς Ἐλληνας καὶ τοὺς παρεκίνησε νὰ ἐκλέξουν ἄλλους ἀρχηγούς. Μεταξὺ τῶν ἐκλεχθέντων ἦτο καὶ ὁ Ίδιος ὁ Ξενοφῶν. Μὲ αὐτὸν λοιπὸν ὡς στρατηγὸν οἱ Ἐλληνες κατορθώνουν νὰ περάσουν βουνὰ θεώρατα, ποταμοὺς ἀδιαβάτους, καὶ ἐν γένει τόπους ὅλως διόλου ἀγνώστους, ἐνῷ συγχρόνως τοὺς κατεδίωκον οἱ ἔχθροι. Ἐπὶ τέλους ἔπειτα ἀπὸ μεγάλας ταλαιπωρίας καὶ κινδύνους ἐπανέρχονται εἰς τὴν Ἑλλάδα 9 χιλ. ἀπ' αὐτούς.

Ἡ ἐπιστροφὴ αὐτῇ τῶν Ἐλλήνων εἰς τὴν Ἑλλάδα ὀνομάζεται καθόδος τῶν μυρίων. Είναι δὲ πολὺ σπουδαία, διότι ἔδειξε, πρῶτον μὲν τί ἡδύνατο νὰ κατορθώσῃ τὸ ἐλληνικὸν Ἐθνος, ἢν εὑρίσκει καταλλήλους ἀρχηγούς, ἔπειτα δὲ πόσον τὸ περσικὸν κράτος ἦτο ἔξασθενημένον.

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς Ἀσίαν.

Ἀφοῦ ἀπέθανεν ὁ Ἀγις (397), βασιλεὺς εἰς τὴν Σπάρτην ἔγινε μὲ τὰς ἐνεργείας τοῦ Λυσάνδρου ὅχι ὁ υἱός, ἀλλ᾽ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγιδος Ἀγησίλαος εἰς ἥλικαν 44 ἐτῶν. Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο ἀφελῆς καὶ εὐγενῆς, εὐπειθῆς εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ πρὸς τούτοις κοντός, ἰσχυός καὶ χωλός. Ἐνεκα δλων τούτων ὁ Λύσανδρος ἐλογάριαζεν ὅτι θὰ τὸν ἔκαμνεν ὅτι ἥθελεν. Ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἦτο χαρακτῆρος τοιούτου, ὥστε νὰ ἀφῆσῃ νὰ τὸν διευθύνουν ἄλλοι.

Ενθὺς ἀφοῦ ἔγινε βασιλεύς, ἀνεδείχθη ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους ἄνδρας τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ήτο στρατηγὸς ἔξοχος, φιλόδοξος καὶ φιλότιμος, ἀφιλοχρήματος καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀνήρ μὲ πανελλήνια αἰσθήματα. Ὁλα δὲ αὐτὰ τὰ προτερήματα εὗρεν εὐκαιρίαν νὰ δεῖξῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν, τὴν δποίαν ἔκαμεν ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Πρὸ τοιῶν ἑτῶν μικρὸς σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐπολέμει ἐναντίον τῶν σατραπῶν τῆς Μ. Ἀσίας διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς ἐκεῖ Ἐλληνας ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Περσῶν. Άλλὰ τὸ 396 ἀναγγέλλεται αἰφνιδίως εἰς τὴν Σπάρτην, ὅτι οἱ Πέρσαι ἐτοιμάζουν μεγάλον στόλον ἐναντίον τῆς Σπάρτης. Κατὰ προτροπὴν τότε τοῦ Λυσανδροῦ οἱ Σπαρτιᾶται ἀποφασίζουν νὰ στείλουν εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Ἀγησίλαον μὲ μικρὸν στρατὸν (περίπου 8 χιλ.). Ὁ Λυσανδρος εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι εἰς τὴν ἐκστρατείαν αὐτὴν θὰ μεταχειρισθῇ τὸν Ἀγησίλαον ώς δργανόν του. Ταχέως δμως αἱ ἐλπίδες του ἐματαιώθησαν, διότι ὁ Ἀγησίλαος, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐφρόντισε νὰ ἀπαλλαχθῇ ἀπὸ τὸν ὀχληρὸν σύμβουλόν του.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησίλαου κατὰ τὸ φαινόμενον ἦτο συνέχεια τοῦ πολέμου, τὸν δποῖον τότε ἔκαμναν, δπως εἴπαμεν, οἱ Σπαρτιᾶται ἐναντίον τῶν σατραπῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἄλλ' δμως ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἔλαβεν ἄλλον χαρακτῆρα ἔνεκα τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς. Ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐσκέπτετο μόνον νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς Ἐλληνας τῆς Μ. Ἀσίας ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἐμελέτησε τὴν κατάλυσιν τοῦ περσικοῦ κράτους, τοῦ δποίου τὴν ἀδυναμίαν εἶχε δεῖξει ἡ κάθιδος τῶν μυρίων. Διὰ νὰ παραστήσῃ λοιπὸν τὴν ἐπιχείρησίν του ώς κοινὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοῦ προσαιωνίου ἔχθροῦ, τῆς Ἀσίας, ὥρισεν ώς τόπον συγκεντρώσεως τῶν στρατευμάτων τὴν Αὐλίδα, ἀπὸ τὴν δποίαν ἐλέγετο ὅτι ἀπέπλευσεν ὁ Ἀγαμέμνων, ὅταν ἔκαμνε τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Τροίαν.

Ἄλλ' δμως ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ, ἡ δποία ἥρχισε τόσον πανηγυρικῶς δὲν ἔφερε σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ὁ στρατὸς ἦτο μικρός. Ἀθηναῖοι, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι καὶ Ἀργεῖοι δχι μόνον δὲν ἡθέλησαν νὰ λάβουν μέρος, ἀλλὰ καὶ ἔγιναν αἰτία νὰ ματαιωθῇ ἡ ἐπιχείρησις.

Κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη ὁ Ἀγησίλαος κατεπολέμησε τοὺς σα-

τράπας Τισσαφέρονην καὶ Φαρνάβαζον καὶ ἐλειγλάτησε τὰς χώρας των.
'Αλλ' ὅταν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 394 ἡτοιμάσθη καὶ ἐπρόκειτο νὰ προ-
χωρήσῃ διὰ νὰ ἔκτελέσῃ τὸ μεγάλον του σχέδιον, λαμβάνει ἀπὸ τὴν
Σπάρτην διαταγὴν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Πέρσαι μὲ
χρήματα εἶχον κινήσει ἐσωτερικὸν πόλεμον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
ἔνεκα τούτου οἱ Σπαρτιάται ἐκάλεσαν ὀπίσω τὸν Ἀγησύλαον. 'Ο
'Αγησύλαος μὲ μεγάλην λύπην ἦναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὴν φω-
νὴν τῆς Πατρίδος.

4. Κορινθιακὸς πόλεμος.

"Επειτα ἀπὸ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ Σπαρτιάται ἐφέ-
ροντο δεσποτικῶς δχι μόνον πρὸς τὰς πόλεις, αἱ δποῖαι ἦσαν ὡς
τώρα μὲ τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς παλαιοὺς συμμάχους
των. "Ένεκα τούτου δλαι αἱ πόλεις ἦσαν δυσαρεστημέναι μὲ αὐτοὺς,
πρὸ πάντων ὅμως οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Κορίνθιοι. "Ἐπομένως μικρὰ
ῶθησις ἐχοειάζετο διὰ νὰ κινήσῃ αὐτοὺς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρ-
της. Τὴν ὕθησιν αὐτὴν ἔδωκαν οἱ Πέρσαι.

Οἱ Πέρσαι κατώρθωσαν νὰ δωριδοκήσουν τοὺς πρωτεύοντας
ἄνδρας τῶν Θηβῶν, τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Ἀργους. Μετ' ὀλίγον
δὲ αἱ πόλεις αὗται συνεννοήθησαν μεταξὺ των καὶ μὲ τοὺς Ἀθη-
ναίους, οἱ δποῖοι εἶχον πλέον ἀναλάβει ἀπὸ τὸν πελοποννησιακὸν
πόλεμον, καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης (395). "Ο
πόλεμος αὐτὸς ὠνομάσθη Κορινθιακός, ἐπειδὴ δ περισσότερος ἔγινε
γύρω ἀπὸ τὴν Κόρινθον, ἐξηκολούθησε δὲ μέχρι τοῦ 386 χωρὶς σπου-
δαῖα ἀποτελέσματα κατὰ ξηράν.

Κατὰ θάλασσαν δμως οἱ Σπαρτιάται ἐπαθαν μεγάλας ζημίας.
'Ο Ἀθηναῖος στρατηγὸς Κόνων, δ δποῖος εἶχε καταφύγει μετὰ τὸν
πελοποννησιακὸν πόλεμον εἰς τὴν Κύπρον, ἥτοιμασε στόλον μὲ ἔξοδα
τοῦ σατράπου Φαρναβάζου καὶ κατέστρεψε τὸν στόλον τῶν Σπαρ-
τιατῶν πλησίον τῆς Κνίδου (394). "Ἐπειτα ἐπλευσεν εἰς τὰς Ἀθή-
νας καὶ μὲ τὰ περισικὰ χρήματα ἀνοικοδόμησε τὰ μακρὰ τείχη καὶ
τὰ τείχη τοῦ Πειραιῶς.

5. Ανταλκίδειος εἰρήνη.—Τυραννία τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐπὶ τέλους ἔννόησαν ὅτι δὲν ἥδυναντο νὰ πολεμοῦν ουγχρόνως καὶ μὲ τοὺς ἄλλους Ἑλληνας καὶ μὲ τοὺς Πέρσας. "Εστειλαν λοιπὸν τὸ 392 εἰς τὴν Ἀσίαν τὸν Ἀνταλκίδαν διὰ νὰ ξητήσῃ τὴν συμμαχίαν τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν." Εκ τῆς Ἀσίας δὸς Ἀνταλκίδας ἐπέστρεψε (386) μὲ διαταγὴν τοῦ μεγάλου βασιλέως, μὲ τὴν δοπίαν ὥφειλον δλοι οἱ Ἑλληνες νὰ συμμορφωθοῦν, ἀν δὲν ἥθελον νὰ τοὺς κηρύξῃ τὸν πόλεμον ὁ βασιλεὺς.

Σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν αὐτὴν αἱ μὲν ἔλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας ἔπρεπε νὰ ἀνήκουν εἰς τὸν βασιλέα, δλαι δὲ αἱ ἄλλαι νὰ είναι ἐλεύθεραι, ἐκτὸς τῆς Λήμνου, Ἰμβρου καὶ Σκύρου, αἱ δοπίαι ἔπειτεν, ὡς πρίν, νὰ ἀνήκουν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Αὐτῇ εἶναι ἡ λεγομένη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη, τὴν δοπίαν ἐπέβαλαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Σπαρτιᾶται μὲ τοὺς Πέρσας, δλοι δὲ οἱ Ἑλληνες ἦναγκάσθησαν νὰ δεχθοῦν. Ἀπὸ αὐτὴν μόνον ἡ Σπάρτη δὲν ἔχασε τίποτε. Ἐκτοτε δὲ ἐφέρετο ὡς τύραννος πρὸς τὰς ἄλλας ἔλληνικὰς πόλεις. Δεῖγμα τῆς συμπεριφορᾶς αὐτῆς εἶναι ἡ κατάληψις τῶν Θηβῶν.

Τὸ 383 σπαρτιατικὸς στρατὸς διήρχετο ἀπὸ τὰς Θήβας μὲ στρατηγὸν τὸν Φοιβίδαν. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν Λεοντιάδης ἐπρότεινεν εἰς τὸν Φοιβίδαν νὰ καταλάβῃ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν Καδμείαν. Ὁ Φοιβίδας εὗρε τὴν πρότασιν συμφέρουσαν. Καταλαμβάνει λοιπὸν τὴν Καδμείαν καὶ συλλαμβάνει τὸν ἀρχηγὸν τῶν δημοκρατικῶν Ἰσμηνίαν. "Ολοι οἱ Ἑλληνες ἤγανάκτησαν διὰ τὴν παράνομον πρᾶξιν τοῦ Φοιβίδα. Ἄλλοι οἱ Σπαρτιᾶται κατεδίκασαν μὲν τὸν Φοιβίδαν δι' αὐτὴν εἰς πρόστιμον, ἐκράτησαν δῆμος τὴν Καδμείαν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Ἰσμηνίαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ.

Η ΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

1. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν.—Πελοπίδας καὶ Ἐπαμεινώνδας.

Ἄφοῦ οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον τὴν Καδμείαν, 400 περίου δη-

μυσκρατικοὶ Θηβαῖοι ἔφυγον ἀπὸ τὴν πατρίδα τῶν καὶ ἥλθον εἰς τὰς Ἀθήνας. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος πλούσιος καὶ εὐγενῆς, ἀνδρεῖος καὶ μεγαλόφρων. Ὁ Πελοπίδας εὗθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐσκέφθη νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα του, ὅπως ὁ Θρασύβουλος. Συνεννοεῖται λοιπὸν μὲ μερικοὺς διμόφρονάς του, οἱ δποῖοι εἶχον μείνει εἰς τὰς Θήβας, καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 379 ἔρχεται μὲ ἄλλους ἑξορίστους Θηβαίους νύκτα εἰς τὰς Θήβας, φονεύουν τοὺς πολεμάρχους καὶ καλοῦν τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Τὸ πρῶτην ἥλθον καὶ οἱ ἄλλοι ἑξορίστοι μὲ πολλοὺς Ἀθηναίους καὶ ὅλοι ὅμοι πολιορκοῦν εἰς τὴν Καδμείαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν καὶ ἀναγκάζονται αὐτὴν μετ' ὀλίγας ἡμέρας νὰ φύγῃ μὲ τοὺς ὀλιγαρχικούς.

Οἱ Θηβαῖοι ἦσαν λαὸς γενναῖος καὶ πολεμικός, ἀλλ᾽ ἔως τώρα, ἐπειδὴ δὲν εἶχον δοχηγοὺς καλούς, δὲν εἶχον διακριθῆ. Τώρα δῆμος ἐκτὸς τοῦ Πελοπίδα παρουσιάσθη εἰς τὰς Θήβας καὶ ἔνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους στρατηγοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ὁ Ἐπαμεινώνδας.

Οἱ Ἐπαμεινώνδας ἦτο πτωχὸς ἀλλὰ κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν ἦτο καλὰ μορφωμένος καὶ εἶχε μεγάλην ἀσκησιν εἰς τὰ πολεμικά.

Οἱ Ἐπαμεινώνδας εὗθύς, ὅταν ἔγινεν ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Πελοπίδα, συνέπραξε μὲ αὐτὸν. Καὶ κατόπιν οἱ δύο αὐτοὶ ἀνδρες συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ κάμουν τὰς Θήβας κυρίαρχον τῆς Βοιωτίας καὶ τὸ ἴσχυρότερον κράτος τῆς Ἑλλάδος. Ἀμέσως λοιπὸν ἀφ' οὗ ἀπῆλευθερώσαν τὰς Θήβας, ἐπροσπλάθησαν νὰ ἐτοιμάσουν στρατὸν ἵκανὸν νὰ νικήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας. Τότε δὲ Πελοπίδας ὀργάνωσε τὸν περιφημόν ἱερὸν λόχον ἀπὸ 300 νέους τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν τῶν Θηβῶν. Οἱ ἱερολογίται ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ καταλαμβάνουν εἰς τὴν μάχην τὴν δυσκολωτέραν θέσιν καὶ νὰ χρησιμεύουν ὡς ὑπόδειγμα ἀνδρείας εἰς τοὺς ἄλλους.

Ἐπὶ 4 ἔτη ἡ Σπάρτη ἀπέστελλε στρατοὺς ἐναντίον τῶν Θηβαίων. Οἱ Θηβαῖοι περιωρίζοντο μὲν μόνον εἰς τὸ νὰ ἀποκρούσουν τοὺς ἔχθρούς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ καθυπέταξαν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας καὶ ὀλονὲν ἐλάμβανον τὸ θάρρος νὰ ἀντιπαρατάσσωνται ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν.

2. Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων. (371).

Τὸ 371 ὁ βασιλεὺς τῶν Σπαρτιατῶν Κλεόμβροτος εἶχεν εἰσβάλλει μὲ στρατὸν 10^{χιλ.} διπλιών εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ εἶχε στρατοπεδεύσει μεταξὺ Κιθαιρῶνος καὶ Ἐλικῶνος. Οἱ Θηβαῖοι ἐπὶ τέλους πλέον ἀπεφάσισαν νὰ ἀντιπαραταχθοῦν κατ' αὐτῶν. Ἐξέρχονται λοιπὸν ἐκ τῆς πόλεως καὶ στρατοπευδεύσουν ἀπέναντι τῶν πλησίον εἰς τὴν μικρὰν πόλιν Λεύκτρα. Ὁ στρατός των ἀποτελεῖται μόνον ἀπὸ 6 χιλ. διπλίτας, ἀλλ᾽ εἶναι ἀνώτερος κατὰ τὸ ἴππικόν.

Οἱ Σπαρτιάται παρατάσσονται κατὰ τὴν συνήθειάν των μὲ βάθος 12 ἀνδρῶν εἰς δλον τὸ μέτωπον. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ὅμως παρατάσσει τὸν θηβαικὸν στρατὸν κατὰ νέον τρόπον. Ἀντὶ νὰ τὸν παρατάξῃ μὲ ἵσον βάθος εἰς δλον τὸ μέτωπον ἐνισχύει τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα εἰς βάθος 50 ἀνδρῶν καὶ εἰς αὐτὴν τοποθετεῖ τὸν λερὸν λόχον, τὸν δποῖον διοικεῖ ὁ Πελοπίδας. Εἰς δὲ τὸ κέντρον καὶ τὴν δεξιὰν πτέρυγα ὀλίγον κατ' ὀλίγον διλιγωστεύει τὸ βάθος.¹ Ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς παρατάξεως ὀνομάζεται λοξὴ φάλαγξ.

Οταν οἱ δύο στρατοὶ ἐπλησίασαν, ἡ ἀριστερὰ πτέρυγνς τῶν Θηβαίων προχωρεῖ δρμητικῶς ἐναντίον τῆς δεξιᾶς τῶν Σπαρτιατῶν, δπον εὑρίσκετο ὁ βασιλεὺς μὲ τὸν ἐκλεκτότερον στρατόν. Ἐπειτα ἀπὸ ἀγῶνα σφαδρὸν ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος φονεύεται, δλος δὲ ὁ στρατὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἀποχωρεῖ εἰς τὸ στρατόπεδόν του. Οἱ Σπαρτιάται ἐνικήθσαν. Τοῦτο δμολόγησαν καὶ οἱ ίδιοι, διότι μετὰ τὴν μάχην ἔζήτησαν ἀπὸ τοὺς Θηβαίους τοὺς νεκρούς των διὰ νὰ τοὺς θάψουν.

Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν εἰς δλους τοὺς Ἑλληνας. Ἡ πεποίθησις, τὴν δποῖαν εἶχον διὰ τοὺς Σπαρτιάτας δτι ἦσαν ἀγήτητοι, ἐκλονίσθη.

3. Εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετὰ τὴν μάχην τῶν Λεύκτρων οἱ Θηβαῖοι κατὰ συμβούλην τοῦ Ἐπαμεινώνδα ἀποφασίζουν νὰ προσβάλουν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς αὐτὴν τὴν χώραν των. Τὸν χειμῶνα λοιπὸν τοῦ 370 ὁ θηβαικὸς

¹. Χωραφά 'Ιστορία Α' Ἑλληνικοῦ, ἐκδοσις πέμπτη

στρατός, μὲ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ τὸν Πελοπίδαν ἐπὶ κεφαλῆς, εἰσβάλλει εἰς τὴν Πελοπόννησον, δομῇ εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ πλησιάζει εἰς τὴν Σπάρτην. Ἀλλὰ δὲν τολμᾷ νὰ τὴν προσβάλῃ ἀν καὶ ἀτείχιστον, διότι ὑπερασπίζει αὐτὴν ὁ γηραιός Ἀγησύλαος. Προχωρεῖ λοιπὸν πρὸς τὸ Ἐλος καὶ τὸ Γύνθειον, κυριεύει τὰς ἀτείχιστους πόλεις καὶ καίει τὸν ναύσταθμον τῶν Λακεδαιμονίων. Κατόπιν ὁ Ἐπαμεινώνδας, εἰσβάλλει εἰς τὴν Μεσσηνίαν, ἀπελευθερώνει αὐτὴν καὶ ἀνοικοδομεῖ πλησίον εἰς τὴν παλαιὰν ἀκρόπολιν τῆς Ἰθώμης τὴν Μεσσήνην. Ἡ Μεσσηνία ἔκτοτε ἔμεινε κράτος ἀνεξάρτητον, ἡ δὲ Σπάρτη δὲν κατώρθωσε πλέον νὰ τὴν ὑποτάξῃ. Μετὰ τοῦτο ὁ θηβαϊκὸς στρατὸς ἐπανέρχεται εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνενόχλητος.

Ἄπὸ τότε ἡ ἐπιρροὴ τῶν Θηβαίων δὲν περιορίζεται πλέον εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἀλλ' ἐπεκτείνεται εἰς δλην τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δύο μεγάλοι ἄνδρες αὐτῶν Ἐπαμεινώνδας καὶ Πελοπίδας περιφέρουν τὰ νικηφόρα δπλα των ἀπὸ τῆς Μακεδονίας μέχρι τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν Σπάρτην καὶ τὰς Ἀθήνας τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος.

4. Ἡ μάχη τῆς Μαντίνειας (362).

Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβαίων δλίγον χρόνον διήρκεσεν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔβλεπον μὲ φόβον τὴν μεγάλην των αὔξησιν καὶ δι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ 369 ἔκαμαν συμφωνίαν μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Τὸ 364 δὲ Πελοπίδας εἰς μίαν ἐκστρατείαν, τὴν δποίαν ἔκαμεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν, ἐφονεύθη. Εἰς τὴν Πελοπόννησον δὲ ἥρχισε μεγάλη δυσαρέσκεια ἐναντίον τῶν Θηβαίων, διότι καὶ αὐτοὶ ἐφέροντο δεσποτικῶς.

Διὰ ταῦτα δὲ Ἐπαμεινώνδας τὸ 363 ἀποφασίζει νὰ εἰσβάλῃ τετάρτην φορᾶν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Μὲ στρατὸν δὲ 30 χιλ. ἀνδρῶν φθάνει εἰς τὴν Μαντίνειαν, δπον ἡσαν στρατοπεδευμένοι οἱ Σπαρτιάται μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ μὲ τοὺς ἄλλους συμμάχους, ἐν δλῷ 20 χιλ.

Καὶ ἔδω, δπως εἰς τὰ Λεῦκτρα, δὲ Ἐπαμεινώνδας σχηματίζει τὴν λοξὴν φάλαγγα καὶ τρέπει εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρας τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' εἰς τὴν μάχην δὲ Ἐπαμεινώνδας πληγώνεται μὲ ἀκόντιον εἰς τὸ στῆθος. Οἱ περὶ αὐτὸν τὸν φέρουν εἰς τὸ στρατόπεδον μὲ τὸν σίδη-

ρον εἰς τὴν πληγήν. Ἐδῶ ἀφοῦ ἔμαθε δι τὸν ἐσώθη ἡ ἀσπίς του καὶ δι τοις Θηβαῖοι ἐνίκησαν, διατάσσει νὰ ἀφαιρέσουν τὸν σίδηρον νὰ ἀποθάνῃ, ὅπως εἴπαν οἱ Ιατροί. Λέγεται δι τότε οἱ φίλοι του κλαίοντες ἔλεγον δι τοις ἀποθνήσκει ἄτεκνος. Αὐτὸς ἀκούσας τοῦτο εἶπεν. «δχι, διότι ἀφίνω δύο θυγατέρας, τὰς μάχας τῶν Λεύκτρων καὶ τῆς Μαντινείας».

Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας δὲν ὠφέλησε τοὺς Θηβαίους, διότι δὲν εἶχον πλέον στρατηγὸν νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ. Ἐκαμαν λοιπὸν εἰρήνην μὲ τὸν δρον ἡ Μεσσηνία νὰ μείνῃ ἀνεξάρτητος. Αὐτὸς μόνον ἔμεινεν ἀπὸ τὸ ἔργον τοῦ Ἐπανεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα. Ἡ ἡγεμονία τῶν Θηβαίων ἔληξεν. Ἐκτοτε αἱ Θῆβαι ἐπανῆλθον εἰς τὴν παλαιάν δευτερεύουσαν θέσιν των. Ἀλλὰ καὶ ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τόσον ἐξηντλημέναι, ώστε καμμία δὲν ἤδυνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἐλλάδος. Τὴν ἡγεμονίαν τώρα ἀναλαμβάνει μία νέα ἐλληνικὴ χώρα, ἡ Μακεδονία, ἡ δποία ἥως τώρα δὲν εἶχεν ἀναμειχθῆ σχεδόν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἄλλης Ἐλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1. Οἱ Μακεδόνες.

Οἱ Μακεδόνες, ὡς Ἐλληνες καὶ αὐτοί, εἶχον τὴν ἴδιαν γλῶσσαν καὶ τὰ ἴδια ἔθιμα μὲ τοὺς ἄλλους Ἐλληνας. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡσαν χωρισμένοι εἰς πολλὰς φυλὰς ἀνεξαρτήτους. Ἀλλ' ὅλιγον κατ' ὅλιγον κάποιος ἡγεμονικὸς οἶκος αὐτῶν, δι ποτοῖς ἐκαυχᾶτο δι τι κατήγετο ἀπὸ τὸν Ἡρακλέα, ἔγινε κύριος ὅλης τῆς Μακεδονίας καὶ ἔκαμε πρωτεύουσάν του τὴν Ἐδεσσαν ἡ Αίγας (Βοδενά)

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου ἐναντίον τῶν Σκυθῶν οἱ Μακεδόνες εἶχον ὑποταχθῆ εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ δὲ τοὺς περσικοὺς πολέμους εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ συνοδεύσουν τὸν Ξέρξην, χωρὶς

νὰ θέλουν, μὲ τὸν βασιλέα τῶν Ἀλέξανδρον. Ἐπειτα δῆμως ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τοῦ Σέργου ἀπετίναξαν τὸν περσικὸν ζυγόν.

Περίφημος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος ὁ Β' (413—399), ὁ δόποιος μετέφερε τὴν πρωτεύουσάν του ἀπὸ τὴν Ἐδεσσαν εἰς τὴν Πέλλαν (πλησίον τῶν Γενιτσῶν). Μετὰ τὸν Ἀρχέλαον δῆμως ἡκολούθησαν χρόνοι φιλονικιῶν μεγάλων καὶ φόνων μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀπαιτητῶν τοῦ θρόνου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὸ 359 τὴν βασιλείαν ἔλαβε Φίλιππος ὁ Β'.

2. Φίλιππος Β'.

Οὐ Φίλιππος ἔγινε βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν 22 ἔτῶν. Ὅταν ήτο 15-ἔτῶν, τὸν ἔφερεν εἰς τὰς Θήβας ὡς δῆμηρον ὁ Πελοπίδας, ὁ δόποιος εἶχεν ἀναμειψθῆνες τὰς Θήβας περὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας. Εἰς τὰς Θήβας ὁ Φίλιππος ἔμεινε τοία ἔτη καὶ ἐκεῖ ἐγνώρισεν ἀπὸ πλησίον τὴν κατάστασιν τῶν διαφόρων ἐλληνικῶν πόλεων.

Οὐ Φίλιππος εἶχεν εὐγενῆ αἰσθήματα, ἥγάπα τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας καὶ εἶχε πάθος πρὸς τὸ κυνήγιον καὶ τὴν ἵππασίαν. Εἰς τὸν πόλεμον τὸν ἔθαντα πόλεων δὲ διὰ τὴν ἐγκράτειάν του, καὶ διὰ τὴν ἀντοχήν του. Ἐν καιρῷ εἰρήνης ήτο εὐχάριστος μὲ τοὺς εὐγενεῖς τρόπους του καὶ τὴν ἐγκάρδιον συνομοιίαν του.

Οὐ Φίλιππος, ἀμα ἔγινε βασιλεὺς, πρῶτον καθυπέταξε τοὺς γείτονάς του Παίονας καὶ Ἰλλυριούς. Ἐπειτα κατέγινεν εἰς τὸ νὰ ὅργανωσῃ τὸν στρατὸν του. Κατήρτισεν αὐτὸν ὅχι ἀπὸ μισθοφόρους, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπηκόους του, τὸ ἵππικὸν ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, τὸ πεζικὸν ἀπὸ τὸν λαόν, ὥπλισε δὲ δλους μὲ τὰ ἴδια ὅπλα, ἴδιως μὲ μακρὸν ἀδόντιον (6.1)2 μέτρα, τὸ δόποιον ὠνομάζετο σάρισσα.

3. Σύγκρουσις Φιλίππου πρὸς τὸν Ἀθηναίον.

Οὐ Φίλιππος, ἀφοῦ ὠργάνωσε τὸν στρατὸν του, ἡθέλησε νὰ ἔκτεινῃ τὸ κράτος του εἰς τὰ παράλια. Ἡ παραλία τῆς Μακεδονίας κατέίχετο ὅλη ἀπὸ ἐλληνικὰς πόλεις, αἱ δόποιαι ἀνῆκον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἐνεκα τούτου λοιπὸν ὁ Φίλιππος ἤθεν εἰς σύγκρουσιν μὲ αὐτούς, Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν μὲν κατ' αὐτοῦ τὸν πόλεμον, ἀφῆκαν δῆμως αὐτὸν νὰ γίνη κύριος δλων σχεδὸν τῶν ἐκεῖ ἐλληνικῶν

πόλεων καὶ ιδίως τοῦ χρυσοφόρου ὄρους Παγγαίου. Εἰς μάτην οἱ ὁγήτορες, καὶ μάλιστα ὁ Δημοσθένης, προσπαθοῦν νὰ ἔξεγείρουν τοὺς Ἀθηναίους ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Αὗτοι ἔξαντλημένοι οἰκονομικῶς δὲν ἡμποροῦν νὰ συντηροῦν μισθοφορικούς στρατούς, οἱ ιδίοι δὲ δὲν θέλουν νὰ ἐκστρατεύουν διὰ νὰ ἀποφεύγουν τοὺς κόπους καὶ τοὺς κινδύνους.

4. Δημοσθένης.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας τῶν Ἀθηνῶν ἦτο ὁ Δημοσθένης. Ὁ Δημοσθένης ἐγεννήθη τὸ 384, ἐδιδάχθη δὲ τὴν ὁγητορικὴν ἀπὸ τὸν περίφημον ὁγῆτον Ἰσαῖον. Ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ γίνη ὁγήτωρ τὸν ἡμιπόδιζον μερικὰ σωματικὰ ἐλαττώματα, ή μεσάφεια καὶ ή τραυλότης τῆς γλώσσης, ή ἀσθενεία τῆς φωνῆς καὶ ἄλλα. Διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὰ ἐλαττώματα αὐτὰ ἔκποιίσεις πολύ, ἀλλ’ ἐπὶ τέλους κατώρθωσε νὰ τὰ ὑπερνικήσῃ καὶ νὰ γίνη ὁ μεγαλύτερος ὁγήτωρ τῆς ἀρχαιότητος.

Ἀλλὰ οὔτε ή ὁγητορικὴ τέχνη, οὔτε ή μεγάλη φιλοπατρία αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἀνυψώσῃ τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων, διὰ νὰ σταματήσουν τὴν πρόσοδον τοῦ Φιλίππου.

5. Ὁ ιερὸς πόλεμος.

Ἄφοῦ ὁ Φίλιππος καθυπέταξεν ὅλας τὰ ἐλληνικὰς πόλεις τῆς Μακεδονίας, ἔβαλεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ ἀναμειχθῇ καὶ εἰς τὰ πράγματα τῆς μεσημβρινῆς Ἐλλάδος. Πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου ἔδωκεν εἰς αὐτὸν εὑκαιρίαν νέος ἐμφύλιος πόλεμος τῶν ἐλληνικῶν πόλεων, διὰ τοῦτον λεγόμενος ιερὸς πόλεμος.

Οἱ Φωκεῖς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐκαλλιέργησαν χώραν, ἥ δποια ἀνῆκεν εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τοῦτο ἦτο ιεροσυλία. Οἱ Θηβαῖοι, οἱ δποῖοι πάντοτε ἐμίσουν τοὺς Φωκεῖς, ἐνήργησαν νὰ καταδικασθοῦν οἱ Φωκεῖς, ἀπὸ τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον καὶ νὰ κηρυχθῇ κατ’ αὐτῶν ιερὸς πόλεμος (354). Τοῦτον ἀνέλαβον οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοί. Ἐξ ἀλλού δημως τοὺς Φωκεῖς ἐβοήθουν Ἀθηναῖοι, Σπαρτιᾶται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι. Ὁ πόλεμος αὐτὸς διήρκεσεν 9 ἔτη. Ἐπὶ τέλους οἱ Θηβαῖοι ἔξηντληήθη-

σαν ἀπὸ τὸν μακροχρόνιον πόλεμον καὶ ἔξήτησαν τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Φίλιππου. Ὁ Φίλιππος τότε σπεύδει μὲ στρατὸν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, διέρχεται τὰς Θερμοπύλας, εἰσβάλλει εἰς τὴν Φωκίδα καὶ γίνεται κύριος αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα συγκαλεῖ τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον καὶ τοῦτο ἀποφασίζει τὰ ἔξης· α') νὰ καταστραφοῦν αἱ πόλεις τῶν Φωκέων καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῶν νὰ χωρισθοῦν εἰς χωρία, β') νὰ πληρώνουν κατ' ἔτος 50 τάλαντα εἰς τὸ Μαντείον, καὶ γ') νὰ λάβῃ ὁ Φίλιππος τὰς ψήφους, τὰς δύοις εἶχον οἱ Φωκεῖς εἰς τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ ἵερος πόλεμος κατέληξεν εἰς τὸ νὰ γίνῃ ὁ Φίλιππος κύριος τοῦ Ἀμφικτιονικοῦ συνέδριου.

6. Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας (338).

Τὸ 338 νέος ἑμφύλιος πόλεμος ἔδωκεν εἰς τὸν Φίλιππον εὐκαιρίαν νὰ αὐξήσῃ τὴν ἐπιρροήν του εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἑλλάδα.

Τὸ 339 ἐκηρύχθη ἵερος πόλεμος κατὰ τῶν Ἀμφισσέων, διότι καὶ αὐτοὶ ἐκαλλιέργησαν γῆν ἵεράν. Τὸν πόλεμον αὐτὸν τώρα τὸ Ἀμφικτιονικὸν συνέδριον ἀναθέτει εἰς τὸν Φίλιππον. Ὁ Φίλιππος κατέρχεται εἰς τὴν Φωκίδα καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ του στέλλει κατὰ τῆς Ἀμφίσσης, αὐτὸς δὲ μὲ τὸν περισσότερον στρατὸν καταλαμβάνει τὴν Ἐλατειαν (Δραχμάνι), καὶ κατ' αὐτὸν τρόπον γίνεται κύριος τῆς ὁδοῦ, ἡ δύοια ἔφερε πρὸς τὴν Βοιωτίαν.

Οἱ κίνδυνος ἦτο μεγάλος καὶ διὰ τοὺς φίλους τῶν Ἀμφισσέων Θηβαίους καὶ διὰ τοὺς Ἀθηναίους, οἵ δυοῖς εὑρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τὸν Φίλιππον. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν λοιπὸν τοῦ Δημοσθένους οἱ Ἀθηναῖοι συνεννοοῦνται μὲ τοὺς Θηβαίους, διὰ νὰ ἀποκρούσουν τὸν κοινὸν ἔχθρον. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Φίλιππος εἰσέρχεται εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ στρατοπεδεύει εἰς τὴν Χαιρώνειαν μὲ 30 χιλ. πεζοὺς καὶ 2 χιλ. ἵππεῖς. Ἐδῶ ἔσπενσε καὶ ὁ σύμμαχος στρατὸς Ἀθηναίων, Θηβαίων καὶ μερικῶν ἄλλων πόλεων, ὁ δυοῖς ἔφθανε τὰς 40 χιλ. Οἱ στρατοὶ καὶ τῶν δύο μερῶν εἶναι περίπου ἴσοι. Καὶ οἱ δύο ἀποτελοῦνται ἀπὸ γενναίους πολεμιστάς. Ἄλλὰ ὑπερισχύει ἡ πολὺ μεγαλύτερα ἵκανότης τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν, μεταξὺ τῶν δυοῖς ἦτο καὶ ὁ υῖδος τοῦ Φίλιππου Ἀλέξανδρος. Οἱ σύμμαχοι νικῶνται. Οἱ ἵεροι λόχοι τῶν Θηβαίων πίπτει εἰς τὴν θέσιν, εἰς τὴν

δοιίαν ἐτάχθη. Ἐκ τῶν Ἀθηναίων 1000 φονεύονται καὶ 2 χιλ. συλλαμβάνονται αἰχμάλωτοι. Οἱ λοιποὶ σώζονται διὰ τῆς φυγῆς. Μεταξὺ αὐτῶν δὲ ἡτοὶ καὶ ὁ Δημοσθένης ὁ ὅποῖος ὑπηρέτει ὡς δοπλίτης (338).

Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἀργότερα οἱ Θηβαῖοι ἔστησαν μαρμάρινον λέοντα, διὰ νὰ μαρτυρῇ τὸ θάρρος τῶν φονευθέντων. Ὁ λέων αὐτὸς σώζεται εἰς τὴν ἴδιαν θέσιν.

7. Σχέδια καὶ θάνατος τοῦ Φιλίππου.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Χαιρωνείας ἐδείχθη πλέον καθαρά, ποιὰ ἦσαν τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος εἶχεν εἰς τὸν νοῦν τὸν νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν μεγάλην ἰδέαν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, δηλ. νὰ κατακτήσῃ τὸ περσικὸν κράτος. Διὰ τὸν σκοπὸν δὲ αὐτὸν ἔχρησίμευν καὶ οἱ ἀγῶνες του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ περσικὸν κράτος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὑρίσκετο εἰς τοιταύτη παρακμήν, ὥστε διετηρεῖτο μόνον μὲ μισθοφορικὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα. Οἱ Σπαρτιᾶται κατὰ πρῶτον καὶ κατόπιν οἱ Θηβαῖοι δὲν ἔθεωρον ἐντροπήν των χάριν χρημάτων νὰ ὑπηρετοῦν τὰ συμφέροντα τῶν βαρβάρων. Ὁ Φίλιππος λοιπόν, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὰ σχέδιά του, ἐπρεπεν ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Πέρσας νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις ἐναντίον του, ἀφ' ἐτέρου δὲ νὰ χρησιμοποιήσῃ αὐτὸς ταῦτας εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Είναι ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν Θηβαίους ἐδείχθη αὐστηρός. Ἐθεσσεν εἰς τὴν Καδμείαν μακεδονικὴν φρουρὰν καὶ ἐπανέφερε τοὺς ἔξοριστους. Ἀλλὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἐδείχθη ἐπιεικής. Ἀπέλυσε τοὺς αἰχμαλώτους χωρὶς λύτρα καὶ ἔκαμεν εἰρήνην, ἐκ τῆς δοιίας ἡ πόλις δὲν ἔπαθε τίποτε.

Μετὰ ταῦτα δὲ Φίλιππος ἐκάλεσεν εἰς τὴν Κόρινθον συνέδριον δῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Εἰς τοῦτο κηρύσσονται δλαι αἱ πόλεις ἀνεξάρτητοι, καὶ ἀναγνωρίζεται ὁ Φίλιππος γενικὸς ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων διὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος ἐπειτα ἀπὸ τὴν Σπάρτην, τὰς Ἀθήνας, τὰς Θήβας περιῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Μετά ταῦτα ὁ Φίλιππος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐδῶ δημως τὸ 336 δοξα λοφονεῖται ἀπὸ ἕνα σωματοφύλακά του Παυσανίαν, ὃ διποῖος εἶχε προσωπικάς ἀφορμάς ἔναντίον του. Ἀλλὰ τὸ ἔργον του δὲν ἐματαιώθη. Τοῦτο ἔξηκολούθησεν διάδοχος Ἀλέξανδρος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Δ' Π. Χ. ΑΙΩΝΑ

1. Ἡ κοινωνικὴ κατάστασις.

Εἴδομεν διτὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀκμῆς οἱ Ἑλληνες εἶχον παύσει πλέον νὰ πιστεύουν, δπως πρίν, εἰς τοὺς θεούς των. Οἱ φιλόσοφοι εἶχαν ἔξευτελίσει τὴν θρησκείαν τῶν Ἑλλήνων, ἐπάνω εἰς τὴν δοῖαν ἐστηρίζετο ἡ ἀρχαία κοινωνία, ἀλλὰ καὶ δὲν εἶχον κατωρθώσει νὰ τὴν ἀντικαταστήσουν μὲ ἄλλην. Ἀποτέλεσμα δὲ τούτου ὑπῆρχεν διτὶ οἱ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲν ἴμποδιζόντο πλέον ἀπὸ τὴν θρησκείαν, ἔγιναν ἀνήθικοι.

Μετὰ τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον τὸ κακὸν αὐξάνεται ἀκόμη περισσότερον. Οἱ ἄνθρωποι ἐφρόντιζον μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν τους καὶ ἔπανσαν πλέον νὰ εἰναι ἀφωσιωμένοι εἰς τὴν πόλιν. Ἡ παλαιὰ φιλοπατρία λοιπὸν καὶ ἡ παλαιὰ σωφροσύνη ἔλειψαν. Διὰ τοῦτο, ἐνῷ αἱ πόλεις μαραίνονται, οἱ ἰδιώται γίνονται πλούσιοι. Οἱ πολῖται ἀποφεύγουν κἀθε συνεισφορὰν διὰ τὴν πόλιν, ἀλλὰ δαπανοῦν ἄφθονα διὰ τὰς ἀτομικὰς τῶν ἀπολαύσεις. Ἡ γυμναστικὴ ἔπαινε πλέον νὰ θεωρῆται ἀναγκαία διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων καὶ μὲ κάθε τρόπον προσπαθοῦν νὰ ἀποφύγουν τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

2. Ὁ στρατός.

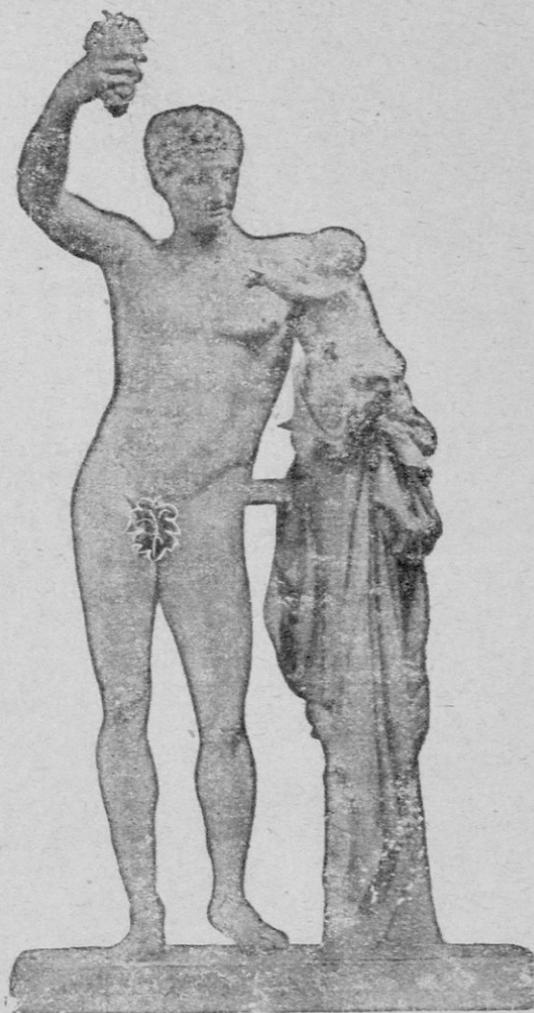
Εἰς τὸν ἔλληνικὸν στρατὸν κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἔγιναν πολλαὶ μεταβολαί.

Πρώτη σπουδαία μεταβολή ἔγινεν εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἀπὸ τὸν Ἰφικράτην. Ὁ στρατὸς κάθε πόλεως μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς πολίτας αὐτῆς. Τώρα δῆμος αἱ πόλεις ἀρχίζουν νὰ λαμβάνουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των Ἑλλήνων, οἱ δοποῖοι είχον τὸν πόλεμον ως ἐπάγγελμα. Ὁ Ἰφικράτης ὥπλισεν αὐτοὺς μὲν ἀσπίδα μικράν, τὴν δοποίαν ὀνόμαζον πέλτην (ἀπὸ αὐτὴν ἔλαβον τὸ ὄνομα πελτασταί), μὲν δύρακαν ἐλαφρὸν καὶ δόρυ καὶ ἔιφος μακρύτερα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα. Οἱ πελτασταὶ αὐτοὶ ἀντὶ νὰ τάσσωνται εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, δπως οἱ δυσκολούνητοι ὀπλῖται, ἐσχημάτιζον μικρὰ ἀποσπάσματα, τὰ δποὶα ἔβαδιζον ταχέως καὶ προσέβαλλον τὸν ἔχθρον, χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃ.

Δευτέρα σπουδαία μεταβολὴ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἐλλάδος ἔγινε μὲ τὴν λοξὴν φάλαγγα τοῦ Ἐπαμεινώνδα. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀντὶ νὰ παρατάσσῃ τὸν στρατὸν, δπως μέχρι τοῦδε, μὲ τὸν βάθος εἰς δλον τὸ μέτωπον, ἐπύκνωνεν εἰς τὴν μίαν πτέρυγα, τὴν ἀριστεράν, τὸν περισσότερον στρατὸν, ὥστε νὰ ἔχῃ αὐτὴ βάθος 50 ἀνδρῶν, εἰς δὲ τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κέρας δλίγον κατ' δλίγον ὀλιγώστευε τὸ βάθος. Εἰς τὴν μάχην τὸ κέντρον καὶ τὸ δεξιὸν κέρας ἔτήρουν ἀμυντικὴν στάσιν, ἡ δὲ ἐπίθεσις ἔγινετο μὲ τὴν πυκνὴν φάλαγγα.

Ἡ σπουδαιότερά δῆμος μεταβολὴ εἰς τὸν στρατὸν τῆς Ἐλλάδος ἔγινεν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον. Αὐτὸς κατήρτισε τὸν στρατὸν του ὅχι ἀπὸ μισθοφόρους, ἀλλὰ ἀπὸ ὑπηκόους του. Οἱ ἁρμαλεώτεροι ἀπετέλουν τὴν λεγομένην φάλαγγα. Ἡσαν ὥπλισμένοι μὲ περικεφαλαίαν, δύρακαν ἀπὸ δέρμα, μικράν στρογγύλην ἀσπίδα, ἔιφος μικρὸν καὶ ἀκόντιον μακρὸν (6 $\frac{1}{2}$ μέτρα), τὸ δποῖον ὀνομάζετο σάρισσα. Εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ἐτάσσοντο εἰς βάθος 16 ἀνδρῶν. Αἱ 6 πρῶται σειραὶ ἔκρατουν εἰς τὰς χειρας τὴν σάρισσαν κλίνουσαν πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔχθροῦ οὔτως ὥστε κάθε ἀνὴρ τῆς πρώτης σειρᾶς ἐπροστατεύετο ἀπὸ 6 σαρίσσας, τὴν ἴδιήν του, ἡ δποία προειχε 6 περίπου μέτρα, καὶ πέντε ἄλλας, αἱ δποῖαι προειχον κατὰ σειρὰν 5, 4, 3, 2, 1 μέτρα. Οἱ ἄνδρες τῶν τελευταίων σειρῶν ἔβοήθουν τοὺς προηγουμένους καὶ ἀνεπλήρωνον ἔκείνους, οἱ δποῖοι ἔφορευσόν τοι ἐπληγώνοντο.

Ἡ φάλαγξ δῆμος κατ' αὐτὸν τρόπον ἀπετέλει δγκον βαρύν

Εἰκ. 37. Ὁ Ἐρεμῆς τοῦ Ηραξιτέλους. .

καὶ βραδὺν εἰς τὰς κινήσεις, κατάλληλον μόνον εἰς τὰς ὅμαλὰς πεδιάδας. Διὰ τοῦτο δὲ Φίλιππος εἶχε καὶ ἄλλο πεζικὸν ἑλαφρῶς ὥπλισμένον.

Ἐκτὸς τοῦ πεζικοῦ δὲ Φίλιππος ὠργάνωσε καὶ ἵππικὸν καὶ ἔνα ἄλλο σῶμα στρατοῦ, τὸ δοποῖον ἐχρησίμευε διὰ τὰς διαφόρους πολεμικὰς μηχανάς. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲ μακεδονικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ βαρὺ καὶ ἑλαφρὸν πεζικὸν, ἵππικὸν καὶ μηχανικόν.

3. Τὰ γράμματα.

Εἰς τὰ ποιήματα κατὰ τὸν αἰώνα τοῦτον ἔχομεν μόνον μίαν μεταβολήν. Οἱ ποιηταί, οἱ δοποῖοι ἔκαμνον κωμῳδίας, δὲν διακωμῳδοῦν πλέον τοὺς πολιτικοὺς ἄνδρας, δῆλος ἐγίνετο ἡώς τώρα, διότι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἑλευθερία ἔχει περιορισθῆ. Τώρα οἱ ποιηταί περιορίζονται εἰς τὸ νὰ διακωμῳδοῦν μόνον τοὺς ἴδιωτας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδημιουργήθη νέον εἶδος τῆς κωμῳδίας.

Περίφημος δὲ ἴστορικὸς συγγραφεὺς κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἀναδεικνύεται δὲ Ξενοφῶν, δὲν δοποῖος ἐγραψε διάφορα ἴστορικὰ συγγράμματα.

Κυρίως δὲ διαφορά τοῦτον τὸν αἰώνα ἀνέδειξε μεγάλους ὁγήτορας καὶ φιλοσόφους. Οἱ σπουδαιότεροι ὁγήτορες τῆς ἐποχῆς αὗτῆς εἴναι δὲ Λυσίας, δὲ Ισοκράτης, δὲ Λυκοῦργος, δὲ Υπερέιδης καὶ δὲ Δημοσθένης. Οἱ μεγαλύτεροι δὲ φιλόσοφοι δὲ Πλάτων καὶ δὲ Αριστοτέλης.

4. Αἱ ὡραῖαι τέχναι.

Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον οἱ καλλιτέχναι δὲν εἴναι πλέον ἀποκλειστικῶς Ἀθηναῖοι. Αἱ μεγάλαι οἰκοδομαὶ γίνονται ἐξω τῶν Ἀθηνῶν. Περιφημότεροι δὲ γλύπται εἴναι δὲ Σκόπας ἀπὸ τὴν Πάρον, δὲ Πραξιτέλης ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ δὲ Λύσιππος ἀπὸ τὴν Σικυῶνα. Περιφημότεροι δὲ ζωγράφοι εἴναι δὲ Ζεῦξις ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν, δὲ Παρθένιος ἀπὸ τὴν Ἐφεσον καὶ δὲ Απελλῆς ἀπὸ τὴν Κολοφῶνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'
Η ΚΟΣΜΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

1. Ὁ Αλέξανδρος.

Ο Αλέξανδρος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Μακεδονίας, εἰς ἡλικίαν 20 ἔτῶν. Ήτο νεανίας ώραῖος μὲ δέρμα λευκόν, μὲ δφθαλμούς λαμπροὺς καὶ γλυκούς, μὲ κόμην ἔανθην καὶ κατσαράν καὶ μὲ κεφαλὴν κλίνουσαν πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὅμον.

Λέγεται ὅτι ὁ Αλέξανδρος ἐγεννήθη τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν δοποίαν ἔνας τρελλός, ὁ Ἡρόστρατος, ἔκαυσε τὸν περίφημον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος εἰς τὴν Ἐφεσον, διὰ νὰ μείνῃ ἀθάνατον τὸ ὄνομά του. Λέγεται ἐπίσης ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεως τοῦ Αλέξανδρου ὁ Φύλιππος ἐδέχθη συγχρόνως; τρεῖς εὐχαρίστους ἀγγελίας: ὅτι ὁ στρατός του ἐνίκησε τοὺς Ιλλυριούς, ὅτι τὸ ἀρμα του ἐνίκησε εἰς τὰς ἀρματοδομίας τῶν Ολυμπιακῶν ἀγώνων καὶ ὅτι ἡ σύνυγος του Ολυμπιδὸς ἐγέννησεν τίσιν.

Οπως δοι οἱ εὐγενεῖς νέοι τῆς Μακεδονίας, ὁ Αλέξανδρος ἔμαθε νὰ ἴπτεύῃ καὶ νὰ μάχεται. Εγινεν ἔξοχος ἴπτεύς. Ἰπτευεν ἔνα ἵππον, τὸν περίφημον Βουκεφάλαν, τὸν δοποῖον μόνος αὐτὸς ἡμιπόρεσε νὰ δαμάσῃ. Διηγοῦνται δὲ ὅτι, σταν τοῦτο μόνος αὐτὸς κατώρθωσεν, ὁ Φύλιππος τὸν ἐνηγκαλίσθη καὶ τοῦ εἰπε. «Ζήτησε, παιδί μου, ἄλλο βασίλειον. Τὸ ιδικόν μου δὲν εἶναι ἀρκετὰ μεγάλον διὰ σέ».

Ο Αλέξανδρος συγχρόνως ἔλαβε τὴν μόρφωσιν, τὴν δοποίαν ἐλάμβανον δοι οἱ Ελληνες. Ἐμαθε νὰ ἀγαπᾷ τὴν ποίησιν καὶ τὴν μουσικήν. Ἡγάπα μὲ τόσον πάθος τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου, ὅστε τὴν νύκτα ἔθετεν αὐτὰ κάτω ἀπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του. Ο πρωτός του παιδαγωγὸς τὸν παρέβαλλε μὲ τὸν Ἀχιλλέα. Ἐκτοτε ἤθελε νὰ γίνῃ, δπως ὁ ἥρως ἐκεῖνος, ταχὺς εἰς τὸν δρόμον καὶ πολεμιστὴς ἀτρόμητος. Οταν ἔγινε 13 ἔτῶν, ὁ πατήρ του τοῦ ἔδωκεν δῶς διδάσκαλον τὸν μεγαλύτερον φιλόσοφον τῆς Ελλάδος, τὸν Ἀριστοτέλην. Ο Αλέξανδρος τὸν ἤγάπησε τόσον πολύ, ὅστε καὶ ἀργότερα ἔξηκολούθησε νὰ λαμβάνῃ τὰς συμβουλάς του.

“Ο ‘Αλέξανδρος ήτο γενναιόδωρος, είλικρινής και πιστὸς εἰς τοὺς φίλους του και οὐδέποτε τοὺς ὑπωπτεύετο. Άπὸ τὴν νεαράν του δὲ ἡλικίαν κατείχετο ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν νὰ κάμη μεγάλα κατορθώματα, ώστε νὰ γίνεται πολὺς λόγος περὶ αὐτοῦ. Διηγούνται διτι, δταν ἔξυμνουν τὰ κατορθώματα τοῦ πατρός του, ἐμελαγχόλει και ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του. «Ο πατέρας μου λοιπὸν θὰ τὰ κάμη ὅλα; Δὲν θὰ ἀφῆσῃ τίποτε μεγάλον και ἔνδοξον διὰ νὰ κατορθώσω μαζί σας;»

Ήτο τέλος δραστήριος και ἐνεργητικός. Καμμίαν στέρησιν δὲν ἐφοβεῖτο, κανένα κίνδυνον, κανένα κόπον. Ποτὲ δὲν ἔζητησε νὰ ἀναπαυθῇ.

2. ‘Ο ‘Αλέξανδρος εἰς τὴν Ἑλλάδα.

‘Ο ‘Αλέξανδρος, ἀμα ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, εὑρε πολλὰς δυσκολίας. Ὄλαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ἥσαν ἔτοιμαι νὰ διαρρήξουν τὴν συμμαχίαν, τὴν δποίαν εἶχον κάμιει μὲ αὐτόν, οἱ δὲ Ἰλλυροὶ και οἱ Θρᾷκες μὲ δυσκολίαν ὑπέφερον τὸν μακεδονικὸν ζυγόν. Και εἰς αὐτὴν δμως τὴν Μακεδονίαν εἶχε πολλοὺς ἀνταπαιτητὰς τὸν θρόνον.

‘Ο ‘Αλέξανδρος πρῶτον ἔστρεψε τὴν προσοχὴν του εἰς τοὺς τελευταίους και τοὺς ἔθανάτωσεν δλούς. Ἐπειτα τὸ φθινόπωρον τοῦ 336 ἔπεινεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκεῖ συγκαλεῖ συνέδριον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Κόρινθον και ἀναγνωρίζεται, δπως και ὁ πατήρ του, στρατηγὸς τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν.

Λέγεται διτι, ἐν φ εὑρίσκετο εἰς τὴν Κόρινθον, ὁ ‘Αλέξανδρος ἥθελησε νὰ ἴδῃ τὸν περίφημον φιλόσοφον Διογένην, ὁ δποῖος δὲν εἶχε παρὰ μόνον ἔνα ἔγδυμα παλαιὸν και ἔνα δισάκκι, διέμενε δὲ εἰς ἔνα πίθον. Οταν ἔπλησίασεν ὁ ‘Αλέξανδρος εἰς τὸ μέρος, ὃπου ἦτο ὁ Διογένης, τὸν ἥρωτησε «τί θέλεις νὰ οοῦ δώσω;» «Παραμέρισε ἀπὸ τὸν ἥλιον» τοῦ ἀπήντησεν ὁ Διογένης. Ο βασιλεὺς τότε λέγει εἰς τοὺς φίλους του. «Διὰ δὲν ἥμην ‘Αλέξανδρος, θὰ ἥθελα νὰ είμαι Διογένης.»

Μετὰ τὴν ἔπανοδόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν ὁ ‘Αλέξανδρος ἔξεστράτευσε κατὰ τῶν Θρᾳκῶν. Ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον τούτον δια-

δίδεται εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἐφονεύθη. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τότε ἥρχισαν νὰ κινοῦνται. Ἐξόριστοι δὲ Θηβαῖοι ἐπανῆλθον εἰς τὴν πόλιν των καὶ ἐποιούρχησαν τὴν μακεδονικὴν φουρούν, ἡ δοποίᾳ ἦτο εἰς τὴν Καδμείαν. Ἀλλ' αἰφνιδίως ὁ Ἀλέξανδρος φθάνει μὲ τὸν στρατὸν του πρὸ τῶν Θηβῶν, καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολιορκίαν τριῶν ἡμερῶν κυριεύει αὐτάς. Φοβερὰ ὑπῆρξεν ἡ ἐκδίκησις τοῦ Ἀλέξανδρου. 600 Θηβαῖοι φονεύονται, 30 χιλ. πωλοῦνται ὡς δοῦλοι, ἡ δὲ πόλις κατασκάπτεται ἐκτὸς τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου (335). Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες καταπληκτοὶ ἔσπευσαν νὰ συγχαροῦν τὸν Ἀλέξανδρον.

3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν.

Αἱ προπαρασκευαὶ διὰ τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν εἶχον γίνει ἀπὸ τὸν Φίλιππον. Ὁ Ἀλέξανδρος λοιπὸν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 335 ἀφίνει ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν Μακεδονίαν τὸν στρατηγὸν Ἀντίπατρον, αὐτὸς δὲ μὲ 30 χιλ. πεζοὺς καὶ 5 χιλ. ἵππεῖς ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν Πέλλαν. Οἱ Μακεδόνες ἀπετέλουν τὸ ἡμισυ σχεδὸν τοῦ στρατοῦ του, οἱ λοιποὶ ἥσαν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀλλας Ἑλληνικὰς χώρας ἐκτὸς τῆς Σπάρτης. Εἰς 20 ἡμέρας ὁ στρατὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου φθάνει εἰς τὴν Σηστὸν καὶ διαβαίνει τὸν Ἐλλήσποντον μὲ 180 πλοῖα.

Οταν ἐπλησίασαν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀσίας, ὁ Ἀλέξανδρος ἔρριψεν εἰς τὴν ξηρὰν τὸ ἀκόντιόν του, ὡς διὰ νὰ λάβῃ κατοχὴν τῆς χώρας καὶ ἀπεβιβάσθη πρῶτος. Ἐπειτα ἐπορεύθη εἰς τὰ ἔρείπια τῆς Τροίας, ὅπου αὐτὸς μὲν ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ δὲ πιστός του φίλος Ἡφαιστίων τὸν τάφον τοῦ Ησατρόκλου. Λέγουν δὲ ὅτι, ἐν φέτεφάνωνε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ἀνέκραξεν «Ἐντυχισμένε Ἀχιλλέα, διότι εἶχες τὸν Ὄμηρον διὰ νὰ φάλη τὰ κατορθώματά σου!»

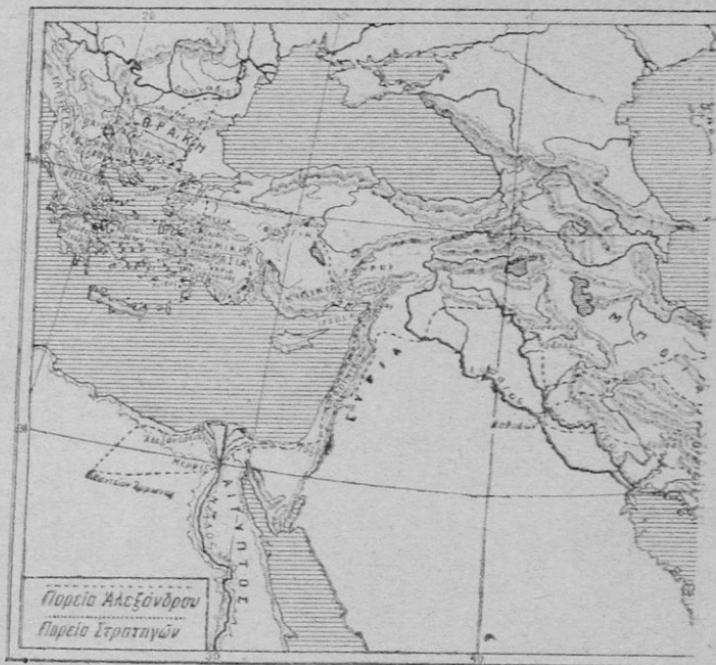
Τὸ περσικὸν κράτος δὲν εἶχε σύγκρισιν σύντε ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, οὔτε ὡς πρὸς τὸν πληθυσμὸν μὲ τὴν Μακεδονίαν. Ἀλλ' ἀπετελεῖτο ἀπὸ χώρας, αἱ δοποῖαι δὲ εἶχον κανένα σύνδεσμον μεταξὺ των. Ἡ δύναμις τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ἦτο ὁ μεγάλος του πλοῦτος, μὲ τὸν δοποῖον ἐμισθοδότες Ἕλληνας μισθοφόρους. Ὅταν δὲ Ἀλέ-

Έανδρος ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀσίαν, 50 χιλ. Ἐλληνες ὑπηρέτουν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν. Ἀπὸ αὐτοὺς δὲ 20 χιλ. μὲ στρατηγὸν τὸν Ῥόδιον Μέμνονα ἦσαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν.

4. Ἡ μάχη τοῦ Γρανικοῦ. (334).

Οταν οἱ Πέρσαι σαρράπαι τῆς Μ. Ἀσίας ἔμαθον ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεβιβάσθη εἰς τὴν Ἀσίαν συνεκέντρωσαν τὸν στρατὸν τῶν ὅπισθεν τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γρανικοῦ. Ὁ περσικὸς στρατὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 20 χιλ. ἵππεis Πέρσας καὶ 30 χιλ. πεζοὺς μισθοφόρους Ἐλληνας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἔμαθε τοῦτο, σπεύδει ἐκεῖ. Ἄλλοτεν ἔφθασαν οἱ Ἐλληνες εἰς τὴν ἀπέναντι τῶν Περσῶν ὅχθην τοῦ ποταμοῦ, ἐπλησίαζεν ἐσπέρα. Ὁ στρατηγὸς Παρμενίων συμβουλεύει νὰ μὴ ἐπιτεθοῦν ἀμέσως, ἀλλὰ νὰ ἀναμείνουν τὴν ἄλλην ἥμεραν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ὁ στρατὸς. Ὁ Ἀλέξανδρος διως, χωρὶς νὰ ἀκούσῃ κανένα, δρμῷ πρῶτος μὲ τὸ ἴππικόν. Οἱ ἵππεis κατ' ἀρχὰς δὲν ἥδυνάντο νὰ ἀναβοῦν τὴν ἀπέναντι ὅχθην, διότι ἡτο ἀνηφορικὴ καὶ δλισθηρά, καὶ διὰ τοῦτο ἐστενοχωροῦντο ἀπὸ τὰ ἀκόντια τῶν Περσῶν. Ἄλλο ἐπὶ τέλους διαβαίνει ὅλος ὁ στρατὸς τὸν ποταμόν, καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν. Οἱ Πέρσαι μάχονται γενναίως. Εἰς τὴν μάχην μάλιστα δὲν ἔλειψε νὰ φονευθῇ ὁ Ἀλέξανδρος. Εὐγενῆς Πέρσης ἡτο ἔτοιμος νὰ κτυπήσῃ αὐτὸν εἰς τὴν κεφαλήν, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Κλεῖτος ἀποκόπτει τὸν ὄμον τοῦ Πέρσου καὶ σφύζει τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐπὶ τέλους οἱ Πέρσαι ἵππεis τρέπονται εἰς φυγὴν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐμενον ἀκόμη οἱ μισθοφόροι Ἐλληνες, οἱ δοποῖοι δὲν ἐπόρφθασαν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν μάχην. Τούτους περικυκλώνει καὶ κατασφάζει ὅλους ἐκτὸς 2 χιλ., οἱ δοποῖοι ὑχμαλωτίσθησαν (334).

Ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔφονεύθησαν μόνον 85 ἵππεis καὶ 30 πεζοί. Τούτους ὁ Ἀλέξανδρος διέταξε νὰ θάψουν μεγαλοπρεπῶς. Τοὺς δὲ τραυματίας ἔπεσκέφθη ὁ ἴδιος. Τοὺς αἰχμαλώτους Ἐλληνας ἔστειλεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, δπον ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι, διότι ἐπολέμησαν μὲ τοὺς βαρβάρους ἐναντίον τῶν Ἐλλήνων. Εἰς τὰς Ἀθήνας διως ἔστειλε διὰ νὰ ἀφιερωθοῦν εἰς τὴν

Εἰκ. 38. Ἡ Ελλάς

Αθηνᾶν 300 δοπίδας μὲ τὴν ἐπιγραφήν: «Αλέξανδρος δ Φιλίππον καὶ οἱ Ἑλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας».

5. Κατάκτησις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἡ πρώτη αὖτη νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔκαμεν αὐτὸν κύριον δόλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ πρωτεύουσα τῆς Λυδίας, αἱ Σάρδεις, ἦνοιξεν ἀμέσως τὰς πύλας τῆς εἰς αὐτὸν. Κατόπιν ἐστράφη εἰς τὰς παραλίους Ἕλληνικὰς πόλεις. Ἡ Ἐφεσος, ἡ Μαγνησία καὶ αἱ ἄλλαι Ἕλληνικαὶ πόλεις ἐδέχθησαν αὐτὸν ώς ἐλευθερωτήν, εἰς δὲ ἐπανέφερε τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Μόνον ἡ Μί-

ἐπὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

λητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσός, ἐπειδὴ ἐφρουροῦντο ἀπὸ μισθοφόρους Ἑλληνας, ἀντεστάθησαν. Ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Κατόπιν δὲ Ἀλέξανδρος ἐπερχώρησεν εἰς τὴν Φρυγίαν καὶ κατέλαβε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Γόρδιον. Εἰς τὸ Γόρδιον ὑπῆρχε μία ἄμαξα τοῦ ἀρχαίου βασιλέως τῆς Φρυγίας Γορδίου, τῆς ὁποίας ὁ ζυγὸς ἦτο δεμένος μὲν ἔνα δεσμὸν τόσον περίπλοκον, ὥστε κανεὶς δὲν ἤδυνατο νὰ τὸν λύσῃ. Διὰ τὸν δεσμὸν αὐτὸν ὑπῆρχε παλαιὸς χεησμός, διτι, δποιος τὸν λύσῃ, θὰ γίνη κύριος δλης τῆς Ἀσίας. Ο "Ἀλέξανδρος ἐπερροπάθησε νὰ τὸν λύσῃ ἀλλὰ δὲν ἤμπορεσε. Τότε ἔσυρε τὸ ξίφος του καὶ τὸν ἔκοψε. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς σημεῖον, διτι μὲ τὸ ξίφος του θὰ κυριεύσῃ δλην τὴν Ἀσίαν.

A. Χωραφᾶ 'Ιστορία Α' ἐλληνικοῦ, ἔκδοσις στέμπη

9

6. Ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ.

Ο βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ εἶχε συγκεντρώσει μεγάλον στρατὸν εἰς τὰς πεδιάδας, αἱ δοποῖαι εἶναι Β. τῆς Συρίας. Ο Ἀλέξανδρος ἔσπευσε πρὸς τὰ ἐκεῖ καὶ τὸ θέρος τοῦ 333 ἔφθασεν εἰς τὴν Κιλικίαν. Εἰς τὴν πόλιν Ταρσὸν ὅμως ἔχοντορίζησε πολύ, διότι ἐλούσθη Ἰδρωμένος εἰς τὸν ποταμὸν Κύδον καὶ ἡσθένησεν ἀπὸ δυνατὸν πυρετόν. Κατὰ τὴν ἀσθένειάν του αὐτὴν ὁ Ἰατρὸς του Φίλιππος παρεσκεύασεν εἰς αὐτὸν ἓνα φάρμακον, μὲ τὸ δόπον εἶχε πεποίθησιν ὅτι θὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβεν ἐπιστολὴν τοῦ Παρμενίωνος, εἰς τὴν δοτούν τὸν παρεκίνει νὰ μὴν ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Ἰατρὸν του, διότι εἶχε δωριδοκηθῆ ἀπὸ τὸν Δαρεῖον διὰ νὰ τὸν φονεύσῃ. Ο Ἀλέξανδρος τόσην πεποίθησιν εἶχεν εἰς τὸν Φίλιππον, ὅστι μὲ τὴν μίαν χεῖρα ἔπινε τὸ φάρμακον καὶ μὲ τὴν ὄλλην ἔδωκε τὴν ἐπιστολὴν εἰς αὐτόν. Καὶ ἡ πεποίθησίς του ἐδικαίωθη, διότι ἐπειτα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἐθεραπεύθη.

Ο Δαρεῖος ὅμως ἐκονδάσθη νὰ περιμένῃ. Διαβαίνει τὰ δρη τοῦ Ἀμανοῦ καὶ πλησιάζει τὰ παράλια τῆς Ἰσσοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ δ Ἀλέξανδρος εἶχε σπεύσει πρὸς συνάντησιν τοῦ Δαρείου ἀπὸ τὴν παραλιακὴν ὁδὸν. Ἀφοῦ ὅμως ἐμαθεν ὅτι ὁ Δαρεῖος εὑδίσκετο εἰς τὰ νῶτά του, ἐστρεψεν δπίσω καὶ συναντᾷ τοὺς Πέρσας στρατοπεδευμένους εἰς τὴν στενὴν παραλίαν τῆς Ἰσσοῦ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Πινάρου. Ο στρατὸς τοῦ Δαρείου ἀποτελεῖται ἀπὸ 600 χιλ. ἄνδρας, ἐπομένως δὲν ηδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ ὅλος εἰς τὴν μικρὰν αὐτὴν πεδιάδα. Ο περισσότερος ἥτο ἀχρηστος. Ο Ἀλέξανδρος διαβαίνει τὸν ποταμὸν μὲ τὸ ἵππικόν του καὶ ἐπιτίθεται πρῶτον ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Περσῶν. Μετὰ μικρὸν ἀγῶνα τρέπει αὐτὸν εἰς φυγήν. Ἐπειτα στρέφεται κατὰ τοῦ κέντρου. Ο Δαρεῖος τότε φοβεῖται καὶ δίδει τὸ σύνθημα τῆς φυγῆς, ὅλος δὲ ὁ στρατὸς τὸν ἀκολουθεῖ (333).

Κατὰ τὴν μάχην ἰέφονεύθησαν 100 χιλ. Πέρσαι, ἀπὸ δὲ τοὺς Μακεδόνας μόνον 300 πεζοὶ καὶ 150 ἵππεις. Τὸ στρατόπεδον τοῦ Δαρείου περιῆλθεν εἰς τοὺς νικητάς. Εἰς αὐτὸν εὔρον καὶ τὴν

φίκδγένειαν τοῦ Δαρείου, δηλαδὴ τὴν μητέρα του, τὴν σύζυγόν του, τὰς δύο θυγατέρας του καὶ τὸν μικρὸν υἱόν του. Εἰς ταύτας δὲ Ἀλέξανδρος ἐφέρθη μὲν μεγαλοφροσύνην. Τὴν ἴδιαν ἐσπέραν ἔστειλεν εἰς τὴν σκηνήν των ἵνα ἀξιωματικόν του, δὲ διποῖος ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὰς ὃτι δὲ Δαρεῖος ήταν. Τὴν ἐπομένην δὲ τὰς ἐπεσκέφθη δὲ ὁ Ἰδιος καὶ τὰς παρηγόρησε.

7. Κατάκτησις τῆς Φοινίκης καὶ Αἴγυπτου.

Οὐδὲν Ἀλέξανδρος ἐπειτα ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ ἄφιγε τὸν Δαρεῖον νὰ φεύγῃ καὶ ἐποχώρησε παραλιακῶς διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Φοινίκην. Ὁλαι αἱ πόλεις αὐτῆς ἐσπευσαν νὰ ὑποταχθοῦν. Μόνον ἡ Τύρος καὶ ἡ Γάζα ἀντεστάθησαν. Άλλὰ καὶ αὐταὶ κατόπιν μακρᾶς πολιορκίας ἐκνοιεύθησαν,

Ἐπειτα δὲ Ἀλέξανδρος ἐποχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐκεῖ δὲν εἶναι καμιάν ἀντίστασιν. Καταλαμβάνει τὴν πρωτεύουσάν της Μέμφιν, εἰς τὰς ἐκβολὰς δὲ τοῦ Νείλου ποταμοῦ, εἰς τὸ μέρος, διποὺς ἡ μικρὰ νῆσος Φάρος ἐσχημάτιζε καλὸν λιμένα, κτίζει μίαν πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἡ διποία ἀργότερα ἔγινε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις τοῦ κόσμου. Ἐπειτα πορεύεται εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἐπισκέπτεται τὸ ἐκεῖ ἀρχιιερατον μαντείον τοῦ θεοῦ Ἀμμωνος. Τὸ μαντείον ὠνόμασε τὸν Ἀλέξανδρον υἱὸν τοῦ Διός. Τοῦτο ὡφέλησε πολὺ αὐτόν, διότι ἔκαμεν, ὥστε νὰ ὑποταχθοῦν οἱ βάρβαροι εὐκολώτερα.

Μὲ τὴν κατάκτησιν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Αἴγυπτου δὲ Ἀλέξανδρος ἐξησφάλισε τὰς ἐπικειρήσεις του εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ κάθε ἀντιπερισπασμόν, τὸν διποῖον ἥτο δυνατὸν νὰ τοῦ κάμουν οἱ Πέρσαι συνεννοούμενοι μὲ τὰς πόλεις τῆς μεσημβρινῆς Ἑλλάδος.

8. Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων.

Οὐδὲν Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἔγινε κύριος τῆς Συρίας καὶ Αἴγυπτου καὶ ἔλαβεν ἐπικουρίας, τὰς διποίας ἔστειλεν εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν δὲ Ἀντιπατρός, ἐποχώρησε πρὸς Α. καὶ ἐπέρασε τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν.

Ο Δαρείος μετά τὴν μάχην τῆς Ἰσσοῦ ἐπροσπάθησε νὰ συμβιβασθῇ μὲ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν νὰ τοῦ παραχωρήσῃ δῆλην τὴν χώραν μέχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπειρα λύτρα διὰ τὴν οἰκογένειάν του. Ἀλλ ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέρριψε τὰς προτάσεις του. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν διηγοῦνται διὰ τοῦ Παρμενίων ἀκούσας τὰς προτάσεις τοῦ Δαρείου εἶπεν: «Ἐγώ, ἀν ἦμην Ἀλέξανδρος, θὰ ἔδεχόμην». «Καὶ ἐγώ, ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἀν ἦμην Παρμενίων».

«Αφ ὃν ἀπερρίψθησαν αἱ προτάσεις του, ὁ Δαρείος ἑτοίμασεν ἀπειρον στρατὸν 1 ἑκατομ. πεζούς, 40 χιλ. ἵππεῖς, 200 δρεπανηφόρα δῆματα καὶ 15 ἐλέφαντας, καὶ ἔφερεν αὐτὸν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων πλησίον τῆς πόλεως Ἀρβηλα. Ἐδῶ ἀπεφάσισε νὰ περιμένῃ τὸν Ἀλέξανδρον. Ο Ἀλέξανδρος πραγματικῶς, ἀφοῦ ἐπέρασε τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγριν καὶ ἔλαβε πληροφορίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ ἔχθροῦ, σπεύδει πρὸς συνάντησίν του μὲ 40 χιλ. πεζοὺς καὶ 7 χιλ. ἵππεῖς.

Οταν ἐπλησίασεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν, ἑσταμάτησε καὶ κατεσκόπευσεν αὐτοὺς μὲ τὸν σκοπὸν τὴν ἐπομένην νὰ παρατάξῃ τὸν στρατὸν του καὶ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν ἔχθρων. Ο Παρμενίων τότε βλέπων τὸ ἀπειρον πλῆθος αὐτῶν ἐσυμβούλευσε τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐπιτεθοῦν ἐν καιρῷ ρυκτός, χωρὶς νὰ τὸ περιμένουν οἱ ἔχθροι. Ο Ἀλέξανδρος ὅμως ἀπήντησε: «δὲν κλέπτω τὴν νίκην». Πράγματι τὸ πρωὶ τῆς ἐπομένης ἡμέρας παρατάσσει τὸν στρατὸν του καὶ ἐπέρχεται κατὰ τῶν Περσῶν. Συνάπτεται μεγάλη μάχη πεισματώδης. Ἀλλὰ καὶ ἔδω, δῆπας καὶ εἰς τὴν Ἰσσόν, ἡ δειλία τῶν Περσῶν δίδει τὴν νίκην εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

Ο Ἀλέξανδρος μὲ κίνδυνον νὰ παρακυλώθῃ δρμῷ κατὰ τοῦ κέντρου, δην ἥτο ὁ Δαρείος μὲ τοὺς περὶ αὐτὸν. Οἱ περὶ τὸν Δαρείον Πέρσαι καταπλήσσονται ἀπὸ τὴν θέαν τοῦ Ἀλέξανδρου καὶ τρέπονται εἰς φυγήν, κατόπιν δὲ καὶ δλοι οἱ ἄλλοι. Οἱ Μακεδόνες εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἔχασαν 500 ἄνδρας καὶ 1000 ἵππους. Απὸ τοὺς Πέρσας 30 χιλ. φονεύονται, διπλάσιοι αιχμαλωτίζονται, οἱ δὲ λοιποὶ διασκορπίζονται. Περσικὸς στρατὸς δὲν ὑπάρχει πλέον. Ο μέγας βασιλεὺς εἰχε φύγει εἰς τὴν Μηδίαν.

9. Κατάκτησις δλον τοῦ περσικοῦ κράτους.

Ο 'Αλέξανδρος μετὰ τὴν μάχην τῶν Ἀρβίλων ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βαβυλώνα, ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὰ Σοῦσα καὶ κατόπιν εἰς τὴν Περσέπολιν. Καὶ εἰς τὰς τρεῖς αὐτὰς πρωτευούσας τοῦ περσικοῦ κράτους εὑρεν ἀπειρούς θησαυρούς. Εἰς τὰ Σοῦσα δὲ προσέτι εὗρε τοὺς χαλκοὺς ἀνδριάντας τοῦ Ἀριοδίου καὶ Ἀριστογέιτονος, τοὺς δοποίους δὲ Ξέρξης κατὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος είχεν ἀρπάσει ἔξι Ἀθήνων. Τούτους δὲ Ἀλέξανδρος ἀπέστειλεν δίπισω εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἐκ τῆς Περσεπόλεως δὲ Ἀλέξανδρος τὸ ἔαρ τοῦ 330 πορεύεται εἰς τὰ Ἐκβάτανα, τὴν πρωτεύουσαν τῆς Μηδίας, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ δρμῷ εἰς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Καθ' ὅδὸν δμως μανθάνει ὅτι δ σατράπης Βῆσσος αἰχμαλώτισε τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν φέρει εἰς τὴν Βακτριανὴν διὰ νὰ ἀνακηρύξῃ τὸν ἑαυτόν του βασιλέα. Μὲ 500 μόνον ἵππεις δὲ Ἀλέξανδρος τὸν καταδιώκει καὶ μετὰ τοία ήμερονύκτια τὸν φθάνει. Ο Βῆσσος τότε, διὰ νὰ φύγῃ ταχύτερον, φονεύει τὸν Δαρεῖον καὶ σπεύδει εἰς τὴν Βακτριανήν. Ο 'Αλέξανδρος στέλλει τὸ σῶμα τοῦ Δαρείου εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ παραγγέλλει νὰ τὸ θάψουν εἰς τοὺς τάφους τῶν βασιλέων. Ἀλλος βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔκτος τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπάρχει πλέον. Οἱ περισσότεροι σατράπαι τῆς Ἀσίας ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ὡς νόμιμον βασιλέα.

Εἰς τὸν Ἀλέξανδρον ἔμενε μόνον νὰ ὑποτάξῃ τὸς βορείας ἐπαρχίας Βακτριανὴν καὶ Σογδιανὴν, ὅπου ἔμενε λαὸς ἀνεξάρτητος καὶ ἴσχυρὸς εἰς τὰ ὁρεινὰ φρούριά του. Τοῦτο κατώρθωσεν ἔπειτα ἀπὸ μακροὺς ἀγῶνας 2 ἑτῶν. Ἐκεῖ συνέλαβε καὶ τὸν Βῆσσον καὶ παρέδωσεν αὐτὸν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οἵ δποῖοι, ἀφοῦ τὸν ἔβασάνισαν σκληρῶς, τὸν ἐφόνευσαν. Εἰς τὰ μέρη δὲ αὐτὰ δὲ Ἀλέξανδρος ἐννυμφεύμη τὴν θυγατέρα ἐνὸς Βακτρίου διπλαρχηγοῦ, τὴν ἥραίσαν 'Ρωξάνην.

10. Δεσποτικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου

Ο 'Αλέξανδρος, ἀφ' οὗ ἔγινε κύριος τοῦ περσικοῦ κράτους, μετεβλήθη ἀπὸ μακεδόνος βασιλέως καὶ στρατηγοῦ τῶν Ἑλλήνων εἰς δεσπότην τῆς Ἀσίας. Διὰ νὰ προσελκύσῃ τὸν σεβασμὸν τῶν

βαρβάρων ἐφόρει τὴν ἐνδυμασίαν τῶν βασιλέων τῶν Περσῶν δηλ. διάδημα εἰς τὴν κεφαλήν καὶ μακρὸν λευκὸν ἔνδυμα, προσέτι δὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν αὐλήν του τὰς συνηθείας τῆς περσικῆς αὐλῆς καὶ εἶχε τὴν ἀξίωσιν νὰ τὸν προσκυνοῦν κατὰ τὴν περσικὴν συνήθειαν ὅχι μόνον οἱ Πέρσαι, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες. Οἱ εὐγενεῖς Μακεδόνες συνηθισμένοι νὰ θεωροῦν τὸν βασιλέα των ὡς σύντροφον δὲν ὑπέφερον τὴν μεταβολὴν αὐτὴν τῶν τρόπων τοῦ Ἀλεξανδρού. "Ενεκα τούτου ὄμως ὁ Ἀλεξανδρος δυσηρεστεῖτο καὶ ἔκαμε μερικὰς βιαίας πράξεις, αἱ διόποιαι δὲν τιμοῦν τὸν γαραπτῆρά του.

Τὸ 330 ἔγινε κάποια συνωμοσία μὲ σκοπὸν νὰ δολοφονήσουν τὸν Ἀλεξανδρον. "Ο νέος τοῦ Παρμενίωνος Φιλότας ἐπληροφορήθη αὐτὴν, ἀλλά, δὲν ἤξενρομεν διὰ ποῖον λόγον, δὲν τὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Ἀλεξανδρον. Αὐτὸς ὄμως ἔμαθε τὸ πρᾶγμα καὶ ἐθεωρήσεν ὑπόπτον τὴν διαγωγὴν τοῦ Φιλότα. Κατηγόρησε λοιπὸν αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ στρατοῦ, ὁ διόποιος τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον. Δὲν ἡρκάσθη ὄμως εἰς αὐτὸν μόνον ὁ Ἀλεξανδρος. "Ο γηραιός Παρμενίων ἦτο εἰς τὰ "Ἐκβάτανα, ὅπου ἐφύλαττε τοὺς θησαυροὺς τοῦ Ἀλεξανδρού. "Ο Ἀλεξανδρος φοβηθεὶς μήπως ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ του ἀποστατήσῃ, διέταξε νὰ τὸν φονεύσουν χωρὶς δίκην ὡς συνένοχον δῆθεν τοῦ υἱοῦ του.

Μετὰ δύο ἔτη ὁ Ἀλεξανδρος εἰς τὴν Σογδιανὴν ἐπανηγύριζε μίαν ἕօρτην πρὸς τιμὴν τῶν Διοσκούρων Κάστορος καὶ Πολυδεύκους. Τὴν ἑσπέραν εἰς τὸ δεῖπνον οἱ περὶ τὸν βασιλέα κόλακες ἐκήρυττον ὅτι ὁ Ἀλεξανδρος ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς Διοσκούρους καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ἡρακλέα. Εἰς τὸ συμπόσιον παρευρίσκετο καὶ ὁ στρατηγὸς Κλεῖτος, ὁ διόποιος εἰς τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ εἶχε σώσει τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξανδρού. Αὐτὸς ὅχι μόνον ἐφανέρωσε τὴν δυσαρέσκειάν του διὰ τὰς ἀμέτρους κολακείας, τὰς διόποιας ἔκαμναν εἰς τὸν Ἀλεξανδρον, ἀλλὰ καὶ ἔξυμνησε τὰς πράξεις τοῦ Φιλίππου ὡς ἀνωτέρας ἀπὸ τὰς πράξεις τοῦ Ἀλεξανδρον καὶ προσέτι ἐνέπαιξε τὴν ἀξίωσίν του νὰ λατρεύεται ὡς θεός καὶ τοῦ ὑπενθύμισεν, ὅτι εἰς αὐτὸν ὀφείλει τὴν ζωὴν του. "Ο Ἀλεξανδρος μεθυσμένος ἀπὸ τὸ συμπόσιον ὥργισθη πολὺ, ὥρμησε κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἐφόνευσε μὲ τὸ ξίφος του. "Αμέσως ὁ Ἀλεξανδρος μετενόησε διὰ τὴν πρᾶξίν του

καὶ ἔστρεψε μάλιστα τὸ ξίφος εἰς τὸ στῆθός του διὰ νὰ αὐτοκτονήσῃ. 'Αλλ' οἱ περὶ αὐτὸν τὸν ἡμπόδισαν. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας κατόπιν ἔμενε χωρὶς τροφὴν καὶ ποτόν, κλεισμένος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ θρηνῶν τὸν φίλον του.

'Ο φιλόσοφος Καλλισθένης, ἀνεψιὸς τοῦ Ἀριστοτέλους, εἰς τὸν δῆμοῖον δὲ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀναθέσει νὰ συγγράψῃ τὰς κατακτήσεις του, εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἀλέξανδρον κατὰ τὰ περσικὰ έθνη. Ἐπειτα ἀπὸ ὅλιγον χρόνον ἦξεν εὐγενεῖς νέοι, οἱ δῆμοῖοι ἐφρούρουν τὴν σκηνὴν τοῦ Ἀλέξανδρου, ἔκαμαν συνωμοσίαν διὰ νὰ δολοφονήσουν αὐτὸν. Οἱ νέοι αὗτοι ἀνεναλύθησαν καὶ ἐτιμωρήθησαν. 'Αλλ' ἦνας ἀπὸ τοὺς νέοντας αὐτὸνς ἦτο φίλος τοῦ Καλλισθένους. 'Ο Καλλισθένης, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἄλλος λόγος, ἐθεωρήθη συνένοχός των καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον.

11. Ἔκστρατεία εἰς τὴν Ἰνδικήν (327).

'Ο Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐσυμπλήρωσε τὴν κατάτησιν τοῦ περσικοῦ ιράτους, ἀπεφάσισε νὰ ἔκστρατεύσῃ εἰς τὴν Ἰνδικήν. Τὸ 327 λοιπὸν συναθροίζει στρατὸν ἀπὸ 120 χιλ. πεζοὺς καὶ 15 χιλ. ἵππεις, τὸ περισσότερον βαρβάρους, καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος διέρχεται τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν. 'Ἐνας Ἰνδὸς βασιλεὺς, δὲ Πῶρος, ἐπιχειρεῖ νὰ ἀντιταχθῇ εἰς αὐτὸν. 'Ο Ἀλέξανδρος τὸν κατανικᾷ καὶ τὸν συλλαμβάνει αἰχμάλωτον, ἀλλὰ τοῦ ἀφίνει τὸ βασίλειόν του καὶ τὸν κάμνει σύμμαχον. Διηγοῦνται μάλιστα διὰ δὲ Ἀλέξανδρος, ἀφ' οὗ ἔφεραν τὸν Πῶρον αἰχμάλωτον ἐνώπιόν του, τὸν ἔρωτησε: «Πῶς θέλεις νὰ σὲ μεταχειρισθῶ;» «ώς βασιλέα» ἀπῆγντησεν δὲ Πῶρος. Καὶ δὲ Ἀλέξανδρος τότε δχι μόνον ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸ βασίλειόν του δπίσω, ἀλλὰ καὶ τὸ ηὔξησεν.

'Ἐπειτα διασχίζει τὴν πεδιάδα τῶν πέντε ποταμῶν. 'Αλλ' δταν ἔφθασε ποδὸ τοῦ τελευταίου ποταμοῦ Ὑφάσιος, οἱ Μακεδόνες ἀρνοῦνται νὰ προχωρήσουν. Ἐπὶ δικῶ ἔτη εὑρίσκοντο εἰς ἔκστρατείαν, ἀπὸ 70 δὲ ἡμερῶν ἐβάδιζον μὲ βροχὴν ἀδιάκοπον. Τὰ ὅπλα των εἶχον φθαρῆ, τὰ ἐνδύματά των εἶχον κουρελιασθῆ. 'Ο Ἀλέξανδρος προσπαθεῖ νὰ τοὺς πείσῃ, ἀλλ' εἶναι ἀδύνατον. 'Απειλεῖ διὰ προχωρήση μόνος μὲ ἔθελοντάς καὶ περιμένει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας νὰ

μεταβάλλη γνώμην ὁ στρατός. 'Αλλ' εἰς μάτην. 'Ο στρατός δὲν ὑποχωρεῖ. 'Επὶ τέλους ἀναγκάζεται αὐτὸς νὰ ὑποχωρήσῃ. 'Ιδρύει ἐκεὶ 12 βιωμοὺς εἰς τοὺς θεοὺς ως μνημεῖα τῶν ἐκστρατειῶν του καὶ ἐπιστρέφει εἰς τὸν ποταμὸν 'Υδάσπην (326). 'Εδῶ ὁ 'Αλέξανδρος κατασκευάζει στόλον καὶ ἐπ' αὐτοῦ μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ κατέρχεται τὸν 'Υδάσπην καὶ κατόπιν τὸν Ἰνδόν. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὰς δύο ὅχθας. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατέρχεται μέχρι τοῦ δέλτα τοῦ Ἰνδοῦ.

'Εκεῖ ὁ 'Αλέξανδρος ἔχωρίσθη ἀπὸ τὸν στόλον. 'Ο Νέαρχος ἀναλαμβάνει νὰ δῆγγήσῃ αὐτὸν παραλιακῶς μέχρι τοῦ Εὐφράτου. Αὐτὸς δὲ ὁ 'Αλέξανδρος μὲ τὸν στρατὸν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Περσίαν διὰ τῆς ἐρήμου, ὅπου ὀλίγον ἔλειψε νὰ καταστραφῇ ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τὴν δίψαν. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν λέγουν ὅτι, ὅταν ὁ στρατὸς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἴχε μείνει χωρὶς νερόν, μερικοὶ στρατιῶται ἀνεκάλυψαν ἓνα τέλμα καὶ ἔφεραν εἰς τὸν 'Αλέξανδρον ὀλίγον νερόν ἐντὸς περικεφαλαίας. 'Ο 'Αλέξανδρος ἔγινεν αὐτὸς εἰς τὴν γῆν, διότι δὲν ἦθελε νὰ πήγαινε αὐτός, ἐν φοῖσι στρατιῶται ἐδίψων.

12. Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ 'Αλεξάνδρου.

'Αφ' οὐ ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σοῦσα ὁ 'Αλέξανδρος, κατέγινε κυρίως εἰς τὴν ἑφαδομογὴν τοῦ ἀλλού μέρους τῆς πολιτικῆς του. 'Η πολιτικὴ τοῦ 'Αλεξάνδρου δὲν ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὸ νὰ κατακτήσῃ τὴν 'Ασίαν, ἀλλ' ἵδιος εἰς τὸ νὰ μεταδώσῃ εἰς τοὺς βαρβάρους τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν καὶ νὰ συγχωνεύσῃ βαρβάρους καὶ 'Ελληνας εἰς ἐν ἔθνος.

Τὸ σχέδιόν του τοῦτο ὁ 'Αλέξανδρος εἶχεν ὥστιμον, ἀφ' ὅτου ἐπέρασεν εἰς τὴν 'Ασίαν. Δι' αὐτὸς εἰς τὰ μέρη, τὰ διοῖα κατέκτα, ἄφινε μὲν τοὺς ἑγχωρίους σατράπας, διὰ νὰ κολακεύῃ τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν τῶν ἐντοπίων, ἔθετεν ὅμως καὶ φρουρὰν ἐλληνικὴν μὲν ἴδικούς του στρατηγούς. 'Ωσαύτως εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἀπεράντου ιράτους του ἰδρυσσεν ἀποικίας ἐλληνικάς μὲ τὸν δργανισμὸν τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. 70 πόλεις ἰδρυσσε, τὰς περισσοτέρας μὲ τὸ ὄνομά του, 'Αλεξανδρέας. 'Ωσαύτως εἰς ὅλα τὰ μέρη, ὅπου ἐσταμάτα, ἔκαμψεν ἐλληνικάς ἱσοτάς καὶ πανηγύρεις. 'Ολα αὐτὰ τοῦτον τὸν σκοπὸν είχον νὰ μεταδώσουν τὰ ἐλληνικὰ ἥθη καὶ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν μεταξὺ

τῶν βαρβάρων καὶ νὰ συγχωνεύσουν αὐτοὺς μὲ τοὺς Ἑλληνας. Διὰ τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον καὶ ἐπῆρε τὰς συνηθείας τῆς περιστικῆς αὐλῆς καὶ ἐπεριποιεῖτο τοὺς ἐπιφανεῖς Πέροσας.

Τώρα, ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὰς κατακτήσεις του ὁ Ἀλέξανδρος, ἐπιδιώκει τὴν συγχώνευσιν τῶν δύο κόσμων μὲ περισσοτέραν δραστηριότητα. Πρὸς τοῦτο πρῶτον συνδέει καὶ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς ἀνωτέρους ἀξιωματικοὺς του διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ γάμου μὲ τὸ περσικὸν ἔθνος. Αὐτὸς μὲν νυμφεύεται τὴν μεγαλυτέραν θυγατέρα τοῦ Δαρείου Βαρσίνην, οἵ δὲ στρατηγοί του ἄλλας, αἱ δποῖαι ἀνῆκον εἰς τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν περσικὴν ἀριστορατίαν. Οἱ γάμοι ἔγιναν κατὰ τὰ περσικὰ ἔθιμα, τὰς δὲ προῖκας ἔδωκεν εἰς δλας αὐτὸς ὁ Ἀλέξανδρος. Όμοίως εἰς δέκα χιλιάδας ἄλλους Μακεδόνας, οἱ δποῖοι ἐνυμφεύθησαν βαρβάρους, δίδει πλουσίας δωρεάς. Τέλος κατατάσσει εἰς τὸν στρατόν του 30 χιλ. Ἀσιάτας, τοὺς δποίους ὥπλισε μὲ μακεδονικὰ ὅπλα.

13. Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὴν Περπίδα ἐπορεύθη εἰς τὰ Ἐκβάτανα. Ἐδῶ ἔκαμε θυσίας καὶ ἀγῶνας μουσικοὺς καὶ γυμναστικοὺς καὶ συμπόσια. Ἄλλ' εἰς τὸ μέσον τῶν διασκεδάσεων ἀπέθανεν αἴφνης ὁ ἐπιστήθιμος φίλος τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἡφαιστίων. Τοῦτο ἐλύπησε τὸν Ἀλέξανδρον πάρα πολὺ καὶ ἔνεκα τούτου ἐπεδόθη εἰς ἀγρίαν οἰνοποσίαν.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἀλέξανδρος μεταβαίνει εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ἐδέχθη πρόσβεις ἀπὸ δλους σχεδὸν τοὺς λαοὺς τῆς γῆς, οἱ δποῖοι ἐξήτουν τὴν φιλίαν του καὶ ἥρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ μεγάλην ἐκστρατείαν ναυτικὴν, πιθανῶς διὰ τὴν Ἀραβίαν.

Εἰς τὸ μέσον δύως τῶν ἐτοιμασιῶν του ἐπειτα ἀπὸ κάποιον μαχοὸν συμπόσιον ἀσθενεῖ ἀπὸ σφοδρὸν πυρετόν. Ἐπὶ 11 ἡμέρας παλαίσει μὲ τὸν πυρετὸν ἦ Ισχυρὰ κρᾶσις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπὶ τέλους δύως καταβάλλεται. Τὴν προτελευταίαν τοῦ θανάτου του ἡμέραν οἱ στρατιῶται ἐζήτησαν νὰ ἴδουν διὰ τελευταίαν φορδάν τὸν βασιλέα των καὶ ἐπέρασαν ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν αὔλην τοῦ ἀσθενοῦς. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἤδυνατο πλέον νὰ διαιλήσῃ. Μόλις ἐχαιρέτα αὐτοὺς

μὲ τοὺς ὁφθαλμούς του. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 323 εἰς ἡλικίαν 33 ἑτῶν. Τὸν νεκρὸν του ἐταρίχευσαν καὶ μετὰ δύο ἔτη τὸν ἔθαψαν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Τὸ ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶναι καταπληκτικόν. Τὸ Κράτος, τὸ δποῖον ἐδημιούργησεν, ἵτο ἀπέραντον. Ἐξηπλώνετο ἀπὸ τὸν Δούναβιν μέχρι τοῦ Ινδοῦ καὶ ἀπὸ τὴν Ἀραλικήν λίμνην μέχρι τῆς Σαχάρας. Ἀλλ᾽ ὁ Ἀλέξανδρος δὲν εἶναι μόνον μεγάλος κατακτητής. Τὸ σπουδαιότερον ἔργον του εἶναι ὅτι ἐσχεδίασε καὶ ἐθεσε τὰς βάσεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀσίας. Τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ ταῦτα ἡ μὲν ἴστορία εἰς αὐτὸν πρῶτον ἐδώκε τὸ ὄνομα «Μέγας», ἡ δὲ μνήμη του διατηρεῖται μέχρι σήμερον εἰς τὰς ἔθνικὰς παραδόσεις καὶ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας.

14. Λαμιακὸς πόλεμος.

Οταν ἔμαθον εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἡ ἀντιμακεδονικὴ μερὶς εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἥρχισε καὶ πάλιν νὰ κινήται. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ ἐστρατολόγησαν μισθοφόρους, συνεννοήθησαν καὶ μὲ ἄλλους Ἑλληνας καὶ ἐσπεύσαν εἰς τὰς Θερμοπύλας.

Ο Ἀντίπατρος σπεύδει ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν μὲ στρατόν, ἀλλὰ νικᾶται καὶ ἀναγκάζεται νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν δυναράν Λαμίαν. Ἐδῶ πολιορκεῖται ὑπὸ τῶν συμμάχων. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως δύο μακεδονικοὶ στρατοὶ ἔρχονται πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀντίπατρου, καὶ νικοῦν καὶ διασκορπίζουν τοὺς συμμάχους. Αἱ Ἑλληνικαὶ πόλεις τότε συνάπτουν κάθε μία χωριστὰ εἰδήσην μὲ τὸν Ἀντίπατρον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀναγκάζονται νὰ δεχθοῦν μακεδονικὴν φρουράν εἰς τὴν Μουνιχίαν καὶ νὰ παραδώσουν εἰς αὐτὸν τοὺς ἀντιμακεδονικοὺς ὁήτορας, μεταξὺ τῶν δποίων ἵτο δ Ὅπερείδης καὶ δ Δημοσθένης.

Καὶ οἱ δύο ὁήτορες ἐσπεύσαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ δ ὁ Ἀντίπατρος ἐπειμψε στρατιώτας διὰ νὰ τοὺς συλλάβουν. Ο Ὅπερείδης καταφέύγει εἰς τὸν ναὸν τῆς Αἰγίνης καὶ ἔκει συλλαμβάνεται καὶ φονεύεται. Ο Δημοσθένης καταφέύγει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος εἰς τὴν Καλαυρίαν. Ἐκεῖ δέ, διὰ νὰ μὴ ἀπαχθῇ ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας, πίνει δηλητήριον, τὸ δποῖον εἶχε πάντοτε μαξέ του.

15. Οι διάδοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Ο Ἀλέξανδρος δὲν ἀφῆκε κανένα διάδοχον ἵκανὸν νὰ κυβερνήσῃ τὸ ἀπέραντον κράτος του. Η οἰκογένεια του ἀπετελεῖτο ἀπό ἕνα ἀδελφόν του βλάκα, τὸν Ἀρριδαῖον, ἀπὸ τὴν μητέρα του Ὁλυμπιάδα καὶ ἀπὸ τὰς συζύγους του Ρωξάνην καὶ Βαρσίνην. Τέκνον δὲν εἶχεν. Η Ρωξάνη μόνον ἦτο ἔγγυος.

Ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνώτατοι ἦσαν οἱ ἐπόσωματοφύλακες. Μεταξὺ αὐτῶν διακρίνεται ὁ Περδίκκας, εἰς τὸν ὃποιον δ Ἀλέξανδρος κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας του εἶχε παραδώσει τὸ δακτυλίδιόν του διὰ νὰ σφραγίσῃ ἀναγκαίας διαταγάς.

Ἐπειτα ἀπὸ πολλὰς φιλονικίας καὶ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν στρατοῦ ἐπὶ τέλους οἱ στρατηγοὶ ἐσυμφώνησαν τὰ ἔξῆς: Ἀναγνοῦσσονται ὡς βασιλεῖς δ Ἀρριδαῖος καὶ τὸ τένον, τὸ δοποῖον ἔμελλε νὰ γεννήσῃ ή Ρωξάνη, δ Περδίκκας γίνεται ἐπιμελιτής μὲ ἀπεριόριστον ἔξουσίσαν καὶ σφραγιδοφύλαξ τοῦ κράτους, οἱ δὲ ἐπιφανέστεροι στρατηγοὶ διορίζονται διοικηταὶ τῶν διαφόρων σατραπειῶν τοῦ Κράτους. Ἐν τῷ μεταξὺ ή Ρωξάνη ἐγέννησεν υἱόν, δ ὃποιος ὀνομάσθη Ἀλέξανδρος, ὃστε ή ἐνότης τοῦ Κράτους ἐφανετοῦ διὰ ἔμελλε νὰ διατηρηθῇ.

Άλλοι ἐλπίς αὐτὴ δὲν ἐπραγματοποιήθη. Οἱ στρατηγοὶ ἔγιναν πραγματικοὶ κύριοι εἰς τὰς ἐπαρχίας των καὶ δ καθεὶς εἶχε καὶ ἴδιαν τὸν στρτόν. Ἀμέσως δὲ ἥλθον εἰς σύγκρουσιν μεταξύ των ἀγωνιζόμενοι, ποῖος νὰ μείνῃ κύριος τοῦ Κράτους. Οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ διήρκεσαν εἴκοσιν ἔτη. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῶν ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἀλεξάνδρου, δ ἀδελφός του, ή μητήρ του, αἱ χῆραι του, καὶ ὁ υἱός του ἔξωλοθρεύθησαν Ὁλίγα ἔτη κατόπιν (306) οἱ κύριοι τῶν σπουδαιοτέρων σατραπειῶν ἔλαβον καὶ τὸν τίτλον τοῦ βασιλέως. Ο Ἀντίγονος δ κύριος τῆς Ἀσίας, ἔδωκε τὸ παράδειγμα. Ο Πτολεμαῖος εἰς τὴν Αἴγυπτον, δ Λυσίμαχος εἰς τὴν Θράκην, δ Σέλευκος εἰς τὴν Βασιλῶνα καὶ δ Κάσανδρος, δ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, μιμοῦνται αὐτὸν.

Άλλα καὶ πάλιν οἱ πόλεμοι ἔξηκολούθησαν. Ἐπὶ τέλους τὸ 278 εἶχον ἀπομείνει τρία μεγάλα κράτη· τῆς Μακεδονίας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἴγυπτου.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ

Περὶ τὸ	2000 π.Χ.	Κάθοδος Ἰώνων εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Περὶ τὸ	1600	Κάθοδος Ἀχαιῶν.
Περὶ τὸ	1200	Κάθοδος Δωριέων.
1000—	900	Πρῶτος ἔλληνικὸς ἀποικισμός.
	776	Πρώτη Ὀλυμπιάς.
750—	550	Δεύτερος ἔλληνικὸς ἀποικισμός.
740—	640	Κατάτησις Μεσσηνίας ὑπὸ Σπαρτιατῶν.
	594	Νομοθεσία Σόλωνος
560—	527	Ο Πεισίστρατος τύραννος τῶν Ἀθηνῶν.
	510	Κατάλυσις τῆς τυραννίδος τῶν Ἀθηνῶν.
	508	Μεταρρύθμισις Κλεισθένους.
500—	494	Ιωνικὴ Ἐπανάστασις.
	493	Ἐκστρατεία Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.
	490	Ἐκστρατεία Δάτιδος. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνος.
	481	Ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος.
	480	Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Αἱ ναυμαχίαι τοῦ Ἀρτεμισίου. Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμῖνος.
	479	Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης.
	478	Τείχισις τῶν Ἀθηνῶν. Συμμαχία Ἀθηναίων.
	465	Νῖκαι Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα.
	449	Θόνατος Κίμωνος. Περικλῆς.
431—	403	Πελοποννησιακὸς πόλεμος.
	429	Θάνατος Περικλέους.
	421	Νικίειος εἰρήνη.
415—	413	Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν.
	405	Καταστροφὴ Ἀθηναίων παρὰ τοὺς Αἰγάλεως πόλεις.

- 404 Παράδοσις Ἀθηνῶν
404— 403 Οἱ τριάκοντα τύραννοι.
401 Κύρου ἀνάβασις.
399 Θάνατος τοῦ Σωκράτους.
396 *Ἐκστρατεία Ἀγησιλάου εἰς Ἀσίαν.
383 Κατάληψις Θηβῶν ὑπὸ Φοιβίδον.
379 *Ἀπελευθέρωσις Θηβῶν. Πελοπίδας καὶ Ἐπα-
μεινώνδας.
371 *Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων.
369 *Ἀπελευθέρωσις Μεσσηνίας.
362 *Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας.
359 *Ο Φίλιππος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας.
338 *Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας.
336 Θάνατος Φιλίππου.
334 *Ἐκστρατεία Ἀλεξάνδρου εἰς Ἀσίαν. *Ἡ μάχη
τοῦ Γρανικοῦ. *Ὑποταγὴ Μικρᾶς Ἀσίας.
333 *Ἡ μάχη τῆς Ἰσσοῦ.
332 *Ὑποταγὴ Φοινίκης καὶ Αἰγύπτου. Κτίσις τῆς
Ἀλεξανδρείας.
331 *Ἡ μάχη τῶν Ἀρβήλων.
330 *Ὑποταγὴ Περσίας καὶ Μηδίας.
329— 328 *Ὑποταγὴ Βαχοιακῆς καὶ Σογδιανῆς.
327 *Ἐκστρατεία εἰς Ἰνδικήν.
323 Θάνατος Ἀλεξάνδρου.
323— 322 Λαμιακὸς πόλεμος.
306 *Ο Ἀντίγονος καὶ μετ' αὐτὸν οἱ ἄλλοι στρα-
τηγοὶ ἀναγορεύονται βασιλεῖς.

ΠΙΝΑΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Η Ἑλλάς.....	Σελ. 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'. <i>Προϊστορικοὶ χρόνοι.</i> 1. Οἱ πρῶται κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. — 2. Οἱ Ἑλληνες. — 3. Ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἀνατολάς. — 4. Ὁ βίος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους	Σελ. 7—30
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'. <i>Ἡ διάπλασις τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν καὶ ἡ ἐξάπλωσις τῶν Ἑλλήνων ἐκεῖδες τοῦ Ἀγαίου Πελάγους.</i> 1. Ἡ Σπάρτη. — 2. Άι Ἀθῆναι. — 3. Ὁ δεύτερος ἔλληνικὸς ἀποικισμός	Σελ. 30—48
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'. <i>Οἱ ελληνικὸι πολιτισμὸι μέχρι τοῦ Ε' π. Χ. αἰώνος.</i> 1. Τὰ ἔλληνικὰ πολιτεύματα. — 2. Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν. — 3. Ναυτιλία, ἐμπόριον, νομίσματα. — 4. Ὁ οἰκιακὸς βίος. Ἀνατροφὴ τῶν παιδῶν. — 5. Θρησκεία καὶ λατρεία. — 6. Αἱ ὥραι τέχναι. — 7. Οἱ ποιηταί. — 8. Οἱ φιλόσοφοι. — 9. Ἡ γραφὴ. — 10. Περὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Ἑλλήνων ὄνδρων καὶ τῆς ἐνότητος τοῦ ἔλληνικοῦ θήνους	Σελ. 48—61
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'. <i>Περσικοὶ πόλεμοι.</i> — 1. Οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ οἱ βάρβαροι. — 2. Ἰωνικὴ ἐπανάστασις. — 3. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. — 4. Ἐκστρατεία Δάτιδος καὶ Ἀρταρέρους. — 5. Θάνατος τοῦ Μιλιτάδου. Ἀριστεῖδης καὶ Θεμιστοκλῆς. — 6. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλαδος. — 7. Ἡ μάχη τῆς Μυκάλης. — 8. Ἡ μάχη τῆς Ιμέρας. — Σελ. 61—80	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'. <i>Ὕγειαντα τῷ Ἀθηνῶν.</i> 1. Τείχισις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς. — 2. Πλυσανίας καὶ Θεμιστοκλῆς. — 3. Ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων. — 4. Ὁ κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμος ἐπὶ Κίμωνος. — 5. Ἡ Δημοκρατία τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Περικλῆς. — Σελ. 81—88	
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'. <i>Ἄι Ἀθῆναι ἐπὶ Περικλέους.</i> — 1. Άι κοινωνικαὶ τάξεις. — 2. Τὸ πολιτεύμα. — 3. Ὁ στρατὸς καὶ τὸ ναυτικόν. — 4. Τὰ δικαιστήρια. — 5. Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον. — 6. Ὁ	

- οίκιακός βίος. — 7. Θρησκεία καὶ λατρεία. — 8. Άλλακαι τέχναι. Τὰ μυημένα τῶν Ἀθηνῶν. — 9. Τὰ γράμματα. — 10. Τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους περὶ ἐνώσεως δὲν τῶν Ἑλλήνων. Σελ. 88—98
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'. Πελοποννησιακὸς πόλεμος. — 1. Άιτια καὶ ἀφορ-
φαί. — 2. Πρώτη περίοδος τοῦ πολέμου. — 3. Δευτέρα περίοδος τοῦ
πολέμου. — 4. Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου. Σελ. 99—105
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'. Ἡγεμονία τῶν Σπαρτιατῶν. — 1. Οἱ τριάκοντα
τύραννοι. — 2. Κύρου ἀνάδασις. — 3. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγγησιλάου
εἰς τὴν Ἀσίαν. — 4. Κορινθιακὸς πόλεμος. — 5. Ἀνταλκιδεῖος εἰρήνη.
— Τυραννία τῆς Σπάρτης. Σελ. 105—111
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'. Ἡγεμονία τῶν Θηβῶν. 1. Ἀπελευθέρωσις τῶν
Θηβῶν. — 2. Ἡ μάχη τῶν Δεύκτρων. — 3. Εἰσοδοὶ τοῦ Ἐπαμεινῶνδα
εἰς τὴν Πελοπόννησον. — 4. Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας. Σελ. 111—115
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'. Ἡγεμονία τῶν Μακεδόνων. — 1. Οἱ Μακεδό-
νες. — 2. Φίλιππος ὁ Β'. — 3. Σύγκρουσις Φίλιππου πρὸς τοὺς Ἀ-
θηναῖους. — 4. Δημοσθένης. — 5. Ὁ ἵερὸς πόλεμος. — 6. Ἡ μάχη τῆς
Χαιρωνείας. — 7. Σχέδια καὶ θάνατος τοῦ Φίλιππου. Σελ. 115—119
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'. Κοινωνικὴ, στρατιωτικὴ καὶ πνευματικὴ
κατάστασις τῆς Ἑλλάδος κατά τὸν Δ' π. Χ. αἰώνα. 1. Ἡ κοι-
νωνικὴ κατάστασις. — 2. Ὁ στρατός. — 3. Τὰ γράμματα. — 4. Άλ-
λακαι τέχναι. Σελ. 120—124
ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'. Ἡ κοσμοκρατορία τοῦ Μ., Ἀλεξάνδρου. 1.
Οἱ Ἀλέξανδροι. — 2. Οἱ Ἀλέξανδροι εἰς τὴν Ἑλλάδα. — 3. Ἐκ-
στρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς τὴν Ἀσίαν. — 4. Ἡ μάχη τοῦ Γρανι-
κοῦ. — 5. Ἡ κατάκτησις τῆς Μ. Ἀσίας. — 6. Ἡ μάχη τοῦ Ίσσου.
7. Ἡ κατάκτησις τῆς Φοινίκης καὶ Αἴγυπτου. — 8. Ἡ μάχη τῶν
Ἀρβύλων. — 9. Κατάκτησις δὲν τοῦ Περσικοῦ Κράτους. — 10. Δε-
σποτικὴ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. — 11. Ἐκστρατεία εἰς Ἰνδι-
κήν. — 12. Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου. — 13. Ὁ θά-
νατος τοῦ Ἀλεξάνδρου. — 14. Λαμπακὸς πόλεμος. — 15. Οἱ διά-
δοχοι τοῦ Ἀλεξάνδρου. Σελ. 124—140

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Ν. ΧΩΡΑΦΑ

ΠΛΗΡΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΚΥΚΛΟΥΣ

Α' Διεὰ τὰ δημοτικὰ σχολεῖα

(συμφώνως πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα).

Θεοὶ καὶ Ἡρῷες τῶν ἀρχαίων Ἐλλήνων διὰ τὴν γ' τάξιν
Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἐλλάδος διὰ τὴν δ' τάξιν
Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιοχατοορίας διὰ τὴν ε' τάξιν
Ιστορία τῆς Νέας Ἐλλάδος διὰ τὴν σ' τάξιν

Β' Διεὰ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα

(ἔγκενθριμέναι ὑπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου)

Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἐλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν
Ἐλληνικὴ Ιστορία ἀπὸ τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῆς ἀλώσεως
τῆς Κων/πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων διὰ τὴν β' τάξιν
Ἐλληνικὴ Ιστορία ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κήπολεως ὑπὸ τῶν
Φράγκων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων διὰ τὴν γ' τάξιν

Γ' Διεὰ τὰ γυμνάσια

(ἔγκενθριμέναι ὑπὸ τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου)

Ιστορία τῆς Ἀρχαίας Ἐλλάδος διὰ τὴν α' τάξιν
Ιστορία Ἐλληνικὴ καὶ Ρωμαϊκὴ διὰ τὴν β' τάξιν
Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀντιοχατοορίας διὰ τὴν γ' τάξιν
Ιστορία τῆς Νέας Ἐλλάδος (1453 - 1921) καὶ ἡ σύγχρονος τῆς
δικῆς Εὐρώπης διὰ τὴν δ' τάξιν.

